

**T.C.
ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

ESER SÖZLEŞMESİNDE SONRAKİ İFA İMKÂNSIZLIĞI

Yüksek Lisans Tezi

Nurgül Ahsen Selçuk

Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans (İkinci Öğretim) Programı

Ağustos 2024

**T.C.
ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

ESER SÖZLEŞMESİNDE SONRAKİ İFA İMKÂNSIZLIĞI

Yüksek Lisans Tezi

Nurgül Ahsen Selçuk

Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans (İkinci Öğretim) Programı

Doç. Dr. İlker Öztaş

Ağustos 2024

TEŞEKKÜR

Tez danıőmanım olmayı kabul eden ve bu sűreçte deęerli bilgi ve tecrűbeleriyle yol gűsteren, çalıőmanın nihayete ermesine sabır ve ilgiyle destek olan hocam Sayın Doç. Dr. İlker Őztaő'a, deęerli gűrűőleri ile tezime katkıda bulunan hocalarım Sayın Doç. Dr. Erman Benli ve Sayın Dr. Őęr. Őyesi Őnsal Dűnmez'e teőekkűrlerimi sunarım.

Hayatın her alanında olduęu gibi tez yazım sűrecinde de yanımda olan, hiçbir desteęini esirgemeyen ve beni cesaretlendiren deęerli aileme, bilhassa manevi desteęini her zaman yanımda hissettięim sevgili anneanneme teőekkűr ederim.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
KISALTMALAR.....	viii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
ESER SÖZLEŞMESİ VE SONRAKİ İFA İMKÂNSIZLIĞI.....	3
1. GENEL OLARAK ESER SÖZLEŞMESİ.....	3
1.1. Tanımı.....	3
1.2. Unsurları.....	5
1.2.1. Eser Meydana Getirme.....	5
1.2.2. Bedel.....	8
1.2.3. Tarafların Anlaşması.....	10
1.3. Sözleşmenin Şekli.....	10
1.4. Hukuki Niteliği.....	11
1.5. Benzer Sözleşmelerden Ayırt Edilmesi.....	14
1.5.1. Hizmet Sözleşmesinden.....	14
1.5.2. Vekâlet Sözleşmesinden.....	15
1.5.3. Satış Sözleşmesinden.....	16
2. SONRAKİ İFA İMKÂNSIZLIĞI.....	17
2.1. Genel Olarak İfa İmkânsızlığı ve Türleri.....	17
2.1.1. İmkânsızlık Kavramı.....	17

2.1.2. İmkânsızlık Türleri	19
2.2. Sonraki İmkânsızlık ve Benzeri Kavramlardan Farkı.....	24
2.2.1. Sonraki İmkânsızlık.....	24
2.2.1.1. Başlangıçtaki ve Sonraki İmkânsızlık Ayırımı	24
2.2.1.2. Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık	25
2.2.1.3. Borçlunun Sorumlu Olduğu Sonraki İmkânsızlık.....	28
2.2.2. Benzeri Kavramlardan Farkı	30
2.2.2.1. Aşırı İfa Güçlüğü ve Sonraki İmkânsızlık	30
2.2.2.2. Borçlu Temerrüdü ve Sonraki İmkânsızlık.....	32
2.2.2.3. Gereği Gibi İfa Etmeme ve Sonraki İmkânsızlık.....	34
İKİNCİ BÖLÜM	37
ESER SÖZLEŞMESİNDE SONRAKİ İFA İMKÂNSIZLIĞININ MEYDANA	
GELDİĞİ DURUMLAR.....	37
1. İFANIN İSSAHİBİYLE İLGİLİ SEBEPLERLE İMKÂNSIZLAŞMASI	37
1.1. Genel Olarak	37
1.2. Şartları.....	38
1.2.1. Eserin Tamamlanmasının İmkânsız Hâle Gelmesi.....	38
1.2.2. Beklenmedik Bir Olayın Mevcut Olması	42
2. İFANIN YÜKLENİCİDEN KAYNAKLANAN SEBEPLERLE	
İMKÂNSIZLAŞMASI	46
2.1. Genel Olarak	46
2.2. Şartları.....	47
2.2.1. Sözleşme Kurulurken Yüklenicinin Kişisel Özelliklerinin Dikkate Alınmış Olması.....	47
2.2.2. Yüklenicinin Ölümü veya Kusuru Olmaksızın Eseri Tamamlama Yeteneğini Kaybetmesi.....	50
2.2.3. İfanın Objektif ve Sürekli Olarak İmkânsızlaşması	54

3. İFANIN TARAFLARA İSNAT EDİLEMİYEN SEBEPLERLE İMKÂNSIZLAŞMASI	55
3.1. Genel Olarak	55
3.2. Şartları.....	56
3.2.1. Eserin Yok Olması.....	56
3.2.2. Eserin Beklenmedik Olay Sonucu Yok Olması	56
3.2.3. Eserin Teslimden Önce Yok Olması	57
3.2.4. İş sahibinin Temerrüde Düşmemiş Olması	58
3.3. Hüküm ve Sonuçları	60
3.3.1. Eserin Yok Olmasının Borç İlişkisine Etkisi.....	60
3.3.2. Hasarın Geçişine İlişkin Sonuçlar	63
3.3.2.1. Yapılan İşin Ücreti Bakımından	63
a. Kural Olarak Yüklenicinin Katlanması	63
b. Hasara İş sahibinin Katlanacağı Durumlar	64
3.3.2.2. Malzeme Bakımından	68
3.3.3. Yüklenicinin Tazminat Talebi	69
3.4. Eserin Yok Olması ve İş sahibinden Kaynaklanan İmkânsızlık Arasındaki İlişki..	70
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	73
ESER SÖZLEŞMESİNDE SONRAKİ İFA İMKÂNSIZLIĞININ SONUÇLARI	73
1. İŞ SAHİBİNDEN KAYNAKLANAN İMKÂNSIZLIK HÂLİNDE	73
1.1. Genel Olarak	73
1.2. İş sahibinin Sorumlu Olmadığı İmkânsızlık Hâlinde.....	74
1.2.1. Borcun Sona Ermesi	74
1.2.2. Yüklenicinin Hakları	76
1.2.2.1. Yapılan İşin Değerinin Talebi.....	76
1.2.2.2. İşin Değerine Girmeyen Giderlerin Talebi	78
1.3. İş sahibinin Sorumlu Olduğu İmkânsızlık Hâlinde.....	81

1.3.1.	Borcun Sona Ermesi	81
1.3.2.	İşsahibinin Tazminat Yükümlülüğü	82
1.3.2.1	Genel Olarak	82
1.3.2.2.	Şartları.....	82
a.	İşsahibinin Sorumlu Olması	82
b.	Yüklenicinin Zarara Uğraması	84
c.	Uygun Nedensellik Bağı.....	86
1.3.2.3.	Zamanaşımı.....	86
1.3.3.	İşsahibinin Hakları.....	87
2.	YÜKLENİCİDEN KAYNAKLANAN İMKÂNSIZLIK HÂLİNDE.....	89
2.1.	Sözleşmenin Sona Ermesi.....	89
2.2.	İşsahibinin Kabul ve Bedel Ödeme Yükümlülüğü	90
2.3.	Yüklenicinin Tazminat Yükümlülüğü	93
2.3.1.	Genel Olarak.....	93
2.3.2.	Şartları	93
2.3.2.1.	Yüklenicinin Sorumlu Olması	93
2.3.2.2.	İşsahibinin Zarara Uğraması	95
2.3.2.3.	Uygun Nedensellik Bağı	96
2.3.3.	Zamanaşımı	96
2.4.	İşsahibinin Hakları	96
SONUÇ	99
KAYNAKÇA	110

ÖZET

Eser sözleşmesi, Türk Borçlar Kanunu'nun 470-486. maddeleri arasında hüküm altına alınmıştır. Sözleşmenin taraflarını yüklenici ve işsahibi oluşturur. Tarafların sözleşme kapsamında yerine getirmekle yükümlü oldukları edimler eser meydana getirmek ve bedel ödemektir. Bu kapsamda yüklenici eser meydana getirirken işsahibi buna karşılık olarak bedel öder. Öte yandan, borçlunun edimini yerine getirmesine engel olan birtakım sebepler ifanın imkânsızlaşması sonucunu doğurur. Sonraki ifa imkânsızlığı bu anlamda sözleşme kurulduktan sonra ortaya çıkar ve borçlunun ifada bulunmasını imkânsızlaştırır. Eser sözleşmesinde sonraki ifa imkânsızlığını meydana getiren sebep işsahibi veya yüklenici kaynaklı olabilir. Bu kapsamda eserin meydana gelmesi, işsahibi ile ilgili beklenmedik olay yahut yüklenicinin ölümü veya eseri tamamlama yeteneğini kaybetmesi sebeplerinden imkânsızlaşabilir. Öte yandan, eserin teslimden önce yok olması da mümkündür. Bu durumda yüklenicinin yok olan eseri yeniden meydana getirmesi mümkün olabilmekle birlikte; eserin yeniden meydana getirilme ihtimalinin tamamen ortadan kalkması da gündeme gelebilir. Bu bakımdan, eser sözleşmesinde sonraki ifa imkânsızlığını meydana getiren unsurların tespiti önem taşır.

Anahtar Kelimeler: Eser Sözleşmesi, İşsahibi, Yüklenici, İfa İmkânsızlığı, Beklenmedik Olay, Yüklenicinin Ölümü, Eseri Tamamlama Yeteneğinin Kaybı

ABSTRACT

The work contract is regulated under Articles 470-486 of the Turkish Code of Obligations. The parties to the contract are the contractor and the customer. The obligations that the parties are obliged to fulfill within the scope of the contract are to create a work and to pay a price. In this context, while the contractor creates the work, the customer pays a price in return. On the other hand, certain reasons that prevent the obligor from fulfilling its performance result in the impossibility of performance. In this sense, the subsequent impossibility of performance arises after the conclusion of the contract and makes it impossible for the obligor to perform. The cause of the subsequent impossibility of performance in a contract of work may be caused by the customer or the contractor. In this context, the performance of the work may become impossible due to an unexpected incident related to the customer or the death of the contractor or the loss of the ability to complete the work. On the other hand, it is also possible for the work to be destroyed before delivery. In this case, although it may be possible for the contractor to reconstruct the destroyed work, the possibility of reconstructing the work may be completely eliminated. In this respect, it is important to determine the elements that constitute the subsequent impossibility of performance in the contract of work.

Keywords: Work Contract, Customer, Contractor, Impossibility of Performance, Unexpected Incident, Death of the Contractor, Loss of Ability to Complete the Work

KISALTMALAR

ABÜHFD	: Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AHBVÜHFD	: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AndHD	: Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
b.	: Bent
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
Bkz.	: Bakınız
BÜHFD	: Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
c.	: Cümle
ÇÜHFD	: Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
DİK	: 2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu
dn.	: Dipnot
E	: Esas
eBK	: (Mülga) 818 Sayılı Borçlar Kanunu
EBYÜHFD	: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
FSEK	: 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
GÜHFD	: Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK.	: Hukuk Genel Kurulu
HKÜHFD	: Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İAÜHFD	: İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İKÜHFD	: İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İMÜHFD	: İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İnÜHFD	: İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İÜMHAD	: İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi
K	: Karar
KİK	: 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu
KİSK	: 4735 Sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu
m.	: Madde

MÜHFHAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
RG.	: Resmî Gazete
S.	: Sayı
SAÜHFD	: Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
SBF	: Siyasal Bilgiler Fakültesi
T.	: Tarih
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBK	: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
Vd.	: ve devamı
YÜHFD	: Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

GİRİŞ

Eser sözleşmesi, taraflarını işsahibi ile yüklenicinin oluşturduğu özel bir borç ilişkisidir. Sözleşme kapsamında yerine getirilecek edimler, eser meydana getirmek ve bedel ödemektir. Bu kapsamda, yüklenicinin eser meydana getirme edimi karşılığında işsahibinin edimi bedel ödemektir. Ne var ki, bazı durumlarda yüklenicinin edimini yerine getirmesi mümkün olmamaktadır. Bu anlamda ifa imkânsızlığı ile, eserin meydana gelmesinin önüne geçen bir durum olarak karşılaşılmaktadır.

Eser sözleşmesinde ifa imkânsızlığının kaynağını işsahibi oluşturabilir. Bu durumda yüklenicinin edimini yerine getirmesini imkânsızlaştıran, işsahibi ile ilgili beklenmedik bir olaydır. Yüklenicinin ifada bulunmasının işsahibinden kaynaklanan beklenmedik olay nedeniyle imkânsız hâle gelmesi, sözleşmenin geleceğini etkileyen bir durumdur. Öte yandan edimini yerine getiremeyen yüklenici, işsahibinden birtakım taleplerde bulunabilir. Bu anlamda işsahibinin imkânsızlıktan sorumlu olup olmaması, yüklenicinin bulunabileceği talepler açısından dikkate alınır.

Eserin meydana gelmesi, yükleniciden kaynaklanan sebeplerle de imkânsızlaşabilir. Bu durumda ifayı imkânsız hâle getiren, yüklenicinin ölümü veya eseri tamamlama yeteneğini kaybetmesidir. Ancak yüklenicinin ölümü veya eseri tamamlama yeteneğini kaybetmesi, her şartta ifa imkânsızlığı teşkil etmez. Bu durumda ifanın imkânsızlaştığından bahsedebilmek için, sözleşmenin yüklenicinin kişisel özellikleri dikkate alınarak yapılmış olması gerekir.

Eserin işsahibine tesliminden önce yok olması, yok olan eser ve eserin meydana getirilmesi için temin edilen malzeme bakımından, edim ve karşı edim hasarı meydana getirir. Öte yandan, eserin yok olması ifayı kural olarak imkânsızlaştırmaz. Ne var ki, bazı hâllerde yok olan eserin yeniden meydana getirilmesinin mümkün olmaması, ifa imkânsızlığını meydana getirir. Bu anlamda istisnai olarak gerçekleşen bu gibi durumlar, eserin yok olması konusunun ifa imkânsızlığı başlığı içinde değerlendirilmesi sonucunu doğurmaz. Yine de eserin yok olması hususunun -bazı durumlarda yüklenicinin edimini yerine getirmesine engel olması bakımından- çalışma kapsamında incelenmesi gerekli görülmüştür.

Çalışmanın birinci bölümünde eser sözleşmesi ve sonraki ifa imkânsızlığı konularına yer verilmiştir. Bu kapsamda öncelikle, eser sözleşmesinin tanımına yer verilerek sözleşmeyi meydana getiren unsurlar incelenmiştir. Sonrasında, eser sözleşmesi ile benzer borç ilişkileri

arasında farklara değinilmiştir. Ardından sonraki ifa imkânsızlığı konusu, öncelikle genel olarak imkânsızlık kavramı ile imkânsızlık türlerine değinilerek incelenmiştir. Çalışmanın temelini oluşturan sonraki ifa imkânsızlığı kavramı, borçlunun sorumlu olması ve sorumlu olmaması bakımından ayrı ayrı incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde eser sözleşmesinde sonraki ifa imkânsızlığını meydana getiren hususlara yer verilmiştir. Bu kapsamda öncelikle, iş sahibi yüzünden meydana gelen imkânsızlık konusuna değinilerek imkânsızlık için aranan şartlar ele alınmıştır. Sonrasında, yükleniciden kaynaklanan imkânsızlık konusuna yer verilmiş, ifanın yükleniciden kaynaklı olarak imkânsızlaşması için gerekli olan şartlar tespit edilmiştir. Bu bölümün son kısmında, kural olarak ifa imkânsızlığı teşkil etmeyen eserin yok olması konusuna, sözleşme kapsamında ifayı imkânsızlaştıran diğer durumlardan ayırt edilmesi amacıyla değinilmiştir. Bu anlamda gerek iş sahibinin gerek yüklenicinin kaynağını oluşturduğu imkânsızlığa bağlanan sonuçlardan farklı bir biçimde, eserin yok olmasının meydana getirdiği sonuçlara bu bölümde değinilmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde eser sözleşmesinde meydana gelen ifa imkânsızlığının doğurduğu sonuçlar incelenmiştir. Bu kapsamda öncelikle, meydana gelen imkânsızlıktan iş sahibinin sorumlu olmamasının sözleşmenin geleceğine olan etkisi incelenmiş; ardından, yüklenicinin iş sahibinden talep edebileceği hususlara yer verilmiştir. Daha sonra, imkânsızlıktan iş sahibinin sorumlu olması, sözleşmenin akıbeti açısından incelenmiş; ardından, yüklenicinin iş sahibinden talep edebileceği hususlar ele alınmıştır. Son olarak, yüklenici nedeniyle meydana gelen imkânsızlık konusu incelenmiştir. Bu kapsamda, imkânsızlığın sözleşmenin geleceğine olan etkisi ele alınarak iş sahibi ve yüklenici yönünden ortaya çıkan yükümlülöklere yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ESER SÖZLEŞMESİ VE SONRAKİ İFA İMKÂNSIZLIĞI

1. GENEL OLARAK ESER SÖZLEŞMESİ

1.1. Tanımı

Eser sözleşmesi, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK)¹ 470 ila 486. maddelerinde hüküm altına alınmış; tanımı 470. maddede “*yüklenicinin bir eser meydana getirmeyi, iş sahibinin de bunun karşılığında bir bedel ödemeyi üstlendiği sözleşme*” şeklinde yapılmıştır². Bu anlamda, eser sözleşmesinin taraflarını yüklenici ve iş sahibi oluşturur. Sözleşme kapsamında eser meydana getirmeyi üstlenen taraf yüklenici; karşılığında bir bedel ödemeyi üstlenen taraf ise iş sahibi olarak adlandırılır³.

818 Sayılı mülga Borçlar Kanunu'nun (eBK)⁴ 355. maddesinde istisna akdi olarak adlandırılan eser sözleşmesi, “*İstisna, bir akittir ki onunla bir taraf (müteahhit), diğer tarafın (iş sahibi) vermeği taahhüt eylediği semen mukabilinde bir şey imalini iltizam eder.*” denilerek tanımlanmıştır⁵. Ne var ki, eBK yürürlükte iken kullanılmış olan “şey” ifadesinin, mehz İsviçre Borçlar Kanunu'nda yer alan ve eser anlamına gelen “Werk” kavramını karşılamakta yetersiz kaldığı; bu nedenle kaynak kanun doğrultusunda “eser” ifadesinin kullanılmasının yerinde olacağı bazı yazarlarca öne sürülmüştür⁶. Öte yandan, sözleşme adlandırılırken “eser” yerine “istisna” kavramının kullanılması öğretide çeşitli görüş ayrılıklarına sebep olmuştur. Bir görüş, bu kullanımın yerinde olduğunu savunmuş; “istisna” yerine “eser” kavramının tercih

¹ RG. 04.02.2011, S. 27836.

² Yargıtay'ın eser sözleşmesi için yaptığı tanım, “*Eser sözleşmeleri taraflara karşılıklı haklar ve borçlar yükleyen bir iş görme akdidir. Yüklenici, yapımını üstlendiği eseri fen ve sanat kurallarına ve amaca uygun olarak imal edip iş sahibine teslim etmekle, iş sahibi de teslim aldığı eserin bedelini ödemekle yükümlüdürler.*” şeklindedir.; Yargıtay 15. HD., E 2005/3867, K 2006/3594 T. 14.06.2006, erişim 19 Mayıs 2024, <https://www.lexpera.com.tr/>.

³ Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler* (Ankara: Legem Yayınları, 2023), 596; Hüseyin Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2002) 41; Senai Olgaç, *İstisna Akdi* (Ankara: Olgaç Matbaası, 1977), 1.

⁴ RG. 29.04.1926, S. 359.

⁵ “İstisna” kavramı, bir şeyin, sanat ve beceri marifetiyle emek harcanarak meydana getirilmesini ifade eder; M. Zerrin Akgün, “İstisna Akdi”, *Adalet Dergisi*: 44/9 (Eylül 1953), 959. Olgaç, *İstisna Akdi*, 1.

⁶ Halük Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 2(1) (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1987), 1; Necip Bilge, *Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1971), 245; Erzan Erzurumluoğlu, *Sözleşmeler Hukuku (Özel Borç İlişkileri)* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2019), 175; Muaz Ergezen, *İstisna Sözleşmesinde Tarafların Sözleşmeyi Sona Erdirme Hakkı* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2007), 30.

edilmesi hâlinde fikir ve sanat eserlerini karşılayan “eser” ile karıştırılma riskini işaret etmiştir⁷. Diğer bir görüş ise yasal ifade olan “istisna” kavramını benimsememiş; bunun yerine “eser” ifadesini kullanmayı tercih etmiştir⁸. Bu noktada, Fikri Mülkiyet Hukuku’nda yer alan “eser” kavramı ile çalışma konusunu oluşturan Borçlar Hukuku bağlamındaki “eser” kavramının ayrımını yapmakta fayda görülmektedir. 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda (FSEK)⁹ “eser”, “*sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulleri*” olarak tanımlanmıştır¹⁰. Bu bakımdan, bir şeyin eser sayılması için gereken unsurlar; kanun koyucunun saymış olduğu eser kümelerinden birinde yer alması ve onu meydana getirenin hususiyetini taşıyor olmasıdır¹¹. Oysaki eser sözleşmesinde bu şartların ikisi de aranmamaktadır. Zira, TBK hükümlerinde eser kategorisi içerisine girenler FSEK hükümlerinde olduğu gibi sayılmamıştır. Öte yandan, eser sözleşmesinde hususiyet mutlaka bulunması gereken bir unsur değildir. Zira, kanun koyucu TBK m. 471/3’te yüklenicinin edimini kural olarak şahsen ifa etmesini öngörse de onun kişisel özelliklerinin önem arz etmediği durumlarda bu kuralı esnetmiş ve işi başkasına da yaptırabileceğini hüküm altına almıştır¹².

⁷ Halûk Tandoğan, “İstisna Akdi Kavramı, Unsurları ve Benzeri Akitlerden Ayırdedilmesi”, içinde *İmran Öktem’e Armağan* (Ankara, Sevinç Matbaası, 1970), 311-312; Cem Baygın, *Türk Hukukuna Göre İstisna Sözleşmesinde Ücret ve Tabi Olduğu Hükümler* (İstanbul: Beta Yayınları, 1999), 3; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK mad. 368)*, 42; Öğretide yer alan bir görüş, kanun koyucunun 818 Sayılı mülga eBK’da “istisna” ifadesini kullanmış olmasına rağmen karşıt görüşün “eser” ifadesini benimsemesini, “*fikir ve sanat eserleri hukukunda*” yer alan “eser” kavramını çağrıştırmaya olasığında hareketle yerinde bulmamakla birlikte; yürürlükte olan 6098 Sayılı TBK’da yasal ifade olarak “eser” kavramının tercih edilmesinden ötürü bu şekilde kullanımını uygun bulmuştur. Bu yöndeki görüş için bkz.: Cevdet Yavuz, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler 2(2)* (Ankara, Beta Yayınları, 2022), 1083; Öte yandan bir görüş, mülga kanunda yer alan “istisna sözleşmesi” yerine “eser sözleşmesi” tabirinin, TBK kapsamında yasal ifade olarak tercih edilmesini eleştirmektedir. Bu yöndeki görüş için bkz.: Mustafa Ateş, “İstisna (Eser) Sözleşmesi Kapsamında Meydana Getirilen Eser Üzerindeki Fikrî Haklar”, *BATİDER* 28/1 (Mart 2012), 45; Sinan Okur, “Türk-İsviçre ve Alman Hukukunda Eser ve Eser Teslim Sözleşmeleri: Tarihsel Gelişim, Kavram, Unsurlar ve Benzer Sözleşme Tiplerinden Ayırt Edilmesi”, *BÜHFD*, 14/175-176 (Mart-Nisan 2019), 641-642.

⁸ Kenan Tunçoamağ, *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri (Akdin Muhtelif Nev’ileri)*, 2(2) (İstanbul: Sermat Matbaası, 1977), 952; M. Turgut Öz, *İş Sahibinin Eser Sözleşmesinden Dönmesi* (İstanbul: Aristo Yayınevi, 2021), 2; Ergezen, *İstisna Sözleşmesinde Tarafların Sözleşmeyi Sona Erdirme Hakkı*, 30; İstisna yerine eser kavramının kullanılmasını savunan bir görüş, buna gerekçe olarak mehaz kanunda kullanılan ve eser sözleşmesi anlamına gelen “Werkvertrag” ifadesini göstermiştir. Bu yöndeki görüş için bkz.: Hüseyin Hatemi vd., *Borçlar Hukuku Özel Bölüm* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1992), 348.

⁹ RG. 13.12.1951, S. 7981.

¹⁰ FSEK m. 1/B-a

¹¹ Yusuf Büyükkay, *Eser Sözleşmesi* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2019), 37; Ramazan Uslu, *Türk Fikir ve Sanat Hukuku’nda “Eser” Kavramı* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2003), 27; Mustafa Ateş, *Fikrî Hukukta Eser* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2007), 28.

¹² Fahrettin Aral – Hasan Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri* (Ankara, Yetkin Yayınları: 2023), 453-454.

Eser sözleşmesi TBK hükümlerinin yanı sıra kamu hukukunu ilgilendiren birtakım kanunlarda da düzenleme konusu olmuştur. 2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu (DİK)¹³, 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu (KİK)¹⁴, 4735 Sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu (KİSK)¹⁵ tarafını idarenin oluşturduğu sözleşmelerde tatbik edilir¹⁶.

1.2. Unsurları

1.2.1. Eser Meydana Getirme

Eser sözleşmesini tanımının yapıldığı TBK m. 470’te yüklenici “*eser meydana getirmekle*” yükümlü tutulmuş; ancak ne eser ne de meydana getirme kavramının kapsamı açıklığa kavuşturulmamıştır. Bu nedenle anılan kavramların içeriği öğretideki yazarlar aracılığıyla tespit edilmiştir. Bu kapsamda, eser kavramının mahiyeti öğretide tartışmalı olmakla birlikte; temelde iki farklı görüş etrafında toplanmaktadır. Bir görüşe göre, eser kavramının kapsamı sınırlı tutulmalı; yalnızca maddi varlığa sahip olan neticeler eser olarak nitelenmelidir¹⁷. Maddi eser görüşü olarak adlandırılan bu görüş kapsamında, maddi varlığa sahip olmayan sonuçların eser sayılmayacağı savunulur¹⁸. Başka bir deyişle, eser somut olarak tespit edilebilmeli ve cismani özelliğe sahip olmalıdır¹⁹. Öğretide hâkim olan ve manevi eser olarak adlandırılan görüş bakımından ise objektif olarak saptanabilen, bir çalışma sonucunda meydana gelen ve bütünlük arz eden şeyler, maddi yahut maddi olmayan sonuçlar oluşturmuş olmasına bakılmaksızın eser kavramı içinde kabul edilmelidir²⁰. Gerçekten de eser kavramının

¹³ RG. 10.09.1983, S. 19161.

¹⁴ RG. 04.01.2002, S. 24648.

¹⁵ RG. 05.01.2002, S. 24648.

¹⁶ Güler Gümüşsoy Karakurt, *Eser Sözleşmesinde Yüklenicinin Borca Aykırılığının Önceden Belli Olması* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017), 5; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 596.

¹⁷ Hatemi vd., *Borçlar Hukuku Özel Bölüm*, 353.

¹⁸ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 19.

¹⁹ Hatemi vd., *Borçlar Hukuku Özel Bölüm*, 353.

²⁰ Turgut Akıntürk – Derya Ateş, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri* (İstanbul: Beta Yayınları, 2022), 305; Doğan Şenyüz, *Borçlar Hukuku Genel ve Özel Hükümler* (Bursa: Ekin Yayınevi, 2021), 453; Hasan Erman, *İstisna Sözleşmesinde Beklenilmeyen Haller (BK. 365/2)* (İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1979), 14; Sinan Sami Akkurt, “Türk Özel Hukukunda İş Sözleşmesi ile Eser Sözleşmesinden Kaynaklanan Başlıca Yükümlülükler ve Anılan Sözleşmelerin Ayırt Edilmesi”, *DEÜHFD*, 10/2 (Aralık 2008), 34; Kenan Tunçomağ, *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri (Akin Muhtelif Nev’ileri) 2(2)* (İstanbul: Sermet Matbaası, 1977), 953; Aydın Zevkliler – K. Emre Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2021), 488; Bilge, *Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri*, 245; Ahmet M. Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2023), 456; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 604; Erzurumluoğlu, *Sözleşmeler Hukuku (Özel Borç İlişkileri)*, 176; Müge Ürem, *Eser Sözleşmesinde Erken Dönme, Yüklenicinin İşe Zamanında Başlama ve İş Gecikmeksizin Yürütme Borcuna Aykırılığın Sonuçları (TBK m. 473/1)* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017), 13; Yargıtay HGK., E 2014/727, K 2016/203 T. 26.02.2016, erişim 9 Mayıs 2024, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>; “Eser sözleşmesi bir iş görme sözleşmesi olmakla birlikte, bu sözleşmede önemli olan çalışmanın kendisinden çok, bu çalışmadan ortaya çıkan ve objektif olarak gözlenmesi kabul olan sonuçtur. Bugün için artık söz konusu sonucun mutlaka maddi bir şeyde kendisini göstermesi gerekmediği görüşü gerek öğretide ve gerekse uygulamada baskın bulunmaktadır. İnsan emeği ürünü olmak ve maddi bir varlıkta

geniş biçimde yorumlanarak yalnızca maddi nitelikteki sonuçlara özgülenmemesi yerinde bir yaklaşım olacaktır. Zira, eser sözleşmesi ile amaçlanan yüklenicinin emek harcıyarak bir sonuç elde etmesidir. Bu sonucun sadece somut ve cismani niteliğe sahip olmasını aramak, sözleşme ile varılmak istenen netice bakımından elverişli olmayacaktır.

Bir eserin meydana getirilmesi etkinliği, özellik bakımından bir yapma edimidir²¹. Yüklenicinin yapma edimini yerine getirmesi ile eser meydana getirilmiş olur. Ne var ki, yüklenicinin meydana getirme yükümlülüğünden anlaşılması gereken kanun koyucu tarafından açıkça belirtilmemiştir. Bu anlamda öğretide yer alan genel eğilim, tamamen yeni bir sonuç elde etmenin aranması yerine; daha önceden var olan bir şeyin değiştirilmesi, onarılması, bir şeye eklemelerde bulunulması, bakım yapılması yahut bir şeyin ortadan kaldırılmasını da meydana getirmenin kapsamı içine almaktır²². Başka bir ifade ile, bir eser meydana getirmekten anlaşılması gereken; eser sözleşmesini yapan tarafların iradesi doğrultusunda eskiye göre farklı bir sonuç elde edilmesidir²³. Buna göre, çıkan sonucun farklı olmasını sağlayan unsur, ortaya çıkarılan şeyin önceye nazaran değişik bir nitelik ve değere sahip olmasıdır²⁴.

Eser sözleşmesinde yüklenicinin eser meydana getirme edimini üstlenmiş olduğu hususu, sözleşmenin tanımının yapıldığı 470. maddede belirtilmesine karşın; meydana gelen

devamlı olarak kendini göstermek kaydıyla, maddi olmayan şeylerin, örneğin fikri çalışma ürünlerinin dahi eser kavramı içine gireceği kabul edilmektedir. Bir yapı planı çizilmesi, bir kitap yazılması, bir tablo yapılması, yeni bir buluşun uygulanması suretiyle bir şey vücuda getirilmesi, bir film için senaryo hazırlanması gibi. Giderek, insan emeği ürünü olup bir bütün görünüşünü arz eden ve iktisadi değeri bulunan her hukuki varlık, maddi nitelikte olsun veya olmasın, bir eser sayılmaktadır. Başka bir deyişle, objektif olarak tespiti mümkün olan belirli bir maddi veya maddi olmayan sonucun meydana getirilmesi, istisna akdinin konusunu oluşturabilir.”; Yargıtay HGK., E 2009/15-459, K 2009/541 T. 18.11.2009, erişim 9 Mayıs 2024, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>; “Borçlar Kanunu'nun 355. maddesi hükmü uyarınca, eser sözleşmesi öyle bir sözleşmedir ki; onunla yüklenici, iş-eser sahibinin ödemeyi üstlendiği ücret karşılığında bir eser meydana getirmeyi borçlanır. Gerek hukuk öğretisinde ve gerekse uygulamada eserin kapsamı genişletilerek; insan emeğinin ürünü olmak ve maddi bir varlıkta kendini göstermek kaydıyla, maddi olmayan şeylerin bile eser kavramı içine gireceği kabul edilmektedir. Burada önemli olan, yüklenici sanatçının, eser sözleşmesi konusu olan şeyin "sonuç sorumluluğunu" yani sonucun ortaya çıkmasını üstlenmiş ve sanat gücünü kullanarak, bağımlı olmadan yaptığı işlerin bağımlı işlere oranla üstün olmasıdır. Yüklenicinin sonuç sorumluluğunu üstlenebileceği her şey, ister maddi varlığı bulunsun, ister bulunmasın "eser" olarak kabul edilmelidir.”

²¹ Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 491.

²² Hıfzı Veldet Velidedeoğlu – Refet Özdemir, *Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Genel-Özel)* (Ankara: Yargıtay Yayınları, 1987), 567; Kemal Dayınlarlı, *İstisna Akdinde Müteahhidin ve İş Sahibinin Temerrüdü, Hüküm ve Sonuçları* (Ankara: Dayınlarlı Hukuk Yayınları, 2008), 9; Gümüşsoy Karakurt, *Eser Sözleşmesinde Yüklenicinin Borca Aykırılığının Önceden Belli Olması*, 16-17; Mehmet Özgür Avcı, “Eser Sözleşmesinde Yüklenicinin Şahsen İfa Borcu”, *MÜHFHAD* 22/3 (Aralık 2016), 305; Tunçomağ, *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri (Akdin Muhtelif Nev'ileri)*, 2/955; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 23; Mustafa Alper Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler Kısa Ders Kitabı* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2023), 347-348; Sendi Yakuppur, *Borçlar Kanunu'na Göre Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Teslim Borcu ve Teslim Borcuna Aykırılıkları* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2009), 9; Pakize Ezgi Akbulut, “Yüklenicinin Eser Meydana Getirme Borcu”, *İNÜHFD* 11/1 (Haziran 2020), 87.

²³ Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler Kısa Ders Kitabı*, 348; Gümüşsoy Karakurt, *Eser Sözleşmesinde Yüklenicinin Borca Aykırılığının Önceden Belli Olması*, 17.

²⁴ Akgün, “İstisna Akdi”, 960; Akıntürk – Ateş, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*, 305-306.

eseri teslim yükümlülüğünden bahsedilmemiştir. Öte yandan, yüklenicinin borçlarının hüküm altına alındığı TBK 471 vd. maddelerde, meydana gelen eserin iş sahibine teslimi öngörülmüş bir yükümlülük değildir²⁵. Bu kapsamda, öğretide yer alan bazı yazarlar, sözleşmenin ancak eserin teslimi ile nihayete ereceğini savunmaktadır²⁶. Başka bir ifadeyle, eser meydana getirilmesinin yanında teslim edilmesi de asli edim yükümlülüğü olarak kabul edilmektedir²⁷. Bu anlamda, yüklenicinin borcundan yalnızca meydana getirdiği eseri iş sahibine teslim etmekle kurtulacağı benimsenir²⁸. Gerçekten de meydana getirilen eserin teslimini de asli edim olarak kabul etmek yerindedir. Zira, yüklenicinin eser meydana getirme borcu ancak bu eseri iş sahibine teslimi ile yerine getirilmiş olur. Diğer bir deyişle, iş sahibinin sözleşme kapsamında elde edeceği menfaat, yalnızca eserin meydana getirilmesi ile sağlanmış olmaz; bunun için eserin teslim edilmesi de gereklidir.

²⁵ Kanun koyucu her ne kadar yükleniciye eserin teslim edilmesi borcunu yüklemese de öğretide yer alan bir görüş, eser sözleşmesini düzenleyen birçok hükümden teslimden bahsedildiğinden hareketle bu borcun örtülü olarak kabul edildiğini savunmuştur. Bu yöndeki görüş için bkz.: Sabure Paket, *Eser Sözleşmesinin İfasında Kabul* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2020), 65; Yakuppur, *Borçlar Kanunu'na Göre Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Teslim Borcu ve Teslim Borcuna Aykırılıkları*, 64; Ayhan Uçar, “İstisna Sözleşmesinde Teslim Kavramı, Teslimin Usulü ve Hukuki Sonuçları”, *EBYÜHFD*, 5/1-4 (Aralık 2001), 513; Hasan Seçkin Ozanoğlu, “İstisna ve Özellikle İnşaat Sözleşmelerinde Müteahhidin (Yüklenicinin) Eseri Teslim Zamanında Gecikmesine Bağlı İfaya Eklenen Cezai Şart (Gecikme Cezası) Kayıtları”, *AHBVÜHFD* 3/2 (Haziran 1999), 62; Tunçomağ, *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri (Akdin Muhtelif Nev'ileri)*, 2/987; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 124; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 479; Yavuz, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/1121; Şafak Güleç, *Eser Sözleşmesinin Beklenilmeyen Haller Nedeniyle Feshi* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2009), 38.

²⁶ Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler Kısa Ders Kitabı*, 352-353; Yakuppur, *Borçlar Kanunu'na Göre Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Teslim Borcu ve Teslim Borcuna Aykırılıkları*, 64; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 597; Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 487; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 479.

²⁷ Ahmet M. Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 467; Osman Levent Özay, *Eser Sözleşmesinde İş sahibinin Alacaklı Sifatıyla Temerrüdü* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 10; Emrah Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkansızlığı* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 8; Ürem, *Eser Sözleşmesinde Erken Dönme, Yüklenicinin İşe Zamanında Başlama ve İş Gecikmeksizin Yürütme Borcuna Aykırılığın Sonuçları (TBK m. 473/1)*, 6; Gümüşsoy Karakurt, *Eser Sözleşmesinde Yüklenicinin Borca Aykırılığının Önceden Belli Olması*, 18; Leyla Müjde Kurt, “Eser Sözleşmelerinde Süre Uzatımı”, *BATİDER*, 27/1 (Mart 2011), 158; Tunçomağ, *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri (Akdin Muhtelif Nev'ileri)*, 2/1012; Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler Kısa Ders Kitabı*, 352-353; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK mad. 368)*, 3; Baygın, *Türk Hukukuna Göre İstisna Sözleşmesinde Ücret ve Tabi Olduğu Hükümler*, 4; Akkurt, “Türk Özel Hukukunda İş Sözleşmesi ile Eser Sözleşmesinden Kaynaklanan Başlıca Yükümlülükler ve Anılan Sözleşmelerin Ayırt Edilmesi”, 38; Yargıtay 15. HD., E 2017/526, K 2017/1199 T. 20.03.2017, erişim 9 Mayıs 2024, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>; “Taraflar arasında düzenlenen bu sözleşme mülga 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 355 ve devamı maddelerinde düzenlenen eser sözleşmesi niteliğinde olup, uyumsuzluğun bu hükümlere göre çözümlenmesi gerektiği açıktır. Genel olarak eser sözleşmelerinde yüklenicinin sadece eseri meydana getirmesi, asli edim borcunu yerine getirdiği anlamına gelmemektedir. Yüklenici, sözleşmeye uygun meydana getirdiği eseri teslim borcu altındadır. Yüklenici üstlendiği eseri meydana getirecek ve meydana getirdiği bu eseri, iş sahibine usul ve yasaya ve sözleşme hükümlerine uygun olarak teslim edecektir.”

²⁸ Ürem, *Eser Sözleşmesinde Erken Dönme, Yüklenicinin İşe Zamanında Başlama ve İş Gecikmeksizin Yürütme Borcuna Aykırılığın Sonuçları (TBK m. 473/1)*, 37.

1.2.2. Bedel

Eser sözleşmesinde iş sahibinin bedel ödeme taahhüdü sözleşmenin esaslı unsurlarından birini oluşturur²⁹. İş sahibinin yapmış olduğu bu taahhüt, yüklenicinin eser meydana getirme edimine karşılık gelir³⁰. Hemen belirtmek gerekir ki, bedel karşılığı olmaksızın eser meydana getirmenin taahhüt edildiği durumlarda eser sözleşmesinin varlığından söz etmek mümkün değildir³¹. Bu nedenle, geçerli bir eser sözleşmesinin kurulması için bedel ödeme taahhüdünde bulunulmuş olması zorunlu iken; bu bedelin miktarının taraflarca kararlaştırılmamış olması sözleşmenin geçerliliğine engel teşkil etmez. Zira, TBK m. 481'e göre, "*eserin bedeli önceden belirlenmemiş veya yaklaşık olarak belirlenmişse bedel, yapıldığı yer ve zamanda eserin değerine ve yüklenicinin giderine bakılarak belirlenir.*" Öte yandan, yüklenicinin eseri bedel karşılığı olmadan meydana getirmesi durumunda, sözleşmenin nasıl nitelendirileceği noktasında tartışmalar bulunmaktadır. Bir görüşe göre, yüklenicinin bedel karşılığı aramadan bir eser meydana getirmeyi taahhüt etmesi hâlinde vekâlet sözleşmesine ilişkin hükümler uygulama alanı bulur³². Zira, geçerli bir eser sözleşmesinin kurulabilmesi için yüklenicinin bir

²⁹ Öz, *İş Sahibinin Eser Sözleşmesinden Dönmesi*, 2; Hayrunnisa Özdemir, *Eser Sözleşmesinde İş Sahibinin Ücret Ödeme Borcu* (İstanbul: Aristo Yayınevi, 2018), 17.

³⁰ Ergezen, *İstisna Sözleşmesinde Tarafların Sözleşmeyi Sona Erdirme Hakkı*, 10.

³¹ Yaşar Engin Selimoğlu, *Eser Sözleşmesi* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2021), 46; Paket, *Eser Sözleşmesinin İfasında Kabul*, 40; Muammer Öztürk – Zeki Gözütok, *Usul ve Esaslarıyla Eser Sözleşmesi Uygulaması* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2023), 37; Zekeriya Kurşat, "Eser ve Vekâlet Sözleşmelerinin Nitelendirilmesi Sorunu ve Nitelendirmenin Hükümü", *İÜHFMD 67/1-2* (Aralık 2009), 154; Halil Akkanat, "Teslim Borcu Doğuran Bazı Sözleşmelerde (Satım, Eser) Nitelendirme Sorunu", içinde *Prof. Dr. Türkân Rado'nun Anısına Armağan*, ed. Abuzer Kendigelen, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020), 6; Necati Şükrü Bayramoğlu, *Eser Sözleşmesinde Yaklaşık Bedelin Aşılması (TBK m. 482)* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2020), 30; Yakuppur, *Borçlar Kanunu'na Göre Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Teslim Borcu ve Teslim Borcuna Aykırılıkları*, 5; Mustafa Hastaoğlu, *İstisna Sözleşmesinde Keşif Bedelinin Aşılması* (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2005), 22; Murat Topuz, "Eserin Teslimden Önce Telef Olması ve Roma Hukuku'nun Türk Borçlar Hukuku'na Etkileri", *MÜHFHAD 14/1-2* (Temmuz 2008), 205; Baygın, *Türk Hukukuna Göre İstisna Sözleşmesinde Ücret ve Tabi Olduğu Hükümler*, 14; Bilge, *Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri*, 246; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 608; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 449; Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 496; Öz, *İş Sahibinin Eser Sözleşmesinden Dönmesi*, 118; Akıntürk – Ateş, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*, 306; Özdemir, *Eser Sözleşmesinde İş Sahibinin Ücret Ödeme Borcu*, 17; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK mad. 368)*, 49; Ürem, *Eser Sözleşmesinde Erken Dönme, Yüklenicinin İşe Zamanında Başlama ve İş Gecikmeksizin Yürütme Borcuna Aykırılığın Sonuçları (TBK m. 473/1)*, 6; Paket, *Eser Sözleşmesinin İfasında Kabul*, 40; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 29; Gümüüşoy Karakurt, *Eser Sözleşmesinde Yüklenicinin Borca Aykırılığının Önceden Belli Olması*, 57.

³² İhsan Erdoğan, "İstisna Sözleşmesi ve Bazı İşgörme Sözleşmeleri İle Karşılaştırılması", *SÜHFMD 3/1* (Haziran 1990), 136; Bilge, *Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri*, 247; Tunçomağ, *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri (Akin Muhtelif Nev'ileri)*, 2/956; Erman, *İstisna Sözleşmesinde Beklenilmeyen Haller*, 19; Dayınlarlı, *İstisna Akdinde Müteahhidin ve İş Sahibinin Temerrüdü, Hüküm ve Sonuçları*, 11; Akıntürk – Ateş, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*, 306; Selimoğlu, *Eser Sözleşmesi*, 46; Öz, *İş Sahibinin Eser Sözleşmesinden Dönmesi*, 118; Akkurt, "Türk Özel Hukukunda İş Sözleşmesi ile Eser Sözleşmesinden Kaynaklanan Başlıca Yükümlülükler ve Anılan Sözleşmelerin Ayırt Edilmesi", 37; Ürem, *Eser Sözleşmesinde Erken Dönme, Yüklenicinin İşe Zamanında Başlama ve İş Gecikmeksizin Yürütme Borcuna Aykırılığın Sonuçları (TBK m. 473/1)*, 23; Bir görüşe göre, ücret karşılığı olmaksızın bir eser meydana getirilmesi durumunda vekâlet sözleşmesi yahut bağışlama sözleşmesi gündeme gelebilir. Bu yöndeki görüş için bkz.: Velidedeoğlu –Özdemir,

bedel karşılığında eser meydana getirmesi gerekliken; vekâlet, ücret karşılığı olmadan da alınabilir³³. Öte yandan, TBK m. 502/2’de yer alan “*Vekâlete ilişkin hükümler, niteliklerine uygun düştükleri ölçüde, bu Kanunda düzenlenmemiş olan işgörme sözleşmelerine de uygulanır.*” hükmü gereğince bedel taahhüdü içermeyen bir sözleşmenin vekâlet sözleşmesi hükümlerine tabi olması gerektiği de öne sürülmektedir³⁴. Aksi olan diğer görüşe göre ise, bedelin taahhüt edilmediği durumlarda eser yahut vekâlet sözleşmesi yerine; “*eser sözleşmesi benzeri isimsiz bir sözleşme*” meydana gelmektedir³⁵. Zira meydana isimsiz bir sözleşmenin geldiğinin kabulü, kıyas yahut kural yaratma yöntemleri ile uygulanacak olan hükümlerin sözleşmenin yapısına ve ruhuna daha elverişli olmasına imkân tanımaktadır³⁶. Diğer taraftan, bedel karşılığı olmadığı için eser sözleşmesi sayılmayan bir sözleşmenin, diğer hususlar dikkate alınmadan doğrudan vekâlet sözleşmesi hükümlerine tabi tutulması yerinde bir uygulama olmayacağı benimsenmektedir³⁷. Gerçekten de bedel taahhüdü olmaksızın bir eser meydana getirilmesi durumunda, eser sözleşmesi benzeri bir isimsiz sözleşmenin mevcut olduğu kabul edilmelidir. Zira, vekâlet sözleşmesine dair hükümler, bu durumda meydana gelen sözleşmenin nitelikleri ile örtüşmeyecektir. Buna karşın, eser sözleşmesi benzeri isimsiz bir sözleşmenin varlığı kabul edildiği hâlde, sözleşmenin yapısına uygun olan hükümlerin kıyas yolu ile uygulanması mümkündür.

Eser sözleşmesinde bedel kural olarak para şeklinde taahhüt edilmelidir³⁸. Ancak öğretide, yüklenicinin eser meydana getirme edimine karşılık olarak iş sahibinin başka bir eser

Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Genel-Özel), 568; Öte yandan, diğer bir görüş bedel karşılığı olmaksızın eser meydana getirilmesi durumunda yalnızca bağışlama sözleşmesinin mevcut olacağını öne sürmektedir. Bu yöndeki görüş için bkz.: Akkanat, “Teslim Borcu Doğuran Bazı Sözleşmelerde (Satım, Eser) Nitelendirme Sorunu”, 6.

³³ Öz, *İş Sahibinin Eser Sözleşmesinden Dönmesi*, 118; Erdoğan, “İstisna Sözleşmesi ve Bazı İşgörme Sözleşmeleri İle Karşılaştırılması”, 170.

³⁴ Erdoğan, “İstisna Sözleşmesi ve Bazı İşgörme Sözleşmeleri İle Karşılaştırılması”, 170.

³⁵ Selin Başer, *Yüklenicinin Şahsen İfa Borcu ve Alt Yüklenicilik Sözleşmesi* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022), 25; Büyükkay, *Eser Sözleşmesi*, 38; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 24; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 449; Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 496; Baygın, *Türk Hukukuna Göre İstisna Sözleşmesinde Ücret ve Tabi Olduğu Hükümler*, 15.

³⁶ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 24.

³⁷ Baygın, *Türk Hukukuna Göre İstisna Sözleşmesinde Ücret ve Tabi Olduğu Hükümler*, 15.

³⁸ Öğretide yer alan bir görüşe göre, eser sözleşmesinde bedel yalnızca para olarak taahhüt edilmelidir; bu bakımdan, iş sahibinin bedeli para olarak taahhüt etmediği durumlarda oluşan sözleşme eser sözleşmesi olarak nitelendirilemez. Bu yöndeki görüş için bkz.: Büyükkay, *Eser Sözleşmesi*, 38; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 459; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 30; Öz, *İş Sahibinin Eser Sözleşmesinden Dönmesi*, 2; Baygın, *Türk Hukukuna Göre İstisna Sözleşmesinde Ücret ve Tabi Olduğu Hükümler*, 6; Yakuppur, *Borçlar Kanunu’na Göre Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Teslim Borcu ve Teslim Borcuna Aykırılıkları*, 5; Öte yandan, bazı yazarlar tarafından iş sahibinin karşı edim olarak mutlaka para ödeme taahhüdünde bulunmasının şart olmadığı; bedelin “*başka bir şey*” olarak da belirlenebileceği görüşü ileri sürülmektedir. Bu yöndeki görüş için bkz.: Şakir Berki, *Borçlar Hukuku (Özel Hükümler)* (Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1973), 143; Hermann Becker, “Eser (İstisna) Sözleşmesi I”, çev. Suat Dura, *Yargıtay Dergisi* 9/3 (Temmuz 1983), 313; Velidedeoğlu – Özdemir, *Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Genel-Özel)*, 567; Tunçomağ, *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri (Akdin Muhtelif Nev’ileri)*, 2/957; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 28;

meydana getirmesi (esere karşı eser) hâlinde de eser sözleşmesi hükümlerinin geçerli olacağı kabul görmektedir³⁹. Ne var ki, tarafların sözleşme kapsamında yerine getirmekle yükümlü olduğu edimler TBK m. 470’te açıkça ifade edilmiştir. Bu kapsamda, yüklenici “*bir eser meydana getirme*”; işsahibi ise “*bedel ödeme*” borcunu üstlenir. Öte yandan, yüklenicinin işgörme ediminin karşılığında işsahibinin de işgörme ediminde bulunması, eser sözleşmesinden başka bir sözleşmeyi meydana getirir. Bu durumda isimsiz bir sözleşme meydana geldiği kabul edilmelidir. Diğer taraftan, işsahibinin yüklenicinin borcu karşılığında para yahut bir başka eser meydana getirme edimi hariç tutulmak üzere, başka bir edim taahhüdünde bulunması hâlinde karma nitelikli bir sözleşmenin doğacağı bazı yazarlarca öne sürülmektedir⁴⁰.

1.2.3. Tarafların Anlaşması

Niteliği bakımından rızai bir sözleşme sayılan eser sözleşmesi, işsahibi ve yüklenicinin karşılıklı ve birbirine uygun bir biçimde yaptıkları irade açıklaması ile kurulmuş olur. Dolayısıyla, “*yüklenicinin bir eser meydana getirmeyi; işsahibinin de bunun karşılığında bir bedel ödemeyi*” taahhüt etmesi, sözleşmenin kurulması için yeterlidir.

1.3. Sözleşmenin Şekli

Yüklenici ve işsahibi, eser meydana getirme ve bedel ödeme taahhütlerini açık yahut örtülü olarak açıklayabilirler; bu bakımdan eser sözleşmesinin geçerli olması için kural olarak şekil şartı aranmaz⁴¹. Ne var ki, kanun koyucu 2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu, 4734 Sayılı

Dayımlarlı, *İstisna Akdinde Müteahhidin ve İş Sahibinin Temerrüdü, Hüküm ve Sonuçları*, 17; Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler Kısa Ders Kitabı*, 350; Erzurumluoğlu, *Sözleşmeler Hukuku (Özel Borç İlişkileri)*, 176; Erman, *İstisna Sözleşmesinde Beklenilmeyen Haller*, 23; Şenyüz, *Borçlar Hukuku Genel ve Özel Hükümler*, 453; Bayramoğlu, *Eser Sözleşmesinde Yaklaşık Bedelin Aşılması*, 31; Başer, *Yüklenicinin Şahsen İfa Borcu ve Alt Yüklenicilik Sözleşmesi*, 24.

³⁹ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 28; Öz, *İş Sahibinin Eser Sözleşmesinden Dönmesi*, 2; Öğretide hâkim olan bu görüşün aksine, işsahibinin yüklenicinin meydana getirdiği esere karşılık yine bir eser meydana getirmesi durumunda oluşan sözleşmenin doğrudan eser sözleşmesi olarak nitelendirmenin yerinde olmadığı; ortaya isimsiz bir sözleşmenin geldiğini savunan görüş de mevcuttur. Bu yöndeki görüş için bkz.: Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler Kısa Ders Kitabı*, 350; Büyükkay, *Eser Sözleşmesi*, 38; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 30.

⁴⁰ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 28; Paket, *Eser Sözleşmesinin İfasında Kabul*, 40; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*. 44; Özay, *Eser Sözleşmesinde İşsahibinin Alacaklı Sıfatıyla Temerrüdü*, 25.

⁴¹ Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler Kısa Ders Kitabı*, 351; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 29; Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 497; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 450; Selimoğlu, *Eser Sözleşmesi*, 95; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 46; Yargıtay 15. HD., E 2015/1136, K 2015/4921 T. 09.10.2015, erişim 10 Mayıs 2024, <https://www.lexpera.com.tr/>; “*Taraflar arasında davalının evine mutfak ve banyo dolaplarının imâli konusunda mülga 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 355 ve devamı maddelerinde düzenlenen sözlü eser sözleşmesi ilişkisi kurulmuştur.*”; Yargıtay 15. HD., E 2019/1988, K 2019/5159 T. 16.12.2019, erişim 10 Mayıs 2024, <https://www.lexpera.com.tr/>; “*Taraflar*

Kamu İhale Kanunu ve 4735 Sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu'na tabi olan sözleşmelerde birtakım şekil şartları aramaktadır⁴². Buna göre, DİK hükümlerine tabii olan daire ve idarelerle ilgili inşa işleri sözleşmeye bağlanmıştır; imzalanan sözleşmenin noterlikçe tescilli şart koşulmuştur (DİK m. 53/1, 57/1). “Kamu hukukuna” bağlı ya da “kamunun denetimi altında” olan veya “kamu kaynağı kullanan” kamu kurum ve kuruluşlarına ilişkin inşa işlerini düzenleyen KİK hükümlerine göre ise, anılan kurum ve kuruluşların yaptığı bütün ihaleler; idarece hazırlanan ve ihale yetkilisi ile yüklenici tarafından imzalanan bir sözleşmeye bağlıdır (KİK m. 46/1). KİK'e göre yapılan ihalelerle ilgili “sözleşmelerin düzenlenmesi” ve “uygulanması” ile alakalı usul ve esasları öngören KİSK m. 7'de ise sözleşmede belirtilmesi zorunlu olan hususlar hüküm altına alınmıştır. Bununla birlikte, taşınmaz devrinin taahhüt edildiği bir eser sözleşmesi mevcut ise resmî şekil şartının yerine getirilmesi gerekir⁴³.

1.4. Hukuki Niteliği

Eser sözleşmesinde yüklenicinin “*eser meydana getirme*” borcu, iş sahibinin “*bedel ödeme*” borcunun karşılığını oluşturur⁴⁴. Bu bakımdan eser sözleşmesi tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir⁴⁵. Zira tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde taraflar kazanma işlemini borçlanarak sağlarlar⁴⁶. Dolayısıyla eser sözleşmesinde iş sahibi ve yüklenici karşılıklı

arasında sözlü eser sözleşmesi ilişkisinin kurulduğu ve bedelin 20.000,00 TL olarak kararlaştırıldığı hususu ihtilâfsızdır.”

⁴² Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 610; Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler Kısa Ders Kitabı*, 351; Paket, *Eser Sözleşmesinin İfasında Kabul*, 49.

⁴³ Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 379; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 450; Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 498; Paket, *Eser Sözleşmesinin İfasında Kabul*, 46; Özay, *Eser Sözleşmesinde İş sahibinin Alacaklı Sıfatıyla Temerrüdü*, 25; Öztürk – Gözütok, *Usul ve Esaslarıyla Eser Sözleşmesi Uygulaması*, 43-44; Yargıtay 15. HD., E 2002/6353, K 2003/2228 T. 28.04.2003, erişim 10 Mayıs 2024, <https://www.lexpera.com.tr/>; “Kural olarak istisna (eser) sözleşmelerinin geçerliliği şekil koşuluna bağlı değildir. Sözlü olarak da istisna (eser) sözleşmesi bağlanabilir. Ancak bedel olarak taşınmaz mülkiyetinin devrini öngören istisna (eser) sözleşmeleri, mülkiyetinin nakli borcunu içerdikleri için resmi biçimde (MK eski 634 md. yeni 706 md, MK. 213. md, Tapu Kanunu 26. mad. Noterlik Kanununun 60. mad.) yapılmış olmadıkça geçerlilik kazanmazlar (BK. 11/11.md.)”; Yargıtay 15. HD., E 2015/6089, K 2017/357 T. 30.01.2017, erişim 10 Mayıs 2024, <https://www.lexpera.com.tr/>; “Kural olarak; eser sözleşmelerinin geçerli olması herhangi bir şekil şartına tabi değildir. Tarafların karşılıklı olarak “icap” ve “kabul” iradelerinin oluşmasıyla eser sözleşmesi ilişkisi kurulur. Yazılı olması ancak, taraflara ispat kolaylığı sağlar. Ne var ki, taşınmaz mülkiyeti nakli borcunu doğuran sözleşmelerin, sözleşme tarihi itibarıyla uygulanması gereken 818 sayılı BK'nın 213 (6098 sayılı TBK 237.md), TMK'nın 706, Tapu Kanunu'nun 26 ve Noterlik Kanunu'nun 60. maddeleri uyarınca resmi yazılı şekilde yapılması zorunludur. Bu zorunluluk sözleşmenin geçerliliğine ilişkin olup, bu şekil şartına uymayan bir sözleşme geçerli olarak kabul edilemez.”

⁴⁴ Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 49; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 441; Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 503; Paket, *Eser Sözleşmesinin İfasında Kabul*, 50.

⁴⁵ Ozanoğlu, “İstisna ve Özellikle İnşaat Sözleşmelerinde Müteahhidin (Yüklenicinin) Eseri Teslim Zamanında Gecikmesine Bağlı İfaya Eklenen Cezai Şart (Gecikme Cezası) Kayıtları”, 61; Gümüşsoy Karakurt, *Eser Sözleşmesinde Yüklenicinin Borca Aykırılığının Önceden Belli Olması*, 10; Yavuz, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/1093.

⁴⁶ Hüseyin Hatemi, *Medeni Hukuk'a Giriş* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 178.

bir biçimde hem kazandırıcı hem de borçlandırıcı işlemde bulunarak edimleri arasında değişim yaparlar⁴⁷. Bu bakımdan eser sözleşmesi, ivazlı sözleşmeler kategorisi içinde yer alır⁴⁸.

Eser sözleşmesinin, edim süresi bakımından yapılan ani ve sürekli edimli sözleşme ayrımındaki konumu ise öğretilerde tartışmalıdır⁴⁹. Öncelikle belirtmek gerekir ki, edim süresi yönünden yapılan ayırımı sözleşmenin asli edimi dikkate alınır⁵⁰. Bu kapsamda, eser sözleşmesi için ayırma esas olacak olan yüklenicinin eser meydana getirme edimidir⁵¹. Öte yandan bu konuda mevcut olan görüş ayrılıkları, ayırma esas alınacak kriter yönünden ortaya çıkmaktadır. Öğretilerde yer alan hâkim görüş bakımından, ani ve sürekli edim yönünden yapılan ayırımı, alacaklının borçlunun edimini ifası ile elde edeceği faydanın hangi sürede meydana geldiği dikkate alınmalıdır⁵². Karşıt görüş için ise bu hususta dikkate alınacak olan, borçlunun ifa için gerçekleştirdiği hazırlık faaliyetlerinin süresidir⁵³. Öne sürülen görüşler eser sözleşmesi yönünden değerlendirildiğinde, eserin teslimi ile iş sahibinin elde edeceği yarar ile yüklenicinin eser meydana getirmek için sürdürdüğü hazırlık faaliyetlerinin gerçekleşme süreleri açısından ortaya çıkan bir tartışma mevcut olduğu görülmektedir.

Öğretilere hâkim olan görüş bakımından eser sözleşmesi “*ani edimli sözleşmeler*” arasında yer alır⁵⁴. Zira, bu görüş açısından ani ve sürekli edim ayrımında dikkate alınan,

⁴⁷ Mustafa Dural – Suat Sarı, *Türk Özel Hukuku Temel Kavramlar ve Medenî Kanununun Başlangıç Hükümleri 1(4)* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2023), 151; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 441; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 35.

⁴⁸ Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 441; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 48; Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 506; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 35.

⁴⁹ Öğretilerde bu yönde çıkan fikir ayrılıklarının aksine bir görüş, ani edimli yahut sürekli edimli sözleşme ayrımının, eser sözleşmesi için elverişli olmadığını savunmaktadır. Bu yöndeki görüş için bkz.: Ürem, *Eser Sözleşmesinde Erken Dönme, Yüklenicinin İşe Zamanında Başlama ve İş Gecikmeksizin Yürütme Borcuna Aykırılığın Sonuçları (TBK m. 473/1)*, 36.

⁵⁰ Özer Seliçi, *Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi* (İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1977), 5; Gülmelahat Doğan, “Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü”, *Ankara Barosu Dergisi* 72/4 (Temmuz 2014), 392; Zeynep Damla Taşkın, “İfasına Başlanmış Sürekli Edimli Sözleşmelerde Borçlu Temerrüdü ve Sonuçları”, *GÜHFD* 17/2 (Temmuz 2018), 434; O. Gökhan Antalya, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1(5)* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2019), 103; Çetiner vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022), 37; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 17.

⁵¹ Zira asli edim, borç ilişkisine türünü ve karakteristik özelliğini verir; bu anlamda eser sözleşmesinde yüklenicinin eser meydana getirmesi sözleşmenin asli edimini oluşturur; Rona Serozan, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022), 14; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Legem Yayınları, 2023), 31; Antalya, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/61.

⁵² Antalya, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/104; Seliçi, *Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, 7; Doğan, “Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü”, 391; M. Kemal Oğuzman – M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1(2)* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2023), 12; Taşkın, “İfasına Başlanmış Sürekli Edimli Sözleşmelerde Borçlu Temerrüdü ve Sonuçları”, 435; Öz, *İş Sahibinin Eser Sözleşmesinden Dönmesi*, 24; Gümüşsoy Karakurt, *Eser Sözleşmesinde Yüklenicinin Borca Aykırılığının Önceden Belli Olması*, 11.

⁵³ Rona Serozan, *Sözleşmeden Dönme* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2007), 66.

⁵⁴ Yakuppur, *Borçlar Kanunu'na Göre Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Teslim Borcu ve Teslim Borcuna Aykırılıkları*, 5; Yavuz, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/1093; Gümüşsoy Karakurt, *Eser Sözleşmesinde*

iş sahibinin eserin teslimi ile elde ettiği yararın hangi süre içerisinde gerçekleştiğidir⁵⁵. Bu anlamda, eserin iş sahibine teslimi bir anda gerçekleştiğinden ani edimli sözleşmenin mevcut olduğu kabul edilir. Aksi yöndeki görüş bakımından ise eser sözleşmesi sürekli edimli bir sözleşmedir⁵⁶. Zira burada dikkate alınan husus, yüklenicinin eser meydana getirme amacıyla gerçekleştirdiği hazırlık faaliyetleridir⁵⁷. Bu anlamda, hazırlık aşamasında yüklenicinin eser meydana getirmek için ortaya koyduğu eylemler sürekli nitelik taşır. Diğer bir deyişle bu durumda süreye yayılan hazırlık aşaması, sürekli edimli bir sözleşmeyi meydana getirmektedir.

Bahsedilen iki karşıt görüşün yanında öğretilerde yer alan bir diğer görüş, eser sözleşmesinin edim süresi yönünden karma nitelikte olduğunu öne sürmektedir⁵⁸. Zira eser sözleşmesi bazı yönlerden ani edimli, bazı yönlerden ise sürekli edimli sözleşmeye dair niteliklere sahiptir⁵⁹. Bu anlamda eserin teslimi ile iş sahibinin bir anda yarar elde etmesi ani edimli sözleşmeyi; yüklenicinin süreye yayılan hazırlık faaliyetleri ise sürekli edimli sözleşmeyi gündeme getirir⁶⁰.

Eser sözleşmesinin bu ayırmadaki yerinin tespiti için, iş sahibinin ifaya bağlı yararını hangi süre içerisinde elde ettiğini göz önüne almak yerinde olacaktır. Zira, eserin meydana gelmesi için gerçekleştirilen ancak taraf iradelerine uygun bir sonuç elde edilmesi açısından kesinlik içermeyen hazırlık faaliyetleri, ayırma esas alınmaya değer değildir. Bu kapsamda hazırlık faaliyetleri süreklilik gösterse bile sözleşmeye sürekli edimli olma niteliğini

Yüklenicinin Borca Aykırılığının Önceden Belli Olması, 13; Vedat Buz, “İş Sahibinin BK. m. 369’a Göre Eser Sözleşmesini Feshi”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 21/2 (Aralık 2001), 223; Seliçi, *Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, 26; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 599; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 461; Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler Kısa Ders Kitabı*, 346; Özer Seliçi, *İnşaat Sözleşmelerinde Müteahhidin Sorumluluğu* (İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1978), 53; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 442; Başer, *Yüklenicinin Şahsen İfa Borcu ve Alt Yüklenicilik Sözleşmesi*, 11; Yargıtay 15. HD., E 2005/7490, K 2007/115 T. 17.01.2007, erişim 31 Mayıs 2024, <https://lib.kazanci.com.tr/>; “Ani edimli olan eser sözleşmelerinde ifa, ya vardır, ya da yoktur.”

⁵⁵ Bu anlamda yüklenicinin hazırlık faaliyetlerinin sürekli nitelikte olması, eser sözleşmesinin sürekli edimli sözleşme olması sonucunu doğurmaz.; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 599.

⁵⁶ Serozan, *Sözleşmeden Dönme*, 166; Erman, *İstisna Sözleşmesinde Beklenilmeyen Haller*, 10-11.

⁵⁷ Bu görüşün yüklenicinin hazırlık faaliyetlerini dikkate almasında, sözleşme kapsamında iş sahibinin ödeyeceği bedelin, yalnızca meydana getirilmiş olan esere karşılık gelmediğinin; bu anlamda yüklenicinin eseri meydana getirmek için gerçekleştirdiği hazırlık faaliyetlerini de kapsadığının benimsenmesi belirleyici olmaktadır.; Erman, *İstisna Sözleşmesinde Beklenilmeyen Haller*, 10, Serozan, *Sözleşmeden Dönme*, 166.

⁵⁸ H. Kübra Ercoşkun Şenol, *Borçlar Hukukunda Kısmi İmkânsızlık* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2016), 33-34; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 40; Büyükkay, *Eser Sözleşmesi*, 47; Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 505.

⁵⁹ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 40; Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 505.

⁶⁰ Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 505; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 40.

kazandıramaz. Öte yandan işsahibi, eserin teslimi ile bir anda yarar sağlar ve böylelikle anı edimli sözleşme meydana gelir.

Eser sözleşmesi rızai bir sözleşmedir. Tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarının mevcut olması sözleşmenin kurulması adına yeterlidir. Bu noktada, eserin teslim edilip edilmemesinin sözleşmenin kurulmasına herhangi bir etkisi bulunmamaktadır⁶¹. Başka bir deyişle, sözleşmesinin kurulmuş sayılması için yüklenicinin eseri işsahibine teslim etmiş olması, aranan bir şart değildir.

1.5. Benzer Sözleşmelerden Ayırt Edilmesi

1.5.1. Hizmet Sözleşmesinden

TBK'nın 393 ve devam eden maddelerinde hüküm altına alınan hizmet sözleşmesi, “işçinin işverene bağımlı olarak belirli veya belirli olmayan süreyle işgörmeyi ve işverenin de ona zamana veya yapılan işe göre ücret ödemeyi üstlendiği sözleşme” olarak tanımlanmıştır⁶². Bu bakımdan, hizmet sözleşmesi bir işgörme sözleşmesi olup unsurları arasında işçinin işgörme edimi ön plana çıkmaktadır⁶³. Hizmet sözleşmesi, işgörme sözleşmeleri kategorisine dahil olma bakımından eser sözleşmesi ile benzerlik göstermektedir⁶⁴. Ne var ki, hizmet sözleşmesinde işçi bir edim fiilini üstlenirken; eser sözleşmesinde yüklenici bir edim sonucunu üstlenir⁶⁵. Daha açık bir ifadeyle, hizmet sözleşmesinde işçinin başlıca borcu hizmet edimini sözleşmeye uygun bir biçimde ve özenle yerine getirmek iken; eser sözleşmesinde yüklenicinin borcu, esas itibarıyla bir eser meydana getirmektir⁶⁶. Örneğin, borçlunun üstlenmiş olduğu eğitim verme edimi, sözleşmeye uygun bir şekilde ifa edilerek yerine getirilir; bu kapsamda bir sonuç elde etme yükümlülüğü bulunmadığından taraflar arasında bir hizmet sözleşmesinin var olduğu kabul edilir⁶⁷.

⁶¹ Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 506; Büyükay, *Eser Sözleşmesi*, 44; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 442; Paket, *Eser Sözleşmesinin İfasında Kabul*, 51; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 49; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 35.

⁶² TBK m. 393/1.

⁶³ Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 546.

⁶⁴ Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 462; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 545.

⁶⁵ Bilge, *Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri*, 205; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 611; Berki, *Borçlar Hukuku (Özel Hükümler)*, 143; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 36; Büyükay, *Eser Sözleşmesi*, 49; Erdoğan, “İstisna Sözleşmesi ve Bazı İşgörme Sözleşmeleri İle Karşılaştırılması”, 164.

⁶⁶ Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 611; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 462.

⁶⁷ Yargıtay 15. HD., E 2014/5331, K 2015/727 T. 16.02.2015, erişim 10 Mayıs 2024, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>; “Uyuşmazlık ultrasonografi cihazının tanıtımı, çalıştırılması, teknik bilgi eğitimi ve takibi konusunda hastane personeline sunulan eğitim karşılığı hizmet bedeli alacağından ödenmesinden kaynaklanmıştır. Mahkemece davanın niteliği açıkça gösterilmemiştir. Yanlar arasında eser sözleşmesi ilişkisi bulunmamaktadır. Uyuşmazlığın belirlenen bu niteliğine göre hizmet sözleşmesi ilişkisi bulunduğu ve taraflar da

Öte yandan, hizmet sözleşmesinde işçi ile işveren arasındaki ilişkide yer alan bağımlılık unsuru iki sözleşmeyi birbirinden ayıran farklılıklardan biridir⁶⁸. Zira, eser sözleşmesinde yüklenicinin sözleşme konusu eseri meydana getirirken iş sahibinin gözetim ve denetimi altında bulunma zorunluluğu yoktur⁶⁹. Diğer taraftan, hizmet sözleşmesinde iş görme edimini ifa eden işçi, bu esnada işverenin gözetim ve denetimi altındadır⁷⁰. Bu bakımdan işçi işverene bağımlıdır; bu bağımlılık ilişkisi içerisinde iş görme edimini yerine getirir⁷¹.

1.5.2. Vekâlet Sözleşmesinden

İş görme sözleşmeleri içerisinde yer alan vekâlet sözleşmesinin tanımı TBK m. 502/1’de yapılmıştır. Buna göre, “*vekilin vekâlet verenin bir işini görmeyi veya işlemini yapmayı üstlendiği*” sözleşmeler vekâlet sözleşmesi olarak adlandırılır. Bu anlamda vekil, vekâlet verenin verdiği iş yahut işlemi onun isteği ve çıkarı doğrultusunda yerine getirir⁷². Bu noktada vekilin iş görmesi sonucunda bir sonuç meydana gelmesi de mümkündür⁷³. Ne var ki eser sözleşmesinden farklı olarak bir işin sonucunun üstlenilmesi söz konusu değildir⁷⁴. Başka bir ifadeyle, iş görme amacı taşıyan borçlunun, bir sonucu üstlendiği sözleşmeler eser sözleşmesi olarak adlandırılırken; işi özenle görmekle birlikte herhangi bir sonuç meydana getirmekle yükümlü olmadığı sözleşmeler vekâlet sözleşmesi olarak adlandırılır⁷⁵. Öte yandan, vekâlet sözleşmesinde vekilin kural olarak işi şahsen görmekle yükümlü olması bu sözleşmeyi eser

tacir olduğundan kararın temyizen incelenmesi görevi Dairemize ait olmayıp Yargıtay Yüksek 23. Hukuk Dairesi'ne aittir.”

⁶⁸ Sıtkı Akyazan, “İstisna Akitleri”, *Adalet Dergisi* 58/12 (Aralık 1967), 880; Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler Kısa Ders Kitabı*, 352; Büyükkay, *Eser Sözleşmesi*, 49; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 462.

⁶⁹ Köksal Kocağa, “Müteahhidin İşin Devamı Esnasında Özen Yükümünü İhlâl Ederek Eseri Ayıplı veya Sözleşmeye Aykırı Şekilde Yapacağına Anlaşılması Hâlinde İş Sahibinin BK m. 358/II Uyarınca Sahip Olduğu Haklar”, *DEÜHFD* 6/1 (Haziran 2004), 177-178; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 36; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 612; Yargıtay 15. HD., E 2006/7446, K 2007/5841 T. 01.10.2007, erişim 1 Haziran 2024, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>; “Eser sözleşmelerinde yüklenici, yaptığı işin uzmanı olup, eser denilen sonucun gerçekleşmesini taahhüt eder. İş sahibinden talimat almaz, ona karşı bağımsızdır.”

⁷⁰ Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 612; Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 507; Kocağa, “Müteahhidin İşin Devamı Esnasında Özen Yükümünü İhlâl Ederek Eseri Ayıplı veya Sözleşmeye Aykırı Şekilde Yapacağına Anlaşılması Hâlinde İş Sahibinin BK m. 358/II Uyarınca Sahip Olduğu Haklar”, 178.

⁷¹ Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler Kısa Ders Kitabı*, 352; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 612; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 462.

⁷² Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 735.

⁷³ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 39; Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 508; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 612-613.

⁷⁴ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 39; Büyükkay, *Eser Sözleşmesi*, 50; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 463; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 533; Erdoğan, “İstisna Sözleşmesi ve Bazı İş görme Sözleşmeleri İle Karşılaştırılması”, 170.

⁷⁵ R. Cem Dinar, “Borçlar Kanunu’ndaki Düzenleme Açısından İstisna Sözleşmesi ile Vekalet Sözleşmesi Arasındaki Kurumsal Farklılıklar”, *YÜHFD* 5/1 (Haziran 2008), 60; Doğa Ekrem Doğancı, “Vekâlet Sözleşmesinin Hukuki Niteliği ve Benzer Hukuki İlişkiler İle Karşılaştırılması”, *SAÜHFD* 2/1 (Temmuz 2014), 112; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 463; Erzurumluoğlu, *Sözleşmeler Hukuku (Özel Borç İlişkileri)*, 193; Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 508.

sözleşmesinden ayıran bir diğer farklılıktır⁷⁶. Zira eser sözleşmesinde yüklenici, aksine bir anlaşma yok ise işi bir başkasına yaptırabilir⁷⁷. Eser sözleşmesinde iş sahibinin bedel ödeme taahhüdünde bulunması gerekmekte iken; vekâlet sözleşmesinde böyle bir gerekliliğin olmaması iki sözleşmeyi birbirinden ayıran bir diğer husustur⁷⁸.

1.5.3. Satış Sözleşmesinden

Devir borcu doğuran sözleşmeler kategorisi içerisinde bulunan satış sözleşmesinin tanımı TBK m. 207’de, “*satıcının, satılanın zilyetlik ve mülkiyetini alıcıya devretme, alıcının ise buna karşılık bir bedel ödeme borcunu üstlendiği sözleşme*” şeklinde yapılmıştır. Eser sözleşmesi ile satış sözleşmesi devir borcu içermesi açısından benzerlik taşımaktadır. Zira, sözleşme konusu olarak belirlenen şeyin zilyetlik ve mülkiyeti eser sözleşmesinde yüklenici tarafından iş sahibine; satış sözleşmesinde ise satıcı tarafından alıcıya devredilmelidir⁷⁹. Bu noktada iki sözleşmeyi birbirinden ayıran hususlardan biri, devredilen şeyin sözleşmenin yapıldığı sırada mevcut olup olmadığı noktasında ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda, sözleşmenin yapıldığı esnada hazır bulunan bir şeyin devrinin taahhüt edilmesi hâlinde satış sözleşmesinin varlığından bahsedilirken; sözleşme kurulduğu sırada henüz var olmayan ancak daha sonra imal edilecek bir şeyin devrinin taahhüt edildiği durumlarda ise eser sözleşmesinden söz edilir⁸⁰. Diğer taraftan, satış sözleşmesinde sözleşme yapıldığı esnada hazır olan şeyin devrinin taahhüt edilmesi her zaman söz konusu değildir⁸¹. Bu durum özellikle sözleşmenin kurulduğu anda mevcut olmayan bir şeyin sipariş üzerine imal edileceği hâllerde gündeme gelir. Bu hâlde emek unsuru ayırt edici öge olarak kabul edilmektedir⁸². Şayet yapılan sözleşmede emek unsuru ağır

⁷⁶ Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 738; Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 508.

⁷⁷ Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 508.

⁷⁸ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 39; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 534; Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 508; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 614; Dinar, “Borçlar Kanunu’ndaki Düzenleme Açısından İstisna Sözleşmesi ile Vekalet Sözleşmesi Arasındaki Kurumsal Farklılıklar”, 61.

⁷⁹ Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 614.

⁸⁰ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 42; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 614; Büyükkay, *Eser Sözleşmesi*, 53.

⁸¹ Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 509.

⁸² Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 509; Öte yandan öğretilerde yer alan bir görüş, bu iki sözleşmeyi ayırt ederken imal etmenin bir iş görme özelliği taşıması ve bedel olarak bir karşılığının bulunmasını esas almaktadır. Bu yöndeki görüş için bkz.: Akkanat, “Teslim Borcu Doğuran Bazı Sözleşmelerde (Satım, Eser) Nitelendirme Sorunu”, 16; Yargıtay’ın sipariş üzerine imalin mevcut olduğu sözleşmeler konusundaki tutumu, “*teknik özelliklere uygun yeniden imalat*” olması hâlinde eser sözleşmesinin varlığının kabul edilmesidir.; Yargıtay 15. HD., E 2010/263, K 2010/864 T. 16.02.2010, erişim 9 Mayıs 2024, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>; “*Dava, taraflar arasında imzalanmış sözleşme uyarınca yapılmış kararlaştırılan yatak ve baza imalatı nedeniyle iş bedeli karşılığı verilen çeklerden borçlu olmadığının tespiti istemine ilişkindir... Sözleşmenin konusuna göre akdî ilişki BK’nın 355 vd. maddelerinde yer alan eser sözleşmesi niteliğindedir. Zira teknik özelliklere uygun yeniden imalat söz konusudur. Davalının elinde mevcut, hazır yatak ve baza satışı sözleşmenin konusu olmadığından uyumsuzlukta satış hükümleri uygulanamaz. Bu nedenle Borçlar Yasasının eser sözleşmesi hükümleri çerçevesinde incelenip*

basıyorsa eser sözleşmesinin varlığından söz edilir⁸³. Eser sözleşmesini satış sözleşmesinden farklı kılan bir başka unsur ise talimat verme hakkıdır. Bu anlamda, talimat verme hakkının mevcut olması durumunda eser sözleşmesi gündeme gelecektir⁸⁴. Diğer bir deyişle, satış sözleşmesinde alıcı satıcıya talimat verme hakkına sahip değildir. Buna karşın, eser sözleşmesinde iş sahibi yükleniciye talimat verebilir.

2. SONRAKİ İFA İMKÂNSIZLIĞI

2.1. Genel Olarak İfa İmkânsızlığı ve Türleri

2.1.1. İmkânsızlık Kavramı

Borç ilişkisinin temel kavramlarından biri olan “ifa”, tarafların da borç ilişkisinde bulunmasının temel amacını oluşturur⁸⁵. Buna göre ifa, borç konusu edimin hedeflenen sonuca uygun biçimde yerine getirilmesidir⁸⁶. Başka bir ifadeyle, borçlanılan edimin alacaklıyı tatmin edecek şekilde yerine getirilmesi ifa olarak adlandırılır⁸⁷. Taraflar arasında kurulan borç ilişkisi, borç konusu edimlerin yerine getirilmesi ile kural olarak sona erer⁸⁸. Ne var ki, borçlunun ifası alacaklıyı her zaman tatmin etmemekle birlikte; edimin ifasından borçluyu sorumlu tutmak, beklenmedik şekilde sonradan değişen şartlar nedeniyle zorlaşabilmektedir⁸⁹. Bu gibi durumların borca aykırılık hâlini oluşturduğu öğretide yaygın olarak kabul edilir⁹⁰. Buna karşın, bazı yazarlar “borca aykırılık” yerine “ifa engelleri” kavramını kullanmayı tercih etmektedir⁹¹. Zira, ifanın olması gerektiği gibi yerine getirilmesine engel olan bütün hâller ifa engelidir⁹². Bu

değerlendirilmesi gerekir.”; Yargıtay 15. HD., E 2015/4570, K 2015/5154 T. 19.10.2015, erişim 10 Mayıs 2024, <https://www.lexpera.com.tr/>; “Taraflar arasındaki uyumsuzluk, biçerdöverlerde kullanılan hektometre cihazının satışı konu alan 02.06.2003 tarihli satış sözleşmesinden kaynaklanmaktadır. Sözleşme konusu cihaz, davalı şirket tarafından, davacılara özel olarak hazırlanmış, belirli teknik şartnamesi bulunan bir cihaz olmayıp; davalı şirketçe satışa sunulan ve davacı tarafça da bu özellikleri beğenilerek satın alınan bir cihaz olduğundan ortada eser sözleşmesi ilişkisi de bulunmamaktadır.”

⁸³ Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 615; Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 509.

⁸⁴ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 43; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 615; Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 509.

⁸⁵ Serozan, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 8.

⁸⁶ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1030; Antalya, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/97.

⁸⁷ Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/263; Aygül Kızılay Güneşlioğlu, *İfa Zamanı ve Erken İfa* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022), 5; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1030.

⁸⁸ Çetiner vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 580; Serozan, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 9.

⁸⁹ Serozan, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 177.

⁹⁰ Leyla Müjde Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık (TBK m. 136)* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2016), 46; Fatih Gündoğdu, *Borca Aykırılık Hallerinden Kusurlu İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2014), 44; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1163; Akıntürk – Ateş, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*, 123.

⁹¹ Aslı Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020), 4; Nagehan Kırkbeşoğlu, *Yüklenicinin İfa Engelleri* (İstanbul: Aristo Yayınevi, 2019), 13 vd.; Serozan, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 178; Ercoşkun Şenol, *Borçlar Hukukunda Kısmi İmkânsızlık*, 56 vd.

⁹² Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 3.

anlamda, ifa engelleri kategorisinde yer alan bazı durumlarda borca aykırılıktan bahsedilemez⁹³. Gerçekten de borca aykırılık yerine “ifa engelleri” kavramının kullanılması yerinde olacaktır⁹⁴. Zira ifanın önünde engel oluşturan durum, her koşulda borca aykırılık teşkil etmeyebilir⁹⁵. Bu kapsamda, borçlunun edimini yerine getirmesine engel olan hâllerden biri de ifa imkânsızlığıdır⁹⁶.

TBK'nın genel hükümleri düzenleyen ilk bölümünde çeşitli imkânsızlık hâlleri düzenleme konusu yapılmıştır. Ne var ki, bu hâllerin düzenlendiği hükümlerde imkânsızlık kavramının tanımına yer verilmemiştir. Bu nedenle kavramın sınırları öğretide yer alan yazarlar tarafından çizilmeye çalışılmış; ancak üzerinde uzlaşılan bir tanım elde edilememiştir.

Belirtmek gerekir ki öğretide yer alan görüşler, imkânsızlığı borçlu yahut alacaklı yönünden açıklamak bakımından farklılık arz ederler. Bu anlamda, bir görüş imkânsızlığı tarif ederken sözleşme konusu edim ile borçlu arasında bir bağlantı kurmaktadır. Daha açık bir ifade ile imkânsızlığın, borçlunun yüklenmiş olduğu edimi yerine getirmesinin mümkün olmadığı durumlarda gündeme geldiği savunulmaktadır⁹⁷. Öte yandan, diğer bir görüş konuyu alacaklı yönünden inceleyerek var olan bir borcun alacaklı tarafından cebrî icra yolu ile elde edilememesi hâlinde imkânsızlığın var olduğunu öne sürmektedir⁹⁸. Ne var ki, sözleşme konusu edimin ifa edilmesinin mümkün olmaması borçlu ile ilişkili bir durumdur. Alacaklının birtakım girişimlerle ifaya elde etmeye çalışması Borçlar Hukuku alanına dahil değildir. Bu girişimler neticesinde ifaya ulaşılamaması da ifanın imkânsız olduğu sonucunu doğurmamaktadır⁹⁹. İmkânsızlığın alacaklı esas alınarak tanımlanması, tüm bunların göz ardı edilmesine sebep olacağından yerinde bir yaklaşım olmayacaktır.

⁹³ Serozan, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 178; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 4.

⁹⁴ İfa engelleri kavramı kanun koyucunun kullandığı bir ifade değildir. Bunun yerine ifaya engel olan her bir husus ve sonucu ayrı ayrı hüküm altına alınmıştır.; Çetiner vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 581.

⁹⁵ Serozan, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 178.

⁹⁶ Ercoşkun Şenol, *Borçlar Hukukunda Kısmi İmkânsızlık*, 9-10; Serozan, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 179-180; Yargıtay HGK., E 2011/528, K 2011/571 T. 28.09.2011, erişim 2 Haziran 2024, <https://www.lexpera.com.tr/>; “İmkânsızlık, ifa engeli sebeplerinden birini oluşturur. Gerçekten de, imkânsızlık, sürekli, kalıcı, temelli bir ifa engelidir.”

⁹⁷ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 63-64; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 90; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 18.

⁹⁸ Halil Akkanat, *Alacaklı Temerrüdü Dışında Alacaklı Yüzünden Borcun İfa Edilemediği Başlıca Durumlar ve Sonuçları* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1996), 33; Ramazan Tunç, “İfa İmkânsızlığı”, *Yargıtay Dergisi* 28/1-2 (Ocak-Nisan 2002), 106; Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/467; Ayrıca öğretide yer alan bir görüş, işgörmeye sözleşmelerinde borçlunun edimini yerine getirmeyeceğini kati olarak bildirmesini de alacaklının ifayı elde edememesi bakımından değerlendirmekte; bu kapsamda ifanın imkânsızlaştığını öne sürmektedir. Bu yöndeki görüş için bkz.: Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/467-468.

⁹⁹ Bu yöndeki görüş için bkz.: Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 90; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 18.

İmkânsızlığı borçlu yönünden açıklamayı benimseyen yazarlar, imkânsızlığın hangi hâllerde meydana geldiğinin tespitinde çeşitli görüşler öne sürmüştür. Dar imkânsızlık anlayışı olarak adlandırılan görüşe göre imkânsızlık, ifanın hiçbir şekilde mümkün olmadığı durumlarda gündeme gelir¹⁰⁰. Başka bir ifade ile, ifanın borçludan beklenemez durumda olması bu görüş açısından bir imkânsızlık hâli olarak değerlendirilmez¹⁰¹. Zira bu durumda imkânsızlıktan ziyade aşırı ifa güçlüğü gündeme gelecektir¹⁰². Öte yandan, geniş imkânsızlık anlayışını benimseyen görüş, imkânsızlık için yalnızca mutlak ve kesin bir mümkün olmama hâlini aramamakta; dürüstlük kuralı göz önüne alındığında borçludan ifada bulunmasını beklemenin, onun bakımından epey zahmetli olduğu durumları da bu kavramın içine dahil etmektedir¹⁰³. Ne var ki, imkânsızlığın tespitini, ifanın borçludan beklenemez olup olmaması kriteri ile yapmak yerinde olmayacaktır. Zira bu durumda imkânsızlığın sınırları aşırı biçimde genişleyerek pratik olmayan sonuçları doğuracaktır. Diğer taraftan, borçludan edimini yerine getirmesinin onun açısından zorlaştığı hâllerde imkânsızlık yerine ifanın aşırı güçleştiğinden bahsedilir. Bu kapsamda ifa imkânsızlığı ile aşırı ifa güçlüğü, birbirlerinden farklı kavramlardır¹⁰⁴.

2.1.2. İmkânsızlık Türleri

İfa imkânsızlığı, öğretide yer alan yazarlar tarafından çeşitli kriterler esas alınarak birtakım ayrımlara tabi tutulmaktadır. Bu kapsamda, imkânsızlığı ortaya çıkaran kaynak bakımından maddi ve hukuki, imkânsızlığın üzerinde gerçekleştiği özne bakımından objektif ve sübjektif, borçlunun imkânsızlığın ortaya çıkmasına olan etkisi yönünden borçlunun sorumlu olduğu ve olmadığı, sözleşme konusu edime olan tesirine göre tam ve kısmi, sürekliliği açısından sürekli ve geçici ve son olarak ortaya çıktığı zamana göre başlangıçtaki ve sonraki imkânsızlık şeklinde yapılan ayrımlardan bahsedilir¹⁰⁵.

Maddi imkânsızlık; edimin yerine getirilmesinin, tabiat ve mantık yasalari ve mevcut teknolojik imkânlar açısından mümkün olmaması durumunu ifade eder¹⁰⁶. Örneğin, ölmüş bir

¹⁰⁰ Pelin Çavdar, *Karşılıklı Borç Yükleyen Sözleşmelerde İfa Güçsüzlüğü ve Hukuki Sonuçları (TBK md.98)* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 97; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 91; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 22.

¹⁰¹ Çavdar, *Karşılıklı Borç Yükleyen Sözleşmelerde İfa Güçsüzlüğü ve Hukuki Sonuçları*, 95; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 83.

¹⁰² Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 82.

¹⁰³ Tekinay vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1993), 905.

¹⁰⁴ Bkz.: Bölüm 1, 2.2.2.1.

¹⁰⁵ Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 25.

¹⁰⁶ Serozan, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 227; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 92.

hayvanın, yanmış bir evin ya da antika bir eşyanın devredilmesi maddi olarak imkânsızdır¹⁰⁷. Öte yandan, bazı hâllerde tabiat, mantık ve teknolojik açıdan ifayı imkânsız kılan bir neden bulunmamasına rağmen hukuk alanından doğan bir sebepten ifade bulunmak mümkün olmamaktadır¹⁰⁸. Bu durumda ortada bir hukuki imkânsızlığın varlığından söz edilir. Örneğin, devri taahhüt edilen bir taşınmazın kamulaştırılması yahut arsa payı karşılığında kat yapımının üstlenildiği bir sözleşmede inşaat ruhsatının iptal edilmesi hukuki anlamda meydana gelen imkânsızlıklardır.

Objektif ve sübjektif imkânsızlık yönünden yapılan bir diğer ayırmadan bahsetmeden evvel, öğretilerde bu ayırım için esas alınan ölçüt üzerine öne sürülen farklı görüşlerden bahsetmekte fayda vardır. Bir görüş, bu ayırımı yaparken imkânsızlığın etkisinin kimin üzerinde olduğunu göz önünde bulundurur¹⁰⁹. Bu anlamda, edimin yerine getirilmesi hiç kimse açısından mümkün değil ise objektif imkânsızlıktan; yalnızca borçlu açısından mümkün değilse sübjektif imkânsızlıktan söz edilir¹¹⁰. Diğer bir deyişle objektif imkânsızlık, edimin ifasının herkes açısından imkânsız olması hâlidir. İmkânsızlığın borçlu dışındaki kişiler için geçerli olmadığı durumlarda ise sübjektif imkânsızlık meydana gelir. Bu anlamda, borçlu dışındaki kişilerin kapsamına kimlerin dahil edileceği hususu ise öğretilerde tartışmalıdır. Bir görüş, borçlu dışında yer alan kişilerin kapsamını belirlerken herhangi bir üçüncü kişiyi esas almak yerine; edim sonucuna ulaşılması bakımından borçlu ile benzer koşulda olan kimselerin dikkate alınması gerektiğini savunmaktadır¹¹¹. Diğer bir görüş ise bu anlamda herhangi bir benzerlik aramaksızın, borçlu dışında yer alan tüm kişileri bu kapsama dahil eder¹¹².

¹⁰⁷ Serozan, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 227; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 27; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 92.

¹⁰⁸ Ş. Barış Özçelik, “Sözleşmeden Doğan Borçların İfasında Hukuki İmkânsızlık ve Sonuçları”, *AÜHF*, 63/3 (Eylül 2014), 572; Esmâ Elif Şafak Sarıkaya, *Teorik Boyutuyla İfa İmkânsızlığı*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022), 349; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1175.

¹⁰⁹ Mehmet Altunkaya, *Edimin Başlangıçtaki İmkânsızlığı* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2005), 111; Seda Kara Kılıçarslan, “Sübjektif İmkânsızlık Kavramı ve Benzer Kavramlardan Ayırt Edilmesi”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 14/150 (Şubat 2019), 315; Seçkin Topuz – Ferhat CANBOLAT, “Türk-İsviçre ve Alman Borçlar Hukukunda İmkânsızlığın Düzenlenişi”, *AÜHF* 57/3 (Eylül 2008), 677; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 95; Çavdar, *Karşılıklı Borç Yükleyen Sözleşmelerde İfa Güçsüzlüğü ve Hukuki Sonuçları*, 101; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 45.

¹¹⁰ Vedat Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 49/1 (Ocak 1994), 24; Mustafa Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, *SÜHF*, 16/2 (Aralık 2008), 267; Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/470; Kırkbeşoğlu, *Yüklenicinin İfa Engelleri*, 21-22.

¹¹¹ Mustafa Dural, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık (BK 117)* (İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1976), 80 dn. 20’de yer alan yazarlar.; Topuz – Canbolat, “Türk-İsviçre ve Alman Borçlar Hukukunda İmkânsızlığın Düzenlenişi”, 677; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 71.

¹¹² Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 47 dn. 238’de yer alan yazarlar.; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 523.

Öğretide yer alan diğer bir görüş, objektif ve sübjektif imkânsızlık ayrımı için imkânsızlığın etkisinin üzerinde bulunduğu kişiyi esas almak yerine; imkânsızlığa yol açan olayın hangi kişiden kaynaklandığını dikkate almaktadır¹¹³. Bu kapsamda, sübjektif imkânsızlık için borçlunun şahsından kaynaklanan bir neden aranırken; objektif imkânsızlıktan bahsedebilmek için, edimin üçüncü kişilerce yerine getirilmesinin mümkün olmamasının yanında; imkânsızlığın borçlunun şahsından doğan bir nedenden de meydana gelmemesi gereklidir¹¹⁴. Ne var ki, objektif ve sübjektif imkânsızlık ayrımı, imkânsızlığın etkilediği kişi yönünden yapılmalıdır. Bu anlamda, imkânsızlığın borçlunun şahsından kaynaklanmış olup olmaması belirleyici bir kriter değildir. Dolayısıyla, ifanın herkes için imkânsızlaştığı hâllerde objektif imkânsızlık; yalnızca borçlu için imkânsızlaştığı hâllerde ise sübjektif imkânsızlık meydana gelir. Diğer bir deyişle, herkes için geçerli olan imkânsızlık objektif niteliktedir. Buna karşın, imkânsızlığın borçlu dışındaki kişiler bakımından geçerli olmadığı durumlarda sübjektif nitelikteki imkânsızlık mevcuttur. Bu anlamda borçlu dışındaki kişilerin kapsamına, borçlu ile benzer koşullardaki kişiler dahil edilmelidir.

Borçlunun bizzat yerine getirmekle yükümlü olduğu şahsa sıkı sıkıya bağlı edimlerin objektif ve sübjektif imkânsızlık ayrımındaki konumu, tespiti önem taşıyan bir diğer husustur. Öğretide tartışmalı olan konu bakımından öne sürülen bir görüşe göre, şahsa sıkı sıkıya bağlı edimin borçlanıldığı durumlarda ortaya çıkan imkânsızlık objektif niteliktedir¹¹⁵. Zira, borçlunun kişisel özelliklerinin öne çıktığı bu edimleri borçludan başka kimsenin yerine getirmesi mümkün değildir¹¹⁶. Diğer bir görüş bakımından ise, şahsa sıkı sıkıya bağlı nitelikteki edimin ifasına engel olan durum sübjektif imkânsızlığı doğurur¹¹⁷. Bu durumda objektif imkânsızlığın meydana geldiğini öne süren görüşün benimsenmesi yerinde olacaktır. Zira, şahsa sıkı sıkıya bağlı edimler ile onu üstlenen borçlunun kişiliği arasında güçlü bir bağ bulunur; bu nedenle başka bir kimsenin bu edimi ifa etmesi olanaksızdır. Başka bir deyişle, edimin bizzat ifa edilmesinin üstlenildiği durumlarda borçlunun kişiliği, edimin ayrılmaz bir unsurunu oluşturur¹¹⁸. O hâlde, borçlunun edimini yerine getirmesinin mümkün olmadığı hâllerde objektif nitelikte bir imkânsızlığın mevcut olduğu kabul edilmelidir.

¹¹³ Tekinay vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 907-908.

¹¹⁴ Tekinay vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 908.

¹¹⁵ Dural, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık (BK 117)*, 81-82; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 106; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 49.

¹¹⁶ Dural, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık (BK 117)*, 82; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 49-50.

¹¹⁷ Tekinay vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 908; Serozan, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 233.

¹¹⁸ Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 106; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 50.

Borçlunun, ifada bulunmasını imkânsızlaştıran nedene bir etkisi bulunacağı gibi; onun rolünün olmadığı durumlarda da imkânsızlık meydana gelebilir. Bu durumda, imkânsızlık bakımından bir diğer ayrım meydana gelmektedir. Belirtmek gerekir ki bu durum, öğretilerde yer alan bazı yazarlar tarafından “kusurlu ve kusursuz imkânsızlık” şeklinde değerlendirilmektedir¹¹⁹. Karşıt yöndeki görüş ise bu ayrımı “borçlunun sorumlu olduğu ve borçlunun sorumlu olmadığı imkânsızlık” biçiminde adlandırmaktadır¹²⁰. Zira, bazı hâllerde borçlunun kusuru olmasa dahi sorumluluğu doğmaktadır¹²¹. Örneğin TBK m. 116 kapsamında borçlu, yardımcı şahsın neden olduğu zarardan kusuru bulunmasa bile sorumludur. Gerçekten de bu ayrımın borçlunun sorumluluğu dikkate alınarak adlandırılması yerinde olacaktır. Zira bir önceki örnekte de belirtildiği üzere, borçlunun sorumluluğunun doğması için kusur unsuru her zaman aranan bir şart değildir. Öte yandan, borçlunun sorumluluğu esas alınarak yapılacak adlandırma, kanun lafzının da desteklediği bir ifade olacaktır¹²². Zira TBK m. 136’da açıkça “borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebeplerle imkânsızlaşma” ifadesi kullanılmıştır.

Tam ve kısmi imkânsızlık, sözleşme konusu edimi ilgilendiren bir ayrımdır. Bu anlamda, borçlanılan edimi ifa etmek bütünüyle imkânsız hâle geldiyse tam imkânsızlık durumu mevcuttur¹²³. Örneğin teslimi üstlenilen elbisenin yanması yahut inşaat sözleşmesinde

¹¹⁹ Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* 2(2) (İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1977), 459-460; Tekinay vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 998; Kenan Tunçomağ, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler* 1(2) (İstanbul: Sermet Matbaası, 1976), 787; Bilge Umar, “Borçluya İsnad Olunamayan İmkânsızlık Sebebiyle Ademi İfa”, *Adalet Dergisi* 52/9 (Eylül-Ekim 1961), 970; Gamze Turan Başara, “Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık Sebebiyle Borcun Sona Ermesi”, *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7/1 (Şubat 2010), 11; Akıntürk – Ateş, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*, 124. Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 267; Başer, *Yüklenicinin Şahsen İfa Borcu ve Alt Yüklenicilik Sözleşmesi*, 330; Erzan Erzurumluoğlu, *Türk-İsviçre Borçlar Hukuku Sistemine Göre Borçluya Yüklenemeyen Nedenlerden Dolayı Edimin Yerine Getirilememesi* (Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, 1970), 12-13.

¹²⁰ Mustafa Dural, “İmkânsızlık Kavramı ve Türleri”, *BATİDER* 7/1 (Haziran 1973), 52; Makbule Altındal, “Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki Kısmi İfa İmkânsızlığı”, *SAÜHFD* 10/2 (Aralık 2022), 629; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1472; Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/479; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 52; Çavdar, *Karşılıklı Borç Yükleyen Sözleşmelerde İfa Güçsüzlüğü ve Hukuki Sonuçları*, 115; Altunkaya, *Edimin Başlangıçtaki İmkânsızlığı*, 139-140; Gündoğdu, *Borca Aykırılık Hallerinden Kusurlu İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 149; Kırkbeşoğlu, *Yüklenicinin İfa Engelleri*, 26 vd.; Yargıtay HGK., E 2010/14-386, K 2010/427 T. 29.09.2010, erişim 9 Mayıs 2024, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>; “Konunun ifa imkânsızlığı yönünden değerlendirilmesine gelince;...İmkânsızlık, borçlunun kusuruna dayanıp dayanmamasına değil, genel olarak borçlunun bu imkânsızlıktan sorumlu tutulup tutulmayacağına göre tasnif edilmelidir. Nitekim, BK’nun 117.maddesinde kullanılan tabirler de bu görüşü desteklemektedir. Yani, kanun kusursuz olmayı değil, sorumlu olmamayı aramaktadır.”

¹²¹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1475; Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/479; Çavdar, *Karşılıklı Borç Yükleyen Sözleşmelerde İfa Güçsüzlüğü ve Hukuki Sonuçları*, 116; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 52; Dural, “İmkânsızlık Kavramı ve Türleri”, 52.

¹²² Bu yöndeki görüş için bkz.: Dural, “İmkânsızlık Kavramı ve Türleri”, 53; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 52.

¹²³ Ercoşkun Şenol, *Borçlar Hukukunda Kısmi İmkânsızlık*, 112; Şafak Sarıkaya, *Teorik Boyutuyla İfa İmkânsızlığı*, 376; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 132; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 40.

inşaatın yapılacağı yerin sit alanı ilan edilmesi durumlarında tam imkânsızlık hâli mevcuttur. TBK m. 136’da düzenlenmiş olan imkânsızlık durumu tam imkânsızlığa dair bir düzenlemedir. Kısmi imkânsızlıkta ise borçlanılan edimin tümü yerine yalnızca bir bölümünün ifası imkânsız hâldedir¹²⁴. Örneğin, sınırlı çeşit borcu olarak kararlaştırılan on kilo portakaldan beş kilosunun çürümesi kısmi imkânsızlık teşkil eder¹²⁵. Bu anlamda, bir edimin kısmi olarak imkânsız durumda olabilmesi için bölünebilir niteliğe sahip olması gereklidir¹²⁶. Ne var ki bölünebilir edimin varlığı kısmi imkânsızlık için tek başına yeterli değildir; kısmi ifanın tarafların çıkarına uygun düşmesi de aranan şartlardan biridir¹²⁷. Zira, kanun koyucunun bu konudaki iradesi TBK m. 137’de “kısmi ifa imkânsızlığı önceden öngörülseydi taraflarca böyle bir sözleşmenin yapılmayacağı açıkça anlaşılırsa, borcun tamamı sona erer” denerek açıkça belirtilmiştir¹²⁸.

Sürekli ve geçici imkânsızlık, sözleşme konusu edimin ifa edilmesine engel teşkil eden imkânsızlık hâlinin geçerli olduğu süre bakımından yapılan bir ayırmadır¹²⁹. Bu anlamda, ifayı imkânsız kılan durumun ortadan kalkma ihtimali ilerleyen bir süreçte mümkün değil ise sürekli imkânsızlık mevcuttur¹³⁰. Başka bir deyişle ortaya çıkan engel, ifanın sonradan mümkün olabilmesini bütünüyle ortadan kaldırmış ise sürekli imkânsızlık gündeme gelecektir¹³¹. Örneğin, teslimi taahhüt edilen antika vazonun kırılması hâlinde ifa sürekli olarak imkânsızlaşır¹³². Diğer taraftan, ifanın gerçekleşmesine engel olan hâl devamlı değil ise geçici imkânsızlığın varlığından söz edilir¹³³. Mobilya üretiminde kullanılacak bir hammaddenin ithalatının bulaşıcı bir hastalık nedeniyle belirli bir süre yasaklanması geçici imkânsızlığa örnektir.

¹²⁴ Dural, “İmkânsızlık Kavramı ve Türleri”, 37; Ercoşkun Şenol, *Borçlar Hukukunda Kısmi İmkânsızlık*, 112; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 40; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 132.

¹²⁵ Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 133; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 41.

¹²⁶ Altındal, “Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki Kısmi İfa İmkânsızlığı”, 629; Ercoşkun Şenol, *Borçlar Hukukunda Kısmi İmkânsızlık*, 113; Dural, “İmkânsızlık Kavramı ve Türleri”, 37; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 132; Altunkaya, *Edimin Başlangıçtaki İmkânsızlığı*, 128.

¹²⁷ Ercoşkun Şenol, *Borçlar Hukukunda Kısmi İmkânsızlık*, 124; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 132; Altındal, “Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki Kısmi İfa İmkânsızlığı”, 630.

¹²⁸ Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 134.

¹²⁹ Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 87.

¹³⁰ Turan Başara, “Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık Sebebiyle Borcun Sona Ermesi”, 7; Dural, “İmkânsızlık Kavramı ve Türleri”, 45; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 87.

¹³¹ Dural, “İmkânsızlık Kavramı ve Türleri”, 45; Ercoşkun Şenol, *Borçlar Hukukunda Kısmi İmkânsızlık*, 94-95; Turan Başara, “Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık Sebebiyle Borcun Sona Ermesi”, 7.

¹³² Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 169; Ercoşkun Şenol, *Borçlar Hukukunda Kısmi İmkânsızlık*, 95.

¹³³ Ercoşkun Şenol, *Borçlar Hukukunda Kısmi İmkânsızlık*, 94; Dural, “İmkânsızlık Kavramı ve Türleri”, 45; Turan Başara, “Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık Sebebiyle Borcun Sona Ermesi”, 7.

2.2. Sonraki İmkânsızlık ve Benzeri Kavramlardan Farkı

2.2.1. Sonraki İmkânsızlık

2.2.1.1. Başlangıçtaki ve Sonraki İmkânsızlık Ayrımı

Başlangıçtaki ve sonraki imkânsızlık kavramları, Türk-İsviçre hukukunda benimsenen imkânsızlık türlerinden birini oluşturur¹³⁴. Hukukumuzda başlangıçtaki ve sonraki imkânsızlık, sözleşmenin kurulduğu an bakımından yapılan bir ayrımdır¹³⁵. Bu anlamda, imkânsızlığın çeşidine göre farklı hukuki sonuçlar gündeme gelmektedir.

Borç ilişkisi doğuran bir sözleşmenin konusu, sözleşmenin kurulmasından önce veya en geç kurulduğu esnada imkânsız ise başlangıçtaki imkânsızlık mevcuttur¹³⁶. Başlangıçtaki imkânsızlığa bağlanan hukuki sonuç TBK m. 27’de düzenlenmiştir. Buna göre, “*konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüz*” olacaktır. Söz konusu hukuki yaptırım esasen Roma Hukuku kaynaklıdır¹³⁷. Zira, başlangıçtaki ve sonraki imkânsızlık ayrımı Roma Hukuku’nda da benimsenmiş; başlangıçtaki imkânsızlığın mevcut olması hâlinde “*Impossibilium nulla obligatio est (İmkânsızlıktan hiçbir borç doğmaz)*” denilerek taraflar arasında bir borç ilişkisi doğmayacağı kabul edilmiştir¹³⁸. Belirtmek gerekir ki, TBK m. 27 kapsamındaki kesin hükümsüzlük sonucu, objektif imkânsızlığın söz konusu olduğu durumlarda meydana gelir¹³⁹. Bu anlamda sözleşme kurulduğu anda, borçlunun üstlenmiş olduğu edimin ifası borçlu da dahil olacak şekilde kimse açısından mümkün değilse

¹³⁴ Alman hukuku açısından ise, yapılan kapsamlı reform neticesinde iki farklı imkânsızlık türü olmaktan çıkmıştır. Söz konusu yenilik, 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe giren “*Borçlar Hukukunu Modernleştirme Kanunu (Schuldrechtsmodernisierungsgesetz)*” ile yapılmış; bu alanda köklü değişiklikler meydana getirilmiştir.; Rona Serozan, “Yeni Alman İfa Engelleri Hukuku (Türk Hukukunda Bilimsel Kaynak Olarak Yararlanılabilecek Yenilikler)”, *İÜHFMD* 58/1-2 (Temmuz 2000), 240; Mehmet Serkan Ergüne, “Reform Sonrası Alman Medeni Kanununda İmkânsızlık Halleri ve Sonuçları”, *İÜHFMD* 62/1-2 (Temmuz 2004), 352; Topuz – Canbolat, “Türk-İsviçre ve Alman Borçlar Hukukunda İmkânsızlığın Düzenlenişi”, 688.

¹³⁵ Turan Başara, “Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık Sebebiyle Borcun Sona Ermesi”, 4; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 162; Topuz –Canbolat, “Türk-İsviçre ve Alman Borçlar Hukukunda İmkânsızlığın Düzenlenişi”, 678; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 35.

¹³⁶ Altunkaya, *Edimin Başlangıçtaki İmkânsızlığı*, 161; Turan Başara, “Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık Sebebiyle Borcun Sona Ermesi”, 4.

¹³⁷ Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 37; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 163.

¹³⁸ Sevgi Kayak, “Roma Hukukunda Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığının Hükümleri ve Türk Hukukunu Etkileyen Yönleri”, *DEÜHFD* 20/2 (Aralık 2018), 260; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 163; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 37.

¹³⁹ Erzurumluoğlu, *Türk-İsviçre Borçlar Hukuku Sistemine Göre Borçluya Yüklenemeyen Nedenlerden Dolayı Edimin Yerine Getirilememesi*, 11; Altunkaya, *Edimin Başlangıçtaki İmkânsızlığı*, 158; Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/470; Serozan, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 225; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 162; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 35; Turan Başara, “Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık Sebebiyle Borcun Sona Ermesi”, 4.

başlangıçtaki imkânsızlık mevcuttur¹⁴⁰. Tarafların bu imkânsızlık hâli hakkında bilgi sahibi olup olmamalarının, sözleşmenin kesin olarak hükümsüz olmasına bir etkisi yoktur¹⁴¹. Diğer taraftan, edimin ifası borçlu için mümkün değil iken; onun dışındaki kişiler için muhtemel ise ortada sübjektif bir imkânsızlık mevcut olacağından kesin hükümsüzlük yaptırımını gündeme gelmez¹⁴². Bu durumda taraflar arasında bir borç ilişkisi doğduğu kabul edildiğinden; borçlu, üstlendiği edimi ifa etmemekten sorumlu olacaktır¹⁴³. Öte yandan, başlangıçta var olan imkânsızlık nedeniyle kesin olarak hükümsüz olan bir sözleşme, ifanın sonradan mümkün olması ile geçerli hâle gelmez¹⁴⁴.

Öte yandan, sonraki imkânsızlık hâlinde borçlunun üstlenmiş olduğu edimi ifa etmesi sonradan ortaya çıkan birtakım sebeplerden imkânsız hâle gelmiş durumdadır. Bu anlamda, sonraki imkânsızlığın mevcudiyeti için öncelikle ortada geçerli bir sözleşmenin var olması gerekir¹⁴⁵. Diğer taraftan, imkânsızlığın sürekli ve kesin olması da sonraki imkânsızlık için aranan diğer şartlardır¹⁴⁶. Sonraki imkânsızlığın doğurduğu sonuçlar ise borçlunun imkânsızlıktan sorumlu olup olmaması bakımından farklılık göstermektedir.

2.2.1.2. Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık

Sonraki imkânsızlıktan borçlunun sorumlu olmadığı hâllere uygulanacak olan hüküm TBK m. 136'dır. Anılan maddenin ilk fıkrası kapsamında, "*Borcun ifası borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebeplerle imkânsızlaşırsa, borç sona erer.*" Bu anlamda, yasa hükmü gereğince borç sona ereceğinden borçlu edimini aynen ifa etmekten kurtulur¹⁴⁷. Maddenin devam eden ikinci fıkrasında ise "*karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde*", borçlunun sona eren edim yükümlülüğü karşısında yer alan edimin durumu hüküm altına alınmıştır. Buna göre borçlu, "*henüz kendisine ifa edilmemiş olan edimi isteme hakkını kaybeder.*" Bu kapsamda, borçlunun üstlenmiş olduğu edim için öngörülen kurala benzer şekilde, alacaklının karşı edim

¹⁴⁰ Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 162; Turan Başara, "Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık Sebebiyle Borcun Sona Ermesi", 4.

¹⁴¹ Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 35; Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/95; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 61.

¹⁴² Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/470.

¹⁴³ Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 38; Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/470.

¹⁴⁴ Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/470-471;

¹⁴⁵ Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 77; Turan Başara, "Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık Sebebiyle Borcun Sona Ermesi", 5.

¹⁴⁶ Çavdar, *Karşılıklı Borç Yükleyen Sözleşmelerde İfa Güçsüzlüğü ve Hukuki Sonuçları*, 116; Topuz – Canbolat, "Türk-İsviçre ve Alman Borçlar Hukukunda İmkânsızlığın Düzenlenişi", 679; Turan Başara, "Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık Sebebiyle Borcun Sona Ermesi", 5.

¹⁴⁷ Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 213.

borcu da yasa gereğince sona erer¹⁴⁸. Bu bakımdan, borçlunun edimini yerine getirmekten kurtulması nedeniyle edim hasarına katlanan taraf alacaklı olurken; karşı edimi talep etme hakkını yitiren borçlu da karşı edim hasarına katlanır¹⁴⁹. Ne var ki m. 136/2'nin son cümlesinde öngörülen, “*Kanun veya sözleşmeyle borcun ifasından önce doğan hasarın alacaklıya yükletilmiş olduğu durumlar, bu hükmün dışındadır.*” hükmüne göre karşı edim hasarına alacaklı tarafın da katlanması mümkündür¹⁵⁰. Bu anlamda, tarafların yapmış oldukları sözleşmede bu yönde bir karar belirtmiş olduğu hâllerde karşı edim hasarına katlanan taraf, borçlu yerine alacaklı olacaktır¹⁵¹.

Belirtilmelidir ki alacaklının karşı edim borcu, ifa imkânsızlığının doğduğu ana kadar geçerliliğini devam ettirmektedir¹⁵². Bu kapsamda m. 136/2 hükmüne göre, “*imkânsızlık sebebiyle borçtan kurtulan borçlu, karşı taraftan almış olduğu edimi sebepsiz zenginleşme hükümleri uyarınca geri vermekle yükümlü*” olacaktır. Kanun koyucu burada her ne kadar sebepsiz zenginleşme hükümlerini işaret etmiş olsa da geri vermenin kapsamı yönünden öğretide farklı görüşler savunulmuştur. Bir görüş bakımından, öngörülen geri verme yükümlülüğünün hukuki temeli gerçekten de sebepsiz zenginleşmeye dayanmaktadır¹⁵³. Zira borçlunun, alacaklının karşı edimini ifa etmesi ile sahip olduğu kazanım; imkânsızlık sonucu ortadan kalkan sözleşme ile birlikte bir sebepsiz zenginleşme niteliğini kazanır¹⁵⁴. Başka bir görüş ise borçlunun sorumlu olmadığı sonraki imkânsızlık hâlinde sözleşme ilişkisinin, edimlerin değişimi yerine tasfiye ilişkisine döndüğünden hareketle devam edeceğini benimseyerek; geri vermenin varlığını hâlâ devam ettiren bu ilişkiden kaynaklandığını öne sürmektedir¹⁵⁵. Bir diğer görüş, borçlunun sorumlu olmadığı sonraki imkânsızlıkta gerçek bir sebepsiz zenginleşmenin mevcut olmadığını kabul ederek sözleşmenin ileriye etkili biçimde

¹⁴⁸ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1477; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 250.

¹⁴⁹ Dural, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık (BK 117)*, 161; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1477-1478; Hukuki anlamda hasar, “*sözleşmenin kurulması ile ifa edilmesi arasındaki*” zaman diliminde gerçekleşen ve ifa engeli oluşturan durumun ekonomik yönden meydana getirdiği risklere katlanma olasılığını ifade eder; Şafak Sarıkaya, *Teorik Boyutuyla İfa İmkânsızlığı*, 43; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 165.

¹⁵⁰ Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 267; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1478.

¹⁵¹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1478-1479; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 268.

¹⁵² Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 251.

¹⁵³ Nurcihan Dalcı Özdoğan, “Sözleşmelerin Tasfiyesinde Uygulanacak Kuralların Tespiti”, *ÇÜHFD* 3/6 (Aralık 2016), 17; Tekinay vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1011; Dural, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık (BK 117)*, 163; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1478; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 140; Erzurumluoğlu, *Türk-İsviçre Borçlar Hukuku Sistemine Göre Borçluya Yüklenemeyen Nedenlerden Dolayı Edimin Yerine Getirilememesi* Edimin Yerine Getirilememesi, 13.

¹⁵⁴ Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 253.

¹⁵⁵ Rona Serozan, “Sözleşme İlişkisinin Çözülmesi: Sözleşme Gereğince Elde Edilmiş Edimi Geri Verme Yükümü”, içinde *Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu İçin Armağan* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2004), 200-201; Serozan, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 262; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 259.

sona erdiğini benimsemekte ve geri vermenin yasa hükmünden (TBK m. 136/2) doğduğunu savunmaktadır¹⁵⁶. Ne var ki bu durumda geri vermenin kapsamı, sebep sebepsiz zenginleşme hükümleri yönünden değerlendirilmelidir. Zira, “*borçlunun sorumlu olmadığı imkânsızlığın borcu sona erdireceği*” TBK m. 136/1’de açıkça belirtilmiştir. Bu anlamda, borçlunun ortadan kalkan borç ilişkisine rağmen kazanımda bulunması sebepsiz olarak zenginleşmesine yol açmaktadır.

TBK m. 136/3’e göre, “*Borçlu ifanın imkânsızlaştığını alacaklıya gecikmeksizin bildirmez ve zararın artmaması için gerekli önlemleri almazsa, bundan doğan zararları gidermekle yükümlü*” olacaktır. O hâlde ifanın imkânsızlaştığından haberdar olan borçlu, bu durumu derhâl alacaklıya bildirmekle kanunen yükümlü iken; imkânsızlığın büyük olasılıkla meydana geleceğinin evvelce anlaşıldığı durumlarda da -dürüstlük kuralı gereğince- beklemezsizin bildirimde bulunmalıdır¹⁵⁷. Borçlunun bu yükümlülüğünün, alacaklının ifanın imkânsızlaşması hakkında bilgi sahibi olması yahut gereken özeni göstermesi durumunda bilecek durumda olması durumunda devam edip etmeyeceği hakkında ise farklı görüşler öne sürülmektedir. Bir görüş, bu gibi hâllerde borçlunun bildirim yükümlülüğü sona ermediğini benimsemekte; ancak yerine getirilmeyen bu yükümlülüğün, alacaklının imkânsızlığı bilmesi nedeniyle bir yaptırıma tabi olmadığını savunmaktadır¹⁵⁸. Diğer bir görüş bakımından ise, alacaklının imkânsızlığı bildiği veya bilecek durumda olduğu hâllerde bildirim yükümlülüğü mevcut değildir¹⁵⁹. Gerçekten de alacaklının imkânsızlığı bildiği yahut bilecek durumda olduğu durumlarda borçlu bakımından öngörülen bildirim yükümlülüğünün sona ereceği kabul edilmelidir. Zira, imkânsızlıktan haberdar olma alacaklıya, ortaya çıkabilecek zararların meydana gelmesine yahut artmasına engel olma imkânı tanımaktadır. Bu durumda borçlunun, imkânsızlıktan haberi olan alacaklının zararını gidermekle yükümlü tutulması hakkaniyete aykırı olacaktır.

TBK m. 136/3 kapsamında borçlu için öngörülen bir diğer yükümlülük, zararın artmaması için gerekli tedbirlerin alınmasıdır. Bu kapsamda ihbar ve tedbir alma yükümlülüklerini yerine getirmeyen borçlu, “*bundan doğan zararları gidermekle*” sorumlu tutulmuştur (TBK m. 136/3). Bu anlamda borçlunun gidermekle yükümlü tutulduğu zarar,

¹⁵⁶ M. Turgut Öz, *Öğreti ve Uygulamada Sebepsiz Zenginleşme, Borçlar Kanunu 61-66. Maddelerine İlişkin İçtihatlar İle* (İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları, 1990), 109-110.

¹⁵⁷ Dural, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık (BK 117)*, 131; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 211.

¹⁵⁸ Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 212.

¹⁵⁹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1476; Dural, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık (BK 117)*, 131.

imkânsızlık gecikmeksizin bildirilseydi yahut gerekli tedbirler alınsaydı alacaklının uğramayacak olduğu zararlardır¹⁶⁰.

2.2.1.3. Borçlunun Sorumlu Olduğu Sonraki İmkânsızlık

Borçlunun sonraki imkânsızlığa dair sorumluluğu çeşitli sebeplerden kaynaklanabilir. Bu anlamda, borçlunun sorumluluğunu doğuran hususlardan birisi, imkânsızlığa kusuru ile sebep olmasıdır¹⁶¹. Örneğin yük taşıdığı kamyon için gereken güvenlik önlemini almayan borçlu, taşıdığı malların çalınması hâlinde kusuru ile ifa imkânsızlığına yol açmış olur¹⁶². Öte yandan, sözleşme ile açıkça veya örtülü olarak kendisine sorumluluk yüklenen borçlu, meydana gelen imkânsızlıktan sorumludur¹⁶³. Borçlunun sorumluluğunu doğuran diğer bir husus, ifa yardımcısının imkânsızlığa sebep olması noktasında ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda edimini yerine getirirken yardımcı kişi kullanan borçlu, yardımcısının sebep olduğu ifa imkânsızlığından sorumlu olur (TBK m. 116/1). Borçlu bu durumda imkânsızlığa kendi kusuru ile yol açmamasına rağmen ifa yardımcısının davranışından kusursuz olarak sorumludur¹⁶⁴. Borçlunun sorumluluğunun doğduğu diğer bir durum, kusuru ile temerrüde düştüğü esnada meydana gelen imkânsızlık ile gündeme gelir (TBK m. 119)¹⁶⁵. Bu anlamda borçlunun kusuru ile temerrüde düşmesi, imkânsızlığın meydana gelmesinde kusuru bulunmasa bile sorumluluğunu doğurur¹⁶⁶.

¹⁶⁰ Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 213.

¹⁶¹ Serozan, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 270; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 179.

¹⁶² Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 179; Yargıtay HGK., E 1982/11-338, K 1984/723 T. 20.06.1984, erişim 6 Haziran 2024, <https://lib.kazanci.com.tr/>; “O halde, davalının benzin istasyonunda akaryakıt alırken ve bu kısa süre içinde kamyonunun başında durmayarak eşyaların çalınmasına imkan verşi, en basit bir dikkat ve ihtimamdan uzak bir davranış içinde bulunduğunu göstermesi bakımından, davalıyı da ağır kusurlu kabul etmek...gerekir... hırsızlık olayının meydana geldiği güzergahta hemen her gün bu tür hırsızlık olaylarına rastlandığını belirtmiş olmasına ve bu durumda davalının daha tedbirli davranması gerekmesine ve bu olgunun ağır bir kusur olarak kabulü gerekmesine göre, Hukuk Genel Kurulunca da benimsenen Özel Daire bozma kararına uyulmak gerekirken, önceki kararda direnilmesi Usul ve Yasaya aykırıdır. Bu nedenle direnme kararı bozulmalıdır.”

¹⁶³ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1475-1476; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 180.

¹⁶⁴ Dural, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık (BK 117)*, 111; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1476; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 183; Gündoğdu, *Borca Aykırılık Hallerinden Kusurlu İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 233.

¹⁶⁵ Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/512; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 184.

¹⁶⁶ Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 184; Yargıtay 15. HD., E 2008/1407, K 2008/2771 T. 25.04.2008, erişim 6 Haziran 2024, <https://www.lexpera.com.tr/>; “Somut olayda, bedeli dava edilen dükkan niteliğindeki bağımsız bölümün, davacı arsa sahibine yapılarak teslimi davalı şirket tarafından yüklenilmiştir. İmar mevzuatı gereğince, davalı temerrüdünden önce sözü edilen dükkanın yapılmasına olanak yok ise, objektif imkansızlık sözkonusu olacağından davalı yapılamayan bağımsız bölümün bedelinden ötürü sorumlu tutulamaz (BK.m. 117). Ancak yasal engel bulunmadığı halde veya temerride düştükten sonra yasal engel gerçekleşmiş ise, yüklenici tarafından teslimi yüklenilen dükkan yapılmamış ise, kusurlu imkansızlık sözkonusu olacağından bağımsız bölüm bedelini arsa sahibi davalı yükleniciden isteyebilir (BK.m.96).”

Borçlunun sorumlu olduğu sonraki imkânsızlığa bağlanan sonuçlar, TBK kapsamında özel olarak düzenlenmiş değildir. Kanun koyucunun bu yöndeki iradesi, borca aykırılık durumunda geçerli olan genel hükmün uygulanmasıdır. Bu anlamda, meydana gelen imkânsızlığa mahsus bir hükmün mevcut olmadığı durumlarda TBK m. 112 hükmü uygulama alanı bulur¹⁶⁷. Bu kapsamda, “*borçlu, kendisine hiçbir kusurun yüklenemeyeceğini ispat etmedikçe, alacaklının bundan doğan zararını gidermekle yükümlü*” olacaktır. Bu kapsamda, sonraki imkânsızlıktan sorumlu olan borçlu bakımından tazminat ödeme yükümlülüğü öngörülmüştür.

Borçlunun sorumlu olduğu sonraki imkânsızlık hâlleri TBK kapsamında hüküm altına alınmış olmasına karşın; sonraki imkânsızlığa alacaklının sebep olması hususu açık bir şekilde düzenlenmemiştir. Oysaki ifanın imkânsızlaşmasından alacaklının da sorumlu olması mümkündür. Bu kapsamda, ifa objektif olarak baştan imkânsız ise imkânsızlıktan kimin sorumlu olduğunun bir önemi yoktur; zira TBK m. 27/1’e göre “*kesin hükümsüzlük*” yaptırımı her şartta geçerli olacaktır¹⁶⁸. Öte yandan, borçlunun sorumlu olmadığı sonraki imkânsızlık hususunu düzenleyen hükmün, alacaklının sorumlu olduğu sonraki ifa imkânsızlığında uygulama alanı bulup bulmayacağı üzerine öğretide farklı görüşler öne sürülmüştür.

Belirtilmelidir ki, alacaklının sorumlu tutulacağı bir sebepten meydana gelen imkânsızlık hâlinde borcun sona ereceği açıktır¹⁶⁹. Ne var ki, karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde karşı edim borcunun durumu öğretide tartışmalı bir konudur. Bir görüş, karşı edim borcunun devam etmeyeceğini benimsemekte; iki taraf bakımından da borcun sona erdiğini kabul ederek imkânsızlıktan sorumlu olan alacaklının, TBK m. 112 (eBK m. 96) kapsamında müspet ihlal nedeniyle borçlunun uğradığı zararı tazmin etmesi gerektiğini savunmaktadır¹⁷⁰. Öğretiye hâkim olan görüş ise, alacaklının sorumlu olduğu imkânsızlık hâlinde karşı edim için TBK m. 136/2 hükmünün uygulama alanı bulmasını yerinde bulmamaktadır¹⁷¹. Zira anılan hüküm çerçevesinde imkânsızlıktan sorumlu olan alacaklı, kendi edimini ifa etmekten kurtulacak; böylelikle borçlu bakımından hakkaniyetsiz bir çözüm

¹⁶⁷ Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 178.

¹⁶⁸ Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 68.

¹⁶⁹ Başak Başoğlu, "Borcun İfasındaki İmkânsızlık", içinde Prof. Dr. Mustafa DURAL'a Armağan (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2013), 315; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 68.

¹⁷⁰ M. Murat İnceoğlu, "İfanın Alacaklı Yüzünden İmkânsızlaşması", *AÜHF* 57/4 (Aralık 2008), 244.

¹⁷¹ Dural, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık (BK 117)*, 171; Serozan, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 214; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 201; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 69; Özay, *Eser Sözleşmesinde İş sahibinin Alacaklı Sıfatıyla Temerrüdü*, 59.

meydana gelecektir¹⁷². Oysaki m. 136/2'nin borçlunun sorumlu olduğu imkânsızlığa bağladığı sonuç iki taraf için de tutarlıdır¹⁷³. Bu bakımdan alacaklının sorumlu olduğu imkânsızlık hususunda bir “*kanun boşluğunun*” mevcut olduğu benimsenmektedir¹⁷⁴. Boşluğun nasıl doldurulması gerektiği ise öğretide tartışmalı durumdadır. Bir görüşe göre, bu durumda Alman hukukundan istifade edilmelidir¹⁷⁵. Bu kapsamda, edimin ifa zorunluluğu borçlu için sona ererken; imkânsızlıktan sorumlu olan alacaklı için devam edecektir¹⁷⁶. Diğer bir görüş ise boşluğun kıyas yolu ile doldurulması gerektiğini savunur¹⁷⁷. Bu anlamda, TBK m. 136/1 hükmü kıyasen uygulanarak borçlu edimini ifa yükümlülüğünden kurtarılmalı; karşı edimi isteyebilmesi ise ifadan kurtulmakla elde ettiği kazançları eksiltmek şartıyla mümkün olmalıdır¹⁷⁸.

2.2.2. Benzeri Kavramlardan Farkı

2.2.2.1. Aşırı İfa Güçlüğü ve Sonraki İmkânsızlık

Sözleşmesel bir borç ilişkisi, tarafların ifanın yerine getirileceğine olan inancı ile kurulur. Bu anlamda, sözleşme kurulduğunda mevcut olan koşulların sonradan değişime uğramasının, borçlunun ifada bulunmasına etkisinin olmaması gerekir¹⁷⁹. Ne var ki, sözleşme kurulduktan sonra ortaya çıkan bazı beklenmedik olaylar, borçlunun ifada bulunmasını aşırı külfetli hâle getirebilir¹⁸⁰. Buna rağmen borçludan edimini yerine getirmesini istemek ise dürüstlük kuralına aykırı olacaktır¹⁸¹. Zira borçlunun ifada bulunması için gereken gider ve

¹⁷² Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 201; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 69.

¹⁷³ Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 201.

¹⁷⁴ Dural, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık (BK 117)*, 171; Başoğlu, "Borcun İfasındaki İmkânsızlık", 316; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 69; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 201.

¹⁷⁵ Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/388; Özyay, *Eser Sözleşmesinde İşsahibinin Alacaklı Sıfatıyla Temerrüdü*, 60; Dural, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık (BK 117)*, 171.

¹⁷⁶ İnceoğlu, "İfanın Alacaklı Yüzünden İmkânsızlaşması", 242; Başoğlu, "Borcun İfasındaki İmkânsızlık", 316.

¹⁷⁷ Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 201; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 69.

¹⁷⁸ Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 200-201; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 70.

¹⁷⁹ Gülmelahat Doğan, "Aşırı İfa Güçlüğü Nedeniyle Sözleşmenin Değişen Koşullara Uyarlanması", *TBB Dergisi* 26/111 (Mart-Nisan 2014), 9.

¹⁸⁰ Latif Tile, *Uyarlama Sebebi Olarak Aşırı İfa Güçlüğü* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2021), 26; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 61.

¹⁸¹ Başak Baysal, *Sözleşmenin Uyarlanması BK m. 138 Aşırı İfa Güçlüğü* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020), 127; Elce Tutar, "Aşırı İfa Güçlüğü", *İzmir Barosu Dergisi*, 82/2 (Mayıs 2017), 161; Tile, *Uyarlama Sebebi Olarak Aşırı İfa Güçlüğü*, 26.

çaba, alacaklının karşı edimi ile mukayese edilemeyecek bir şekilde ağırlaşmaktadır¹⁸². Bu kapsamda meydana gelen hukuki durum aşırı ifa güçlüğüdür.

Aşırı ifa güçlüğüne meydana getiren unsurlar ve kanun koyucunun bu duruma bağladığı sonuçlar TBK m. 138/1’de hüküm altına alınmıştır. Buna göre, aşırı ifa güçlüğünden bahsedebilmek için “*sözleşmenin yapıldığı sırada taraflarca öngörülme ve öngörülmesi de beklenmeyen olağanüstü bir durum, borçludan kaynaklanmayan bir sebeple*” mevcut olmalıdır. Öte yandan ifanın aşırı güçleşmesinin tek unsuru, borçlu kaynaklı olmayan olağanüstü durumun sözleşme kurulduktan sonra ortaya çıkması değildir. Bu durum aynı anda “*sözleşmenin yapıldığı sırada mevcut olguları, kendisinden ifanın istenmesini dürüstlük kurallarına aykırı düşecek derecede borçlu aleyhine değiştirir*” nitelikte olmalıdır. Bunlarla birlikte, “*borçlu da borcunu henüz ifa etmemiş veya ifanın aşırı ölçüde güçleşmesinden doğan haklarını saklı tutarak ifa etmiş olursa*” aşırı ifa güçlüğüne meydana getiren unsurlar tamamlanmış olacaktır.

TBK m 138/1’in ifanın aşırı güçleşmesine getirdiği çözüm sözleşmenin uyarlanmasıdır. Buna göre edimini yerine getirmesi beklenemeyen borçlu, “*hâkimden sözleşmenin yeni koşullara uyarlanmasını*” talep edebilir; “*uyarlamanın mümkün olmaması*” hâlinde ise borçluya “*sözleşmeden dönme hakkı*” tanınmıştır¹⁸³. Öte yandan, sürekli edimli bir sözleşmenin ifası aşırı güçleşirse borçlu kural olarak fesih hakkını kullanacaktır¹⁸⁴.

Aşırı ifa güçlüğü ile TBK m. 136 kapsamındaki sonraki imkânsızlık kavramları bazı yönlerden ortak unsurlara sahiptir. Bu unsurlardan ilki, sözleşme kurulduğu esnada var olmayan fakat sonradan ortaya çıkan bazı durumların sözleşmenin akıbeti açısından etkili olmasıdır¹⁸⁵. Diğer taraftan iki kavramdan da bahsedebilmek için, sonradan ortaya çıkan durumun borçluya isnat edilemeyen sebeplerden meydana gelmiş olması gerekir¹⁸⁶. Ne var ki sayılan benzerlikler, bu kavramlara bağlanan hukuki sonuçların aynı olması sonucunu doğurmaz. Bu anlamda, aşırı ifa güçlüğünde borçlunun ifada bulunması zorlaşmasına rağmen imkânsız hâle gelmemiştir¹⁸⁷.

¹⁸² Tile, *Uyarlama Sebebi Olarak Aşırı İfa Güçlüğü*, 125.

¹⁸³ Gökçe Kurtulan, “Türk Hukukunda İmkânsızlık ve Aşırı İfa Güçlüğü Kurumlarının Karşılaştırılması”, *BATİDER* 32/3 (Eylül 2016), 210-211; Serozan, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 373; Baysal, *Sözleşmenin Uyarlanması BK m. 138 Aşırı İfa Güçlüğü*, 381; Tile, *Uyarlama Sebebi Olarak Aşırı İfa Güçlüğü*, 227.

¹⁸⁴ Kurtulan, “Türk Hukukunda İmkânsızlık ve Aşırı İfa Güçlüğü Kurumlarının Karşılaştırılması”, 211; Tile, *Uyarlama Sebebi Olarak Aşırı İfa Güçlüğü*, 271; Baysal, *Sözleşmenin Uyarlanması BK m. 138 Aşırı İfa Güçlüğü*, 421.

¹⁸⁵ Baysal, *Sözleşmenin Uyarlanması BK m. 138 Aşırı İfa Güçlüğü*, 194.

¹⁸⁶ Kurtulan, “Türk Hukukunda İmkânsızlık ve Aşırı İfa Güçlüğü Kurumlarının Karşılaştırılması”, 212; Baysal, *Sözleşmenin Uyarlanması BK m. 138 Aşırı İfa Güçlüğü*, 195.

¹⁸⁷ Güler Gümüşsoy Karakurt, “Eser Sözleşmesinin Değişen Koşullara Uyarlanması”, *İKÜHFD* 15/2 (Temmuz-Ağustos 2016), 755; Erzurumluoğlu, *Türk-İsviçre Borçlar Hukuku Sistemine Göre Borçluya Yüklenemeyen Nedenlerden Dolayı Edimin Yerine Getirilememesi*, 60; Tutar, “Aşırı İfa Güçlüğü”, 167; Doğan, “Aşırı İfa Güçlüğü Nedeniyle Sözleşmenin Değişen Koşullara Uyarlanması”, 10; Baysal, *Sözleşmenin Uyarlanması BK m.*

Başka bir deyişle, borçlunun edimini yerine getirmesi aşırı külfetli hâle geldiyse, ondan ifada bulunmasını istemek aşırı fedakârlık gerektirse de imkânsız değildir. Bu nedenle ifanın aşırı güçleşmesi sonucunda TBK m. 138/1'e göre uyarılama, sözleşmeden dönme veya fesih çözümleri gündeme gelir. Oysaki, TBK m. 136/1'e göre borçlunun sorumlu olmadığı sonraki imkânsızlıkta ifada bulunmak artık mümkün olmadığından borç sona ermektedir.

2.2.2.2. Borçlu Temerrüdü ve Sonraki İmkânsızlık

Bir ifa etmeme durumu olan borçlu temerrüdü, borçlunun edimini yerine getirmekte gecikerek zamanında ifada bulunmaması hâlidir¹⁸⁸. Kanun koyucunun ayrı olarak tanımını yapmadığı borçlu temerrüdünün şartları, TBK m. 117/1 hükmünde “*Muaccel bir borcun borçlusunu, alacaklının ihtarıyla temerrüde düşer.*” denilerek sayılmıştır. Bu anlamda borçlu temerrüdü, muaccel bir borcun varlığında alacaklının yapmış olduğu ihtar ile meydana gelir¹⁸⁹. Ne var ki, borcun muaccel olması ve alacaklının ihtarında bulunması borçlu temerrüdü için aranması gereken şartların bütünü oluşturmaz¹⁹⁰. Bu anlamda, borçlunun ifasının mümkün olması aranması gereken bir diğer şarttır¹⁹¹. Diğer bir deyişle, ifa imkânsızlığı ve borçlunun temerrüdü bir araya gelmeyen iki ayrı kavramdır¹⁹². Belirtmek gerekir ki, ifa imkânsızlığının mevcut olmaması kanun koyucu tarafından öngörülmüş olmasa da temerrüt hâlinin doğası gereği aranan bir koşuldur¹⁹³. Zira, ifa imkânsızlığı borçlu temerrüdünün varlığını engelleyen bir kavramdır. Diğer bir deyişle, edimini yerine getirmesi imkânsızlaşan borçlunun temerrüde düşmesi artık mümkün değildir¹⁹⁴. Öte yandan, hâlihazırda temerrütte olan borçlunun ifada bulunması imkânsızlaşırsa; imkânsızlığın meydana geldiği anda söz konusu temerrüt hâli sona

138 *Aşırı İfa Güçlüğü*, 200; Altunkaya, *Edimin Başlangıçtaki İmkânsızlığı*, 148; Pierre Tercier vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020), 516; Güleç, *Eser Sözleşmesinin Beklenilmeyen Haller Nedeniyle Feshi*, 54.

¹⁸⁸ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1233.

¹⁸⁹ Borçlu temerrüdü için öngörülen ihtar zorunluluğu her durumda aranan bir koşul olmayıp, istisnası TBK m. 117/2'de “*Borcun ifa edileceği gün, birlikte belirlenmiş veya sözleşmede saklı tutulan bir hakka dayanarak taraflardan biri usulüne uygun bir bildirimde bulunmak suretiyle belirlenmişse, bu günün geçmesiyle; haksız fiilde fiilin işlendiği, sebepsiz zenginleşmede ise zenginleşmenin gerçekleştiği tarihte borçlu temerrüde düşmüş olur. Ancak sebepsiz zenginleşenin iyiniyetli olduğu hâllerde temerrüt için bildirim şarttır.*” denilerek hüküm altına alınmıştır.

¹⁹⁰ Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 115.

¹⁹¹ Önder Ege, “Eser Sözleşmelerinde Yüklenicinin Temerrüdü ve İş Sahibinin Seçimlik Hakları”, *Terazi Hukuk Dergisi* 18/200 (Nisan 2023), 53; Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/494; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1236; Doğan, “Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü”, 395; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 46; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 115.

¹⁹² Serozan, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 294.

¹⁹³ Mustafa Göktürk Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020), 69; Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/494; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 116.

¹⁹⁴ Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 74; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 46; Kırkbeşoğlu, *Yüklenicinin İfa Engelleri*, 26.

erer¹⁹⁵. Başka bir ifadeyle, sonraki imkânsızlık borçlu temerrüdünü ortadan kaldıran bir durumdur.

Borçlu temerrüdünün bazı imkânsızlık türleri bakımından ayrıca değerlendirilmesi gereklidir. Bu kapsamda, subjektif imkânsızlık ve temerrüt konularının sınırlarının kapsamı öğretide tartışmalıdır¹⁹⁶. Söz konusu tartışma, subjektif imkânsızlığın kapsamının belirlenmesinden doğan farklılıklardan kaynaklanmaktadır¹⁹⁷. Bu anlamda, subjektif imkânsızlığı geniş biçimde değerlendirerek borçlunun edimini yerine getirmesinin dürüstlük kuralına göre beklenemez durumları da bu kapsama alan görüş bakımından, imkânsızlığın subjektif nitelikte olduğu durumlarda borçlunun temerrüde düşmesi mümkündür¹⁹⁸. Başka bir deyişle, bu görüş açısından subjektif imkânsızlık hâlinde temerrüt hükümleri uygulama alanı bulmalıdır¹⁹⁹. Diğer bir görüş ise, iki kavramın bir araya gelemeyeceğini işaret ederek bu durumda temerrüt hükümlerinin uygulanmasını reddetmektedir²⁰⁰. Gerçekten de temerrüt ve imkânsızlık kavramları birbirlerini dışlayan iki ayrı kavramdır. Öte yandan subjektif imkânsızlık, borçludan ifada bulunmasının dürüstlük kuralına göre beklenemez olduğu hâlleri kapsamaz. Bu kapsamda subjektif nitelikteki ifa imkânsızlığının mevcut olması, temerrüt hükümlerinin uygulama alanı bulmasına engeldir.

İfa imkânsızlığının geçici bir süre için mevcut olmasının temerrüt ile ilişkisi tespit edilmesi gereken bir diğer konudur. Bu noktada belirtmek gerekir ki, geçici imkânsızlık ile borçlu temerrüdü ifanın sonradan gerçekleşmesi bakımından benzer niteliktedir²⁰¹. Öte yandan öğretide yer alan bir görüş, geçici imkânsızlık ve borçlu temerrüdünü iki ayrı kavram olarak kabul etmektedir²⁰². Zira, geçici imkânsızlık varlığını devam ettirdiği sürece borçlunun ifada bulunması mümkün değilken; temerrüt hâlinde böyle bir engel bulunmamaktadır²⁰³. Bu nedenle, geçici imkânsızlık hâlinde aynen ifanın talep edilmesi mümkün olmadığından borçlu

¹⁹⁵ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1236; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 46-47.

¹⁹⁶ Subjektif imkânsızlık ve temerrüt konularının kapsamı açısından ortaya çıkan bu tartışma, sonraki imkânsızlık hâli için geçerlidir. Zira, başlangıçtaki imkânsızlık için bu imkânsızlığın objektif nitelikte olması aranmaktadır. Bu nedenle, başlangıçta mevcut olan subjektif imkânsızlık hâlinde sözleşme geçerli olarak kurulacağından temerrüt hükümlerinin gündeme gelmesi söz konusu değildir.

¹⁹⁷ Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 48.

¹⁹⁸ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1236.

¹⁹⁹ Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 72-73;

²⁰⁰ Kara Kılıçarslan, "Subjektif İmkânsızlık Kavramı ve Benzer Kavramlardan Ayırt Edilmesi", 311.

²⁰¹ Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 116.

²⁰² Zafer Kahraman, "İnşaat Sözleşmelerinde Mücbir Sebep ve Beklenmeyen Hal", içinde Uygulama ve Öğretide İnşaat Hukuku, Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan, ed. Erdem Büyüksağış, Eyüp Kul, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023), 460; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 117.

²⁰³ Kahraman, "İnşaat Sözleşmelerinde Mücbir Sebep ve Beklenmeyen Hal", 460; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 117.

temerrüdünün varlığından bahsedilemeyecektir²⁰⁴. Diğer bir görüş ise geçici imkânsızlık durumuna temerrüt hükümlerinin uygulanması gerektiğini savunmaktadır²⁰⁵. Zira, geçici imkânsızlıkta ifa sonradan mümkün hâle geldiğinden imkânsızlık hükümlerinin geçerli olması muhtemel değildir²⁰⁶. Ne var ki ifa imkânsızlığı, temerrüt hâlinin varlığına engel olan bir kavramdır. Bu anlamda, edimin ifasını engelleyen imkânsızlığın geçici nitelikte olması, temerrüt hükümlerinin uygulama alanı bulması sonucunu doğurmamalıdır. Zira, geçici imkânsızlıkta borçlunun edimini yerine getirmesi geçici bir süre için mümkün değilken; temerrütte olan borçlunun edimini ifa etmesi için bu anlamda bir engel bulunmamaktadır.

Temerrüt ile mutlak kesin vadeli işlem arasındaki ilişki incelenmesi gereken bir diğer husustur. Alacaklının sözleşme kapsamında elde edeceği yararın, ifanın belirli bir vakitte yapılması kaydıyla mümkün olduğu durumlarda mutlak kesin vadeli işlem gündeme gelir²⁰⁷. Bu kapsamda, mutlak kesin vadeli işlemi yerine getirmekte geciken borçlunun temerrüde düşeceği düşünülebilir. Ne var ki, bu tür bir gecikmenin meydana geldiği durumlarda ifa imkânsızlığının mevcut olduğu kabul edilmelidir²⁰⁸. Zira, mutlak kesin vadeli işlemin söz konusu olduğu durumlarda meydana gelen gecikme, alacaklının sözleşme ile yarar elde etmesini engellemekte; sonradan yapılan ifa ise bu yararı sağlamaya bir katkı sunmamaktadır²⁰⁹. Bu nedenle böyle bir gecikme durumunda borçlu temerrüdü yerine sonraki imkânsızlık hükümleri uygulama alanı bulmalıdır²¹⁰.

2.2.2.3. Gereği Gibi İfa Etmeme ve Sonraki İmkânsızlık

Gereği gibi ifa, borçlunun edimini kararlaştırılmış olan yer ve vakitte, miktar ve niteliğine uygun bir biçimde doğru kişiye ifa etmesidir²¹¹. Bu nedenle, bir borç bütün unsurları

²⁰⁴ Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 117.

²⁰⁵ Tekinay vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 909; Dural, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık (BK 117)*, 107; Kara Kılıçarslan, “Sübjektif İmkânsızlık Kavramı ve Benzer Kavramlardan Ayırt Edilmesi”, 316.

²⁰⁶ Kara Kılıçarslan, “Sübjektif İmkânsızlık Kavramı ve Benzer Kavramlardan Ayırt Edilmesi”, 316.

²⁰⁷ A. Dilşad Keskin, “Kesin Vadeli İşlemlerde İfa Etmeme: Temerrüt ve İmkânsızlık”, *AHBVÜHFD* 11/1-2 (Haziran 2007), 216.

²⁰⁸ Serozan, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 294; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 47; Keskin, “Kesin Vadeli İşlemlerde İfa Etmeme: Temerrüt ve İmkânsızlık”, 218; Kırkbeşoğlu, *Yüklenicinin İfa Engelleri*, 27-28.

²⁰⁹ Dural, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık (BK 117)*, 103; Keskin, “Kesin Vadeli İşlemlerde İfa Etmeme: Temerrüt ve İmkânsızlık”, 216.

²¹⁰ Şafak Sarıkaya, *Teorik Boyutuyla İfa İmkânsızlığı*, 414; Keskin, “Kesin Vadeli İşlemlerde İfa Etmeme: Temerrüt ve İmkânsızlık”, 218.

²¹¹ Cüneyt Pekmez, *Borcun İfa Edilmediği Defi (Ödeme Defi) (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021)*, 214; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1183-1184; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 133; Gündoğdu, *Borca Aykırılık Hallerinden Kusurlu İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 56-57; Kızılay Güneylüoğlu, *İfa Zamanı ve Erken İfa*, 5.

(modalitesi) ile yerine getirilmediği takdirde gereği gibi ifa edilmemiş olur²¹². Bu anlamda, borçlunun edimini söz konusu ifa unsurlarından herhangi birine uygun olmadan yerine getirmesi durumunda, “*geniş anlamda gereği gibi ifa etmeme*” söz konusu olur²¹³. Gereği gibi ifa etmeme, bu açıdan ifa imkânsızlığı ile temerrüt kavramlarını da kapsayan üst bir kavramdır²¹⁴. Öte yandan “*dar ve teknik anlamda gereği gibi ifa etmeme*”, kötü ifa ve yan yükümlülüklerin ihlal edilmesini ifade eder²¹⁵. Diğer bir deyişle, borçlunun ifa ettiği edimde mevcut olması gereken niteliklerin bulunmaması yahut edimin tam ve doğru biçimde yerine getirilmesine yönelik olan yan yükümlülüklerin ihlal edilmesi durumlarında “*dar ve teknik anlamda gereği gibi ifa etmeme*” meydana gelir²¹⁶.

Kötü ifa, edimin nitelik yönünden eksik, kötü ve ayıplı bir biçimde yerine getirilmesi hâlinde söz konusu olur²¹⁷. Bu bakımdan, kötü ifade bulunan borçlu edimini yerine getirirken gerekli özeni göstermemektedir²¹⁸. Belirtmek gerekir ki, kötü ifa yapma edimi için geçerli olan bir kavram iken; yapmama edimlerinde söz konusu olmaz²¹⁹. Öte yandan, kötü ifanın mevcut olduğu bir durumda ifa imkânsızlığından bahsetmek mümkün değildir²²⁰. Zira, her ne kadar gerekli nitelikleri taşıyor olsa da bu durumda borçlu, edimini yerine getirmekte veya getirmek için girişimde bulunmaktadır²²¹.

Asıl borca bağlı olan yan yükümlülükler, ifaya yardımcı olma veya alacaklıyı korumaya yönelik olan yükümlülüklerdir. Bu anlamda, ifaya yardımcı olan yan yükümlülükler, ifanın tam ve doğru bir biçimde yapılmasına katkıda bulunurken; koruma yükümlülükleri ile alacaklının mal ve kişi varlığı değerlerinin ifa sebebi ile ihlale uğramasının önüne geçilmektedir²²². Bu bakımdan yan yükümlülüklerin ihlali, edimin gereği gibi ifa edilmesine engel olurken; imkânsız hâle gelmesi sonucunu doğurmaz²²³. Zira yan yükümlülüklerin ihlal edilmesi, asıl borcun tam

²¹² Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1183-1184.

²¹³ Halûk Tandoğan, *Türk Mes'uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes'uliyet)* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2010), 398; Ş. Deren Gündüz, *Olumlu Zarar* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020), 137; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 133; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1184.

²¹⁴ Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 133.

²¹⁵ Gündüz, *Olumlu Zarar*, 138; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 133.

²¹⁶ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1184; Gündüz, *Olumlu Zarar*, 138.

²¹⁷ Gündoğdu, *Borca Aykırılık Hallerinden Kusurlu İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 58; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1186;

²¹⁸ Gündüz, *Olumlu Zarar*, 139-140; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 51.

²¹⁹ Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 51; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1187.

²²⁰ Gündoğdu, *Borca Aykırılık Hallerinden Kusurlu İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 62; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 51.

²²¹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1186; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 51.

²²² Mine Yağcı, *Yardımcı Kişilerin Fiillerinden Sorumluluk* (TBK m. 116) (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018), 96 vd.; Gündoğdu, *Borca Aykırılık Hallerinden Kusurlu İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 63; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1188-1189; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 51.

²²³ Gündüz, *Olumlu Zarar*, 139; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1188.

ve doğru şekilde yerine getirilmesinin önüne geçse de imkânsız olmasına sebep olmaz²²⁴. Diğer bir deyişle, bu durumda tam ve doğru bir şekilde olmasa da bir ifa söz konusudur.

²²⁴ Eren, *Borçlar Hukuku Genel, Hükümler*, 1178.

İKİNCİ BÖLÜM

ESER SÖZLEŞMESİNDE SONRAKİ İFA İMKÂNSIZLIĞININ MEYDANA GELDİĞİ DURUMLAR

1. İFANIN İŞSAHİBİYLE İLGİLİ SEBEPLERLE İMKÂNSIZLAŞMASI

1.1. Genel Olarak

Özel borç ilişkilerinde meydana gelen borçlunun sorumlu olmadığı sonraki imkânsızlık hâllerinde uygulama alanı bulan hüküm TBK m. 136'dır. Ne var ki, kanun koyucu bu hâllere uygulanacak birtakım özel düzenlemeleri de hüküm altına almıştır. Eser sözleşmesinde sonraki ifa imkânsızlığı da bu anlamda özel hükümlere tabi tutulan bir konudur. Diğer bir deyişle, sonraki imkânsızlığın eser sözleşmesinde meydana geldiği durumlarda genel nitelikteki maddeler yerine özel nitelikteki hükümler geçerli olacak; bu sayede eser sözleşmesinin niteliğine uygun düşecek ve daha hakkaniyetli sonuçlar doğuracak hükümler uygulama alanı bulacaktır²²⁵. Kanun koyucunun bu kapsamda öngörmüş olduğu özel nitelikteki ilk hüküm ifanın iş sahibi yüzünden imkânsızlaşmasını konu alan TBK m. 485'tir²²⁶.

İş sahibi yüzünden meydana gelen imkânsızlığı düzenleyen TBK m. 485 iki fıkra hâlinde düzenlenmiş; iş sahibinin imkânsızlığa olan etkisi bakımından farklı sonuçlar öngörülmüştür. Bu anlamda ilk fıkrada iş sahibinin risk alanında gerçekleşmekle birlikte meydana gelmesine bir etkisinin bulunmadığı sonraki imkânsızlık hâli düzenlenmiştir. Devam eden ikinci fıkrada ise yüklenicinin, imkânsızlığa kusuru ile sebep olan iş sahibinden talep edilebileceği hususlar hüküm altına alınmıştır.

²²⁵ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 65; Yargıtay 15. HD., E 2016/1159, K 2017/350 T. 30.01.2017, erişim 9 Mayıs 2024, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>; “Dava, eser sözleşmesinden kaynaklanan nakit teminat kesintisi yapılarak ödenmeyen bakiye iş bedeli nedeniyle alacak istemine ilişkin olup, mahkemenin; davanın reddine, dair kararı davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir... Dava sözleşme tarihine göre uygulanması gereken 818 sayılı mülgâ BK'nın 355. ve devamı maddelerinde düzenlenen eser sözleşmesine dayalı olarak nakit teminat kesintisinden kaynaklanan bakiye iş bedeline ilişkin açılmış alacak davasıdır... Özel kural var iken genel kurula başvurulamayacağından eser sözleşmeleri yönünden BK 370 ve 371. madde 117. maddeden daha öncelikli olarak uygulanmalıdır.”

²²⁶ Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 711; Güleç, *Eser Sözleşmesinin Beklenilmeyen Haller Nedeniyle Feshi*, 91.

Belirtmekte fayda vardır ki, TBK m. 485 düzenlemesi emredici nitelikte değildir²²⁷. Bu nedenle, tarafların madde hükmünün aksini kararlaştırmaları mümkündür²²⁸. Diğer bir deyişle, kanun koyucunun madde kapsamında işsahibini imkânsızlıktan mesul tutmuş olmasına rağmen bu sorumluluğun kaldırılması mümkündür. Bunun için tarafların aralarında işsahibinin imkânsızlıktan sorumlu olmayacağını kararlaştırmaları yeterlidir.

1.2. Şartları

1.2.1. Eserin Tamamlanmasının İmkânsız Hâle Gelmesi

TBK m. 485/1 hükmü kapsamında meydana gelen imkânsızlık, eserin tamamlanmasının, “*işsahibi ile ilgili beklenmedik olay*” sebebiyle imkânsızlaşması ile gerçekleşir. Bu anlamda, yüklenicinin ifada bulunmasını engelleyen imkânsızlığın sözleşme kurulduktan sonra meydana gelmesi gereklidir²²⁹. Zira, sonraki imkânsızlık hâlini teşkil eden bu durumda, geçerli olarak kurulmuş bir sözleşmenin mevcut olması aranır. Öte yandan, işsahibi ile ilgili beklenmedik olay, eserin tamamlanması kesin olarak imkânsız hâle getirmelidir²³⁰. Diğer bir deyişle, bu durumda yüklenicinin eseri tamamlaması, doğa ve mantık kuralları ile bilimsel ve teknolojik seviyenin güncel hâli ile hukuk sisteminin sınırlamaları esas alındığında; mutlak bir biçimde imkânsızlaşmış olmalıdır²³¹. Bu anlamda ifayı kesin olarak imkânsız hâle getiren durumun kaynağını maddi veya hukuki sebepler oluşturabilir²³². Örneğin, üzerinde inşaat yapılacak arsanın meydana gelen deprem veya toprak kayması sonucunda kullanılamaz hâle gelmesi yahut dış protezi veya özel tasarım elbise yaptıran kişilerin ölmeleri hâllerinde maddi imkânsızlık söz konusudur²³³. Diğer taraftan, inşaat yapılacak arsanın

²²⁷ Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler Kısa Ders Kitabı*, 429; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 66; Mustafa Alper Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler 2(2)* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014), 107; İbrahim Kaplan, *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2019), 274.

²²⁸ M. Kemal Oğuzman – Nami Barlas, *Medeni Hukuk, Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023), 86.

²²⁹ Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 523; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 189; Kaplan, *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*, 268; İlker Hasan Duman, *İnşaat Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2024), 1345.

²³⁰ Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 523; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 68.

²³¹ Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 167; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 68.

²³² Fikret Eren, “İnşaat Sözleşmesinin Sona Ermesi”, içinde *Yönetici-İşletmeci Mühendis ve Hukukçular İçin Ortak Seminer 18-29 Mart 1996* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2001), 99; Kaplan, *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*, 271; Turgut Uygur, *Açıklamalı-İçtihatlı İnşaat Hukuku, Sözleşmeden Doğan Borçlar ve Eser Sözleşmesi 1(2)* (Ankara: Adil Yayınevi, 1998), 1068.

²³³ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 327; Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/108; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 523-524; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 69-70; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 27-28; Kırkbeşoğlu, *Yüklenicinin İfa Engelleri*, 42-43.

kamulaştırılması veya yapı ruhsatının iptal edilmesi yahut umumi hizmetlere tahsis edilmesi, eserin tamamlanmasını hukuki sebeplerle imkânsız hâle getiren durumlardır²³⁴.

TBK m. 485 bakımından ortaya çıkan imkânsızlığın kapsamı, tespiti yapılması gereken bir husustur. Öğretilerde yer alan bir görüş bakımından TBK m. 485'in kapsamına, iş sahibinden kaynaklanan sebeplerin ifayı objektif olarak imkânsızlaştırdığı durumlar girer²³⁵. Bu anlamda, eserin tamamlanması yalnızca yüklenici için değil; onun dışında kalan kişiler bakımından da imkânsız hâlde olmalıdır. Yüklenici dışında kalan kişilerin kapsamı ise tartışmalı bir konudur. Bir görüş bakımından, yüklenici ile benzer çevrede etkinlikte bulunan tüm basiretli yükleniciler bu kapsamda kabul edilmelidir²³⁶. Diğer bir görüş ise, imkânsızlığın herhangi bir yüklenici için geçerli olmasını yeterli olarak görmektedir²³⁷. Bu anlamda, yüklenici dışında kalan kişilerin onunla benzer koşulda olması aranmamaktadır. Ne var ki, bu hususta yüklenici dışında kalan kişilerin kapsamına, yüklenici ile benzer şartlarda yer alan kişiler dahil edilmelidir. Diğer bir deyişle eserin meydana getirilmesinin, yüklenici ile benzer işleri yapan tüm basiretli yükleniciler bakımından imkânsız olduğu durumlarda, objektif nitelikteki imkânsızlıktan bahsedilir.

²³⁴ Buz, "Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması", 28; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 524; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 68-69; Yargıtay 15. HD., E 2018/2049, K 2019/44 T. 07.01.2019, erişim 2 Haziran 2024, <https://www.lexpera.com.tr/>; "Sözleşme geçerli olarak kurulduktan sonra ortaya çıkan bir nedenle taraflar için üstlendikleri edimlerin yerine getirilmesi mümkün olmaz ise ifa imkansızlaşır... Sözleşme davalının kendinden kaynaklanmayan bir sebepten ötürü ilgili alanın Kamulaştırma Kanunu çerçevesinde trampası ve kaynak suyu çıkması neticesinde imkansız hale geldiğinden davalının kusurundan bahsedilemez."; Yargıtay 15. HD., E 2010/3155, K 2011/6640 T. 17.11.2011, erişim 2 Haziran 2024, <https://lib.kazanci.com.tr/>; "Dosya kapsamından ve mahkeme kararının gerekçesinde de açıklandığı üzere davalıya ait tesislerin yapı ruhsatlarının ve bu ruhsatların dayanağı mevzii imar planlarıyla iptal edildiği anlaşılmaktadır. Bu durumda mahkeme kararında da belirtildiği gibi sözleşmenin 10. ve 16 ncı maddeleri de dikkate alındığında ifanın mücbir sebeple imkansız hale geldiğinden davacının B.K.nun 117 nci maddesi uyarınca kar mahrumiyeti ve gecikme faizi talep edemeyeceği açıktır."; Yargıtay 15. HD., E 2011/7526, K 2012/6981 T. 08.11.2012, erişim 2 Haziran 2024, <https://www.lexpera.com.tr/>; "İstanbul 2 numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nca alınan 2009/2775 Sayılı kararlar, sözleşme konusu 1 numaralı parselde bulunan kültür varlığı yapılarından ... Caddesine bakan yapının koruma grubunun 1 olarak, diğer yapıların koruma gruplarının da 2 olarak belirlenmesine karar verilmiştir. Bu karara göre, yanlar arasındaki sözleşmenin yerine getirilmesi olanaklı değildir. 818 Sayılı Borçlar Kanun'unun 117/1. maddesi hükmü gereğince, sözleşmenin ifası tarafların kusuru olmaksızın imkânsız hale gelirse; sözleşmenin taraflara yüklediği borçlar sona erer."

²³⁵ Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 523; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 711; Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler Kısa Ders Kitabı*, 430; Buz, "Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması", 26; Arıkan, "Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları", 277; Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/108; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 189-190; Ergezen, *İstisna Sözleşmesinde Tarafların Sözleşmeyi Sona Erdirme Hakkı*, 149; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 73; Pelin Çavdar – Sema Aydın, "İş Görme Borcu Doğuran Sözleşmelerde Taraflardan Birinin Ölümünün Asli Edim Yükümlülüklerinin İfasına Etkisi", *İNÜHFD* 13/2 (Aralık 2022), 326; Leyla Müjde Kurt, *Yüklenicinin Eseri Teslim Borcunda Temerrüdü* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2012), 134; Kaplan, *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*, 268; Duman, *İnşaat Hukuku*, 1345.

²³⁶ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 71.

²³⁷ Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 523.

İşahibi yüzünden meydana gelen imkânsızlığın objektif nitelikte olması gerektiğini benimseyen görüşün aksine; yükleniciden edimini yerine getirmesini istemenin dürüstlük kuralına aykırı olduğu hâlleri de TBK m. 485 kapsamına alan bir görüş öğretilmektedir²³⁸. Diğer bir deyişle, ifanın yüklenici için aşırı zorlaştığı durumlarda da TBK m. 485 hükmünün uygulanması gerektiği benimsenmektedir. Ne var ki, anılan madde kapsamına ifanın aşırı güçleştiği durumların dahil edilmesi elverişli sonuçlar doğurmayacaktır. Zira, bu durumda yüklenicinin ifada bulunması güçleşmiş olsa bile imkânsız değildir. Nitekim, kanun koyucu bu iki durumun ayrımını farklı hükümlerde düzenleme altına alarak yapmıştır. Bu anlamda, ifanın aşırı güçleştiği durumlarda uygulama alanı bulacak genel düzenleme TBK m. 138 olurken; sonraki imkânsızlıkta gündeme gelecek olan hüküm TBK m. 136'dır²³⁹. Anılan iki hükmün eser sözleşmesi bakımından özel nitelikte olan hâlleri ise TBK m. 480/2 ve m. 485'tir. Bu kapsamda, eser sözleşmesinde yüklenicinin ifada bulunmasının aşırı güçleştiği durumlarda TBK m. 480/2 gündeme gelecektir²⁴⁰.

İşahibi yüzünden imkânsızlaşan edimin şahsa sıkı sıkıya bağlı nitelikte olması hâlinde meydana gelen imkânsızlık türü incelenmesi gereken bir diğer husustur. Bu anlamda, yüklenici edimini şahsen ifa etmekle yükümlü ise imkânsızlığın objektif nitelikte olduğu kabul edilmelidir²⁴¹. Dolayısıyla bu gibi hâllerde -diğer şartlar da mevcut ise- TBK m. 485 kapsamında bir imkânsızlık meydana gelecektir. Örneğin, geçirdiği kaza sebebiyle felç geçiren ve ellerini kalıcı bir biçimde kullanamaz hâle gelen ressamın, borçlanmış olduğu tablo yapma edimini yerine getirmesi objektif olarak imkânsızlaşmış olur²⁴².

TBK m. 485 kapsamında meydana gelen imkânsızlığın süreklilik arz etmesi, madde kapsamında aranacak olan bir diğer şarttır²⁴³. Diğer bir deyişle, yüklenicinin ifada bulunmasını engelleyen durum sürekli nitelikte olmalı; eserin tamamlanması sonradan mümkün hâle

²³⁸ Buz, "Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması", 26 dn. 22'deki yazar.; Tekinay vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 905.

²³⁹ Bkz.: Bölüm 1, 2.2.2.1.

²⁴⁰ Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 2/173; Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/595; Gündoğdu, *Borca Aykırılık Hallerinden Kusurlu İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 89; Ercoşkun Şenol, *Borçlar Hukukunda Kısmi İmkânsızlık*, 52; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 72; Kaplan, *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*, 270-271.

²⁴¹ Dural, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık (BK 117)*, 88; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 73. Ercoşkun Şenol, *Borçlar Hukukunda Kısmi İmkânsızlık*, 87; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 186-187.

²⁴² Ercoşkun Şenol, *Borçlar Hukukunda Kısmi İmkânsızlık*, 87; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 73-74.

²⁴³ Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/479; Çavdar – Aydın, "İş Görme Borcu Doğuran Sözleşmelerde Taraflardan Birinin Ölümünün Asli Edim Yükümlülüklerinin İfasına Etkisi", 326; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 74; Kurt, *Yüklenicinin Eseri Teslim Borcunda Temerrüdü*, 134; Duman, *İnşaat Hukuku*, 1345.

gelmemelidir. Örneğin, işsahibinin üzerinde bina inşa edilecek arsasının kamulaştırılması yüklenicinin edimini ifa etmesini sürekli olarak imkânsızlaştırır. Öte yandan geçici imkânsızlıkta, ifanın önündeki engelin sonradan ortadan kalktığından bahsedilir. Bu anlamda, eserin tamamlanması sonradan mümkün hâle geldiği durumlarda m. 485 hükmü uygulama alanı bulmayacaktır²⁴⁴. Ne var ki, geçici imkânsızlığın geçerli olacağı zaman aralığının tespit edilemediği hâllerde, sürekli imkânsızlığa ilişkin hükümlerin uygulama alanı bulacağı öğretide kabul edilmektedir²⁴⁵. Zira bu durumda imkânsızlığın süresine dair öngörülemezlik, sözleşmenin amacını tehlikeye atmakta; bu anlamda alacaklının sözleşmeye bağlı kalmasını beklemek dürüstlük kuralına aykırılık teşkil etmektedir²⁴⁶. Öte yandan tarafların, süresi saptanamayan geçici imkânsızlığın ortadan kalkmasını bekleyeceklerine dair iradeleri, sürekli imkânsızlık hükümlerinin uygulanmasına engel olmaktadır²⁴⁷. Diğer taraftan, işsahibinin sözleşme ile elde edeceği yararın, açık ve kesin bir biçimde kararlaştırılan bir vakitte yapılan ifaya bağlı olduğu durumlarda yüklenicinin temerrüde düşmesi, edimin sonradan yerine getirilmesini engeller²⁴⁸. Zira bu durumda mutlak kesin vadeli sözleşme söz konusudur. Bu anlamda mutlak kesin vadenin varlığı, geçici imkânsızlığa engel olur ve sürekli nitelikte bir imkânsızlık meydana gelir²⁴⁹.

TBK m. 485/1 lafzında bulunan “*eserin tamamlanması*” ifadesi ile anlatılmak istenenin kapsamı, tespit edilmesi gereken bir husustur. Bu anlamda öğretide genel olarak, yapımına başlanmış eserin tamamlanmasının imkânsız hâle geldiği durumlar kadar; henüz yapımına başlanmamış eserin meydana getirilmesinin imkânsızlaştığı durumlarda m. 485 hükmünün uygulama alanı bulacağı kabul edilir²⁵⁰. Başka bir deyişle TBK m. 485 hükmü, eserin yapımının

²⁴⁴ Öğretide yer alan bir görüş, eserin tamamlanmasının -yüklenici veya işsahibi tarafından- geçici imkânsızlığın ortadan kalkmasından sonra teklif edilmesinin dürüstlük kuralına aykırılık oluşturduğu durumlarda, TBK m. 485 kapsamında sürekli imkânsızlığa bağlanan sonuçların geçerli olacağını öne sürmektedir. Bu yöndeki görüş için bkz.: Kırkbeşoğlu, *Yüklenicinin İfa Engelleri*, 38.

²⁴⁵ Altunkaya, *Edimin Başlangıçtaki İmkânsızlığı*, 119; Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/479-480; Veysel Başpınar, *Borç Sözleşmelerinin Kısmi Butlanı* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1998), 121-122; Gündoğdu, *Borca Aykırılık Hallerinden Kusurlu İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 104-105; Tandoğan, *Türk Mes’uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes’uliyet)*, 398; Ercoşkun Şenol, *Borçlar Hukukunda Kısmi İmkânsızlık*, 98; Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 99.

²⁴⁶ Dural, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık (BK 117)*, 101-102; Gündoğdu, *Borca Aykırılık Hallerinden Kusurlu İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 104-105; Dural, “İmkânsızlık Kavramı ve Türleri”, 46-47.

²⁴⁷ Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/480.

²⁴⁸ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 76.

²⁴⁹ Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 114; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 76.

²⁵⁰ Turgut Uygur, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Madde 237-649) 2(2)* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2012), 2240; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 277; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 68; Aral – Ayranç, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 523; Ergezen, *İstisna Sözleşmesinde Tarafların Sözleşmeyi Sona Erdirme Hakkı*, 149; Kaplan, *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*, 271; Duman, *İnşaat Hukuku*, 1345; Uygur, *Açıklamalı-İçtihatlı İnşaat Hukuku, Sözleşmeden Doğan Borçlar ve Eser Sözleşmesi*, 1/1067.

başlanmasına veya yapımına başlanmış eserin tamamlanmasına engel olan imkânsızlık hâllerini kapsamaktadır. Öte yandan bu kapsamın, tamamlanmış olan fakat henüz teslimi yapılmamış olan eser açısından geçerli olup olmadığı hususunda farklı görüşler öne sürülmektedir. Bir görüş bakımından m. 485 çerçevesinde yer alan imkânsızlığa, tamamlanmış olan eserin tesliminin mümkün olmaması hâli de dahildir²⁵¹. Diğer bir görüş bakımından ise, m. 485 kapsamındaki imkânsızlık, tamamlanmış olan eser bakımından ifaya engel bir durum olarak kabul edilmez²⁵². Diğer bir deyişle, tamamlanmış olan eserin tesliminin iş sahibinden kaynaklanan bir sebeple yerine getirilememesi “eserin tamamlanmasını” imkânsızlaştıran bir engel değildir²⁵³. Zira, kanun koyucunun bu yöndeki iradesi madde lafzında açıkça ifade edilmiştir²⁵⁴. Ne var ki, eserin tesliminin imkânsızlaşmasının m. 485 kapsamından çıkarılması yerinde bir tutum olmayacaktır. Zira, eserin meydana getirilmesi gibi teslim edilmesi de yüklenicinin asli edim yükümlülüğünü oluşturur. Bu anlamda tamamlamış olduğu eseri teslim etmesi imkânsızlaşan yüklenici, borçlanmış olduğu edimi yerine getirememiş olacaktır.

1.2.2. Beklenmedik Bir Olayın Mevcut Olması

Kanun koyucunun m. 485 kapsamında meydana gelen imkânsızlık bakımından aradığı bir diğer şart, imkânsızlığın beklenmedik bir olay sonucu meydana gelmiş olmasıdır. Bu bakımdan, madde kapsamında öngörülen beklenmedik olayın sınırlarını belirlemek için birtakım kavramlardan ayırt edilmesi yerinde olacaktır. Beklenmedik olay ile mücbir sebep, bu açıdan incelenmesi gereken kavramlardır.

Beklenmedik bir durum değişikliği olan mücbir sebep dışsal bir nedenden kaynaklanır²⁵⁵. Daha açık bir ifade ile, sözleşme kapsamında meydana gelen bir değişikliğin mücbir sebep sayılabilmesi için, borçlunun işletme ve etkinlik alanından kaynaklanmamış

²⁵¹ Çavdar – Aydın, “İş Görme Borcu Doğuran Sözleşmelerde Taraflardan Birinin Ölümünün Asli Edim Yükümlülüklerinin İfasına Etkisi”, 326; Tunçomağ, *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri (Akdin Muhtelif Nev'ileri)*, 2/1093; Yavuz, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/1097; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 68; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 523; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 190.

²⁵² Büyükay, *Eser Sözleşmesi*, 251; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 504.

²⁵³ Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 504.

²⁵⁴ Büyükay, *Eser Sözleşmesi*, 251.

²⁵⁵ Esmâ Elif Şafak Sarıkaya, “Olağanüstü Olayların Tasnifi ve Borç İlişkilerine Etkilerinin Çeşitli Görünümleri: Covid-19 Örneği Üzerinden Bir İnceleme”, *ABÜHFD* 10/20 (Aralık 2022), 338-339; Tekinay vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1004; Erzurumluoğlu, *Türk-İsviçre Borçlar Hukuku Sistemine Göre Borçluya Yüklenemeyen Nedenlerden Dolayı Edimin Yerine Getirilememesi*, 38; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 84; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 193; Tandoğan, *Türk Mes'uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes'uliyet)*, 464; Kahraman, “İnşaat Sözleşmelerinde Mücbir Sebep ve Beklenmeyen Hal”, 456.

olması gerekir²⁵⁶. Örneğin, yüklenicinin bina yapımı için temin etmesi gereken malzemenin ithalatına getirilen yasak, taraflar nezdinde gerçekleşen bir durum olmadığından dışsal bir sebep sayılır²⁵⁷. Öte yandan, bir durumun mücbir sebep olarak nitelendirilebilmesi için mutlak olarak kaçınılmaz olması gereklidir²⁵⁸. Bu bakımdan mutlak olarak kaçınılmaz olay, her çeşit özenin gösterilmesinin yanında; güncel bilimsel ve teknolojik durum kapsamında her çeşit önlemin - gereğinden fazla masraflı olmasına karşın- alınması ve tüm bunlara rağmen ifanın imkânsızlaşmasını engelleyebilecek hiç kimsenin bulunmamasını ifade eder²⁵⁹. Bu anlamda, ifanın gerçekleşmesinin önüne geçen olayın kaçınılmaz olması herkes bakımından geçerli olmalıdır²⁶⁰. Mücbir sebep teşkil eden olayın kaçınılmaz olup olmadığını tespit etme ise, olağanüstü nitelik taşıması ve şiddetli ve yoğun bir biçimde meydana gelmesi dikkate alınır²⁶¹. Diğer taraftan, durum değişikliğine neden olan olayın öngörülmez nitelikte olması mücbir sebebi oluşturan bir diğer unsurdur²⁶². Bu anlamda, sözleşme kurulurken mücbir sebep teşkil edecek bir olayın öngörülebilmesi hâlinde borçlunun sorumluluktan kurtulması mümkün değildir²⁶³.

Beklenmedik olay, sözleşmenin kurulmasından sonra meydana gelir ve borçlunun edimini yerine getirmesini kaçınılmaz olarak engeller²⁶⁴. Bu anlamda beklenmedik nitelikteki

²⁵⁶ Arzu Oğuz, “COVID 19, Mücbir Sebep ve Sözleşmelere Etkisi”, *Terazi Hukuk Dergisi* 15/166 (Haziran 2020), 1276; Erzurumluoğlu, *Türk-İsviçre Borçlar Hukuku Sistemine Göre Borçluya Yüklenemeyen Nedenlerden Dolayı Edimin Yerine Getirilememesi*, 38; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 194.

²⁵⁷ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 84-85.

²⁵⁸ Erzurumluoğlu, *Türk-İsviçre Borçlar Hukuku Sistemine Göre Borçluya Yüklenemeyen Nedenlerden Dolayı Edimin Yerine Getirilememesi*, 40; Şafak Sarıkaya, “Olağanüstü Olayların Tasnifi ve Borç İlişkilerine Etkilerinin Çeşitli Görünümleri: Covid-19 Örneği Üzerinden Bir İnceleme”, 339; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 195; Tandoğan, *Türk Mes’uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes’uliyet)*, 464; Kahraman, “İnşaat Sözleşmelerinde Mücbir Sebep ve Beklenmeyen Hal”, 453.

²⁵⁹ Erzurumluoğlu, *Türk-İsviçre Borçlar Hukuku Sistemine Göre Borçluya Yüklenemeyen Nedenlerden Dolayı Edimin Yerine Getirilememesi*, 40; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 195-196.

²⁶⁰ Tekinay vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1003; Erzurumluoğlu, *Türk-İsviçre Borçlar Hukuku Sistemine Göre Borçluya Yüklenemeyen Nedenlerden Dolayı Edimin Yerine Getirilememesi*, 40; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 196.

²⁶¹ Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 196. Tandoğan, *Türk Mes’uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes’uliyet)*, 465

²⁶² Erzurumluoğlu, *Türk-İsviçre Borçlar Hukuku Sistemine Göre Borçluya Yüklenemeyen Nedenlerden Dolayı Edimin Yerine Getirilememesi*, 41; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 85; Şafak Sarıkaya, “Olağanüstü Olayların Tasnifi ve Borç İlişkilerine Etkilerinin Çeşitli Görünümleri: Covid-19 Örneği Üzerinden Bir İnceleme”, 339; Abdullah Pulat Gözübüyük, *Hukukî Mesuliyet Bakımından Mücbir Sebepler Beklenmeyen Haller* (Ankara: Kazancı Yayınevi, 1977), 67 Öğretide mevcut olan diğer bir görüş bakımından, olayın mücbir sebep teşkil etmesi için öngörülmez olması zorunlu değildir. Bu anlamda, öngörülmez olma kaçınılmazlık için bir kıstas olarak kabul edilir. Bu yöndeki görüş için bkz.: Fikret Eren, *Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi* (Ankara: Sevinç Matbaası, 1975), 183-184; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 196; Tandoğan, *Türk Mes’uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes’uliyet)*, 465-466.

²⁶³ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 85.

²⁶⁴ Tekinay vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1001; Erzurumluoğlu, *Türk-İsviçre Borçlar Hukuku Sistemine Göre Borçluya Yüklenemeyen Nedenlerden Dolayı Edimin Yerine Getirilememesi*, 32; Eren, *Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi*, 143; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 191.

olay, ifanın imkânsız hâle gelmesi sonucunu doğurmalıdır²⁶⁵. Diğer bir deyişle, beklenmedik olay ile imkânsızlık arasında uygun nedensellik bağının bulunması gereklidir. Öte yandan beklenmedik olay, taraflara isnat edilemeyen bir sebepten meydana gelir²⁶⁶. Bu kapsamda, hukuki ve sosyal olayların yanı sıra doğa olayları da beklenmedik nitelikte olabilir²⁶⁷. Beklenmedik olay neticesinde borçlunun ifada bulunmasının imkânsızlaşması için, söz konusu imkânsızlığın kaçınılmaz durumda olması gereklidir²⁶⁸. Belirtmek gerekir ki, beklenmedik olay açısından kaçınılmaz olanın tespitinde nispi ve objektif bir değerlendirme yapılmalıdır²⁶⁹. Diğer bir deyişle, borçlu ile aynı koşullarda bulunan makul ve mantıklı üçüncü bir kişi nezdinde, alınması gereken akla uygun nitelikteki önlemlere rağmen engellenemeyen bir imkânsızlık mevcutsa kaçınılmazlık şartının var olduğu kabul edilir²⁷⁰. Öte yandan, ortaya çıkan olayın beklenmedik nitelikte olması için öngörülmez olması gereklidir²⁷¹. Başka bir ifade ile, beklenmedik olayın sözleşme kurulduktan sonra meydana geleceğini önceden anlamak mümkün ise bu duruma bağlanan sonuçlar gündeme gelmeyecektir.

Mücbir sebep ve beklenmedik olay kavramları, öngörülmez ve kaçınılmaz olmaları ile ifanın imkânsızlaşmasına yol açmaları bakımından benzerlik taşımaktadır. Ne var ki mücbir sebep, doğurduğu sonuçlar yönünden beklenmedik olaydan daha kapsamlıdır²⁷². Bu anlamda mücbir sebebin sahip olduğu geniş kapsam, dışsal kaynaklı olması ile ilgilidir²⁷³. Mücbir

²⁶⁵ Erzurumluoğlu, *Türk-İsviçre Borçlar Hukuku Sistemine Göre Borçluya Yüklenemeyen Nedenlerden Dolayı Edimin Yerine Getirilememesi*, 31; Eren, *Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi*, 143; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 84; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 191.

²⁶⁶ Erman, *İstisna Sözleşmesinde Beklenilmeyen Haller*, 74; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 66.

²⁶⁷ Eren, *Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi*, 141; Erzurumluoğlu, *Türk-İsviçre Borçlar Hukuku Sistemine Göre Borçluya Yüklenemeyen Nedenlerden Dolayı Edimin Yerine Getirilememesi*, 29; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 191; Erman, *İstisna Sözleşmesinde Beklenilmeyen Haller*, 74-75.

²⁶⁸ Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 192.

²⁶⁹ Erzurumluoğlu, *Türk-İsviçre Borçlar Hukuku Sistemine Göre Borçluya Yüklenemeyen Nedenlerden Dolayı Edimin Yerine Getirilememesi*, 34; Eren, *Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi*, 144; Şafak Sarıkaya, “Olağanüstü Olayların Tasnifi ve Borç İlişkilerine Etkilerinin Çeşitli Görünümleri: Covid-19 Örneği Üzerinden Bir İnceleme”, 339; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 193. Tandoğan, *Türk Mes’uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes’uliyet)*, 462.

²⁷⁰ Erzurumluoğlu, *Türk-İsviçre Borçlar Hukuku Sistemine Göre Borçluya Yüklenemeyen Nedenlerden Dolayı Edimin Yerine Getirilememesi*, 34; Eren, *Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi*, 144; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 193; Şafak Sarıkaya, “Olağanüstü Olayların Tasnifi ve Borç İlişkilerine Etkilerinin Çeşitli Görünümleri: Covid-19 Örneği Üzerinden Bir İnceleme”, 339.

²⁷¹ Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 66; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 83; Şafak Sarıkaya, “Olağanüstü Olayların Tasnifi ve Borç İlişkilerine Etkilerinin Çeşitli Görünümleri: Covid-19 Örneği Üzerinden Bir İnceleme”, 339; Diğer bir görüş bakımından ise, beklenmedik olayın varlığı için öngörülmez olması zaruri bir unsur olarak benimsenmezken; kaçınılmazlığın tespiti için bir kıstas teşkil eder. Bu yöndeki görüş için bkz.: Eren, *Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi*, 145-146; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 193; Tandoğan, *Türk Mes’uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes’uliyet)*, 462.

²⁷² Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükmeler*, 638 vd.; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 84; Kahraman, “İnşaat Sözleşmelerinde Mücbir Sebep ve Beklenmeyen Hal”, 454.

²⁷³ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 84.

sebebin bu yönü, edimini yerine getirmesi mümkün olmayan borçlunun, imkânsızlıktan sorumlu tutulmaması sonucunu doğurur²⁷⁴. Öte yandan beklenmedik olay, borçlunun sorumluluğunu ortadan kaldıran bir sebep değildir.

TBK m. 485 kapsamındaki imkânsızlığa bağlı sonuçlar, beklenmedik olayın mevcut olması hâlinde meydana gelir. Bu bakımdan eser sözleşmesi kapsamında yer alan beklenmedik olay, sözleşme kurulurken öngörülemez olmakla birlikte; yüklenicinin ifada bulunmasını imkânsız hâle getiren ve kaçınılmaz nitelikte olan olaylardır²⁷⁵. Öte yandan, beklenmedik olayın meydana gelmesinde iş sahibinin kusur yahut sorumluluğunun bulunmaması gereklidir²⁷⁶. Zira, olayın ortaya çıkmasında tarafların etkisinin bulunması hâlinde beklenmedik nitelikte olmasından söz edilemez²⁷⁷. Ne var ki eser sözleşmesinde yüklenicinin ifada bulunmasının, iş sahibinin kusuru ile imkânsız hâle gelmesi durumuna herhangi bir sonuç öngörülmemesi hakkaniyete uygun değildir²⁷⁸. Kanun koyucu bu kapsamda m. 485/2 hükmünü düzenleyerek edimini, iş sahibinin kusuru nedeniyle yerine getiremeyen yükleniciye zararını tazmin etme imkânı vermiştir.

TBK m. 485 hükmünün uygulama alanı bulabilmesi için beklenmedik olayın iş sahibinin risk alanı kapsamında gerçekleşmesi gereklidir²⁷⁹. Bu anlamda beklenmedik olay kaynağını; iş sahibinin kişiliği, işletmesi, ifa yardımcıları yahut ona ait bir riskin meydana gelmesi oluşturur²⁸⁰. Belirtmek gerekir ki, iş sahibinin risk alanına hangi unsurların gireceği her somut olayın koşullarına göre değerlendirilmelidir²⁸¹.

İş sahibinden kaynaklanan beklenmedik olayın kapsamı dar ve geniş anlamda iki farklı biçimde saptanır. Bu bakımdan, dar anlamda beklenmedik olay doğrudan doğruya iş sahibinin

²⁷⁴ Kahraman, “İnşaat Sözleşmelerinde Mücbir Sebep ve Beklenmeyen Hal”, 455-456; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 85.

²⁷⁵ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 86.

²⁷⁶ Erzurumluoğlu, *Türk-İsviçre Borçlar Hukuku Sistemine Göre Borçluya Yüklenemeyen Nedenlerden Dolayı Edimin Yerine Getirilememesi*, 29; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 28; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 278; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 192.

²⁷⁷ Kahraman, “İnşaat Sözleşmelerinde Mücbir Sebep ve Beklenmeyen Hal”, 454; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 86.

²⁷⁸ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 87.

²⁷⁹ Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/108; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 28; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 87; Kaplan, *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*, 272; Duman, *İnşaat Hukuku*, 1345.

²⁸⁰ Eren, “İnşaat Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 99; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 27; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 192; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 87.

²⁸¹ Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 27; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 88; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 192.

kişiliğinden kaynaklanır²⁸². Yüklenicinin edimini ifa etmesi için işsahibinin katılımına ihtiyaç duyulduğu durumlarda dar anlamda beklenmedik olaydan bahsedilir²⁸³. Diğer bir deyişle, eserin meydana gelebilmesinin işsahibinin bizzat yerine getireceği davranışa bağlı olması hâlinde beklenmedik olay dar niteliktedir²⁸⁴. Ismarlanan bir kıyafetin yahut dış protezinin provaları tamamlanmadan işsahibinin hayatını kaybetmesi hâllerinde durum böyledir²⁸⁵. Diğer taraftan, geniş anlamda beklenmedik olay, kaynağını doğrudan doğruya işsahibinin şahsından almamasına rağmen onun risk alanında gerçekleşir²⁸⁶. Örneğin, işsahibinin üzerinde bina inşa edilmesi kararlaştırılan arsasının kamulaştırılmasında veya gerçekleşen bir doğal afet sonucunda arazinin üzerinde inşaat yapılamaz hâle gelmesinde geniş anlamda beklenmedik olay mevcuttur²⁸⁷.

2. İFANIN YÜKLENİCİDEN KAYNAKLANAN SEBEPLERLE İMKÂNSIZLAŞMASI

2.1. Genel Olarak

Eser sözleşmesinde ifa imkânsızlığının düzenlenmiş olduğu bir diğer hüküm TBK m. 486'dır. Belirtmek gerekir ki TBK m. 486, özel borç ilişkilerinde sonradan meydana gelen imkânsızlık için genel düzenleme olan TBK m. 136'nın, eser sözleşmesi için uygulama alanı bulan özel nitelikteki hükmüdür²⁸⁸. Bu bakımdan, TBK m. 486, imkânsızlığın yükleniciden kaynaklandığı durumlarda uygulama alanı bulur. Bu anlamda TBK m. 486 ile, sözleşme kurulduktan sonra, yüklenicinin kişiliğinden doğan beklenmedik olaylara dayalı bir imkânsızlık hâli hüküm altına alınmıştır²⁸⁹.

²⁸² Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 192; Buz, "Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkansızlaşması", 27; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 87.

²⁸³ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 87; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 192.

²⁸⁴ Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 292.

²⁸⁵ Örnekler için bkz.: Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 327; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 523; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 192; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 87-88; Buz, "Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkansızlaşması", 27.

²⁸⁶ Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 523-524; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 88; Buz, "Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkansızlaşması", 27; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 193.

²⁸⁷ Buz, "Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkansızlaşması", 28; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 524; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 193; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 88.

²⁸⁸ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 121.

²⁸⁹ Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 712; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 525.

TBK m. 486 kapsamında meydana gelen imkânsızlığın kaynağını, yüklenicinin ölmesi yahut eseri tamamlama yeteneğini kaybetmesi oluşturur. Bu durum maddenin ilk cümlesinde, “Yüklenicinin kişisel özellikleri göz önünde tutularak yapılmış olan sözleşme, onun ölümü veya kusuru olmaksızın eseri tamamlama yeteneğini kaybetmesi durumunda kendiliğinden sona erer.” denilerek hüküm altına alınmıştır.

Belirtmek gerekir ki, ifanın yükleniciden kaynaklanan sebeplerle imkânsızlaşmasını düzenleyen TBK m. 486 hükmü emredici nitelikte değildir²⁹⁰. Diğer bir deyişle, yüklenicinin edimini ifa etmesi kendisinden kaynaklanan bir sebepten imkânsızlaşmış olsa da m. 486 kapsamında öngörülen birtakım sonuçların doğmayacağı taraflarca kararlaştırılabilir²⁹¹.

2.2. Şartları

2.2.1. Sözleşme Kurulurken Yüklenicinin Kişisel Özelliklerinin Dikkate Alınmış Olması

Eser sözleşmesinde yüklenicinin üstlenmiş olduğu eser meydana getirme edimi, yüklenicinin kendisi tarafından yahut yönetiminde olan kimselerce yerine getirilmelidir. Bu husus TBK m. 471/3’ün ilk cümlesinde, “Yüklenici, meydana getirilecek eseri doğrudan doğruya kendisi yapmak veya kendi yönetimi altında yaptırmakla yükümlüdür.” denilerek hüküm altına alınmıştır. Bu bakımdan, TBK m. 83 kapsamında borçluyu şahsen ifada bulunmakla kural olarak yükümlü tutmayan kanun koyucu, m. 471/3’te aksine bir düzenleme yoluna gitmiştir²⁹². Zira, iş sahibinin sözleşme ile elde edeceği menfaat, edimin doğrudan doğruya yüklenici tarafından ifa edilmesine bağlıdır²⁹³. Bu anlamda, iş sahibinin yüklenici ile sözleşmesel bir borç ilişkisine girmesinde, yüklenicinin meydana getirilecek olan esere ilişkin

²⁹⁰ Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 716; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 123; Kaplan, *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*, 281; Yargıtay’ın aksi yönde bulunan bir kararına göre TBK m. 486 (eBK m. 371) “emredici niteliktedir.”; Yargıtay 15. HD., E 1975/3149, K 1975/3436 T. 07.07.1975, erişim 3 Haziran 2024, <https://www.lexpera.com.tr/>; “Bu özellikler gözönünde tutularak eser sözleşmesinin yapılmış olması doğal olmakla yasanın 371. maddesi emredici buyurucu nitelikte bir hükümdür.”

²⁹¹ Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 716; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 123.

²⁹² Melek Bilgin Yüce – Gül Arslan Yılmaz, “Eser Sözleşmesinde Üçüncü Kişinin İfası”, *AndHD* 8/2 (Temmuz 2022), 218; Elce Tutar, “Eser Sözleşmesinde Yüklenicinin Eseri Şahsen İfa Borcunun İstisnaları ile Birlikte Değerlendirilmesi”, *İMÜHFD* 5/2 (Eylül 2018), 295-296; Evrim Kerman, “Eser Sözleşmelerinde Şahsen İfa, Şahsi Yönetim Altında İfa ve Eseri Başkasına Yaptırma”, *İAÜHFD* 3/2 (Aralık 2017), 19; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 621; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 124; Başer, *Yüklenicinin Şahsen İfa Borcu ve Alt Yüklenicilik Sözleşmesi*, 159; Çavdar – Aydın, “İş Görme Borcu Doğuran Sözleşmelerde Taraflardan Birinin Ölümünün Asli Edim Yükümlülüklerinin İfasına Etkisi”, 327; Akbulut, “Yüklenicinin Eser Meydana Getirme Borcu”, 89.

²⁹³ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 124.

kabiliyetine ve kişiliğine duyduğu güven belirleyici olmaktadır²⁹⁴. Öte yandan, yüklenicinin edimini yerine getirmek için yardımcı kişi kullanması, şahsen ifa borcunun ihlali anlamına gelmemektedir²⁹⁵.

Yüklenici için öngörülen şahsen ifada bulunma yükümlülüğünün istisnası yine TBK m. 471/3'te, “Ancak, eserin meydana getirilmesinde yüklenicinin kişisel özellikleri önem taşıyorsa, işi başkasına da yaptırabilir.” denilerek hüküm altına alınmıştır²⁹⁶. Bu bakımdan, yüklenicinin ediminin üçüncü bir kişi tarafından yerine getirildiği hâllerde TBK m. 486 kapsamında meydana gelen imkânsızlık gündeme gelmeyecektir²⁹⁷. Diğer bir deyişle, yükleniciden kaynaklanan sebeplerin imkânsızlık teşkil edebilmesi için, sözleşme konusu edimi yerine getirme yahut yerine getirilmesini yönetme borcunun bizzat yüklenici tarafından üstlenilmesi gerekir²⁹⁸. Bu anlamda, eser meydana getirmenin alt yükleniciye bırakıldığı durumlarda yüklenicinin kişisel özelliklerinin göz önüne alındığından bahsedilemez²⁹⁹. Bu nedenle işin alt yüklenici tarafından yapıldığı hâllerde m. 486 anlamında bir imkânsızlık meydana gelmez³⁰⁰. Öte yandan, yüklenicinin yardımcı kişi kullanması şahsen ifa borcuna aykırılık oluşturmadığından, m. 486 hükmünün uygulama alanı bulmasına engel teşkil eden bir durum bulunmamaktadır³⁰¹.

²⁹⁴ Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 620; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 124; Yargıtay 15. HD., E 1975/3149, K 1975/3436 T. 07.07.1975, erişim 10 Mayıs 2024, <https://www.lexpera.com.tr/>; “*Borçlar Kanununun 371. maddesinin 1. fıkrası gereği yüklenici öldüğü veya zarar doğurucu bir ihmali olmaksızın işi bitirmekten aciz kaldığı takdirde bu konudaki eser sözleşmesi son bulur. Yasanın adı geçen 371/1. maddesinde yüklenicinin kişisel yetenekleri söz konusudur... eser sözleşmesinde esas tutulacak kişisel nitelikler arasında yüklenicinin özel meslekî bilgisi, kuvvetle güven vermesi, özel krediye layık olması tecrübesi, denenmiş olması ve ünü gibi kişisel ve mal varlığına ilişkin özellikler sayılabilir.*”

²⁹⁵ Ahmet M. Kılıçoğlu, “Müteahhidin Eseri Şahsen Yapma veya Kendi İdaresi Altında Yaptırma Borcu”, *AÜHFĐ* 32/1 (Mayıs 1975), 188; Halük Tandoğan, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin İş Yardımcı Kişilere, Alt Müteahhitlere Yaptırması, Başkasına Devretmesi, Müteahhitler Konsorsiyumu (Joint Venture)”, *BATİDER* 13/3-4 (Ocak 1986), 60.

²⁹⁶ Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 621-622; Avcı, “Eser Sözleşmesinde Yüklenicinin Şahsen İfa Borcu”, 306.

²⁹⁷ Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/111.

²⁹⁸ Eren, “İnşaat Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 100; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 333-334; Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/111; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 504-505; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 525; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 35; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 205; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 124; Osman Umut Karaca, “Eser Sözleşmesinin Yüklenicinin Ölümü veya Eseri Tamamlama Yeteneğini Kaybetmesi Sebebiyle Sona Ermesi”, *HKÜHFĐ* 8/16 (Temmuz 2018), 94-95.

²⁹⁹ Kılıçoğlu, “Müteahhidin Eseri Şahsen Yapma veya Kendi İdaresi Altında Yaptırma Borcu”, 195; Akbulut, “Yüklenicinin Eser Meydana Getirme Borcu”, 93.

³⁰⁰ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 149; Öğretide yer alan aksi yöndeki görüş bakımından, eserin alt yüklenicini tarafından meydana getirildiği durumlarda TBK m. 486 kapsamındaki imkânsızlık meydana gelebilir. Bu durumda imkânsızlığın meydana gelebilmesi için, edimini yerine getirmesi imkânsızlaşan alt yüklenicinin yerine geçebilecek başka bir alt yüklenicinin bulunamaması gerekmektedir. Bu yöndeki görüş için bkz.: Övünç Aydın, *Eser Sözleşmesinin Sona Ermesinde İş Sahibi ve Alt Müteahhit Arasındaki İlişki* (İstanbul: Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 57.

³⁰¹ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 150.

Yüklenicinin ölümü yahut eseri tamamlama yeteneğini kaybetmesi, sözleşmenin kurulmasında yüklenicinin kişisel özelliklerinin belirleyici olduğu hâllerde imkânsızlığa neden olur³⁰². İş sahibinin sözleşmeyi yüklenicinin şahsi özelliklerini göz önüne alarak yapması, taraf iradelerinden yahut işin niteliğinden anlaşılabilir³⁰³. Bu anlamda, sözleşmenin yüklenicinin kişisel özelliklerinin dikkate alınarak yapılıp yapılmadığının tespiti önem taşımaktadır. Bu bakımdan, yüklenicinin kişiye sıkı sıkıya bağlı bir edimi borçlanmış olduğu hâllerde, kişisel özelliklerinin dikkate alınan bir husus olduğu açıktır³⁰⁴. Diğer bir deyişle, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir edimi borçlanan yüklenici, edimini bizzat yerine getirmekle yükümlüdür³⁰⁵. Örneğin, ressamın tablo yapması, müzisyenin beste yapması veya ses sanatçısının şarkı söylemesi kişiye sıkı sıkıya bağlı nitelikte olduğundan; bu edimleri borçlanan yükleniciler şahsen ifade bulunmakla yükümlüdür³⁰⁶. Bu anlamda, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir edimi borçlanan yüklenicinin ifade bulunmasının, şahsından doğan sebeplerle imkânsızlaşması mümkündür. Öte yandan, yüklenicinin kişisel özelliklerinin sözleşmenin kurulmasındaki belirleyici rolünün değerlendirilmesinde objektif yahut sübjektif kriterlerden hangisinin esas alınacağı belirlenmesi gereken bir husustur³⁰⁷. Bu anlamda, yüklenicinin kişisel özelliklerinin objektif yönden ele alınması yerinde olacaktır³⁰⁸. Örneğin bina inşası için yapılan bir sözleşmede, işe dair nitelikli bir özelliği ve yeteneği bulunmamakla birlikte; iş sahibi ile arasındaki tanışıklık nedeniyle dürüst olduğu bilinen ve eseri zamanında bitirebileceğine inanılan yüklenicinin kişisel özellikleri sözleşme için belirleyici değildir³⁰⁹. Zira, bu durumda yüklenici dışındaki

³⁰² Büyükay, *Eser Sözleşmesi*, 252; Yavuz, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/1098; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 525; Ergezen, *İstisna Sözleşmesinde Tarafların Sözleşmeyi Sona Erdirme Hakkı*, 154; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 205; Karaca, “Eser Sözleşmesinin Yüklenicinin Ölümü veya Eseri Tamamlama Yeteneğini Kaybetmesi Sebebiyle Sona Ermesi”, 94-95; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 123; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 35.

³⁰³ Yavuz, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/1098; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 333; Tunçomağ, *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri (Akdin Muhtelif Nev'ileri)*, 2/1095; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 525; Büyükay, *Eser Sözleşmesi*, 253; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 280; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 125; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 35; Kurt, *Yüklenicinin Eseri Teslim Borcunda Temerrüdü*, 137; Mustafa Reşit Karahasan, *İnşaat İmar İhale Hukuku 1(3)* (İstanbul: Beta Yayınları, 1997), 441; Sezer Özyörük, *İnşaat Sözleşmesi, Yapısı-Feshi-Borçlar Kanununun 371. Maddesine Göre Feshin Sonuçları* (İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları, 1988), 40; Duman, *İnşaat Hukuku*, 1356.

³⁰⁴ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 125.

³⁰⁵ Çavuşoğlu, *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 49; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 620-621.

³⁰⁶ Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 621.

³⁰⁷ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 126.

³⁰⁸ Aynı yöndeki görüşler için bkz.: Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 205; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 128; Özyörük, *İnşaat Sözleşmesi, Yapısı-Feshi-Borçlar Kanununun 371. Maddesine Göre Feshin Sonuçları*, 85.

³⁰⁹ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 127; Öğretide yer alan bir görüş, yüklenicinin kişisel özelliklerinin sözleşmenin kurulmasına olan etkisini sübjektif olarak ele almanın TBK m. 486 lafzına uygun olduğunu benimsemekle birlikte; objektif esaslara göre yapılan değerlendirmeyi madde hükmünün amacına uygun

üçüncü bir kişinin kişisel özelliklerinin, sözleşme konusu edimin yerine getirilmesi için elverişli olması ihtimal dahilindedir. Bu bakımdan, yüklenicinin kişisel özelliklerinin dikkate alındığından bahsedilemeyeceğinden TBK m. 486 hükmü uygulama alanı bulmayacaktır.

Tarafların edimin yüklenici tarafından bizzat yerine getirileceği yönündeki iradeleri sözleşmede açıkça belirtilmemiş olsa bile işin niteliğinden ötürü, üçüncü bir kişi tarafından ifa edilebileceği anlaşılabilir³¹⁰. Bu durumda, yükleniciden kaynaklanan sebeplerle edimin ifasının imkânsız hâle gelmesi mümkün değildir³¹¹. Diğer bir deyişle, sözleşme konusu eserin yüklenici dışındaki herhangi bir kişi tarafından meydana getirilmesi, işin niteliği gereği mümkün ise TBK m. 486 kapsamında bir imkânsızlık gündeme gelmez.

2.2.2. Yüklenicinin Ölümü veya Kusuru Olmaksızın Eseri Tamamlama Yeteneğini Kaybetmesi

TBK m.486 kapsamındaki imkânsızlık için, sözleşmenin yüklenicinin kişisel özellikleri dikkate alınarak yapılmasının yanında; eserin tamamlanmasının, yüklenicinin ölümü yahut kusuru olmadan yeteneğini kaybetmesi nedeniyle imkânsızlaşması gerekir. Bu anlamda yükleniciden kaynaklanan sebepler, yapımına başlanmış olan eserin tamamlanmasına engel olmakla birlikte; sözleşme ile meydana getirilmesi kararlaştırılan fakat henüz yapımına başlanmamış olan eserin meydana getirilmesini imkânsız hâle getirebilir. Diğer bir deyişle TBK m. 486 hükmü, lafzında yer alan “eserin tamamlanması” ifadesine karşın; henüz yapımına başlanmamış olan eserin yükleniciden kaynaklanan sebeplerle imkânsızlaştığı hâlleri de kapsamaktadır³¹².

Eserin meydana gelmesi, yüklenicinin ölümü ile objektif olarak imkânsızlaşır³¹³. Bu anlamda, yüklenicinin çalışma gücünü kaybetmesi sonucunda borçlanmış olduğu edimini yerine getirme ihtimali maddi ve hukuki olarak ortadan kalkmaktadır³¹⁴. Öte yandan

bulmaktadır. Bu yöndeki görüş için bkz.: Karaca, “Eser Sözleşmesinin Yüklenicinin Ölümü veya Eseri Tamamlama Yeteneğini Kaybetmesi Sebebiyle Sona Ermesi”, 95-96.

³¹⁰ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 126

³¹¹ Karaca, “Eser Sözleşmesinin Yüklenicinin Ölümü veya Eseri Tamamlama Yeteneğini Kaybetmesi Sebebiyle Sona Ermesi”, 95; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 126.

³¹² Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 334; Ergezen, *İstisna Sözleşmesinde Tarafların Sözleşmeyi Sona Erdirme Hakkı*, 155; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 129; Duman, *İnşaat Hukuku*, 1354.

³¹³ Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 526; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması” 35; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 128.

³¹⁴ Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 715; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 129.

yüklenicinin gaipliğine karar verilmesi, ifanın imkânsızlaşması bakımından ölümü ile aynı sonuçları doğurur³¹⁵.

TBK m. 486 düzenlemesinde her ne kadar “yüklenicinin ölümü” ifadesi kullanılmış olsa da tüzel kişi yüklenici bakımından meydana gelen imkânsızlık hâllerinde de uygulama alanı bulacağı kabul edilir³¹⁶. Bu durumda imkânsızlık, tüzel kişiliğin sona ermesi ile meydana gelir³¹⁷. Öte yandan, tüzel kişi yüklenicinin ortaklarından birisinin ölmesi yahut ortaklıktan ayrılması ifanın imkânsızlaşmasına kural olarak neden olmaz³¹⁸. Ne var ki, sözleşmenin kurulmasında ölen yahut ayrılan ortağın varlığı belirleyici bir rol oynuyorsa TBK m. 486 kapsamında bir imkânsızlığın mevcut olduğu kabul edilir³¹⁹. Diğer bir deyişle işin niteliğinden ötürü, ölen yahut ayrılan ortağın varlığının eserin tamamlanması için gerekli olduğu hâllerde, tüzel kişi yükleniciden kaynaklanan bir imkânsızlık meydana gelir³²⁰.

İfanın imkânsızlaşması, yüklenicinin ölümü ile meydana gelebileceği gibi; hayatta olmasına rağmen eseri tamamlama yeteneğini kaybetmesinden de kaynaklanabilir³²¹. Bu anlamda, eserin tamamlanmasını engelleyen sebepler objektif yönden değerlendirilirken; yüklenicinin eseri tamamlamaya ilişkin yeteneğini kaybetmesi sonucunu doğuruyorsa ifanın imkânsızlaştığı kabul edilir³²². Bu bakımdan, yüklenicinin eseri şahsen meydana getirmesi ile meydana getirilmesini bizzat yönetmesi açısından bir farklılık bulunmamaktadır³²³. Daha açık bir ifade ile, eserin tamamlanmasını objektif olarak imkânsızlaştıran sebepler, yüklenicinin edimini şahsen yerine getirdiği durumlarda olduğu kadar; edimin yerine getirilmesinin yüklenici tarafından bizzat yönetildiği durumlarda da mevcuttur. Örneğin bir ressamın,

³¹⁵ Karaca, “Eser Sözleşmesinin Yüklenicinin Ölümü veya Eseri Tamamlama Yeteneğini Kaybetmesi Sebebiyle Sona Ermesi”, 97; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 715; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 128-129.

³¹⁶ Eren, “İnşaat Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 100-101; Kaplan, *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*, 276; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 715; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 130; Öğretide yer alan aksi yöndeki görüş, TBK m. 486 kapsamında yüklenicinin ölümü ile meydana gelen imkânsızlığın, ölüm olayının doğası gereği sadece gerçek kişilere özgü olmasından hareketle tüzel kişiler için gündeme gelmeyeceğini benimsemektedir. Bu yöndeki görüş için bkz.: Karaca, “Eser Sözleşmesinin Yüklenicinin Ölümü veya Eseri Tamamlama Yeteneğini Kaybetmesi Sebebiyle Sona Ermesi”, 96.

³¹⁷ Duman, *İnşaat Hukuku*, 1358; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 715; Eren, “İnşaat Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 100-101; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 130.

³¹⁸ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 130.

³¹⁹ Tunçomağ, *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri (Akin Muhtelif Nev'ileri)*, 2/1095; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 130; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 332-333; Karahasan, *İnşaat İmar İhale Hukuku*, 1/441; Duman, *İnşaat Hukuku*, 1354; Kurt, *Yüklenicinin Eseri Teslim Borcunda Temerrüdü*, 138; Uygur, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Madde 237-649)*, 2/2244.

³²⁰ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 130.

³²¹ Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkansızlaşması”, 35; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 130.

³²² Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 715; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 130.

³²³ Kurt, *Yüklenicinin Eseri Teslim Borcunda Temerrüdü*, 139; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 715; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 130.

geçirdiği felç nedeniyle borçlanmış olduğu portre çizme edimini yerine getirmesinin imkânsızlaşmasında olduğu gibi; iş düzeninin kaybedilmesi, işin tamamlanması için gerekli niteliklere sahip olan personelin çalışma izni alamadığı için ülkeye giriş yapamaması yahut işin görülmesi için yeteri kadar çalışan veya ekipman bulunmaması durumlarında da eseri tamamlama yeteneğinin kaybedildiğinden bahsedilir³²⁴.

Yeteneğini kaybeden yüklenicinin, edimini yerine getirmesinin imkânsızlaşmasından bahsedebilmek için söz konusu yetenek kaybının eserin tamamlanmasına dair olması gerekir³²⁵. Diğer bir deyişle, yüklenicinin eser meydana getirme ile ilişkili olmayan yeteneklerinin kaybı hâlinde ifanın imkânsızlaştığından söz edilemez. Örneğin, geçirdiği felç sonucunda bacaklarını kullanma yetisini kaybeden bir ses sanatçısının konser vermesini engelleyen bir sebep bulunmadığından edimini ifa etmesi imkânsız değildir.

Yüklenicinin eseri tamamlama yeteneğini kaybetmesi için bu kaybın yalnızca bedensel sebeplerden kaynaklanması gerekli değildir³²⁶. Bu anlamda, sosyal nitelikteki güçlerin kaybı da eserin tamamlanmasına engel olabilir³²⁷. Örneğin, işletmesini dağıtarak mesleki faaliyetlerine son veren yüklenicinin gerekli personeli olmadığı için işi sürdürememesi, eseri tamamlamaya ilişkin yeteneğini kaybetmesi anlamına gelir³²⁸.

Yüklenicinin tüzel kişi olması durumunda eseri tamamlama yeteneğinin kaybedilmesinin mümkün olup olmadığının tespiti önemlidir. Bu anlamda eserin gerçek bir kişi ile birlikte çalışarak meydana getirilmesi hâlinde, eseri tamamlama yeteneğini kaybeden gerçek kişi ifanın imkânsızlaşmasına sebep olur³²⁹. Elbette bu durumda yüklenicinin birlikte çalıştığı gerçek kişinin şahsi özellikleri eserin meydana gelmesi için önem taşımalıdır. Diğer bir deyişle, tüzel kişi yüklenicinin eseri tamamlama yeteneğini kaybettiğinden bahsedebilmek için, işi birlikte yaptığı gerçek kişinin belli bir yeteneğe sahip olan nitelikli bir kimse olması gerekmektedir³³⁰.

Eser sözleşmesinin kurulmasından sonra gerçekleşen bazı durumların, yüklenicinin eseri tamamlama yeteneğinin kaybı kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği tespit

³²⁴ Avcı, “Eser Sözleşmesinde Yüklenicinin Şahsen İfa Borcu”, 312; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 715; Eren, “İnşaat Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 101; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 130.

³²⁵ Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 505; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 131.

³²⁶ Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 526; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 35; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 131.

³²⁷ Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 281.

³²⁸ Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 526; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 131; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 35-36.

³²⁹ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 131; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 715-716.

³³⁰ Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 715-716.

edilmesi gereken bir husustur. Bu anlamda, yüklenicinin ifa güçsüzlüğüne düşmesi ele alınması gereken konulardan biridir. İfa güçsüzlüğü TBK m. 98’de, “*Karşılıklı borç yükleyen bir sözleşmede, taraflardan birinin borcunu ifada güçsüzlüğe düşmesi ve özellikle iflas etmesi ya da hakkındaki haciz işleminin sonuçsuz kalması sebebiyle diğer tarafın hakkı tehlikeye düşerse bu taraf, karşı edimin ifası güvence altına alınıncaya kadar kendi ediminin ifasından kaçınabilir. Hakkı tehlikeye düşen taraf, ayrıca uygun bir sürede istediği güvence verilmezse sözleşmeden dönebilir.*” denilerek hüküm altına alınmıştır. Bu bakımdan ifa güçsüzlüğü, “*karşılıklı borç yükleyen*” bir sözleşmenin kurulmasından sonra, “*taraflardan birinin*” ekonomik durumunun kötüleşmesi neticesinde ifada bulunmasının zorlaşmasını ifade eder³³¹. Bu kapsamda, maddede öngörülen “*iflas etme*” ve “*hakkındaki haciz işleminin sonuçsuz kalması*” hâlleri ifa güçsüzlüğünü meydana getirir. Ne var ki, ifa güçsüzlüğü bu iki durumdan ibaret değildir. Diğer bir deyişle, kanun koyucunun saymış olduğu “*iflas etme*” ve “*hakkındaki haciz işleminin sonuçsuz kalması*” durumları örnek niteliğinde olduğundan, anılan durumlar haricinde gerçekleşen birtakım olaylar da ifa güçsüzlüğünü meydana getirebilmektedir³³².

Eser sözleşmesinde yüklenici bakımından meydana gelen ifa güçsüzlüğü, TBK m. 486 kapsamında yüklenicinin eseri tamamlama yeteneğini kaybetmesi sonucunu doğurmaz³³³. Diğer bir deyişle yüklenicinin ifa güçsüzlüğü, borçlanılmış olunan edimin yerine getirilmesini engelleyen bir durum değildir³³⁴. Zira, ifa güçsüzlüğünde borçlunun ekonomik durumunda meydana gelen bozulmalar, karşı tarafın alacağını elde etmesini tehlikeye düşürmesine karşın; borçlunun edimini yerine getirmesi imkânsız değildir³³⁵. Bu kapsamda, TBK m. 98’de ifa güçsüzlüğüne örnek niteliğinde sayılmış olan “*iflas etme*” ve “*hakkındaki haciz işleminin*

³³¹ Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/369-370; Çetiner vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 599; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 132; TBK m. 98 hükmünün, sözleşme kurulduktan sonra meydana gelen ifa güçsüzlüğü bakımından uygulama alanı bulduğu öğretide genel olarak kabul edilmekte iken; aksi yöndeki görüş, sözleşme kurulduğu sırada mevcut olan ifa güçsüzlüğünde de gündeme gelebileceğini savunmaktadır. Bu yöndeki görüş için bkz.: Özge Öncü, “Türk Borçlar Kanunu Madde 98 Hükümünün Uygulanması Bakımından İfa Güçsüzlüğünün Sözleşmenin Kurulması Sırasında Gerçekleşmiş Olması Meselesi”, *BÜHFD* 18/213 (Mart 2023), 445; Çavdar, *Karşılıklı Borç Yükleyen Sözleşmelerde İfa Güçsüzlüğü ve Hukuki Sonuçları*, 203.

³³² Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1131; Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/370; Öncü, “Türk Borçlar Kanunu Madde 98 Hükümünün Uygulanması Bakımından İfa Güçsüzlüğünün Sözleşmenin Kurulması Sırasında Gerçekleşmiş Olması Meselesi”, 419, Çavdar, *Karşılıklı Borç Yükleyen Sözleşmelerde İfa Güçsüzlüğü ve Hukuki Sonuçları*, 156; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 133.

³³³ Eren, “İnşaat Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 100; Karahasan, *İnşaat İmar İhale Hukuku*, 1/444; Kaplan, *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*, 280; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 36; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 133.

³³⁴ Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 36; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 134; Çavdar, *Karşılıklı Borç Yükleyen Sözleşmelerde İfa Güçsüzlüğü ve Hukuki Sonuçları*, 122.

³³⁵ Çavdar, *Karşılıklı Borç Yükleyen Sözleşmelerde İfa Güçsüzlüğü ve Hukuki Sonuçları*, 122-123.

sonuçsuz kılması” hâlleri, TBK m. 486 bakımından imkânsızlık teşkil etmez³³⁶. Öte yandan, kanun koyucunun öngörmüş olduğu bu iki durum haricinde ifa güçsüzlüğü oluşturan diğer durumlarda da ifa imkânsızlığı mevcut değildir.

2.2.3. İfanın Objektif ve Sürekli Olarak İmkânsızlaşması

Yükleniciden kaynaklanan sebeplerin TBK m. 486 kapsamında imkânsızlık teşkil etmesi için, ifayı objektif ve sürekli olarak imkânsızlaştırması gerekmektedir³³⁷. Bu anlamda meydana gelen imkânsızlık, yüklenici ile birlikte onun dışında kalan üçüncü kişiler bakımından da geçerli olmalıdır³³⁸. Buna karşın, yüklenicinin ifada bulunmasının, sözleşme kurulduktan sonra meydana gelen birtakım beklenmedik olaylar nedeniyle güçleşmesi hâlinde imkânsızlık mevcut olmaz³³⁹. Zira bu durumda yüklenici bakımından bir aşırı ifa güçlüğü gerçekleşmekte ise de edimin ifası imkânsız hâlde değildir³⁴⁰.

Öte yandan, imkânsızlığın geçici bir süre için mevcut olması hâlinde TBK m. 486 hükmü uygulama alanı bulmaz. Diğer bir deyişle, yükleniciden kaynaklanan sebeplerin ifayı sürekli bir biçimde imkânsız hâle getirmesi gereklidir³⁴¹. Örneğin, geçirdiği kaza sonucunda kolları alçıya alınan bir terzinin tedavisi bittikten sonra işine devam edebilecek olması, eseri tamamlama yeteneğinin kaybı söz konusu olmadığından ifa imkânsızlığı teşkil etmez. Ne var ki, vaktinde ifada bulunamayan yüklenicinin mutlak kesin vadeli bir edimi borçlanmış olduğu durumlarda temerrüt yerine imkânsızlık hükümleri geçerli olur³⁴². Bir önceki örnekte

³³⁶ Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 714; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 134-135; Eren, “İnşaat Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 101.

³³⁷ Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/111-112; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 281; Karaca, “Eser Sözleşmesinin Yüklenicinin Ölümü veya Eseri Tamamlama Yeteneğini Kaybetmesi Sebebiyle Sona Ermesi”, 99.

³³⁸ Karaca, “Eser Sözleşmesinin Yüklenicinin Ölümü veya Eseri Tamamlama Yeteneğini Kaybetmesi Sebebiyle Sona Ermesi”, 99; Öğretide yer alan diğer bir görüş TBK m. 486 hükmünün, ifanın yalnızca yüklenici bakımından imkânsızlaştığı durumlarda da uygulanabileceğini benimsemekte; bu anlamda sübjektif imkânsızlık hâlini de madde kapsamına almaktadır. Bu yöndeki görüş için bkz.: Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 713-714; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 136.

³³⁹ Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/112; Karaca, “Eser Sözleşmesinin Yüklenicinin Ölümü veya Eseri Tamamlama Yeteneğini Kaybetmesi Sebebiyle Sona Ermesi”, 99-100; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 136; Eren, “İnşaat Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 100; Karahasan, *İnşaat İmar İhale Hukuku*, 1/444.

³⁴⁰ Edimin ifasının yüklenici bakımından aşırı güçleştiği hâllerde, TBK m. 138’in özel nitelikteki düzenlemesi olan TBK m. 480/2 uygulama alanı bulur. Bu kapsamda, sözleşmenin uyarlanması yahut öngörülen şartların varlığı hâlinde sona erdirilmesi sonuçları meydana gelir.; Gümüşsoy Karakurt, “Eser Sözleşmesinin Değişen Koşullara Uyarlanması”, 752; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 137.

³⁴¹ Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/112; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 334; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 137. Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 35; Keskin, “Kesin Vadeli İşlemlerde İfa Etmeme: Temerrüt ve İmkânsızlık”, 221; Duman, *İnşaat Hukuku*, 1356.

³⁴² Serozan, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 294; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 47; Keskin, “Kesin Vadeli İşlemlerde İfa Etmeme: Temerrüt ve İmkânsızlık”, 218.

bahsedilen terzinin, sipariş edilen gelinliği düğün gününe yetiştirememesi hâlinde durum böyledir. Zira düğün gününden sonra yapılan ifa, sözleşme ile amaçlanan sonuca ulaşma işlevini yerine getirmeyecektir³⁴³. Bu nedenle edimin vadede yerine getirilmediği bu gibi hâllerde, TBK m. 486 kapsamında yükleniciden kaynaklanan sebeplerle meydana gelen ifa imkânsızlığı mevcuttur.

3. İFANIN TARAFLARA İSNAT EDİLEMİYEN SEBEPLERLE İMKÂNSIZLAŞMASI

3.1. Genel Olarak

Eserin teslimden önce yok olması hususu, TBK m. 483'te hüküm altına alınmıştır. “Eserin yok olması” başlığını taşıyan maddenin ilk fıkrasında, yok olmaya sebep olan durumun yanında, bunun sonucunda ortaya çıkan hasarlara ilişkin birtakım hükümlere yer verilmiştir. Buna göre, “*Eser teslimden önce beklenmedik olay sonucu yok olursa işsahibi, eseri teslim almada temerrüde düşmedikçe yüklenici, yaptığı işin ücretini ve giderlerinin ödenmesini isteyemez. Bu durumda malzemeye gelen hasar, onu sağlayanaya ait olur.*” Bu anlamda hasar konusunun temerrütte olan yüklenici bakımından istisnası, ilk fıkra kapsamında hüküm altına alınmıştır. Öte yandan devam eden ikinci fıkrada, “*Eserin işsahibince verilen malzeme veya gösterilen arsanın ayıbı veya işsahibinin talimatına uygun yapılması yüzünden yok olması durumunda yüklenici, doğabilecek olumsuz sonuçları zamanında bildirmişse, yaptığı işin değerini ve bu değere girmeyen giderlerinin ödenmesini isteyebilir.*” denilerek yüklenicinin, yaptığı işin değeri ile diğer giderlerini içeren talebinin kapsamı ile bu talebi öne sürebilmesi için aranan şartlar öngörülmüştür. Diğer taraftan, m. 483/2'nin son cümlesi kapsamında, “*İşsahibinin kusuru varsa, yüklenicinin ayrıca zararının giderilmesini de isteme hakkı vardır.*”

TBK m. 483, eserin yok olması nedeniyle ortaya çıkan hasarı konu alan bir düzenlemedir. Bu anlamda, madde kapsamında yok olan esere ilişkin hasar hususu ele alınmaktayken; ifa imkânsızlığından bahsedilmemektedir. Diğer bir deyişle TBK m. 483 hükmü, eser sözleşmesinde ifa imkânsızlığının meydana geldiği hâllerin düzenlendiği bir hüküm değildir³⁴⁴. Bu nedenle -bir imkânsızlık hâli teşkil etmeyen- TBK m. 483 hükmünün uygulanması için aranan şartların ardından, hükme bağlanan sonuçlara da -çalışmanın bölümlendirilmesinde izlenen yoldan farklı biçimde- bu bölüm altında yer verilecektir.

³⁴³ Keskin, “Kesin Vadeli İşlemlerde İfa Etmeme: Temerrüt ve İmkânsızlık”, 223.

³⁴⁴ Bu hususa ilişkin detaylı açıklama için bkz.: Bölüm 2, 3.4.

3.2. Şartları

3.2.1. Eserin Yok Olması

TBK m. 483'ün uygulama alanı bulması için aranan şartlar, maddenin ilk fıkrasında hüküm altına alınmıştır. Buna göre, eserin yok olması için buna beklenmedik bir olayın sebep olması, yok olmanın teslimden önce meydana gelmesi ve bu esnada işsahibinin temerrüde düşmemiş olması gerekmektedir.

TBK m. 483 kapsamında yer alan “yok olma” ifadesi, kısmi yahut tamamen yok olan eserleri kapsar³⁴⁵. Diğer bir deyişle, m. 483'ün uygulama alanı bulabilmesi için eserin tamamen yok olması aranmaz. Bu anlamda kısmi yok olmadan anlaşılması gereken, eserin önceki hâlimden daha kötü bir nicelik ve niteliğe sahip olmasıdır³⁴⁶. Örneğin, yapım aşamasında olan bir binanın çatısının çökmesi yahut duvarlarında çatlaklar oluşması durumunda kısmi yok olma söz konusudur³⁴⁷. Eserin kısmi olarak yok olmasına neden olan durum giderilebilir özellikte olduğundan eserin baştan meydana getirilmesi gerekmez. Öte yandan, tamamen yok olan eserin tamir gibi yollarla düzeltilerek eski hâline getirilmesi mümkün değildir³⁴⁸. Tamamen yok olan eserin işsahibine teslim edilebilmesi için yeniden meydana getirilmesi gerekir³⁴⁹. Örneğin, inşası devam eden binanın depremde yıkılması ile tamamen yok olduğu kabul edilir³⁵⁰.

3.2.2. Eserin Beklenmedik Olay Sonucu Yok Olması

Beklenmedik olayın eserin yok olmasına sebep olması, TBK m. 483 kapsamında öngörülen bir diğer şarttır. Bu anlamda m. 483'te yer alan beklenmedik olay, TBK m. 485/1'de öngörülen beklenmedik olayla aynı unsurlara sahiptir³⁵¹. Bu kapsamda, eserin yok olmasına sebep olan beklenmedik olayın özelliklerini bir cümlede toparlamak gerekirse; taraflara isnat

³⁴⁵ Fikret Eren, “İnşaat Sözleşmesinin Genel Esasları”, içinde Uygulama ve Öğretide İnşaat Hukuku, Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan, ed. Erdem Büyüksağış, Eyüp Kul, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023), 45; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 520; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 65; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 163; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 704; Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler Kısa Ders Kitabı*, 421; Topuz, “Eserin Teslimden Önce Telef Olması ve Roma Hukuku'nun Türk Borçlar Hukuku'na Etkileri”, 217.

³⁴⁶ Öz Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2020), 251; Eren, “İnşaat Sözleşmesinin Genel Esasları”, 45; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 62.

³⁴⁷ Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 62; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 164.

³⁴⁸ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 163.

³⁴⁹ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 318; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 60; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 163.

³⁵⁰ Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 62; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 163.

³⁵¹ Bkz.: Bölüm 2, 1.2.2.

edilememekle birlikte sözleşme kurulurken öngörülemeyen ve kaçınılmaz nitelikte olan olaylar beklenmedik niteliktedir³⁵². Buna karşın, beklenmedik olayın işsahibinden kaynaklanması durumu da TBK m. 483/2 c.1 kapsamında hüküm altına alınmıştır. Bu anlamda eserin yok olmasına, işsahibinin temin ettiği malzemenin veya gösterilen arsanın ayıplı olması ile verdiği talimatların ortaya çıkardığı sonuçlar sebep olmuş ise yükleniciye -ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçları vaktinde haber vermiş olması şartıyla- “yaptığı işin değeri” ile “bu değere girmeyen giderlerinin ödenmesini” isteme hakkı verilmiştir³⁵³. Öte yandan, eserin yok olmasına dair sorumluluğu bulunan işsahibi bakımından, yüklenicinin uğradığı diğer zararları giderme zorunluluğu doğar (TBK m. 483/2 c.2).

Eserin yok olmasından yüklenicinin sorumlu olması da mümkündür. Bu durumda yüklenici hasara katlanmakla birlikte; işsahibinin bundan dolayı uğradığı diğer zararları gidermekle yükümlüdür³⁵⁴. Yüklenicinin bu anlamdaki sorumluluğu, özen yükümlüğüne aykırı davranması sonucunda meydana gelebileceği gibi; kanundan doğan kusursuz sorumluluk hâllerinden birinin mevcut olduğu durumlarda da gündeme gelir³⁵⁵. Eserin yok olmasından sorumlu olan yüklenicinin, işsahibinin buna bağlı zararını giderme yükümlülüğünden kurtulabilmesi için kendisine hiçbir kusur yüklenemeyeceğini ispat etmesi gerekir³⁵⁶.

3.2.3. Eserin Teslimden Önce Yok Olması

TBK m. 483’ün uygulama alanı bulabilmesi için aranan bir diğer şart, eserin teslimden önce yok olmasıdır. Bu anlamda teslim edildikten sonra yok olan eser bakımından m. 483 hükmü geçerli olmaz³⁵⁷. Teslim anının bu kapsamdaki belirleyici rolü, hasarın geçişi noktasında ortaya çıkmaktadır. Zira kanun koyucu, m. 483 kapsamında hasarın geçişi için eserin teslim anını esas almıştır. Buna göre, sözleşmenin kurulması ile eserin teslimi arasında meydana gelen beklenmedik olayın eserin yok olması sonucunu doğurması hâlinde ortaya çıkan hasara yüklenici katlanacaktır (TBK m. 483/1). Zira, meydana gelen beklenmedik olayın eserin yok

³⁵² Eserin yok olmasına sebep olan beklenmedik olayın taraflara isnat edilememesi gerekmektedir. Öte yandan, eserin yok olmasına sebep olan beklenmedik olayın işsahibi yahut yükleniciden kaynaklanmasına bağlanan sonuçlar TBK m. 483/2 kapsamında düzenlenmiştir.

³⁵³ TBK m. 483/2 c.1 kapsamında yükleniciye tanınan bu hak, eserin yok olmasına ifa yardımcılarının sebep olduğu durumları da kapsamaktadır.; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 69-70; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 167.

³⁵⁴ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 167.

³⁵⁵ Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 70; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 167-168.

³⁵⁶ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 168.

³⁵⁷ Zira yüklenici, eseri işsahibine teslim ederek ifada bulunmuş olur. Bu durumda hasara katlanması gereken taraf işsahibidir.; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 165.

olması sonucunu doğurması, ancak onu elinde tutan tarafça engellenebilir³⁵⁸. Buna karşın tarafların hasarın geçişi için TBK m. 483'te öngörülen teslim anından farklı bir anı kararlaştırmaları mümkündür³⁵⁹.

3.2.4. İş sahibinin Temerrüde Düşmemiş Olması

İş sahibinin “*eseri teslim almada temerrüde düşmemiş olması*”, yüklenicinin eserin yok olmasından doğan hasara katlanma yükümlülüğünün gündeme gelmesi için aranan bir diğer şarttır (TBK m. 483/1). Bu anlamda alacaklı temerrüdünün mevcudiyeti, hasara katlanacak olan tarafın tespitinde belirleyici olmaktadır. İş sahibinin temerrüde düşmesi ise TBK m. 106/1'de yer alan, “*Yapma veya verme edimi gereği gibi kendisine önerilen alacaklı, haklı bir sebep olmaksızın onu kabulden veya borçlunun borcunu ifa edebilmesi için kendisi tarafından yapılması gereken hazırlık fiillerini yapmaktan kaçınırsa, temerrüde düşmüş olur.*” hükmüne göre, eseri teslim almaktan veya -gerekli olmasına rağmen- ifaya katılmaktan kaçınması yahut bunları geciktirmesi ile gerçekleşir. Bu kapsamda, iş sahibinin temerrüde düşmesi için kusurlu olması aranmaz³⁶⁰. Öte yandan, iş sahibinin eseri teslim almaktan veya meydana getirme edimine katılmaktan kaçınması haklı bir sebebe dayanıyorsa alacaklı temerrüdünden bahsedilemez³⁶¹.

Eserin teslimi için kendisinin katılımına ihtiyaç duyulduğu durumlarda, bu yükümlülüğünü haklı bir sebep olmaksızın yerine getirmeyen iş sahibi, alacaklı temerrüdüne düşer³⁶². Öte yandan, bazı durumlarda tamamlanan eserin teslimi, iş sahibinin katılımını gerektirmez. Eserin fiili olarak teslim edilmediği durumlar böyledir³⁶³. Bu anlamda, eserin iş sahibinin fiili hakimiyet alanında meydana getirildiği hâllerde teslim edilmesi, iş sahibinin tasarrufuna bırakılması yoluyla yapılır³⁶⁴. Örneğin, iş sahibinin evinin elektrik tadilatını yapmayı borçlanan yüklenici, işin bitimi sonrasında evin kullanımını yeniden iş sahibine

³⁵⁸ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 165.

³⁵⁹ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 166; Tarafların bu yönde bir belirleme yapmalarının mümkün olması, TBK m. 483'ün hasarın geçiş anı bakımından tamamlayıcı hukuk kuralı niteliği taşımasından kaynaklanmaktadır.; Kurt, *Yüklenicinin Eseri Teslim Borcunda Temerrüdü*, 145.

³⁶⁰ Tunçomağ, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/762; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 169.

³⁶¹ Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/377; Dayınlı, *İstisna Akdinde Müteahhidin ve İş Sahibinin Temerrüdü, Hüküm ve Sonuçları*, 195; Mustafa Reşit Karahasan, *Sorumluluk Hukuku-Sözleşmeden Doğan Sorumluluk* (İstanbul: Beta Yayınları, 2003), 218; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 170.

³⁶² Özay, *Eser Sözleşmesinde İş sahibinin Alacaklı Sıfatıyla Temerrüdü*, 164; Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/374; Bu anlamda, iş sahibi bakımından alacaklı temerrüdü hükümlerinin geçerli olması, yüklenicinin eseri ayrıca tevdi etmesine bağlı değildir.; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 171.

³⁶³ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 125; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 88; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 172.

³⁶⁴ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 125-126; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 172.

bırakarak ifade bulunmuş olur. Bu anlamda fiili olarak teslim edilen bir eser olmadığından, işsahibinin alacaklı temerrüdüne düşmesi kural olarak mümkün değildir³⁶⁵. Buna karşın, tadilatı tamamlayan yüklenicinin evin anahtarlarını işsahibine teslim etmesi gerektiği hâllerde bundan kaçınan işsahibi bakımından alacaklı temerrüdü hükümleri geçerlidir³⁶⁶.

Alacaklı temerrüdü, hazırlık faaliyetlerine katılım göstermeyerek yüklenicinin eseri meydana getirmesini engelleyen işsahibi bakımından da gündeme gelebilmektedir³⁶⁷. Diğer bir deyişle hazırlık faaliyetlerine katılmayan işsahibinin bu davranışı, eserin tesliminin de önüne geçmektedir³⁶⁸. Bununla birlikte, işsahibinin katılımının eserin meydana getirilmesine başlanması için gerekli olduğu hâllerle de sıklıkla karşılaşılmaktadır³⁶⁹. Örneğin, inşaatın yapılacağı arsanın yükleniciye teslim edilmemesi hâlinde işsahibinin temerrüde düşeceği kabul edilmektedir³⁷⁰. Aynı şekilde, inşaatın başlaması için gerekli olan ruhsatın alınması için girişimde bulunmayan işsahibi, hazırlık faaliyetine katılmamış sayılacağından temerrüde düşer³⁷¹.

³⁶⁵ Kurt, *Yüklenicinin Eseri Teslim Borcunda Temerrüdü*, 158.

³⁶⁶ Kurt, *Yüklenicinin Eseri Teslim Borcunda Temerrüdü*, 158; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 172.

³⁶⁷ Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/375-376; Tunçomağ, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/759; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 172.

³⁶⁸ Özay, *Eser Sözleşmesinde İşsahibinin Alacaklı Sıfatıyla Temerrüdü*, 143; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 172.

³⁶⁹ Özay, *Eser Sözleşmesinde İşsahibinin Alacaklı Sıfatıyla Temerrüdü*, 143; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 172-173.

³⁷⁰ Dayınlarlı, *İstisna Akdinde Müteahhidin ve İş Sahibinin Temerrüdü, Hüküm ve Sonuçları*, 196; Özay, *Eser Sözleşmesinde İşsahibinin Alacaklı Sıfatıyla Temerrüdü*, 144; Yargıtay 15. HD., E 2003/5372, K 2004/2508 T. 05.05.2004, erişim 19 Mayıs 2024, <https://lib.kazanci.com.tr/>; “Yüklenicinin yüklendiği ediminin ifası doğrultusunda inşaat işinin yapımına başlayabilmesi için öncelikle arsa sahibi tarafından yükleniciye yer tesliminin yapılması gerekmektedir. Çünkü, karşılıklı edimleri içeren inşaat sözleşmelerinde, yer teslimi iş sahibinin öncelikli edim borcudur (BK.md.81,90). Bu yasal nedenle, arsanın ayıpsız ve inşaat elverişli şekilde teslimine kadar yükleniciden inşaat başlaması istenemez...Saptanan ve hukuksal durum bu olunca da; arsa sahibi davalının belirtilen öncelikli ediminin ifasında temerrüde düşmüş olduğunun kabulü gerekir (BK.md.90).”

³⁷¹ Özay, *Eser Sözleşmesinde İşsahibinin Alacaklı Sıfatıyla Temerrüdü*, 144-145; Dayınlarlı, *İstisna Akdinde Müteahhidin ve İş Sahibinin Temerrüdü, Hüküm ve Sonuçları*, 196; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 173; Yargıtay 15. HD., E 1993/3539, K 1994/830 T. 17.02.1994, erişim 19 Mayıs 2024, <https://www.lexpera.com.tr/>; “Davacı yüklenicinin haklarını güvenceye almak için sözleşme tapuya şerh edilmiştir. Ancak, tapu kaydı davalı üzerinde olduğu için, inşaat başlamak; devam etmek ve bitirmek için resmi mercilere başvurmak ve gerekli izinleri almak için davalı arsa sahibinin davacı yükleniciye yardımcı olması veya yetki vermesi gerekmektedir. Davalının, sözleşmeden ve işin mahiyetinde anlaşılan bu edimini yerine getirmemesi halinde mahkemece, davalının iradesi yerine geçmek üzere, bu İşlerin ifası için davacıya yetki verilmesine karar verilmesi gerekir. Ancak, davalının bu edimin ifasına zorlanabilmesi için, ifanın imkansız olmaması ve muaccel olması gerekir. Davacı sadece tescil isteminde bulunmuş ise de; bunun içinde, davalıyı, tescil öncesi edimlerini ifaya davet istemi de var sayılır. İleri sürülen olayları hukuken nitelemek ve uygulanacak kanun hükmünü tesbit etmek hakime aittir (HUMK. md. 76). Öte yandan, geçerli bir sözleşmenin ayakta tutulması ve ifa edilmesi esastır (ahde vefa sözleşmeyle bağlılık ilkesi). Mahkemece öncelikle, dava konusu olayda 10 nolu parsel üzerine inşaat yapılmasının sürekli ve mutlak bir şekilde imkansız olup olmadığı resmi mercilerden sorulup tesbit edilmelidir. Böyle bir imkansızlık bulunduğu takdirde BK.nun 20 ve 117. maddeleri gereğince sözleşmenin ifası istenemez. Şayet bu nitelikte bir imkansızlık yoksa, geçici bir süre beklenmesi gerekiyorsa, sözleşme geçerlidir, ancak henüz ifası istenemez. Böylece geçici bir imkansızlık da yoksa, davalı arsa sahibinin yükleniciye yardım etmek ediminin ifasına, yani yükleniciye yetki verilmesine karar verilmelidir.”

3.3. Hüküm ve Sonuçları

3.3.1. Eserin Yok Olmasının Borç İlişkisine Etkisi

Eserin yok olmasının borç ilişkisine etkisi, eserin yeniden meydana gelme ihtimaline göre farklı sonuçlar doğurmaktadır. Buna göre, yok olan eserin tekrar meydana getirilmesinin mümkün olduğu durumlarda borç ilişkisinin sona erdiğinden kural olarak bahsedilemez³⁷². Zira, yeniden meydana getirilebilen eserin varlığı, yüklenicinin edim yükümlülüğünün devam etmesine neden olmaktadır³⁷³. Buna karşın, yok olan eserin yeniden meydana getirilmesinin objektif olarak imkânsızlaşması ile borç ilişkisi sona erer³⁷⁴.

Eserin tekrar meydana getirilmesinin imkânsız hâle gelmesi, parça borcunun söz konusu olduğu durumlarda gündeme gelir³⁷⁵. Zira parça borcunun konusunu, yerine başkasının geçmesi mümkün olmayan gayrimisli eşya oluşturmaktadır. Öte yandan, çeşit borcunda genellikle ölçülebilen ve sayılabilen ve yerine başkasının geçmesi mümkün olan misli eşya mevcuttur. Bu nedenle, çeşit borcunun söz konusu olduğu durumlarda “çeşit mal telef olmaz (genus non perit)” ilkesi geçerli olduğundan kural olarak ifa imkânsızlığından bahsedilemez³⁷⁶. Bu anlamda, eser sözleşmesinin parça borcunu konu aldığı hâllerde eserin yok olması ifanın imkânsızlaşması sonucunu doğurur. Bu nedenle borç ilişkisi TBK m. 136 kapsamında kendiliğinden sona erer³⁷⁷. Borç ilişkisinin sona ermesi ile edimini yerine getirmekten kurtulan yüklenici, TBK m. 483/1 gereğince bedel hasarına katlanır³⁷⁸. Örneğin, tanınmış bir ressamın yapmakta olduğu tablosunun çıkan bir yangında yok olması, taraflar arasındaki borç ilişkisinin sona ermesine neden olur; bu anlamda edimini yerine getirmekten kurtulan yüklenici, sözleşme kapsamında belirlenen bedeli ve yapmış olduğu diğer giderleri iş sahibinden talep edemez.

³⁷² Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 316 vd.; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 180-181; Topuz, “Eserin Teslimden Önce Telef Olması ve Roma Hukuku’nun Türk Borçlar Hukuku’na Etkileri”, 230.

³⁷³ Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 253-254; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 180.

³⁷⁴ Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 521; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 181.

³⁷⁵ Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 95; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 182.

³⁷⁶ Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 2/177; Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/472; Dural, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık (BK 117)*, 137; Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 250; Ercoşkun Şenol, *Borçlar Hukukunda Kısmi İmkânsızlık*, 22; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 182; Yüklenicinin çeşit borcuna konu olan eseri meydana getirdiği hâllerde, eserin yok olmasının ifanın imkânsızlığına sebep olması da mümkündür. Eserin meydana getirilmesi için lazım olan malzeme ile araç ve gerecin objektif sebeplerle temin edilemediği durumlar böyledir.; Şafak Sarıkaya, *Teorik Boyutuyla İfa İmkânsızlığı*, 39 vd.; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 184; Gündoğdu, *Borca Aykırılık Hallerinden Kusurlu İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 157.

³⁷⁷ Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 113; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 183.

³⁷⁸ Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 109; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 326; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 183

Tamir yahut işlenme amacıyla yükleniciye bırakılan eşyaların teslimden önce yok olmasının borç ilişkisine olan etkisi ele alınması gereken bir diğer konudur. Bu kapsamda, bozulan elektronik eşyanın tamirciye, tadilat gerektiren takım elbisenin terziye bırakılması hâlinde yok olması, parça borcunda meydana gelen sonuçla benzer doğrultuda sonuçlar meydana getirmektedir. Bu anlamda, tamirat yahut işleme maksadıyla yükleniciye bırakılan eşyanın yok olması ile borç ilişkisinin kendiliğinden sona erdiği kabul edilir³⁷⁹. Zira, bu durumda da yüklenicinin edimini yerine getirmesi imkânsız hâle gelmiştir.

Öte yandan, eser sözleşmesinin çeşit borcunu konu aldığı durumlarda eserin yok olması gündeme gelebilir. Bu durumda, yok olan eserin yeniden meydana getirilmesi kural olarak mümkün olduğundan ifanın imkânsızlaştığından bahsedilemez. Ne var ki, çeşit borcunun mevcut olduğu durumlarda yok olan eserin yeniden meydana getirilmesinin hakkaniyete aykırılık teşkil edeceği öğretide öne sürülmektedir³⁸⁰. Bu bakımdan imkânsızlık söz konusu değilken; yükleniciden edimini ifa etmesini beklemek birtakım nedenlerden ötürü mümkün olmamaktadır³⁸¹. Diğer bir deyişle, eserin yeniden meydana getirilmesi teknik açıdan mümkün olmasına karşın maddi, hukuki, ekonomik yahut manevi sebeplerle aşırı güçleşmiş olur; bu anlamda yükleniciden ifada bulunmasını beklemenin hakkaniyete aykırı olduğu benimsenir³⁸². Bu kapsamda eseri tekrar meydana getirmesi güçleşen yüklenicinin, edim yükümlülüğünün sona ereceği; öte yandan bedel ve edim hasarına katlanması gerektiği kabul edilmektedir³⁸³. Ne var ki, çeşit borcunu konu alan eser sözleşmesinde yüklenicinin edimini yerine getirmesi imkânsız hâlde değildir. Bu kural, edimin ifasının birtakım nedenlerden güçleştiği durumlarda da geçerli olmalıdır. Zira, yükleniciden ifada bulunmasını istemenin hakkaniyete aykırı olması, ifanın imkânsız olması sonucunu doğurmaz. Bu anlamda, yüklenicinin edimini yerine getirmesi mümkün olduğundan, borç ilişkisinin sona erdiğinden bahsedilemez.

Eserin yeniden meydana getirilmesinin teknik olarak mümkün olmakla birlikte hakkaniyete aykırılık teşkil edeceği diğer bir durumun, işsahibini ilgilendiren nedenlerden meydana geldiği kabul edilir. Yüklenicinin, yok olan eseri işsahibinin rızası dışında tekrar

³⁷⁹ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 322; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 117; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 183.

³⁸⁰ Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 150; Karahasan, *İnşaat İmar İhale Hukuku*, 1/433; Seliçi, *İnşaat Sözleşmelerinde Müteahhidin Sorumluluğu*, 65.

³⁸¹ Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 115; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 184.

³⁸² Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 116; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 184.

³⁸³ Karahasan, *İnşaat İmar İhale Hukuku*, 1/433; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 185.

meydana getirdiği durumlar böyledir³⁸⁴. Bu anlamda yüklenicinin borcunun, eserin yeniden meydana getirilmesine rıza göstermeyen iş sahibi nedeniyle sona erebileceği kabul edilmektedir³⁸⁵. Zira, TBK m. 483/2 c.1 kapsamında yapılan işin değeri ile buna girmeyen değerleri ödemekle yükümlü olan iş sahibinin, bunlara ek olarak rızası dışında yeniden meydana getirilen eser için çıkan masrafları ödemek zorunda kalması hakkaniyete aykırıdır³⁸⁶.

Öte yandan iş sahibinin, yüklenicinin tamamlamış olduğu eseri teslim almada temerrüde düşmesi sonrasında eserin yok olması, parça veya çeşit borçlarının mevcudiyetinden bağımsız olarak borç ilişkisinin sona ermesi sonucunu doğurur³⁸⁷. Bu nedenle, TBK m. 106 kapsamında alacaklı temerrüdüne düşen iş sahibi bakımından bedel ve edim hasarına katlanma yükümlülüğü doğar³⁸⁸.

Eserin yok olmasının borç ilişkisini sona erdirdiği durumlarda, sözleşmenin tasfiyesi için izlenmesi gereken yol TBK m. 483 kapsamında düzenlenmiş değildir. Zira m. 483, eserin yok olması kapsamındaki hasara ilişkin hükümleri içerir. Bu nedenle, sözleşmenin tasfiyesine uygulanacak olan hüküm TBK m. 136 olacaktır³⁸⁹. Zira, TBK m. 483 kapsamında düzenlenen “yok olma” taraflara isnat edilemeyen sebeplerden ortaya çıkmaktadır³⁹⁰. Bu bakımdan, TBK m. 136 kapsamında yukarıda yapılan açıklamalara -TBK m. 483 kapsamında yapılacak tasfiye bakımından da geçerli olacağından- bu bölümde tekrar yer verilmeyecektir³⁹¹.

Eserin kısmi olarak yok olmasının borç ilişkisine etkisi, ele alınması gereken diğer bir husustur. Bu durumda kısmi ifa imkânsızlığını düzenleyen TBK m. 137 hükmü uygulama alanı bulur. Bu kapsamda, tarafların edim yükümlülükleri sona ermemekle birlikte; eserin meydana getirildiği oranda geçerliliğini devam ettirir. Diğer bir deyişle, yüklenici kısmen yok elen eseri iş sahibine teslim etmekle; iş sahibi ise yapılan iş oranında ücret ödemekle edimini ifa etmiş

³⁸⁴ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 325; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 147; Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 254; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 185.

³⁸⁵ Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 254; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 185.

³⁸⁶ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 325; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 147; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 186; Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 254.

³⁸⁷ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 325; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 186; Eren, “İnşaat Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 97; Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 253.

³⁸⁸ Eren, “İnşaat Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 97; Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 253; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 186.

³⁸⁹ Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 253; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 142; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 186.

³⁹⁰ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 186.

³⁹¹ Bkz.: Bölüm 1, 2.2.1.2.

olur³⁹². Elbette bu durumda işsahibinin, yüklenicinin kısmen ifada bulunmasını kabul etmesi ile eserin bölünebilir nitelikte olması ve kısmen ifanın taraf menfaatlerine uygun olması gerekir. Öte yandan, eserin tamamen yok olmasına karşın tekrar meydana getirilmesinin kısmen mümkün olduğu hâller de gündeme gelebilir³⁹³. Bu durumda taraflar arasındaki sözleşme ilişkisinin -kısmen yok olma durumuna benzer bir şekilde- eserin yeniden meydana getirebileceği oranda devam edeceği kabul edilmektedir³⁹⁴.

3.3.2. Hasarın Geçişine İlişkin Sonuçlar

3.3.2.1. Yapılan İşin Ücreti Bakımından

a. Kural Olarak Yüklenicinin Katlanması

Meydana getirilen eserin işsahibine tesliminden önce beklenmedik olay sebebiyle yok olması hâlinde yüklenici, “*yaptığı işin ücretini ve giderlerinin ödenmesini isteyemez*” (TBK m. 483/1). Zira yüklenicinin, meydana gelen eserin işsahibine teslimini konu alan edim yükümlülüğü, eserin yok olması nedeniyle yerine getirilmiş değildir³⁹⁵. Bu bakımdan, edim yükümlülüğünü yerine getirmeyen yüklenici için bedel hasarına katlanma zorunluluğu öngörülmüştür (TBK m. 483/1)³⁹⁶. Öte yandan, eserin kısmen yok olduğu durumlarda yüklenicinin katlanacağı hasar, yok olan kısım ile orantılı olacaktır³⁹⁷. Bu kapsamda yüklenicinin işsahibinden isteyebileceği ücret, eserin yok olmayan kısmının karşılığını oluşturur³⁹⁸. Bununla birlikte yüklenici diğer giderlerini de isteyebilecektir. Diğer taraftan, kısmen yok olma hâlinde yüklenicinin ücretin tamamını elde etme imkânı, kısmen yok olan eserin sözleşmeye uygun biçimde tamamlanıp işsahibine teslim edildiği durumlarda mümkündür³⁹⁹. Bu kapsamda,

³⁹² Ercoşkun Şenol, *Borçlar Hukukunda Kısmi İmkânsızlık*, 331-332; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 187.

³⁹³ Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 251; Eren, “İnşaat Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 97; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 188.

³⁹⁴ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 188; Bununla birlikte, işsahibinin eserin tekrar meydana getirilmesini içeren talebi, yüklenici için kısmen yeniden meydana getirmeyi zorunlu kılar.; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 325; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 148 vd.

³⁹⁵ Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 253; Topuz, “Eserin Teslimden Önce Telef Olması ve Roma Hukuku’nun Türk Borçlar Hukuku’na Etkileri”, 220.

³⁹⁶ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 317; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 520; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 111.

³⁹⁷ Elif Merve Subaşı, *Eser Sözleşmelerinde Hasarın Geçişini* (İstanbul: Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 65; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 192.

³⁹⁸ Subaşı, *Eser Sözleşmelerinde Hasarın Geçişini*, 65; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 192.

³⁹⁹ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 192.

yüklenici ücretin tamamını kazanabilmekle birlikte, kısmen yok olan eseri onarma işi ve diğer giderler için ek bir ücret talebinde bulunamaz⁴⁰⁰.

Eserin kısmi yahut tam olarak yok olduğunun tespiti, iş sahibinin sübjektif çıkarları gözetilerek yapılır⁴⁰¹. Bu kapsamda iş sahibinin kısmen yok olan eseri kabul etmesi mümkündür⁴⁰². Öte yandan iş sahibinin kısmen yok olan eseri teslim alması hâlinde, TBK m. 474 ve devamı hükümlerde düzenlenen ayıptan doğan sorumluluk hükümleri uygulama alanı bulur⁴⁰³. Kısmen yok olan eseri teslim alan iş sahibi için, eserin tamamlanan kısmına karşılık gelen işin ücretini ve diğer giderleri ödeme yükümlülüğü doğarken; yüklenici tarafından katlanılması gereken bedel hasarı aynı oranda azalır⁴⁰⁴.

Eserin tesliminin art arda yapılacağına sözleşme ile kararlaştırıldığı hâllerde yüklenici, iş sahibine teslim ettiği her bölüme karşılık gelen işin değerini ve diğer giderleri elde etme hakkı kazanır⁴⁰⁵. Bu kapsamda yüklenicinin katlanması gereken bedel hasarı, henüz teslim etmediği bölümler için geçerliliğini devam ettirir⁴⁰⁶.

b. Hasara İş sahibinin Katlanacağı Durumlar

Eserin yok olması durumunda meydana gelen hasara kural olarak yüklenici katlanır (TBK m. 483/1). Ne var ki, yüklenici bakımından geçerli olan bu kuralın ilk istisnası, yine aynı hükümde öngörülmüş hâldedir. Buna göre, yüklenicinin bedel hasarına katlanma yükümlülüğü *iş sahibi, eseri teslim almada temerrüde düşmedikçe* geçerliliğini devam ettirir. Bu kapsamda, gerek eserin teslimi için kendisinin katılımına ihtiyaç duyulduğu durumlarda katılmayarak gerek eser meydana getirmek için gerekli olan hazırlık faaliyetlerine katılım göstermeyerek temerrüde düşen iş sahibi, bu sırada yok olan eser nedeniyle ortaya çıkan bedel hasarına katlanmakla yükümlüdür⁴⁰⁷.

⁴⁰⁰ Subaşı, *Eser Sözleşmelerinde Hasarın Geçişi*, 64; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 64 vd.; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 192.

⁴⁰¹ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 318; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 62; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 192.

⁴⁰² Öte yandan kısmen yok olan eserde sübjektif çıkarı bulunan iş sahibinin, eseri mevcut hâliyle teslim almak zorunda olduğu kabul edilmektedir.; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 62; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 192.

⁴⁰³ Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 118; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 192.

⁴⁰⁴ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 193.

⁴⁰⁵ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 320; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 193.

⁴⁰⁶ Eren, “İnşaat Sözleşmesinin Genel Esasları”, 46; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 193.

⁴⁰⁷ Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 186; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 195.

Öte yandan, işsahibi için hasara katlanma yükümlülüğünün öngörüldüğü diğer hâller TBK m. 483/2 c.1’de sayılmıştır. Bu kapsamda, “*eserin işsahibince verilen malzeme veya gösterilen arsanın ayıbı veya işsahibinin talimatına uygun yapılması yüzünden yok olması*” hâllerinde hasara işsahibi katlanır. Öte yandan TBK m. 483/2 c.1’e göre, işsahibi yönünden bedel hasarına katlanma yükümlülüğü doğuran durumların kıyasen çoğaltılıp çoğaltılmayacağı hususu öğretide tartışmalıdır. Bir görüş, m. 483/2 c.1’de öngörülen hâllerin sınırlı sayıda olmadığını kabul etmektedir⁴⁰⁸. Bu bakımdan, anılan hâller örnek niteliğinde olduğundan, başka durumların eserin yok olması sonucunu doğurması hâlinde de işsahibi yönünden bedel hasarına katlanma yükümlülüğü doğabilir⁴⁰⁹. İşsahibinin yahut onun yardımcı şahıslarının davranışları ile eserin yok olmasına yol açtıkları durumlar böyledir⁴¹⁰. Öte yandan eserin, ayıbın araç ile gereçlerde veya arsada bulunan başka yapılarda bulunması sebebiyle yok olduğu durumlarda da bedel hasarına katlanacak olan taraf işsahibidir⁴¹¹. Öte yandan diğer bir görüş, işsahibinin bedel hasarına katlanması için, eserin yalnızca m. 483/2 c.1’de sayılan durumlar nedeniyle yok olması gerektiğini kabul etmektedir⁴¹². Zira, işsahibi için öngörülen bu yükümlülüğün kıyas yolu ile genişletilmesi hakkaniyete aykırıdır⁴¹³. Bu kapsamda, m. 483/2 c.1’de sayılanlar dışındaki durumların eserin yok olmasına sebep olduğu hâllerde bedel hasarına yine yüklenici katlanacaktır. Ne var ki, TBK m. 483/2 c.1’ye göre işsahibi için hasara katlanma yükümlülüğü doğuran hâllerin kıyasen çoğaltılmasına imkân verilmesi gereklidir. Bu anlamda, işsahibinin hasara katlanacağı hâllerin TBK m. 483/2 c.1’de sayılanlarla sınırlı olmadığını öne süren görüşe üstünlük tanınması gerekir. Zira TBK m. 483/2 c. 1 ile, hasarın bütünüyle yükleniciye bırakıldığı TBK m. 483/1 c. 1 hükmünün hakkaniyete uygun bir şekilde yumuşatıldığından bahsedilir⁴¹⁴. Bu nedenle, işsahibinin hasara katlanma yükümlülüğünün yalnızca TBK m. 483/2 c. 1’de sayılan hâllerde ortaya çıkacağını benimsemek hakkaniyete uygun olmayacaktır.

⁴⁰⁸ Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 69; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 198; Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 252; Öğretide yer alan bir görüş, TBK m. 483/2 c.1’de sayılan hâllerin sınırlı sayıda olmadığını benimsemekle birlikte; benzer hâller için yapılacak kıyasın belli ölçüde mümkün olabileceğini savunmaktadır. Bu yöndeki görüş için bkz.: Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 323.

⁴⁰⁹ Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 69.

⁴¹⁰ Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 252; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 69-70; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 197-198.

⁴¹¹ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 198.

⁴¹² Yavuz, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/1095-1096; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 281; Kaplan, *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*, 254-255.

⁴¹³ Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 281.

⁴¹⁴ Bu yöndeki görüş için bkz.: Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 198.

TBK m. 483/2 c.1'e göre işsahibi yönünden bedel hasarı doğuran ilk durum, eserin, işsahibinin eserin meydana getirilmesi için temin ettiği malzemede bulunan ayıp sebebiyle yok olmasıdır. Bu anlamda işsahibi malzemeyi kendi stoğundan sağlayabileceği gibi üçüncü bir kişi aracılığıyla da temin edebilir⁴¹⁵. Öte yandan bedelini işsahibinin karşıladığı malzeme, yüklenici aracılığıyla sağlanmış olsa bile işsahibi tarafından temin edilmiş gibi sonuç doğurur⁴¹⁶. Elbette bu durumda malzemenin seçimi işsahibi tarafından yapılmış olmalıdır⁴¹⁷.

İşsahibi için bedel hasarına katlanma yükümlülüğü, eserin yükleniciye gösterdiği arsada bulunan ayıp nedeniyle yok olduğu hâllerde de ortaya çıkmaktadır (TBK m. 483/2 c.1)⁴¹⁸. Bu durumda yüklenicinin meydana getirmekle yükümlü olduğu yapının, işsahibinin göstermiş olduğu arsanın ayıplı olması sebebiyle teslimden önce yok olması söz konusudur⁴¹⁹. Bu kapsamda, zemin yapısı sağlam olmayan ve hafif derecede meydana gelen sel, heyelan ve deprem gibi doğal afetlerde bile hasar gören arsanın ayıplı olduğu kabul edilir⁴²⁰.

Yüklenicinin edim yükümlülüğünü yerine getirdiği sırada verdiği talimatlarla eserin yok olmasına neden olan işsahibi, ortaya çıkan bedel hasarına katlanmakla yükümlüdür (TBK m. 483/2 c.1). Bu anlamda "talimat" kavramı, işsahibinin yüklenicinin edimini yerine getirmesine dair yaptığı ve eserin yok olmasına sebep olan yönlendirmelerini ifade eder⁴²¹. Öte yandan, işsahibi bakımından -verdiği talimatlar nedeniyle- bedel hasarına katlanma yükümlülüğünün doğması, eserin nasıl yok olduğu ile ilişkilidir. Bu kapsamda, işsahibinin verdiği talimatlar yasal düzenlemelerle uyumlu yahut uygulamada açısından olağan özellikteyse, eserin işsahibinin talimatları nedeniyle yok olduğundan bahsedilemeyeceğinden bedel hasarına yüklenicinin katlanacağı kabul edilmelidir⁴²².

TBK m. 483/1 c.1 kapsamında eserin, işsahibinin onu teslim almada temerrüde düştüğü sırada veya m. 483/2 c.1'e göre temin ettiği malzemede yahut gösterdiği arsada yer alan ayıp veya verdiği talimatlar nedeniyle yok olması durumunda, yüklenicinin yaptığı işin değeri ve diğer giderler işsahibi tarafından ödenmek zorundadır. Bu kapsamda, eserin tamamlanmasına

⁴¹⁵ Subaşı, *Eser Sözleşmelerinde Hasarın Geçişi*, 65; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 96; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 195.

⁴¹⁶ Subaşı, *Eser Sözleşmelerinde Hasarın Geçişi*, 65; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 195.

⁴¹⁷ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 195.

⁴¹⁸ İşsahibinin göstermiş olduğu arsa, yüklenicinin üzerinde yapı meydana getireceği kara parçasını ifade eder.; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 96; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 196.

⁴¹⁹ Topuz, "Eserin Teslimden Önce Telef Olması ve Roma Hukuku'nun Türk Borçlar Hukuku'na Etkileri", 225; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 196.

⁴²⁰ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 323; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 196.

⁴²¹ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 323; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 197.

⁴²² Topuz, "Eserin Teslimden Önce Telef Olması ve Roma Hukuku'nun Türk Borçlar Hukuku'na Etkileri", 225; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 197.

karşın henüz teslim edilmeden önce yok olması durumunda yüklenici, sözleşmede kararlaştırılan bedelin tamamını ve yapmış olduğu diğer giderleri elde edebilecektir⁴²³. Buna karşın eserin tamamlanmadan önce yok olması hâlinde yüklenici, eserin yok olana kadar tamamlanan kısmının, sözleşmede belirlenen değere karşılık gelen miktarına ve o ana kadar yapmış olduğu diğer giderlere hak kazanır⁴²⁴. Öte yandan, yok olan eserin tekrar meydana getirilmesinin imkânsız olmadığı durumlarda yüklenicinin edim yükümlülüğü -hasara hangi tarafın katlanacağından bağımsız bir biçimde- kural olarak devam eder⁴²⁵. Bu durumda yüklenici, iki bedel alacağını birden elde eder. Daha açık bir ifade ile yüklenici, eser yok olana kadar yaptığı iş için ödenmesi gereken bedele hak kazanacağı gibi; tekrar meydana getirdiği esere karşılık olarak sözleşmede belirlenen bedeli de elde edecektir⁴²⁶. Bu durumda yüklenicinin kendi iradesiyle eseri tamamlaması veya yeniden meydana getirmesi mümkün değildir⁴²⁷. Diğer bir deyişle, eserin yok olmasının kendisine isnat edilebildiği hâllerde yüklenici, eseri tamamlayarak veya tekrar meydana getirerek iş sahibi için geçerli olan bedel ödeme yükümlülüğünün çoğalmasına sebep olur; bu anlamda iş sahibinin talebi olmaksızın eseri tamamlaması veya yeniden meydana getirmesi mümkün değildir⁴²⁸. Öte yandan, eseri iş sahibinin talebi olmaksızın tamamlayan veya yeniden meydana getiren yüklenicinin elde edecekleri, eser yok olana kadar yaptığı işin değeri ve buna girmeyen diğer giderler ile sınırlıdır⁴²⁹.

TBK m. 483/2 c.1'e göre iş sahibi için öngörülen bedel hasarına katlanma yükümlülüğü, yüklenicinin zamanında bildirimde bulunması hâlinde geçerli olur⁴³⁰. Bu bakımdan, iş sahibinin hasara katlanması için öngörülen bu şartın sağlanmaması durumunda genel kural geçerli olur ve hasara yüklenici katlanır⁴³¹. Yüklenicinin bu anlamdaki bildirim yükümlülüğü iş sahibine, onun temin ettiği malzeme veya gösterdiği arsanın veya verdiği talimatların eserin gereği gibi

⁴²³ Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 131; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 199.

⁴²⁴ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 199.

⁴²⁵ Subaşı, *Eser Sözleşmelerinde Hasarın Geçişi*, 64; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 199-200.

⁴²⁶ Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 134 vd.; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 200.

⁴²⁷ Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 136; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 200.

⁴²⁸ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 200.

⁴²⁹ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 200.

⁴³⁰ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 324; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 103; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 202; Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 189.

⁴³¹ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 201; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 103.

meydana getirilmesine uygun olmadığına bilgisini zamanında verilmesini kapsar⁴³². Yüklenici söz konusu bildirim, gereği gibi ifaya engel olan durumu fark ettiği anda hemen yapmalıdır⁴³³. Öte yandan, yüklenici için öngörülen bildirim yükümlülüğü bazı durumlarda ortadan kalkmaktadır. Bu kapsamda iş sahibinin temin ettiği malzemenin veya gösterdiği arsanın, eserin gereği gibi meydana getirilmesine uygun olup olmadığına kontrolünün yine iş sahibince yapılacağına sözleşme ile kararlaştırıldığı durumlarda yüklenicinin bildirim yükümlülüğü bulunmamaktadır⁴³⁴.

3.3.2.2. Malzeme Bakımından

TBK m. 483/1 c.2 kapsamında malzemenin beklenmedik olay sebebiyle yok olması bakımından öngörülen hükmün uygulama alanı bulabilmesi için, eserin iş sahibine teslim edilmeden önce yok olması gereklidir⁴³⁵. Diğer bir deyişle, eserin teslimden önce yok olmamasına karşın malzemenin yok olması hâlinde hasara katlanacak olan taraf, TBK m. 483/1 c.2 kapsamında hüküm altına alınmış değildir⁴³⁶. Öte yandan, kanun koyucunun m. 483/1 c.2’de malzeme yönünden öngördüğü hükmün, araç ve gereçler bakımından da uygulanması gerektiği kabul edilmektedir⁴³⁷.

Malzeme bakımından meydana gelen hasara katlanması gereken taraf TBK m. 483/1 c.2’de hüküm altına alınmıştır. Buna göre, “...malzemeye gelen hasar, onu sağlayanaya ait olur.” Bu anlamda hükümde “malzemeyi sağlayan” ifadesi kullanılmış olmasına karşın malzemeyi sağlaması gereken tarafın hasara katlanması gerekmektedir⁴³⁸. Bu bakımdan malzeme iş sahibi tarafından temin edilmesi gerekmesine rağmen yüklenici tarafından temin edilmişse, hasara katlanacak olan taraf iş sahibi olacaktır⁴³⁹. Bu kapsamda, iş sahibi yok olan malzemenin bedelini yükleniciye ödemekle yükümlüdür. Öte yandan, iş sahibinin yükleniciye bedel karşılığında

⁴³² Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 103; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 202.

⁴³³ Subaşı, *Eser Sözleşmelerinde Hasarın Geçişi*, 68-69; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 202.

⁴³⁴ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 202.

⁴³⁵ Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 122; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 204.

⁴³⁶ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 204.

⁴³⁷ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 204.

⁴³⁸ Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 275; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 122; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 205.

⁴³⁹ Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 275; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 205.

teslim ettiği malzemenin yükleniciye ait olduğu ve bu nedenle malzemenin yok olmasının meydana getirdiği hasara yüklenicinin katlanacağı kabul edilmektedir⁴⁴⁰.

Malzemeyi sağlayan tarafın hasara katlanmasına dair kuralın istisnasını, malzemenin kusur nedeniyle yok olması hâli oluşturur. Diğer bir deyişle malzeme yönünden öngörülen hasara katlanma yükümlülüğü, malzemenin beklenmedik olay sebebiyle yok olduğu hâlleri kapsar. Bu nedenle, iş sahibinin temin ettiği malzemenin yüklenicinin kusuru ile yok olduğu durumlarda iş sahibinin; yüklenicinin temin ettiği malzemenin iş sahibinin kusuru ile yok olduğu durumlarda yüklenicinin hasara katlanma zorunluluğu bulunmamaktadır⁴⁴¹. Bundan başka, kusuru ile malzemenin yok olmasına sebep olan taraf için, karşı tarafın bu nedenle uğradığı zararı tazmin etme zorunluluğu doğmaktadır⁴⁴².

Malzemeyi sağlayan tarafın hasara katlanmasına dair kuralın istisnasını oluşturan bir diğer durum yüklenicinin temerrüdü bakımından ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda, yüklenicinin eseri teslimde temerrüde düşmesi ile birlikte, malzeme yönünden meydana gelen hasar için onu kimin temin ettiğinin önem kalmaz. Zira, malzemeye ilişkin hasara her hâlükârda temerrütte olan yüklenici katlanacaktır⁴⁴³. Hatta temerrüde düşen yüklenici, bu esnada ortaya çıkan beklenmedik olaydan da TBK m. 119/1 kapsamında sorumlu olacaktır⁴⁴⁴. Yüklenicinin malzeme yönünden geçerli olan hasara katlanma ve zararın giderilmesine ilişkin yükümlülüklerinden kurtulması, kusuru olmadan temerrüde düştüğünü yahut edimini zamanında yerine getirmiş olsaydı bile malzemenin yok olacağını ispat etmesi ile mümkün olur (TBK m. 119/2)⁴⁴⁵.

3.3.3. Yüklenicinin Tazminat Talebi

İş sahibi için TBK m. 483/2 c.1 kapsamında öngörülen hasara katlanma yükümlülüğü için kusur şartı aranmamaktadır⁴⁴⁶. Öte yandan, kusurun varlığı yüklenicinin tazminat talebi

⁴⁴⁰ Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 275; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 123; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 205.

⁴⁴¹ Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 122; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 323; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 206; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 275.

⁴⁴² Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 126 vd.; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 206; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 275-276.

⁴⁴³ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 321; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 206; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 275.

⁴⁴⁴ Dayınlarlı, *İstisna Akdinde Müteahhidin ve İş Sahibinin Temerrüdü, Hüküm ve Sonuçları*, 76; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 206.

⁴⁴⁵ Dayınlarlı, *İstisna Akdinde Müteahhidin ve İş Sahibinin Temerrüdü, Hüküm ve Sonuçları*, 77; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 206.

⁴⁴⁶ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 200.

için önem teşkil etmektedir. Zira, m. 483/2 c.2’de, “İşsahibinin kusuru varsa, yüklenicinin ayrıca zararının giderilmesini de isteme hakkı vardır.” denilerek yüklenicinin olumlu zararını talep etmesi için işsahibinin kusurlu olması şartı öngörülmüştür⁴⁴⁷. Öte yandan, işsahibinin tazminat zorunluluğu, eserin yok olmasından kusursuz olarak sorumlu olduğu durumlarda da geçerli olmaktadır⁴⁴⁸. Bu kapsamda yüklenici, işsahibinden olumlu zararının giderilmesini isteyebilecektir⁴⁴⁹. Dolayısıyla işsahibi, sözleşme ile yükleniciye ödenmesi kararlaştırılan bedelin yanında birtakım değerleri de ödemek zorunda kalmaktadır. Buna göre, yüklenicinin eseri meydana getirmek için yapmış olduğu diğer harcamalar ile birlikte; üçüncü kişilere ödemek zorunda kaldığı tazminat ve ceza koşulları ile yoksun kaldığı kâr işsahibinin ödemekle yükümlü olduğu değerler arasındadır⁴⁵⁰. Öte yandan, işsahibinin kusurlu olduğunu ispat etmesi gereken taraf yüklenicidir⁴⁵¹.

3.4. Eserin Yok Olması ve İşsahibinden Kaynaklanan İmkânsızlık Arasındaki İlişki

Eserin teslimden önce işsahibi ile ilgili beklenmedik olay sebebiyle yok olması, aynı anda ifanın imkânsızlaşmasına sebep olabilir. Bu durumda TBK m. 483 ile TBK m. 485’te yer alan şartların aynı anda gerçekleştiğinden bahsedilir⁴⁵². Meydana gelen depremin, yapımı devam eden binanın yıkılmasına sebep olmakla birlikte; binanın yapıldığı arsayı da inşaat işleri için kullanılamaz hâle getirmesi durumu böyledir⁴⁵³. Bu anlamda, eserin yok olmasının ifayı imkânsızlaştırdığı hâllerde TBK m. 483/1 hükmünün uygulama alanı bulması, yüklenicinin yaptığı işin ücretini ve diğer masraflarını işsahibinden talep edememesi sonucunu doğururken; konunun TBK m. 485/1 kapsamında değerlendirilmesi durumunda işsahibi, yok olan eserin meydana getirilen kısmına denk gelen bedel ile diğer giderleri yükleniciye ödemekle yükümlü olacaktır⁴⁵⁴.

Bu gibi durumlarda TBK m. 483 ve m. 485 hükümlerinden hangisinin uygulama alanı bulacağı hususu öğretilerde tartışmalıdır. Bir görüş TBK m. 485’in, TBK m. 483 kapsamında

⁴⁴⁷ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 323; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 201.

⁴⁴⁸ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 201.

⁴⁴⁹ Tandoğan, *Türk Mes’uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes’uliyet)*, 426; Tunçomağ, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/806; Fahrettin Aral, *Türk Borçlar Hukukunda Kötü İfa* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2011), 162; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 321; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 70; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 201.

⁴⁵⁰ Aral, *Türk Borçlar Hukukunda Kötü İfa*, 164-165; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 201.

⁴⁵¹ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 325; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 201.

⁴⁵² Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 176.

⁴⁵³ Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 33, dn. 68’den naklen.

⁴⁵⁴ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 176.

yüklenici için öngörülen bedel hasarını hafifleten bir düzenleme olduğunu benimsemekte; bu anlamda m. 485'in m. 483'e kıyasla özel hüküm niteliğinde olduğunu savunmaktadır⁴⁵⁵. Bu kapsamda, eserin yok olmasının ifa imkânsızlığına yol açtığı durumlarda uygulama alanı bulacak hüküm TBK m. 485 olacağından; yüklenici, eser yok olana kadar “yaptığı işin değerini” ve “bu değer dışında kalan giderleri” iş sahibinden isteyebilecektir⁴⁵⁶. Zira iş sahibinin, eserin kendi etki alanında yok olmakla birlikte yeniden meydana getirilmesinin de imkânsız hâle gelmesinin sonuçlarına katlanması hakkaniyete aykırı bir sonuç doğurmamaktadır⁴⁵⁷.

Diğer bir görüş ise, söz konusu iki hükmün farklı konuları düzenlediğini benimseyerek herhangi bir bağlantıya sahip olmadıklarını öne sürmektedir⁴⁵⁸. Zira, TBK m. 485 ifa imkânsızlığına dair bir düzenleme olup eserin yok olması hususunu içermez; TBK m. 483'te ise eserin yok olması hususundan, ifanın imkânsızlaşmasından bağımsız olarak bahsedilmektedir⁴⁵⁹. Bu kapsamda, eserin iş sahibinin ilgili olduğu nedenlerden yok olmasının ifanın imkânsızlaşmasına yol açmasının, hangi hüküm kapsamında ele alınacağı önemli değildir. Zira, bu durumda uygulama alanı bulacak olan hükümler (TBK m. 483/2 ve m. 485/1-2) aynı hukuki neticeyi meydana getirir; bu anlamda yüklenici, yaptığı işe karşılık gelen bedel ile diğer masrafları ve iş sahibinin kusurlu olduğu durumlarda zararının giderilmesini talep edebilecektir⁴⁶⁰. Gerçekten de TBK m. 483 ile TBK m. 485 farklı konuları hüküm altına alan düzenlemelerdir. Bu anlamda bazı durumların her iki maddenin kapsadığı alanlara dahil olması, hükümler arasında bağlantı kurulması için yeterli görülmemelidir. Diğer bir deyişle, istisnai bazı hâllerde yok olan eserin ifa imkânsızlığına yol açması, iki madde arasında genel ve özel hüküm ilişkisi kurulması sonucunu doğurmamaktadır. Bu anlamda TBK m. 483, eserin yok olduğu durumlarda hasara katlanacak olan tarafın, ifa imkânsızlığından bağımsız olarak hüküm

⁴⁵⁵ Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkansızlaşması”, 34; Öğretide yer alan bir görüş, TBK m. 483 ile m. 485 hükümlerinin arasında bağlantı olduğunu kabul etmekle birlikte; bu kabulün farklı sonuçlar doğuracağını benimsemektedir. Buna göre, eserin tamamlanmasının bütünüyle beklenmedik bir olay nedeniyle imkânsızlaşması hâlinde bedel hasarına, TBK m. 483'ün açık hükmü gereğince yüklenicinin katlanması gerektiği benimsenebilir. Ne var ki, yüklenicinin beklenmedik olay nedeniyle yok olan eseri yeniden meydana getirme şansının ortadan kaldırıldığı hâllerde ücret riski -istisnai hüküm olan TBK m. 485/1 kapsamında- iş sahibine aittir. İş sahibi söz konusu riske, imkânsızlığın TBK m. 483/2 c.1'de sayılan hâllerden yahut kendisi ile ilgili beklenmedik olaydan kaynaklanması durumlarında katlanacaktır. Bu yöndeki görüş için bkz.: Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 203-204.

⁴⁵⁶ Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkansızlaşması”, 34.

⁴⁵⁷ Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkansızlaşması”, 34.

⁴⁵⁸ Seliçi, *İnşaat Sözleşmelerinde Müteahhidin Sorumluluğu*, 52; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 281; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 326; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 178; Kaplan, *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*, 267.

⁴⁵⁹ Kaplan, *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*, 268; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 177.

⁴⁶⁰ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 179.

altına alındığı bir düzenlemedir. Dolayısıyla TBK m. 483'ün, ifa imkânsızlığının borç ilişkisini sona erdirdiği hâllerden birini düzenlediğinden bahsetmek mümkün değildir. Buna karşın TBK m. 485, ifanın iş sahibi yüzünden imkânsızlaşmasını konu alır. Bu kapsamda meydana gelen imkânsızlık, borç ilişkisinin sona erdiği hâllerden birini oluşturur. Öte yandan TBK m. 485, eserin yok olması sonucunda ortaya çıkan hasara ilişkin herhangi bir hüküm içermemektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESER SÖZLEŞMESİNDE SONRAKİ İFA İMKÂNSIZLIĞININ SONUÇLARI

1. İŞSAHİBİNDEN KAYNAKLANAN İMKÂNSIZLIK HÂLİNDE

1.1. Genel Olarak

Eser sözleşmesinde iş sahibi yüzünden meydana gelen imkânsızlık ve bu imkânsızlığa bağlanan sonuçlar TBK m. 485 ile hüküm altına alınmıştır. Maddenin ilk fıkrasına göre, “*Eserin tamamlanması, iş sahibi ile ilgili beklenmedik olay dolayısıyla imkânsızlaşırsa yüklenici, yaptığı işin değerini ve bu değere girmeyen giderlerini isteyebilir.*” Öte yandan, devam eden ikinci fıkraya göre, “*İfa imkânsızlığının ortaya çıkmasında iş sahibi kusurluysa, yüklenicinin ayrıca tazminat isteme hakkı vardır.*” Bu anlamda, TBK m. 485 kapsamında meydana gelen imkânsızlığa bağlanan hüküm ve sonuçlar, iş sahibinin imkânsızlığın doğmasındaki sorumluluğu dikkate alınarak farklı biçimde öngörülmüştür⁴⁶¹. Buna göre, iş sahibinin imkânsızlığın kaynağını teşkil etmekle birlikte sorumlusu olmadığı hâllerde m. 485/1 uygulama alanı bulurken; sorumluluğunun bulunduğu durumlarda m. 485/2 hükmü geçerli olur. Bu kapsamda, m. 485’te sorumluluk bakımından yapılan ayırım ile, sonraki imkânsızlık hâlinin genel nitelikteki hükmü olan TBK m. 136’dan farklı bir düzenleme yoluna gidilmiştir. Bu sayede, imkânsızlığın meydana gelmesini önleyemeyen iş sahibi yüzünden ifada bulunamayan yüklenicinin uğradığı zararların giderilmesi mümkün kılınmıştır⁴⁶².

Öte yandan, iş sahibinden kaynaklanan imkânsızlığın sözleşmenin akıbetine olan etkisi, iş sahibinin imkânsızlığa dair sorumluluğunun bulunup bulunmaması açısından bir farklılık meydana getirmemektedir⁴⁶³. Bu kapsamda farklılık oluşturan şey, yüklenicinin iş sahibinden talep edebileceği hususlar noktasında ortaya çıkmaktadır. Diğer bir deyişle, iş sahibinin kaynağını oluşturduğu imkânsızlığa ilişkin sorumluluğunun mevcut olması yahut olmaması

⁴⁶¹ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 88; İş sahibinin kusurlu davranışı, imkânsızlığa dair sorumluluğunun doğması için her durumda aranan bir unsur değildir. Zira, iş sahibinin imkânsızlığın meydana gelmesine bir etkisinin olmadığı hâllerde de sorumluluğunun bulunması mümkündür. Bu nedenle, her ne kadar TBK m. 485/2’de iş sahibinin kusurundan bahsedilmekteyse de imkânsızlığın meydana gelmesinde rolü bulunan iş sahibi bakımından “sorumlu olma” ifadesinin kullanımı yerinde olacaktır.

⁴⁶² Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 263 vd.; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 105.

⁴⁶³ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 104.

sözleşmenin geleceği için aynı sonucu doğururken; yüklenicinin talepte bulunabileceği hususlar bakımından farklılık göstermektedir.

1.2. İş sahibinin Sorumlu Olmadığı İmkânsızlık Hâlinde

1.2.1. Borcun Sona Ermesi

Eser sözleşmesi, iş sahibinden kaynaklanan beklenmedik olay sonucunda yüklenicinin ifada bulunmasının imkânsız hâle gelmesi ile kanun gereği ileriye etkili olacak biçimde sona erer⁴⁶⁴. Sözleşmenin sona ermesi, ifa imkânsızlığının meydana gelmesi ile kendiliğinden gerçekleşir; bu anlamda ayrı bir fesih beyanına ihtiyaç yoktur⁴⁶⁵. Kendiliğinden sona erme bu yönüyle TBK m. 136 hükmüyle aynı doğrultuda yer alır. Zira sonraki imkânsızlık durumunda borçlunun -eser sözleşmesinde yüklenicinin- edim yükümlülüğü herhangi bir işleme ihtiyaç duyulmaksızın kendiliğinden sona ermektedir. Bu anlamda kendiliğinden sona erme ile, eserin meydana gelme ihtimali bulunmamasına karşın borç ilişkisinin devam ettirilmesinin önüne geçilmiş olur⁴⁶⁶. Öte yandan, imkânsızlık nedeniyle tamamlanmamış hâlde olan eserin bu kısmına ilişkin hak ve yükümlülüklerin talebi her iki taraf bakımından sona erer⁴⁶⁷.

İş sahibi yüzünden meydana gelen imkânsızlığın borcun sona ermesi sonucunu doğurması için kural olarak sürekli nitelikte olması aranır⁴⁶⁸. Öte yandan, geçici imkânsızlık hâlinde borç ilişkisinin devam edeceğinden bahsetmek her zaman mümkün değildir. Geçici imkânsızlığın belirsiz bir süre için mevcut olduğu durumlar böyledir. Bu anlamda, iş sahibinden kaynaklanan beklenmedik olay sonucunda edimin yerine getirilmesi, geçici olmakla birlikte

⁴⁶⁴ Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 524; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 194; Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler Kısa Ders Kitabı*, 431; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 29; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 90; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 278; Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/109; Kurt, *Yüklenicinin Eseri Teslim Borcunda Temerrüdü*, 135; Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 259; Türker Yalçınduran, *Alt İstisna (Taşeronluk) Sözleşmeleri* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2000), 229; Kaplan, *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*, 272.

⁴⁶⁵ Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 712; Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler Kısa Ders Kitabı*, 431; Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 259; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 524; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 90; Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/109; Kaplan, *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*, 272; Öğretide yer alan bir görüş, iş sahibinden kaynaklanan imkânsızlık hâlinde sözleşmenin kendiliğinden sona ermeyeceğini benimsemekte; bu kapsamda borç ilişkisinin sonlandırılması için fesih beyanına ihtiyaç olduğunu savunmaktadır. Bu yöndeki görüş için bkz.: Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 29 dn. 40’taki yazarlar.

⁴⁶⁶ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 90-91.

⁴⁶⁷ Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 524; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 29; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 90; Kurt, *Yüklenicinin Eseri Teslim Borcunda Temerrüdü*, 135.

⁴⁶⁸ Duman, *İnşaat Hukuku*, 1345; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 92.

belirsiz bir süre için imkânsızlaşırsa TBK m. 485/1 kapsamında sözleşme sona erer⁴⁶⁹. Zira bu durumda belirsiz süre, edimin yerine getirilmesinin sürekli biçimde imkânsızlaşması sonucunu doğurmaktadır⁴⁷⁰.

Eserin meydana gelmesi için “yüklenicinin kişisel özelliklerinin önem taşımadığı” durumlarda işin “başkasına” yaptırılması TBK m. 471/3 kapsamında mümkündür. Bu durumda eser meydana getirme edimi alt yüklenici tarafından üstlenilmektedir⁴⁷¹. Bu anlamda, yüklenici ile alt yüklenici arasında bir alt yüklenicilik ilişkisi kurulmuş olmasına karşın; işsahibi ile alt yüklenici arasında hukuki bir ilişki mevcut olmaz⁴⁷². Bu husus, ifanın işsahibi yüzünden imkânsızlaşmasının alt yüklenicilik ilişkisine etkisi açısından önem taşımaktadır. Belirtmek gerekir ki, işsahibi ile ilgili beklenmedik olay bu hâllerde de edim yükümlülüğünün yerine getirilmesini engeller. Diğer bir deyişle, beklenmedik olayın ifanın imkânsızlaşması sonucunu doğurması, yüklenicinin işi bizzat yapması yahut bizzat yönetmesinde olduğu kadar; başkasına yaptırmak için kurduğu alt yüklenicilik ilişkisinde de mevcuttur⁴⁷³. Bu anlamda ele alınması gereken husus, imkânsızlığın alt yüklenicilik sözleşmesinin geleceğine olan etkisidir. Bu kapsamda, işsahibi ile alt yüklenici arasında herhangi bir hukuki ilişkinin mevcut olmaması, TBK m. 485 kapsamında ortaya çıkan imkânsızlığın kaynağının tespitinde belirleyici olur. Bu bakımdan, işsahibi yüzünden meydana gelen imkânsızlığın asıl yükleniciden kaynaklandığı kabul edilir⁴⁷⁴. Daha açık bir ifade ile edimin yerine getirilememesine işsahibinden kaynaklanan beklenmedik bir olay sebep olmasına rağmen imkânsızlığın, esas yüklenicinin risk alanında meydana geldiği kabul edilir⁴⁷⁵. Bu kapsamda, alt yüklenicinin eseri tamamlanması mümkün

⁴⁶⁹ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 92.

⁴⁷⁰ Tandoğan, *Türk Mes’uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes’uliyet)*, 398; Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/479-480; Altunkaya, *Edimin Başlangıçtaki İmkânsızlığı*, 119.

⁴⁷¹ Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 622.

⁴⁷² Mehtap İpek İşleten, “Asıl İnşaat Sözleşmesinin İfa Dışı Sebeplerle Sona Ermesinin Alt Müteahhitlik Sözleşmesine Etkisi”, içinde Prof. Dr. H. Ercüment Erdem’e Armağan, ed. Fülürya Yusufoglu Bilgin, Sıtkı Anlam Altay, Tolga Ayoğlu, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023), 782 vd.; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 624; Tandoğan, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin İş Yardımcı Kişilere, Alt Müteahhitlere Yaptırması, Başkasına Devretmesi, Müteahhitler Konsorsiyumu (Joint Venture)”, 71; Tutar, “Eser Sözleşmesinde Yüklenicinin Eseri Şahsen İfa Borcunun İstisnaları ile Birlikte Değerlendirilmesi”, 298; Akbulut, “Yüklenicinin Eser Meydana Getirme Borcu”, 96.

⁴⁷³ İşleten, “Asıl İnşaat Sözleşmesinin İfa Dışı Sebeplerle Sona Ermesinin Alt Müteahhitlik Sözleşmesine Etkisi”, 800; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 197.

⁴⁷⁴ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 332; Kaplan, *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*, 268; Fikret Eren, “İnşaat Sözleşmelerinde Müteahhidin Borçları ve Bu Borçların Yerine Getirilmemesinin Sonuçları”, içinde *Yönetici-İşletmeci Mühendis ve Hukukçular İçin Ortak Seminer 18-29 Mart 1996* (Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2001), 68; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 197; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 31; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 91.

⁴⁷⁵ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 332; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 197; Eren, “İnşaat Sözleşmelerinde Müteahhidin Borçları ve Bu Borçların Yerine Getirilmemesinin Sonuçları”, 68.

olmadığından esas yüklenici ile arasındaki alt yüklenicilik sözleşmesi sona erer⁴⁷⁶. Alt yüklenici, ileriye etkili biçimde sona eren sözleşme dolayısıyla, “yaptığı işin değeri” ile “bu değere girmeyen giderleri” esas yükleniciden talep edebilir⁴⁷⁷.

1.2.2. Yüklenicinin Hakları

1.2.2.1. Yapılan İşin Değerinin Talebi

Eserin meydana getirilmesinin iş sahibinin risk alanında gerçekleşen beklenmedik olay nedeniyle, iş sahibinin sorumluluğunun bulunmadığı bir nedenden imkânsızlaştığı hâllerde yüklenicinin talep edebileceği hususlar, TBK m. 485/1 kapsamında belirlenir. Buna göre yüklenici, yapılan işin değerini talep edebilir. Bu kapsamda iş sahibi, imkânsızlık nedeniyle eseri elde edememekle birlikte; yüklenicinin yaptığı işin değerini ödemekle yükümlüdür⁴⁷⁸. TBK m. 485/1 bu bakımdan TBK m. 136/2 düzenlemesinin istisnasını oluşturur⁴⁷⁹. Anılan iki hükmün doğurduğu farklı sonuçlar karşı edim hasarı bakımından ortaya çıkmaktadır. Zira, TBK m. 136/2 kapsamında karşı edim hasarına kural olarak borçlu katlanırken; eser sözleşmesinde, yapılan işin değerini ödemekle yükümlü tutulan iş sahibi katlanır⁴⁸⁰. Bu bakımdan, kanun koyucunun eser sözleşmesi için edim fiilini göz önünde bulundurduğu söylenebilir. Zira, eser meydana getirme aşaması, ortaya çıkan imkânsızlık yönünden dikkate alınmakta; bu anlamda yüklenicinin harcamış olduğu emek hesaba katılarak değerinin ödenmesi iş sahibi için zorunlu tutulmaktadır⁴⁸¹.

TBK m. 485/1 kapsamında meydana gelen imkânsızlıkta iş sahibinin bildirim yükümlülüğünün mevcut olup olmadığının tespiti önemlidir. Zira, yüklenicinin haberdar edilmesinin zorunlu tutulması ile genel nitelikteki TBK m. 136/3 hükmünde öngörülen sonuçlar, eser sözleşmesi bakımından da gündeme gelebilecektir. Bu anlamda iş sahibinin, kendisi ile ilgili nedenlerden meydana gelen ve imkânsızlığa yol açan beklenmedik olaydan

⁴⁷⁶ İşleten, “Asıl İnşaat Sözleşmesinin İfa Dışı Sebeplerle Sona Ermesinin Alt Müteahhitlik Sözleşmesine Etkisi”, 800; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 31; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 197-198.

⁴⁷⁷ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 332; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 31; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 197; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 91; İşleten, “Asıl İnşaat Sözleşmesinin İfa Dışı Sebeplerle Sona Ermesinin Alt Müteahhitlik Sözleşmesine Etkisi”, 800.

⁴⁷⁸ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 93.

⁴⁷⁹ Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 279; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 93.

⁴⁸⁰ Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 279; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 93.

⁴⁸¹ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 94.

yükleniciyi haberdar etmesi gerektiği kabul edilir⁴⁸². Bildirimde bulunmayan iş sahibi, yüklenicinin beklenen özeni gösterdiği takdirde ifanın imkânsızlaştığını öğrenebileceği hâller hariç olmak üzere; TBK m. 485/1 kapsamında ödemekle yükümlü olduğu bedelle birlikte, imkânsızlık meydana geldikten sonra yapılan işin değeri ile diğer giderleri ödemek zorundadır⁴⁸³.

TBK m. 485/1 kapsamında meydana gelen imkânsızlık nedeniyle yükleniciye yaptığı işin değerini talep etme hakkı verilmekle birlikte; bu değer hesaplanmasında gözetilecek olan ölçütler hüküm altına alınmış değildir⁴⁸⁴. Bu kapsamda işin değeri, sözleşmede taraflarca götürü yahut yaklaşık ücret olarak belirlenmiş olan değer üzerinden hesaplanmalıdır⁴⁸⁵.

Ücretin götürü olarak belirlendiği sözleşmelerde yüklenicinin talep edebileceği değeri, imkânsızlık sebebiyle bir bölümü meydana getirilen eserin, götürü ücret içindeki karşılığı oluşturur⁴⁸⁶. Bu anlamda ödenmesi gereken bedelin hesabı, götürü ücretin eserin tamamlanma oranına bölünmesi yoluyla yapılır⁴⁸⁷. Öte yandan, eserin yapımına henüz başlanmadığı hâllerde iş sahibinin ödemekle yükümlü olduğu bedelin sınırını, yüklenicinin edimini yerine getirmek için harcamış olduğu miktar belirler⁴⁸⁸. Elbette yüklenicinin bu durumda talepte bulunabilmesi, eseri meydana getirmek için harcama yapmış olmasına bağlıdır; harcamada bulunmayan yüklenici, sözleşmenin kurulması için yapmış olduğu giderleri de isteyemez⁴⁸⁹. Eserin

⁴⁸² Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkansızlaşması”, 31; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 97.

⁴⁸³ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 97.

⁴⁸⁴ Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 196; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkansızlaşması”, 30; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 279.

⁴⁸⁵ Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 524; Kırkbeşoğlu, *Yüklenicinin İfa Engelleri*, 47; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 94; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 197 dn. 87’deki yazarlar.; Öğretide yer alan bir görüş bakımından burada yer alan hesaplama için, yapılan işin değeri ve yüklenicinin giderleri göz önüne alınmalıdır. Zira bu durumda yüklenicinin, harcadığı emekle orantılı bir bedeli elde etmesi gereklidir. Bu yöndeki görüş için bkz.: Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 324 vd.; Güleç, *Eser Sözleşmesinin Beklenilmeyen Haller Nedeniyle Feshi*, 92.

⁴⁸⁶ Büyükay, *Eser Sözleşmesi*, 251; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkansızlaşması”, 30; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 197; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 279; Kırkbeşoğlu, *Yüklenicinin İfa Engelleri*, 47; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 94; Kaplan, *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*, 273.

⁴⁸⁷ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 96; Tunçomağ, *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri (Akdin Muhtelif Nev’ileri)*, 2/1093.

⁴⁸⁸ Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 197; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 95; Uygur, *Açıklamalı-İçtihatlı İnşaat Hukuku, Sözleşmeden Doğan Borçlar ve Eser Sözleşmesi*, 1/1068; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkansızlaşması”, 30; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 279; Kurt, *Yüklenicinin Eseri Teslim Borcunda Temerrüdü*, 136; Uygur, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Madde 237-649)*, 2/2241.

⁴⁸⁹ Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkansızlaşması”, 30; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 197; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 279; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 95; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 330.

tamamlanması ile işsahibine teslimi arasında gerçekleşen imkânsızlıkta ise, götürü olarak belirlenen ücretin tamamına veya tamamına yakın bir bedelin ödenmesi gerekmektedir⁴⁹⁰.

Ücretin yaklaşık olarak kararlaştırıldığı sözleşmelerde ise öncelikle, eserin sözleşmeye uygun olarak tamamlandığı varsayılarak yapıldığı yer ve vakitte sahip olacağı değer tespit edilmelidir. Sonrasında, saptanan bedel üzerinden imkânsızlık ortaya çıkana kadar eserin tamamlanan kısmı esas alınarak yüklenicinin yaptığı işin değerinin tayin edilmesi gerekir⁴⁹¹.

1.2.2.2. İşin Değerine Girmeyen Giderlerin Talebi

TBK m. 485 kapsamında meydana gelen imkânsızlık hâlinde yüklenici, yaptığı işin değerini işsahibinden isteyebilmekle birlikte; talep hakkı bu değerle sınırlı değildir. Bu husus m. 485/1'de, "*Eserin tamamlanması, işsahibi ile ilgili beklenmedik olay dolayısıyla imkânsızlaşırsa yüklenici, yaptığı işin değerini ve bu değere girmeyen giderlerini isteyebilir.*" denilerek hüküm altına alınmıştır.

Yüklenicinin edimini yerine getirmek için yaptığı giderlerin içeriğini, eserin meydana gelmesi için kullandığı malzeme ile araç gereçleri temin amacıyla yaptığı harcamalar oluşturur⁴⁹². Bu kapsamda malzeme kavramı, eser meydana getirmede kullanılan ve bir araya gelerek eserin yapısına dahil olan maddeleri ifade eder⁴⁹³. Eserin bünyesine katılan malzemeler, bu anlamda kullanıldıkça tükenen bir yapıya sahiptir⁴⁹⁴. Bina yapımında kullanılan tuğla, çakıl, demir, çimento gibi maddeler veya elbise dikiminde kullanılan iplik, düğme, kumaş gibi şeyler malzeme olarak kabul edilir⁴⁹⁵. Diğer taraftan araç ve gereç kavramı, eserin meydana getirilmesi için kullanılan fakat bünyesine dahil olmayan vasıtaları kapsamaktadır⁴⁹⁶. Bu kapsamda araç ve gereçler, meydana gelen eserin içeriğinde yer almaz⁴⁹⁷. Böylece, malzemenin

⁴⁹⁰ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 330; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 95; Kurt, *Yüklenicinin Eseri Teslim Borcunda Temerrüdü*, 136; Kaplan, *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*, 273.

⁴⁹¹ Buz, "Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması", 37; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 336; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 96.

⁴⁹² Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 98.

⁴⁹³ Yavuz, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/1115; Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 542; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 462; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 98; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 104.

⁴⁹⁴ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 98.

⁴⁹⁵ Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 462; Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 542; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 98.

⁴⁹⁶ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 104; Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 542; Yavuz, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/1115; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 98.

⁴⁹⁷ Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 542; Yavuz, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/1115; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 98.

aksine, kullanılmakla tükenmeyen araç ve gereçler eser meydana getirmek için birden fazla kez kullanılabilir⁴⁹⁸. Örneğin, inşaat için kullanılan iş makineleri, yapı iskelesi veya elbise dikimi kullanılan makas ve dikiş makinesi gibi ekipmanlar araç ve gereç olarak değerlendirilir⁴⁹⁹.

Eser meydana getirmek için kullanılacak olan malzemeyi temin etmekle yükümlü olan taraf sözleşme ile kararlaştırılabilir. Sözleşmede bu yönde bir hüküm bulunmadığı hâllerde, yükümlülüğün hangi taraf için geçerli olacağını tespit etme ise tartışmalı bir konudur. Öğretide yer alan bir görüş malzemenin, sözleşmede aksi yönde bir madde bulunmadığı durumlarda işsahibi tarafından temin edilmesi gerektiğini, TBK m. 472/1-2 ve TBK m. 471/4 hükümlerini göz önüne alarak öne sürmektedir⁵⁰⁰. Aksi yöndeki görüş bakımından ise bu yükümlülük yükleniciye aittir⁵⁰¹. Uygulamadaki durum, benzer işlere dayanan bilgi ve tecrübesi nedeniyle malzemeyi yüklenicinin temin etmesidir⁵⁰². Zira, sözleşme konusu eserin meydana getirilmesi için hangi malzemenin daha uygun olacağı, yüklenicinin bu konuya dair bilgi ve deneyimi sayesinde tespit edilebilir⁵⁰³. Bu kapsamda yüklenicinin esere dair bilgi ve tecrübesini dikkate alan kanun koyucu, malzemenin işsahibi tarafından temin edildiği durumlarda eserin yapımına uygun bir yapıda olup olmadığının tespitini yüklenici için bir yükümlülük olarak öngörmüştür (TBK m. 472/3)⁵⁰⁴. Malzeme bakımından yer alan tartışmanın aksine, araç ve gereçleri hangi tarafın temin edeceği açıktır. TBK m. 471/4'e göre, "Aksine âdet veya anlaşma olmadıkça yüklenici, eserin meydana getirilmesi için kullanılacak olan araç ve gereçleri kendisi sağlamak zorundadır."

Eser meydana getirmek için kullanılan malzeme ile araç ve gereçlerin, TBK m. 485/1 gereğince işsahibinin ödemekle yükümlü olduğu diğer giderler kapsamına girip girmeyeceği tespit edilmesi gereken bir husustur. Bu anlamda malzeme ile araç ve gereçlerin yüklenici

⁴⁹⁸ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 98.

⁴⁹⁹ Yavuz, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/1115; Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 542.

⁵⁰⁰ Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 629; Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/16; Ceren Soydan, "Locatio Conductio Operis'te İş Sahibinin Malzemeyi Temin Etme Borcu", *AÜHF* 69/2 (Aralık 2020), 746; Yargıtay'ın bu husustaki tutumu, malzemenin aksi kararlaştırılmadığı müddetçe yüklenici tarafından temin edilmesi gerektiğini savunan görüşle aynı yöndedir; Yargıtay 15. HD., E 2012/7114, K 2013/5213 T. 26.09.2013, erişim 7 Mayıs 2024, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>; "Dava, eser sözleşmesinden kaynaklanan iş bedeli alacağının tahsili istemine ilişkindir... Uyuşmazlık malzemelerin kimin tarafından temin edildiği ve işin kapsamı noktalarında toplanmaktadır... aksine sözleşme bulunmadığı ya da aksi karşı tarafca kanıtlanmadığı süre malzemenin yüklenici tarafından temin edildiğinin kabulü zorunludur."

⁵⁰¹ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 105; Yavuz, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/1116.

⁵⁰² Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 99.

⁵⁰³ Yavuz, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/1116; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 105; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 629 vd.

⁵⁰⁴ Gümüşsoy Karakurt, *Eser Sözleşmesinde Yüklenicinin Borca Aykırılığının Önceden Belli Olması*, 54-55; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 99.

tarafından sağlandığı sözleşmelerde yüklenicinin temin için yaptığı harcamalar, iş sahibinin ödemekle yükümlü olduğu diğer giderlere kural olarak dahil değildir⁵⁰⁵. Yüklenicinin bu gidere dair talep hakkı, sözleşme kapsamında belirlenmiş olan ücrete dahil olmayan kısmı bakımından geçerlidir⁵⁰⁶. Zira, yüklenicinin temin edeceği malzeme ile araç gereçlerin bedeli, iş sahibinin eser karşılığında ödeyeceği ücretin belirlenmesinde dikkate alınan bir husustur⁵⁰⁷.

Yüklenicinin malzeme ile araç ve gereçler için harcamada bulunduğu her durumda, bu yönde taraflarca alınmış bir kararın mevcut olması gerekli değildir. Sözleşme kapsamında iş sahibinin üstleneceği kararlaştırılan birtakım giderlerin yüklenici tarafından ödenmesinde durum böyledir⁵⁰⁸. Örneğin, terziden ısmarlanan bir elbise için gerekli olan kumaşın iş sahibi tarafından temin edilmesi kararlaştırılmışken; yüklenici terzi tarafından temin edilirse söz konusu kumaş bedeli TBK m.485/1 kapsamında iş sahibinden talep edilebilir.

Öte yandan, yüklenicinin sözleşme kapsamında yapmış olduğu giderlerin tümü, edimini yerine getirmek için gerek duyduğu malzeme ile araç ve gereçler bakımından ortaya çıkmaz. Bu anlamda, işin niteliği gereği yapılması gereken yahut sözleşme kapsamında kararlaştırılan diğer giderler de mevcut olabilmektedir⁵⁰⁹. Söz konusu giderlerin, TBK m. 485/1 kapsamında iş sahibinin ödemekle yükümlü olduğu giderlerden sayılabilmesi için, sözleşmede buna dair açık bir hüküm bulunması ve yükleniciye ödenmesi kararlaştırılan ücrete dahil olmaması gerekmektedir⁵¹⁰. Bu anlamda, yüklenicinin imkânsızlık nedeniyle karşıladığı yargılama giderleri, malzeme ile araç ve gereçler haricinde ortaya çıkan diğer giderlerdendir⁵¹¹.

⁵⁰⁵ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 99; Yargıtay 15. HD., E 2000/157, K 2000/2444 T. 18.05.2000, erişim 4 Haziran 2024, <https://www.lexpera.com.tr/>; “İş iskelesi, sözleşme konusunu oluşturan ve yüksek tavanda çalışmayı gerektiren elektrik tesisatının yapım işinde kullanılan bir vasıta. Başka bir anlatımla meydana getirilen eserin bir parçası olmayıp, işin bitiminde ondan ayrılan ve yüklenicide kalan bir araçtır. Bu aracın sağlanması bir külfeti gerektiriyorsa, masrafının iş sahibi tarafından ödeneceği sözleşmede açıkça gösterilmeli veya bu doğrultuda o yörede istikrar bulmuş ve adet haline gelmiş bir uygulama olmalıdır. Aksi halde, bu masrafa yüklenici katlanmak zorunda kalır.”

⁵⁰⁶ Gülüstan Kara, *Eser Sözleşmesinde İş Sahibinden Kaynaklanan İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları* (Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 69; Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 261; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 99-100;

⁵⁰⁷ Kara, *Eser Sözleşmesinde İş Sahibinden Kaynaklanan İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları*, 69; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 100.

⁵⁰⁸ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 100.

⁵⁰⁹ Kara, *Eser Sözleşmesinde İş Sahibinden Kaynaklanan İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları*, 72; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 100.

⁵¹⁰ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 101.

⁵¹¹ Kara, *Eser Sözleşmesinde İş Sahibinden Kaynaklanan İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları*, 72; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 102.

1.3. İş sahibinin Sorumlu Olduğu İmkânsızlık Hâlinde

1.3.1. Borcun Sona Ermesi

TBK m. 485 kapsamında meydana gelen imkânsızlık, iş sahibinden kaynaklanmakla birlikte; imkânsızlığa dair sorumluluk her durumda ona ait değildir. Bu kapsamda, meydana gelen imkânsızlığın kaynağını oluşturmakla birlikte sorumlusu da olan iş sahibi bakımından uygulanacak olan hüküm TBK m. 485/2'dir. Buna göre, “İfa imkânsızlığının ortaya çıkmasında iş sahibi kusurluysa, yüklenicinin ayrıca tazminat isteme hakkı vardır.” Öte yandan, ifanın imkânsızlaşmasından sorumlu olan iş sahibi için TBK m. 485/2'de öngörülen sonuçlar ele alınmadan önce, bu durumun sözleşmenin geleceğine olan etkisi tespit edilmelidir.

Taraflar arasındaki borç ilişkisinin, borçlunun sorumlu olmadığı imkânsızlık hâlinde sona ereceği açık iken; sorumluluğunun bulunmasının borç ilişkisini ne yönde etkileyeceği üzerine öğretilerde farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüş, ifanın sonradan imkânsızlaştığı hâllerde borçlunun meydana gelen imkânsızlığa ilişkin sorumluluğu bulunsun yahut bulunmasın, borç ilişkisinin sona ereceğini kabul etmektedir⁵¹². Aksi yöndeki çoğunluk görüş ise bu durumda borç ilişkisinin devam edeceğini benimsemekle birlikte; borçlunun yerine getirmekle yükümlü olduğu ediminin tazminat yükümlülüğüne dönüştüğünü savunmaktadır⁵¹³. Bu kapsamda borçlunun ikincil nitelikteki tazminat ödeme yükümlülüğü, asli edim yükümlülüğünün yerine geçmektedir⁵¹⁴. Ne var ki, edimin yerine getirilmesini engelleyen bir sebep teşkil eden imkânsızlığın, borçlunun sorumluluğundan bağımsız olarak borç ilişkisini sona erdirdiği kabul edilmelidir. Bu husustaki kabul, TBK m. 485/2 kapsamında iş sahibinin sorumlu olduğu imkânsızlık hâli bakımından da geçerlidir. Bu kapsamda, iş sahibinden kaynaklanan imkânsızlık, iş sahibinin sorumluluğu olsun yahut olmasın sözleşmeyi sona erdirir.

⁵¹² Özer Seliçi, “Seçimlik Borçların İfası”, *İÜHF* 34/1-4 (1968), 397; Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/474; Gündoğdu, *Borca Aykırılık Hallerinden Kusurlu İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 198; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 104; Başoğlu, “Borcun İfasındaki İmkânsızlık”, 313; Ercoşkun Şenol, *Borçlar Hukukunda Kısmi İmkânsızlık*, 271.

⁵¹³ Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 2/181; Serozan, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 270; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 178; Özçelik, “Sözleşmeden Doğan Borçların İfasında Hukuki İmkânsızlık ve Sonuçları”, 583.

⁵¹⁴ Serozan, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 272.

1.3.2. İşşahibinin Tazminat Yüklümlülüğü

1.3.2.1 Genel Olarak

İfa imkânsızlığından işşahibinin sorumlu olduğı hâllerde yüklenici, TBK m. 485/2 kapsamında işşahibinden uğradığı zararın giderilmesini isteyebilir. Bu anlamda kanun koyucunun madde kapsamında öngördüğü tazminat talebinin içeriğini, yüklenicinin işşahibi yüzünden ifada bulunamaması sebebiyle uğramış olduğı zararlar oluşturur⁵¹⁵. Bu anlamda, her ne kadar borç ilişkisi sona erse de kendisinden kaynaklanan sebeplerin imkânsızlığa sebep olmasını engelleyemeyen işşahibi, yüklenicinin zararlarını gidermekle yükümlüdür⁵¹⁶.

1.3.2.2. Şartları

a. İşşahibinin Sorumlu Olması

Yüklenicinin TBK m. 485/2 kapsamındaki tazminat talebi için gerekli olan birincil şart, işşahibinin imkânsızlıktan sorumlu olmasıdır. Bu kapsamda aranan sorumluluğun kaynağını, işşahibinin kusurlu davranışı yahut kanundan doğan kusursuz sorumluluk hâli oluşturur⁵¹⁷. Bu bakımdan aranan kusurun kapsamı geniş biçimde değerlendirilmelidir⁵¹⁸. Daha açık bir ifade ile, işşahibinin kasıt yahut ihmal içeren davranışının, ifayı imkânsız kılan olayın kaynağını oluşturduğu durumlarda TBK m. 485/2 kapsamındaki kusurun mevcut olduğı kabul edilir⁵¹⁹.

İşşahibinin sorumlu olduğı imkânsızlık, doğrudan doğruya kendi davranışından meydana gelebileceğı gibi işletmesinden yahut ifa yardımcısından da kaynaklanabilir⁵²⁰. Örneğın işşahibinin, yüklenicinin inşaatın yapılacağı arsaya girmesini engellemesi, tadilat yapılacak evi yıktırması yahut haksız biçimde yasaklanan inşaat yapımına dair gerekli yasal yollara başvurmaması hâllerinde meydana gelen imkânsızlık işşahibinin kusurlu davranışından

⁵¹⁵ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 104-105.

⁵¹⁶ Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 263 vd.; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 105.

⁵¹⁷ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 106.

⁵¹⁸ Karahasan, *Sorumluluk Hukuku-Sözleşmeden Doğan Sorumluluk*, 175; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 106.

⁵¹⁹ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 331; Nihat Yavuz, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Madde 339-649) 2(2)* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2013), 2535; Buz, “Eser Sözleşmesinde Mütcahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkansızlaşması”, 32; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 106; Uygur, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Madde 237-649)*, 2/2242; Duman, *İnşaat Hukuku*, 1351.

⁵²⁰ Buz, “Eser Sözleşmesinde Mütcahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkansızlaşması”, 27; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 196; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 106; Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 258; Uygur, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Madde 237-649)*, 2/2242; Gündüz, *Olumlu Zarar*, 106.

kaynaklanmaktadır⁵²¹. Yine, sözleşme konusu eseri haklı bir gerekçe olmaksızın başka bir yükleniciye yaptıran işsahibi, kusurlu davranışı ile imkânsızlığa sebep olmuştur⁵²².

Öte yandan, işsahibinin ölümü TBK m. 485/2 kapsamında kusur olarak kabul edilmez⁵²³. Bu noktada, işsahibinin ölümüne intihar ederek neden olması ayrı olarak ele alınmalıdır. Öğretide yer alan bir görüş, işsahibinin intihar etmesini -hangi nedene bağlı olduğu fark etmeksizin- kusurlu davranış olarak nitelendirmektedir⁵²⁴. Aksi yöndeki görüş bakımından ise işsahibi, ancak eserin tamamlanmasına engel olmak için intihar ettiği hâllerde kusurludur⁵²⁵. Bu bakımdan, işsahibinin intihar etmesindeki amacın dikkate alınması gerektiğini savunan görüşe üstünlük tanınmalıdır. Diğer bir deyişle işsahibi, başka bir nedenden intihar etmiş ise imkânsızlığa kusuru ile sebep olmaz. Buna karşın, eserin tamamlanmasına engel olmak amacıyla intihar ettiği durumlarda imkânsızlığa kusuru ile yol açar.

İşsahibinin TBK m. 485/2 bakımından sorumluluğu, ifa yardımcısı olan kişilerin davranışları sonucunda meydana gelen imkânsızlığı da kapsamaktadır. Bu anlamda yüklenicinin edimini yerine getirmesi, işsahibinin ifa yardımcılarında kaynaklanan bir sebepten imkânsızlaşırsa yüklenici, TBK m. 485/2 kapsamında tazminat talebinde bulunabilir⁵²⁶. Örneğin inşaat işi yapmayı borçlanan yüklenicinin edimini yerine getirmesinin, işsahibinin ifa yardımcısı olan mimar ve mühendislerin sebep olduğu bir nedenden imkânsızlaşması durumunda işsahibinin tazminat sorumluluğu doğacaktır⁵²⁷.

⁵²¹ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 331; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 32; Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 282; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 107.

⁵²² Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 282; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 106; Yargıtay 15. HD., E 2005/4758, K 2005/5930 T. 09.11.2005, erişim 9 Mayıs 2024, <https://lib.kazanci.com.tr/>; “davacılar, yanlar arasındaki akdi ilişki yürürlükte olduğu halde, 28.11.1997 tarihinde, Er-Balaylar firmasıyla eksik işlerin yapımı için sözleşme yapmış, işlerin bu ve başka bir firma tarafından yapılmasını sağlamış ve davalı yüklenicinin ediminin ifasını, kendi kusurlu davranış ve işlemleriyle imkansız kılmışlardır. Çünkü, Borçlar Yasası'nın 81. maddesi gereğince; karşılıklı borçları içeren bir sözleşmenin yerine getirilmesini isteyen taraf, sözleşmenin kurallarına veya niteliğine göre bir süreden yararlanma hakkı olmadıkça, öncelikle kendi edimini ifa etmelidir.”

⁵²³ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 107.

⁵²⁴ Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 32 dn.66'daki yazarlar.

⁵²⁵ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 107.

⁵²⁶ Kocaağa, “Müteahhidin İşin Devamı Esnasında Özen Yükümünü İhlâl Ederek Eseri Ayıplı veya Sözleşmeye Aykırı Şekilde Yapacağını Anlaşılması Hâlinde İş Sahibinin BK m. 358/II Uyarınca Sahip Olduğu Haklar”, 179; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 525; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 107; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 32; Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 263.

⁵²⁷ Kocaağa, “Müteahhidin İşin Devamı Esnasında Özen Yükümünü İhlâl Ederek Eseri Ayıplı veya Sözleşmeye Aykırı Şekilde Yapacağını Anlaşılması Hâlinde İş Sahibinin BK m. 358/II Uyarınca Sahip Olduğu Haklar”, 179; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 107-108.

b. Yüklenicinin Zarara Uğraması

Yüklenicinin TBK m. 485/2 kapsamındaki tazminat talebini öne sürebilmesi için aranan bir diğer şart, iş sahibinin sorumlu olduğu imkânsızlık nedeniyle zarara uğramış olmasıdır. Yüklenicinin bu kapsamdaki tazminat talebi, olumlu zararının giderilmesini içerir⁵²⁸. Diğer bir deyişle iş sahibinin gidermekle yükümlü olduğu zarar, yüklenicinin fiili zararı ile yoksun kaldığı kârı kapsar⁵²⁹. Bu anlamda, iş sahibinin sorumlu olduğu imkânsızlık nedeniyle edimini yerine getiremeyen yüklenicinin malvarlığının aktifindeki azalma yahut pasifindeki artış fiili zararı oluşturur⁵³⁰. Yoksun kalınan kâr ise, yüklenicinin mevcut malvarlığı değeri ile imkânsızlık nedeniyle yerine getiremediği edimini ifa etmiş olsaydı sahip olacağı malvarlığı değeri arasındaki farkı kapsamaktadır⁵³¹. Bu kapsamda yüklenicinin talep hakkı, esere karşılık olarak ödenecek ücret ile buna dahil olmayan giderlerin yanında; malvarlığının güncel durumu ile imkânsızlık gerçekleşmeseydi sahip olacağı malvarlığı değeri arasındaki farkı içerir⁵³².

İfanın eser meydana getirilmeye başlanmadan önce imkânsızlaşması hâlinde yüklenicinin yaptığı işe ilişkin bir talepte bulunması mümkün değildir. Öte yandan bu durum, ifa imkânsızlığından iş sahibinin sorumlu olduğu hâllerde, yüklenicinin tazminat talebine engel teşkil etmez⁵³³. Diğer bir deyişle ifa imkânsızlığından sorumlu olan iş sahibi, eseri meydana getirmeye başlamamış olan yüklenicinin imkânsızlık nedeniyle uğradığı zararı gidermekle yükümlü olacaktır.

İşin alt yüklenici tarafından yapıldığı durumlarda iş sahibinin sorumlu olmadığı ifa imkânsızlığı, esas yüklenici ile alt yüklenici arasındaki sözleşmenin sona ermesi sonucunu doğurur ve alt yüklenici, “yaptığı işin değeri” ile “bu değere girmeyen giderleri” esas yükleniciden talep edebilir. İmkânsızlıktan iş sahibinin sorumlu olduğu durumlarda ise yapılan işin değeri ile bu değere girmeyen giderlere ek olarak, ortaya çıkan olumlu zarar alt yüklenici

⁵²⁸ Yavuz, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/1097; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 109; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 195; Kırkbeşoğlu, *Yüklenicinin İfa Engelleri*, 47; Kaplan, *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*, 274; Seliçi, *İnşaat Sözleşmelerinde Müteahhidin Sorumluluğu*, 51.

⁵²⁹ Gündüz, *Olumlu Zarar*, 85; Tandoğan, *Türk Mes’uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes’uliyet)*, 426; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 109.

⁵³⁰ M. Kemal Oğuzman – M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler 2(2)* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2023), 45; Gündüz, *Olumlu Zarar*, 85; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 109; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1195.

⁵³¹ Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 2/45; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1195-1196; Gündüz, *Olumlu Zarar*, 85; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 109.

⁵³² Tandoğan, *Türk Mes’uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes’uliyet)*, 426; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1195; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 109; Kurt, *Yüklenicinin Eseri Teslim Borcunda Temerrüdü*, 136.

⁵³³ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 110.

tarafından talep edilebilir⁵³⁴. Öte yandan esas yüklenici, ödemekle yükümlü olduğu tüm bu bedelleri işsahibine rücu edebilir⁵³⁵.

Eser sözleşmesinde meydana gelen ifa imkânsızlığı, işsahibinin sorumluluğundan bağımsız olarak borç ilişkisi sona erdirir. Bu anlamda, TBK m. 485'in her iki fıkrası borç ilişkisinin akıbeti bakımından aynı sonucu doğurur. Öte yandan TBK m. 485/2, işsahibi için yüklenicinin zararını ödeme yükümlülüğünün öngörülmesi yönüyle m. 485/1'den ayrılır. İmkânsızlıktan işsahibinin sorumlu olduğu hâllerde yüklenicinin talep edebileceği tazminatın hesaplanması fark teorisine göre yapılır⁵³⁶. Bu kapsamda işsahibinin ödemekle yükümlü olduğu zararın içine, yüklenicinin sözleşmenin ifa edilmemesi sebebiyle uğradığı zarar ile kendi edimi arasındaki fark girmektedir⁵³⁷.

TBK m. 485/2 kapsamındaki tazminatın hesaplanmasında dikkate alınacak bir diğer husus da işsahibinin kusur miktarıdır⁵³⁸. Bu anlamda, işsahibinin TBK m. 485 kapsamında ödemekle yükümlü olduğu tazminat miktarının belirlenmesinde, imkânsızlığa sebep olan kusurunun hangi oranda olduğu hâkim tarafından dikkate alınacaktır (TBK m. 51/1)⁵³⁹. Diğer taraftan, yüklenici bakımından geçerli olan bazı durumlar tazminatın miktarı üzerinde etkilidir. Bu kapsamda, işsahibinin sorumlu olduğu imkânsızlığın meydana gelmesinde yahut imkânsızlık nedeniyle uğradığı zararın fazlalaşmasında rolü bulunan yüklenici, hâkimin kendisi için takdir edeceği tazminat miktarının indirilmesine yahut tazminatın tamamen kaldırılmasına sebep olabilir (TBK m. 52/1)⁵⁴⁰. Meydana gelen imkânsızlığı işsahibine haber vermeyerek zararın artmasına sebep olan yüklenicinin durumu böyledir⁵⁴¹.

İşsahibinin tazminat yükümlülüğünün kapsamında yer alan yoksun kalınan kârın hesaplanması, yüklenicinin yapmaktan kurtulduğu giderler ile elde ettiği yahut elde etmeyi ihmal ettiği kazançların düşürülmesi ile yapılır⁵⁴². Bu anlamda, edim yükümlülüğü sona eren

⁵³⁴ İşleten, "Asıl İnşaat Sözleşmesinin İfa Dışı Sebeplerle Sona Ermesinin Alt Müteahhitlik Sözleşmesine Etkisi", 800; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 110-111.

⁵³⁵ Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 198; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 111.

⁵³⁶ Gündüz, *Olumlu Zarar*, 18; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 112.

⁵³⁷ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 112; Gündüz, *Olumlu Zarar*, 19-20.

⁵³⁸ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1210; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 113.

⁵³⁹ Serozan, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 283; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 113.

⁵⁴⁰ Başak Baysal, *Zarar Görenin Kusuru (Müterafik Kusur)* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2012), 299; Serozan, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 283; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1209-1210; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 113; Gündüz, *Olumlu Zarar*, 25.

⁵⁴¹ Baysal, *Zarar Görenin Kusuru (Müterafik Kusur)*, 309; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1210; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 113.

⁵⁴² Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 524-525; Buz, "Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması", 32; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 195-196; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 113; Yargıtay 15. HD., E 2014/7065, K 2015/1044 T.

yüklenicinin, meydana gelmesi imkânsızlaşan eseri tamamlamak ve teslim etmek için harcayacağı miktar, yapmaktan kurtulduğu giderleri oluşturur. Öte yandan, edimini yerine getirmesi mümkün olmadığından başka bir işi gören yahut başka bir iş yapmaktan geri duran yüklenicinin elde ettiği kazanç, yoksun kalınan kâr değerinden düşürülür.

c. Uygun Nedensellik Bağı

İş sahibinin TBK m. 485/2 kapsamında yer alan tazminat ödeme yükümlülüğü, iş sahibi yüzünden meydana gelen imkânsızlık ile yüklenicinin uğradığı zarar arasında uygun nedensellik bağının bulunması durumunda geçerli olur⁵⁴³. Diğer taraftan zarara uğrayan yüklenici, zararın ortaya çıkmasına sebep olan imkânsızlıktan iş sahibinin sorumlu olduğunu ispat etmekle yükümlüdür (TBK m. 50/1)⁵⁴⁴. Bu kapsamda iş sahibinin tazminat yükümlülüğünden kurtulması, imkânsızlığın kendisinden beklenen her çeşit özeni göstermiş olmasına karşın ortaya çıktığını ispat etmesi ile mümkün olur⁵⁴⁵. Zira imkânsızlığa neden olan kusur, ifanın imkânsızlaşmaması için her türlü önlemi alan iş sahibi bakımından mevcut değildir⁵⁴⁶.

1.3.2.3. Zamanaşımı

Yüklenicinin TBK m. 485/2'ye göre talep ettiği tazminata ilişkin zamanaşımı süresi, imkânsızlığın borç ilişkisine olan etkisi dikkate alınarak tespit edilmektedir. Bu kapsamda iş sahibinin sorumlu olduğu imkânsızlığın, borç ilişkisini sona erdirmeyerek borçlunun birincil yükümlülüğünü tazminat yükümlülüğüne dönüştüreceğinin kabul edilmesi hâlinde geçerli olacak zamanaşımı süresi, TBK m. 146 yahut TBK m. 147/b.6 kapsamında belirlenir⁵⁴⁷. Bu anlamda TBK m. 147/b.6 hükmü gereğince, imkânsızlığa ağır kusuruyla sebep olan iş sahibinin

27.02.2015, erişim 4 Haziran 2024, <https://www.lexpera.com.tr/>; "Uyuşmazlık tarihi itibarıyla olaya uygulanması gereken 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 369. maddesi kapsamında bir fesih söz konusu olmadığından, kâr kaybının aynı Kanun'un 356. maddesi yollamasıyla 325. maddesinde gösterilen "Kesinti Yöntemi" esas alınarak hesaplanması gerekir. Kesinti yöntemine göre, yüklenicinin yapılmayan sözleşme konusu işlerden ötürü mahrum kaldığı kârın hesaplanabilmesi için; yapılmayan işin sözleşmesinin feshi tarihindeki bedeli tespit edilmeli, bu bedelden yüklenicinin işi tamamlaması nedeniyle sağladığı tasarruf (malzeme, işçilik, sigorta, vergi vs masraflar) ile bu süre içinde başka bir iş bulup çalışmışsa ya da başka bir iş bulmaktan kaçınmışsa kazanabileceği miktar belirlenip, bu bedelin yapılmayan iş bedelinden çıkarılması suretiyle bulunan miktarın kâr kaybı olduğu kabul edilmelidir."

⁵⁴³ Güleç, *Eser Sözleşmesinin Beklenilmeyen Haller Nedeniyle Feshi*, 91; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 841; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 114.

⁵⁴⁴ Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 76; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 831; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 114.

⁵⁴⁵ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 116.

⁵⁴⁶ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 116.

⁵⁴⁷ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1210.

ödeyeceği tazminat bakımından, TBK m.146’da düzenlenen “on yıllık” genel zamanaşımı süresi geçerli olurken; ağır kusurun bulunmadığı durumlarda beş yıllık süre gündeme gelir. Öte yandan, TBK m. 485/2 kapsamında iş sahibinin sorumlu olduğu imkânsızlığın borç ilişkisini sona erdirdiği benimsendiğinde, yüklenicinin tazminat talebi ifanın imkânsızlaştığı andan itibaren geçerli olmak üzere on yıllık genel zamanaşımına tabi olmalıdır⁵⁴⁸. Gerçekten de imkânsızlık, borç ilişkisini borçlunun sorumluluğundan bağımsız bir biçimde sona erdirdiğinden on yıllık zamanaşımını öne süren görüşe üstünlük tanınması yerinde olacaktır.

1.3.3. İş sahibinin Hakları

TBK m. 485’in uygulama alanı bulması için kural olarak yüklenicinin temerrütte olmaması aranır⁵⁴⁹. Diğer bir deyişle, ifa imkânsızlığının gerçekleştiği esnada temerrütte olan yüklenici bakımından uygulanacak olan hüküm TBK m. 119’dur (eBK m. 102)⁵⁵⁰. Bu bakımdan m. 485’te öngörülen talepler, temerrütte olan yüklenici tarafından öne sürülemez. Başka bir ifadeyle temerrüde düşen yüklenici, m. 485/1 kapsamındaki yapılan işin değeri ve diğer giderler ile m. 485/2 kapsamındaki olumlu zararın tazmin edilmesini isteyemez⁵⁵¹. İş sahibine karşı herhangi bir talepte bulunamayan yüklenici, buna ek olarak iş sahibinin beklenmedik hâlden kaynaklanan zararını ödemekle yükümlüdür (TBK m. 119/1)⁵⁵². İş sahibi bundan başka, eserin tamamlanan kısmının kullanılabilir hâlde olmadığı durumlarda -TBK m. 486 c.2’ye kıyasen- bu kısmı kabul etmeyip yapılan işin değeri ile diğer giderleri ödemekten kaçınılabılır⁵⁵³. Öte yandan, yüklenicinin TBK m. 119/2 kapsamında sorumluluktan kurtulma imkânı bulunmaktadır⁵⁵⁴. Buna göre yüklenicinin, temerrüde düşmesinin kendi kusuru ile olmadığını yahut edimini vaktinde ifa etseydi dahi beklenmedik olayın eserde zarar meydana

⁵⁴⁸ Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/456; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 115.

⁵⁴⁹ Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 30; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 279; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 116; Kurt, *Yüklenicinin Eseri Teslim Borcunda Temerrüdü*, 189.

⁵⁵⁰ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 331; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 30; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 279; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 116.

⁵⁵¹ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 116.

⁵⁵² Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 331; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 30-31; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 279; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 116.

⁵⁵³ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 331; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 31; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 279; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 116.

⁵⁵⁴ Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 31; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 279.

gelmesine sebep olacağını ispat edebilmesi, TBK m. 485 hükmünün uygulama alanı bulmasını mümkün kılmaktadır⁵⁵⁵.

Yüklenici, TBK m. 472/3 hükmü gereğince “*eserin gereği gibi ya da zamanında meydana getirilmesini tehlikeye düşürecek*” bir durumun meydana gelmesi hâlinde işsahibini derhâl haberdar etmelidir. Diğer bir deyişle yüklenici, edimini yerine getirmesini imkânsız kılma ihtimali olan tehlikeyi işsahibine zaman kaybetmeden bildirmekle yükümlüdür⁵⁵⁶. İşsahibini haberdar etmeyen yüklenici, bu kapsamda meydana gelecek olan sonuçlardan mesul olur (TBK m. 472/3)⁵⁵⁷. Öte yandan yüklenicinin, kendisi için öngörülen bu yükümlülüğe uymaması, TBK m. 485 hükmünün uygulama alanı bulmasını engeller⁵⁵⁸. Diğer bir deyişle, ifanın imkânsızlaşmasına sebep olacak tehlikeyi işsahibine bildirmeyen yüklenici, işsahibinin bu nedenle imkânsızlığın kaynağını teşkil ettiği hâllerde, m. 485 kapsamında yer alan talepleri öne süremez⁵⁵⁹. Bu kapsamda işsahibi, imkânsızlıktan sorumlu olmadığı hâllerde yüklenicinin yaptığı işin değeri ile buna dahil olmayan giderleri; sorumlu olduğu hâllerde ise olumlu zararı ödemekle yükümlü değildir. Buna karşın yüklenici, işsahibinin imkânsızlık nedeniyle uğramış olduğu zararı TBK m. 112 kapsamında tazmin etmek zorundadır⁵⁶⁰. Ne var ki, bu durumda ifanın imkânsızlaşmasında işsahibinin de sorumluluğu bulunuyorsa; yüklenicinin ödeyeceği tazminat miktarında indirim yapılması yahut tazminatın bütünüyle kaldırılması gerekmektedir (TBK m. 52)⁵⁶¹.

⁵⁵⁵ Kurt, *Yüklenicinin Eseri Teslim Borcunda Temerrüdü*, 189; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 31; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 117.

⁵⁵⁶ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 331; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 31; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 279; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 117.

⁵⁵⁷ Yargıtay 15. HD., E 2004/2426, K 2004/6805 T. 28.12.2004, erişim 1 Haziran 2024, <https://www.lexpera.com.tr/>; “Davacı, davalının verdiği malzemeleri fırınlayıp ısı işlemlerini yapmayı üstlendiğinden yanlar arasındaki ilişki BK.nun 355 ve devamı maddelerinde düzenlenen eser ilişkisidir... Kural olarak işinin ehli ve konusunun uzmanı olan yüklenicinin basiretli bir tacir gibi eseri teknik ve sanat kurallarına göre meydana getirmeyi üstlendiği kabul edilir. BK.nun 357/son maddesi uyarınca iş sahibinin verdiği malzemenin kusurlu olması ya da bu malzemenin kullanılması halinde eserin yapılmasını tehlikeye sokacak veya iş sahibinin zarara uğramasına neden olacak halin varlığında bunların giderilmesi için İş sahibini uyarma görevi yükleniciye aittir. Aksi takdirde uyarı görevini yerine getirmeyen yüklenici bunun sonuçlarına katlanmak zorundadır.”

⁵⁵⁸ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 331; Uygur, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Madde 237-649)*, 2/2242; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 31; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 117.

⁵⁵⁹ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 117.

⁵⁶⁰ Kaplan, *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*, 268; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 331; Uygur, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Madde 237-649)*, 2/2242; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 31; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 118.

⁵⁶¹ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 331; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 31; Uygur, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Madde 237-649)*, 2/2242; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 118.

Yüklenicinin ifada bulunması imkânsız olsa bile, TBK m. 485 kapsamında öngörülen yükümlülükleri yerine getiren işsahibi, yüklenicinin imkânsızlık anına kadar meydana getirdiği eserin kendisine devrini talep edebilir⁵⁶². Öte yandan, sözleşme konusu eserin yapımı için gerekli olan malzemeler ile araç ve gereçleri temin eden işsahibi, bunların iadesini yükleniciden talep edebilir⁵⁶³.

İşsahibinin bedel ödeme borcunun muaccel olacağı zaman TBK m. 479/1’de hüküm altına alınmıştır. Bu anlamda, “İşsahibinin bedel ödeme borcu, eserin teslimi anında muaccel olur.” Ne var ki, taraflar eserin teslim anından başka bir zamanı -TBK m. 479/1 emredici özellikte olmadığından- ifa zamanı olarak kararlaştırabilir⁵⁶⁴. Bu kapsamda, işsahibinin, kararlaştırılan bedelin bir kısmını yahut tamamını ödemiş olması muhtemeldir. TBK m. 485 kapsamındaki imkânsızlık, işsahibinin bedelin bir kısmını veya tamamını eserin tesliminden önce ödediği bir sözleşmede meydana gelirse işsahibi, yükleniciye ödemiş olduğu miktarın bir kısmının iadesini talep edebilir⁵⁶⁵. Bu anlamda işsahibinin iadesini isteyebileceği miktar, yüklenicinin sorumlu olmadığı durumda m. 485/1 kapsamında talep edebileceği yapılan işin değeri ile diğer giderler; sorumlu olduğu durumda m. 485/2 kapsamında ek olarak isteyebileceği olumlu zararın hesaplanan miktarından, işsahibinin teslimden önce yükleniciye ödediği miktarın çıkarılması ile hesaplanır⁵⁶⁶.

2. YÜKLENİCİDEN KAYNAKLANAN İMKÂNSIZLIK HÂLİNDE

2.1. Sözleşmenin Sona Ermesi

TBK m. 486 hükmüne göre, “Yüklenicinin kişisel özellikleri göz önünde tutularak yapılmış olan sözleşme, onun ölümü veya kusuru olmaksızın eseri tamamlama yeteneğini kaybetmesi durumunda kendiliğinden sona erer.” Bu anlamıyla m. 486’da eser sözleşmesi kapsamında hüküm altına alınmış olan sonraki imkânsızlık hâli, TBK m. 136’da düzenlenmiş olan sonraki imkânsızlığın özel bir düzenlemesi niteliğini taşır. Zira, her iki hükümde de borçlunun sorumlu olmadığı imkânsızlığın sözleşmeyi sona erdireceği öngörülmüştür. Öte yandan, imkânsızlıktan borçlunun sorumlu olmasının borç ilişkisine olan etkisi öğretide

⁵⁶² Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 30; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 197; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 118; Kaplan, *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*, 273; Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 261.

⁵⁶³ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 118.

⁵⁶⁴ Kızılay Güneşlioğlu, *İfa Zamanı ve Erken İfa*, 146-147.

⁵⁶⁵ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 119.

⁵⁶⁶ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 119.

tartışmalıdır. Bir görüş yüklenicinin, kendi kişiliğinden doğan beklenmedik olayın meydana getirdiği imkânsızlıktan sorumlu olması hâlinde, sözleşmenin sona ereceğini savunmaktadır⁵⁶⁷. Diğer bir deyişle ortaya çıkan imkânsızlığın, yüklenicinin sorumluluğundan bağımsız olarak sözleşmeyi sona erdireceği kabul edilmektedir. Bu anlamda yüklenicinin sorumluluğu, sözleşmenin akıbetini etkileyen bir unsur olarak benimsenmek yerine; yüklenicinin tazminat yükümlülüğünün ortaya çıkmasına sebep olan bir etken olarak kabul edilir. Aksi yöndeki görüş ise imkânsızlıktan yüklenicinin sorumlu olduğu hâllerde borç ilişkisinin sona ermeyeceğini savunmakla birlikte; yüklenicinin eseri teslim etme borcunun TBK m. 112 kapsamında tazminat ödeme borcuna dönüştüğünü öne sürmektedir⁵⁶⁸. Ne var ki ifa imkânsızlığının borç ilişkisine olan etkisi, borçlanılan edimin taraflarca kararlaştırıldığı biçimde yerine getirilmesindeki rolü yönüyle değerlendirilmelidir⁵⁶⁹. Bu anlamda, sözleşmenin geleceği yüklenicinin imkânsızlıktan sorumlu olup olmamasına bağlı değildir; ifanın imkânsız olması sözleşmenin sona ermesi için yeterlidir.

TBK m. 486 kapsamında yüklenicinin ölümü yahut eseri tamamlama yeteneğini kaybetmesi -öngörülen diğer şartların da mevcut olması hâlinde- sözleşmeyi kendiliğinden sona erdirir⁵⁷⁰. Bu anlamda, sözleşmenin sona ermesi için ayrıca bir fesih beyanında bulunulması zorunlu değildir⁵⁷¹. Öte yandan TBK m. 486 kapsamında sona eren sözleşme, ileriye etkili olacak şekilde sonuç doğurur⁵⁷².

2.2. İş sahibinin Kabul ve Bedel Ödeme Yükümlülüğü

İmkânsızlık nedeniyle sona eren sözleşme kapsamında iş sahibinin bedel ödeme borcu kural olarak bulunmamaktadır. Diğer bir deyişle, yüklenicinin ifada bulunmasının imkânsızlaşması sonucunda eseri elde edemeyen iş sahibi bakımından, bedel ödeme borcu

⁵⁶⁷ Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/474; Gündoğdu, *Borca Aykırılık Hallerinden Kusurlu İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*, 198; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 139.

⁵⁶⁸ Kurt, *Yüklenicinin Eseri Teslim Borcunda Temerrüdü*, 140.

⁵⁶⁹ Bu yöndeki görüş için bkz.: Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 139.

⁵⁷⁰ Zevkliler – Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 615; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 716; Büyükay, *Eser Sözleşmesi*, 253; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 526; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 505; Karaca, “Eser Sözleşmesinin Yüklenicinin Ölümü veya Eseri Tamamlama Yeteneğini Kaybetmesi Sebebiyle Sona Ermesi”, 100; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 36; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 139; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 281; Kırkbeşoğlu, *Yüklenicinin İfa Engelleri*, 38-39.

⁵⁷¹ Karaca, “Eser Sözleşmesinin Yüklenicinin Ölümü veya Eseri Tamamlama Yeteneğini Kaybetmesi Sebebiyle Sona Ermesi”, 100.

⁵⁷² Eren, *Borçlar hukuku Özel Hükümler*, 716; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 36; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 281; Kırkbeşoğlu, *Yüklenicinin İfa Engelleri*, 40.

doğmaz⁵⁷³. Zira, imkânsızlığın meydana gelmesinde herhangi bir rolü bulunmayan iş sahibinin, sözleşme konusu eseri elde edememesine rağmen karşı edim borcu olarak bedel ödemesi hakkaniyete aykırı olacaktır⁵⁷⁴.

Ne var ki, TBK m. 486’da öngörülen birtakım şartların varlığı hâlinde iş sahibi için bedel ödeme borcu doğmaktadır. Buna göre, “*iş sahibi, eserin tamamlanan kısmından yararlanabilecek ise, onu kabul etmek ve karşılığını vermekle yükümlüdür.*” TBK m. 486 hükmü bu yönüyle, TBK m. 136/2’den ayrılmaktadır⁵⁷⁵. Zira, burada meydana gelen imkânsızlık sonucunda karşı edim hasarına katlanacak olan taraf iş sahibidir⁵⁷⁶. Bu anlamda, TBK m. 486 kapsamında tarafların katlanmaları gereken edim hasarı, eser sözleşmesinin yapısına uygun bir biçimde öngörülmüştür. Zira yüklenici, imkânsızlık meydana gelene kadar borçlanmış olduğu eser meydana getirme edimini yerine getirmek için emek harcamaktadır. Bu kapsamda TBK m. 486 hükmü sayesinde, imkânsızlık nedeniyle edim sonucuna ulaşamasa bile, bu sonuca ulaşmak için emek harcamış olan yüklenicinin edim fiili karşılıksız bırakılmamış olur⁵⁷⁷. Elbette yüklenicinin edim fiilini karşılıksız bırakmayan kanun koyucu, bunun için birtakım şartlar öngörmüştür.

TBK m. 486 kapsamındaki bedel ödeme borcu, iş sahibinin eserin tamamlanmış kısmından yararlanabilir olması şartına bağlanmıştır. Bu anlamda, kanun koyucunun öngördüğü “yararlanabilir” olmadan anlaşılması gereken, yüklenicinin imkânsızlık gerçekleşene kadar kısmen meydana getirdiği eserin üçüncü bir kişi tarafından tamamlanabilir olmasıdır⁵⁷⁸. Bu kapsamda üçüncü bir kişi tarafından tamamlanabilir olma, eserin yüklenicinin kişisel özellikleri ile ilgili kısmının tamamlanmış olup olmadığı yönünden değerlendirilmelidir. Diğer bir deyişle, yüklenicinin sözleşmenin kurulmasında belirleyici olan kişisel özellikleri, imkânsızlığın meydana geldiği ana kadar eserin yapısında yer almış olmalıdır⁵⁷⁹. Aksi hâlde eserin tamamlanabilir durumda olduğundan bahsetmek mümkün değildir. Öte yandan,

⁵⁷³ Kızılay Güneşlioğlu, *İfa Zamanı ve Erken İfa*, 146; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 140.

⁵⁷⁴ Kurt, *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*, 249-250; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 140.

⁵⁷⁵ Kırkbeşoğlu, *Yüklenicinin İfa Engelleri*, 39; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 140.

⁵⁷⁶ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 141.

⁵⁷⁷ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 141.

⁵⁷⁸ Karahasan, *İnşaat İmar İhale Hukuku*, 1/442; Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 268; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 37; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 282; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 142.

⁵⁷⁹ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 142.

uyuşmazlık çıkması durumunda eserin kısmen tamamlanmış hâlimden yararlanamayacağını öne süren işsahibi bunu ispatla yükümlüdür⁵⁸⁰.

İmkânsızlık anına kadar ortaya çıkan eserden yararlanabilen işsahibi, kısmen tamamlanan bu kısmı teslim almakla ve karşılığını vermekle yükümlüdür. Bu anlamda işsahibinin ödeyeceği bedeli, götürü yahut yaklaşık bedelin kararlaştırıldığı durumlarda, yüklenicinin edimini yerine getirmesinin imkânsızlaştığı ana kadar yapılan işin kararlaştırılmış olan bedel içindeki karşılığı oluşturur⁵⁸¹. Öte yandan, götürü yahut yaklaşık bedelini önceden kararlaştırmadığı hâllerde işsahibinin ödeyeceği bedel, TBK m. 481 kapsamında belirlenir⁵⁸². Bu anlamda, “yapıldığı yer ve zamanda eserin değerine ve yüklenicinin giderine bakılarak” yapılan bir hesaplama mevcuttur. Daha açık bir ifade ile, yüklenici sözleşmede kararlaştırıldığı biçimde eseri meydana getirebilseydi eserin yapıldığı yer ve zamanda sahip olacağı değer üzerinden, eserin imkânsızlık anına kadar tamamlanmış olan kısmına karşılık gelen değer hesaplanır⁵⁸³.

Öte yandan, eserin meydana getirilmesi için gerekli olan malzemelerin işsahibince sağlandığı durumlarda, imkânsızlık nedeniyle kısmi olarak tamamlanan eserin, işsahibi bakımından yararlanabilir nitelikte olmadığı durumlarda kime ait olacağı meselesi Türk Medeni Kanunu’nun (TMK)⁵⁸⁴ 775. Maddesi kapsamında ele alınmalıdır⁵⁸⁵. Buna göre, “Bir kimse başkasına ait bir şeyi işler veya başka bir şekle sokarsa, emeğin değerinin o şeyin değerinden fazla olması hâlinde, yeni şey işleyenin, aksi hâlde malikin olur.” Bu anlamda kısmen

⁵⁸⁰ Kaplan, *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*, 281; Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 268; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 37; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 282; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 142.

⁵⁸¹ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 336; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 37; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 282; Tunçomağ, *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri (Akin Muhtelif Nev’ileri)*, 2/1098-1099; Uygur, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Madde 237-649)*, 2/2245; Karahasan, *İnşaat İmar İhale Hukuku*, 1/442; Kaplan, *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*, 279; Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 268; Damla Gürpınar, *Eser Sözleşmesinde Ücretin Artırılması ve Eksiltilmesi* (İzmir: Güncel Yayınevi, 2006), 108; Şadi Öz, *İnşaat Sözleşmelerinde Bedelin Belirlenmesi* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 63.

⁵⁸² Tunçomağ, *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri (Akin Muhtelif Nev’ileri)*, 2/1099; Kırkbeşoğlu, *Yüklenicinin İfa Engelleri*, 39-40; Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 268; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 331; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 37; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 282; Öz, *İnşaat Sözleşmelerinde Bedelin Belirlenmesi*, 63-64; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 143; Gürkan Coşkun, *Arsa Payı Karşılığı İnşaat Sözleşmesinden Hak Kazanan Üçüncü Kişinin Hukuki Durumu* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2010), 170.

⁵⁸³ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 336; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 206; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 143-144.

⁵⁸⁴ RG. 08.12.2001, S. 24607.

⁵⁸⁵ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 337; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 145.

tamamlanmış olan eser, yüklenicinin eser meydana getirirken harcadığı emeğin iş sahibinin temin ettiği malzemedan değerli olması hâlinde yükleniciye, aksi takdirde iş sahibine ait olacaktır⁵⁸⁶.

2.3. Yüklenicinin Tazminat Yükümlülüğü

2.3.1. Genel Olarak

İş sahibi yüzünden meydana gelen imkânsızlık kapsamında yer alan tazminat yükümlülüğü TBK m. 485/2’de öngörülmüşken; yükleniciden kaynaklanan imkânsızlık hâli için hüküm altına alınmış bir tazminat yükümlülüğü bulunmamaktadır. Ne var ki, TBK m. 486’da öngörülmüş olmamasına karşın meydana gelen imkânsızlığın sorumlusu olan yüklenici, iş sahibinin uğradığı zararı gidermekle yükümlüdür⁵⁸⁷. Öte yandan, imkânsızlığın yüklenicinin temerrütte olduğu esnada meydana gelmesi de yüklenicinin tazminat sorumluluğunu doğuran bir başka sebeptir⁵⁸⁸.

2.3.2. Şartları

2.3.2.1. Yüklenicinin Sorumlu Olması

Yüklenicinin tazminat sorumluluğunun doğması için, meydana gelen imkânsızlığa dair sorumluluğunun mevcut olması aranmaktadır. Bu kapsamda öğretide yer alan bir görüş, yüklenicinin tazminat yükümlülüğünün yalnızca eseri tamamlama yeteneğini kaybetmekten sorumlu olması hâlinde mevcut olacağını; yüklenicinin ölümünden sorumlu olup olmamasının -ölüm ile sözleşmenin herhangi bir tazminat yükümlülüğü doğmadan sona ermesi nedeniyle- önemli olmadığını öne sürmektedir⁵⁸⁹. Diğer bir görüş bakımından ise ölümüne yahut eseri tamamlama yeteneğinin kaybına sebep olan yüklenicinin bu yöndeki iradesi, sorumluluğunun

⁵⁸⁶ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 145.

⁵⁸⁷ Karaca, “Eser Sözleşmesinin Yüklenicinin Ölümü veya Eseri Tamamlama Yeteneğini Kaybetmesi Sebebiyle Sona Ermesi”, 100; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 37; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 282; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 146; Öte yandan öğretide yer alan bir görüş, TBK m. 486 kapsamında meydana gelen imkânsızlığın, beklenmeyen hâlin hukuki sonucunu oluşturduğundan hareketle yüklenici bakımından tazminat sorumluluğunun doğmadığını öne sürmektedir. Bu yöndeki görüş için bkz.: Uygur, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Madde 237-649)*, 2/2246.; Diğer bir görüş ise imkânsızlığa kusuru ile yol açan yüklenici için TBK m. 486 yerine, TBK m.112 kapsamında tazminat sorumluluğunun doğacağını savunmaktadır. Bu yöndeki görüş için bkz.: Kaplan, *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*, 280; Eren, “İnşaat Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 101.

⁵⁸⁸ Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/112; Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 717; Karaca, “Eser Sözleşmesinin Yüklenicinin Ölümü veya Eseri Tamamlama Yeteneğini Kaybetmesi Sebebiyle Sona Ermesi”, 100; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 37; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 282; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 146;

⁵⁸⁹ Kurt, *Yüklenicinin Eseri Teslim Borcunda Temerrüdü*, 139 dn. 243’te yer alan yazarlar.

doğması için yeterli görülmemekte; ölümüne yahut yetenek kaybına sebep olmasının arkasındaki amaç dikkate alınmamaktadır⁵⁹⁰. Bir diğer görüş ise sorumluluğun doğması için yüklenicinin ölümü veya yetenek kaybının arkasındaki amacı göz önüne almakta; bu kapsamda yüklenicinin, sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerinden kurtulmak için ölümüne sebep olması yahut yeteneğini kaybetmesi hâlinde tazminat ödemekle yükümlü olacağı kabul edilmektedir⁵⁹¹. Gerçekten de sorumluluğun varlığına karar vermek için, yüklenicinin ölümüne sebep olmakla veya yeteneğini kaybetmekle ulaşmak istediği sonucun göz önüne alınması yerindedir. Bu anlamda, edim yükümlülüğünden kurtulma amacı gütmeyen yüklenicinin imkânsızlıktan sorumlu tutulması hakkaniyete uygun olmayacaktır. Öte yandan, sözleşme kapsamında yerine getirmekle yükümlü olduğu edimden kurtulma maksadı taşıyan yüklenicinin imkânsızlıktan sorumlu olduğu açıktır; bu kapsamda işsahibinin uğradığı zararı gidermekle yükümlüdür.

Yüklenicinin tazminat sorumluluğu, eser meydana getirirken kullandığı yardımcı kişiler nedeniyle de gündeme gelebilir. Bu anlamda ifa yardımcılarının sebep olduğu imkânsızlık nedeniyle işsahibinin uğradığı zarar, kural olarak yüklenici tarafından tazmin edilmelidir⁵⁹². Yüklenicinin bu kapsamdaki yükümlülüğü, TBK m. 116'dan kaynaklanan kusursuz sorumluluk hâlinde doğmaktadır⁵⁹³. Öte yandan TBK m. 116/2 hükmü kapsamında, yüklenicinin yardımcı kişilerin fiilinden sorumlu olmayacağını evvelce yapılan bir anlaşma ile hüküm altına alınması hâlinde tazminat yükümlülüğü gündeme gelmeyecektir⁵⁹⁴. Bu anlamda yapılan bir sözleşmenin mevcut olmaması hâlinde yüklenicinin tazminat yükümlülüğünden kurtulması, yardımcı kişilerin eserin meydana getirilmesine dair fiilinde şahsen bulunmuş olsaydı kusurlu kabul edilmeyeceğini ispat etmesi ile mümkün olur⁵⁹⁵.

⁵⁹⁰ Karaca, “Eser Sözleşmesinin Yüklenicinin Ölümü veya Eseri Tamamlama Yeteneğini Kaybetmesi Sebebiyle Sona Ermesi”, 100; Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/113.

⁵⁹¹ Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 37; Arıkan, “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”, 282; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 148.

⁵⁹² Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 150.

⁵⁹³ Yağcı, *Yardımcı Kişilerin Fiillerinden Sorumluluk (TBK m. 116)*, 137; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 150.

⁵⁹⁴ Yüklenicinin yardımcı kişilerin fiilleri sebebiyle meydana gelen tazminat yükümlülüğünden kurtulması, TBK m. 116/2 kapsamında mümkün iken; maddenin devam eden üçüncü fıkrasında bulunan “*Uzmanlığı gerektiren bir hizmet, meslek veya sanat, ancak kanun veya yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütülebiliyorsa, borçlunun yardımcı kişilerin fiillerinden sorumlu olmayacağına ilişkin anlaşma kesin olarak hükümsüzdür.*” düzenlemesi gereğince, madde kapsamı içine giren eser sözleşmeleri bakımından tazminat yükümlülüğü varlığını devam ettirir.

⁵⁹⁵ Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/449; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 150.

2.3.2.2. İşsahibinin Zarara Uğraması

İmkânsızlıktan sorumlu olan yüklenicinin tazminat yükümlülüğünün doğması için aranan bir diğer şart, işsahibinin imkânsızlıktan ötürü zarara uğramış olmasıdır. Bu anlamda yüklenici, işsahibinin olumlu zararını gidermekle yükümlüdür⁵⁹⁶. Bu kapsamda gündeme gelen olumlu zarar, işsahibinin malvarlığı değerinin mevcut durumu ile yüklenici edimini gereği gibi yerine getirmiş olsaydı sahip olacağı durum arasındaki farkı ifade eder⁵⁹⁷. Diğer bir deyişle yüklenicinin ödemekle yükümlü olduğu tazminat, işsahibinin fiili zararı ile yoksun kaldığı kârı içerir. Bu kapsamda fiili zarar, işsahibinin malvarlığının aktifindeki azalma veya pasifindeki artışı kapsarken; yoksun kalınan kâr, yüklenicinin gereği gibi ifade bulunması ile işsahibinin malvarlığı değerinde gerçekleşecek olan toplam artışı ifade etmektedir⁵⁹⁸. Örneğin, fiili zarar işsahibinin, yüklenicinin sorumlu olduğu imkânsızlık nedeniyle üçüncü kişiye ödemekle yükümlü olduğu ceza koşulunu, ifa sonrası için yapmış olduğu masrafları yahut olumlu zararını talep etmek için giriştiği hukuki süreçte yaptığı harcamaları içerir⁵⁹⁹. İnşaatın tamamlanıp kendisine teslim edilmesi imkânsızlaşmasaydı işsahibinin elde edeceği kira geliri ise yoksun kalınan kâra örnektir⁶⁰⁰.

Yüklenicinin gidermekle yükümlü olduğu zararın hesaplanması fark teorisi kapsamında yapılır⁶⁰¹. Buna göre, TBK m. 485/2'ye göre işsahibi yüzünden meydana gelen imkânsızlık kapsamında yer alan hesaplama daire ilkeler, yüklenicinin sorumlu olduğu imkânsızlık için de geçerli olacaktır⁶⁰². Öte yandan, TBK m. 486 kapsamında meydana gelen fiili zarar miktarının her koşulda tam olarak hesaplanmasının mümkün olmadığını belirtmek gerekir⁶⁰³. Zira,

⁵⁹⁶ Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 527; Karaca, “Eser Sözleşmesinin Yüklenicinin Ölümü veya Eseri Tamamlama Yeteneğini Kaybetmesi Sebebiyle Sona Ermesi”, 100; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 151.

⁵⁹⁷ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1195; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 151; Ayşe Havutçu, *Tam İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşmelerde Temerrüt ve Müsbet Zararın Tazmini* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, 1995), 68.

⁵⁹⁸ Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 2/45; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1195-1196; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 151; Yargıtay 13. HD., E 2018/6014, K 2018/11168 T. 26.11.2018, erişim 7 Haziran 2024; <https://legalbank.net/>; “Dairenin teslimi halinde getirmesi beklenen kira geliri kaybı, satışı nedeniyle beklenen kazanç, geciken ifa nedeniyle ifaya bağlı ceza (B.K. m. 158/II)... vs. müspet zarar kapsamındaki alacak kalemleridir.”

⁵⁹⁹ Havutçu, *Tam İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşmelerde Temerrüt ve Müsbet Zararın Tazmini*, 74-75; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 151.

⁶⁰⁰ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 151-152; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 134; Yargıtay 15. HD., E 2006/2917, K 2007/3264 T. 15.05.2007, erişim 7 Haziran 2024; <https://legalbank.net/>; “Kural olarak gecikme tazminatına, başka bir anlatımla gecikmeden doğan kira kaybına, işin sözleşme uyarınca teslimi gereken tarihten bağımsız bölümlerin fiilen teslim edildiği tarihe kadar olan süre için hükmolunur. Bağımsız bölümler teslim alınırken kira kaybı yönünden ihtirazi kayda (çekince) gerek yoktur. İhtirazi kayıt, gecikme cezaları için söz konusudur.”

⁶⁰¹ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 152.

⁶⁰² Bkz.: Bölüm 3, 1.3.2.2.b.

⁶⁰³ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 153.

sözleşme yüklenicinin kişisel özellikleri dikkate alınarak kurulur; bu anlamda eserin onun haricindeki bir kimse tarafından tamamlanması kural olarak mümkün değildir⁶⁰⁴. Söz konusu zorluk, yoksun kalınan kârın hesaplanmasında da gündeme gelmektedir⁶⁰⁵. Bu durumda yapılacak olan hesaplamada ise somut olayın şartları ve işsahibinin yoksun kalınan kârın artmaması amacıyla aldığı önlemler dikkate alınacaktır⁶⁰⁶.

2.3.2.3. Uygun Nedensellik Bağı

Yüklenicinin davranışı ile işsahibinin uğradığı zarar arasında uygun nedensellik bağının olması tazminat yükümlülüğünün doğması için gereken bir diğer şarttır⁶⁰⁷. Öte yandan, yüklenicinin ifanın imkânsızlaşmasından sorumlu olduğunun ve zararın bu nedenle meydana geldiğinin ispatını yapmakla yükümlü olan taraf işsahibidir (TBK m. 50/1).

2.3.3. Zamanaşımı

TBK m. 485/2 kapsamında işsahibinin ödemekle yükümlü olduğu tazminat için geçerli olan zamanaşımı süresi, TBK m. 486'ya göre yükleniciden kaynaklanan imkânsızlık hâli için de geçerli olacaktır⁶⁰⁸. Bu anlamda, borç ilişkisi yüklenicinin sorumluluğundan bağımsız olarak sona ereceğinden, imkânsızlığın meydana geldiği andan başlamak üzere on yıllık geçerli zamanaşımı süresi geçerli olacaktır⁶⁰⁹.

2.4. İşsahibinin Hakları

Yüklenicinin kişiliğinden kaynaklanan imkânsızlığın, eseri teslim borcunun muaccel olmasından sonra meydana gelmesi durumunda uygulama alanı bulacak olan hüküm TBK m. 119'dur⁶¹⁰. Bu kapsamda yüklenici, işsahibinin olumlu zararını gidermekle yükümlüdür⁶¹¹. Zira, m. 119/1'e göre, "*Temerrüde düşen borçlu, beklenmedik hâl sebebiyle doğacak zarardan*

⁶⁰⁴ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 153.

⁶⁰⁵ Gündüz, *Olumlu Zarar*, 384; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 153.

⁶⁰⁶ Tandoğan, *Türk Mes'uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes'uliyet)*, 66; Karahasan, *Sorumluluk Hukuku-Sözleşmeden Doğan Sorumluluk*, 299; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 153.

⁶⁰⁷ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 154.

⁶⁰⁸ Bkz.: Bölüm 3, 1.3.2.3.

⁶⁰⁹ Oğuzman – Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1/456; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 155.

⁶¹⁰ Buz, "Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması", 37; Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/112; Kurt, *Yüklenicinin Eseri Teslim Borcunda Temerrüdü*, 191; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 155; Eren, "İnşaat Sözleşmesinin Sona Ermesi", 101; Kaplan, *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*, 280.

⁶¹¹ Buz, "Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması", 37; Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/113; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 155; Aral – Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 527.

sorumludur.” Öte yandan yüklenicinin tazminat sorumluluğundan kurtulması için aranan şartlar TBK m. 119/2’de hüküm altına alınmıştır. Buna göre yüklenici, “*temerrüde düşmekte kusuru olmadığını veya borcunu zamanında ifa etmiş olsaydı bile beklenmedik hâlin ifa konusu şeye zarar vereceğini ispat ederek bu sorumluluktan kurtulabilir.*” Bu anlamda, temerrüde düşmede kusurunun bulunmadığını veya borcunu vaktinde ifa etseydi bile eserin meydana getirilmesinin imkânsızlaşacağını ispat edemeyen yüklenici, iş sahibinin zararını tazmin etmekle yükümlüdür⁶¹².

Öte yandan yüklenicinin temerrütte olması, iş sahibi için TBK m. 486’da öngörülen yükümlülükler bakımından farklı sonuçlar doğurmaktadır. Bu anlamda iş sahibinin, imkânsızlık meydana gelene kadar kısmen tamamlanmış olan ve yararlanabilir niteliğe sahip eseri kabul etme ve karşılığında bedelini ödeme zorunluluğu bulunmamaktadır⁶¹³.

Eseri tamamlama yeteneğini kaybeden yüklenici, bu durumu iş sahibine hemen bildirmekle ve imkânsızlığın neden olacağı zararın artmasını önleyecek tedbirleri almakla yükümlüdür. Söz konusu yükümlülükleri yerine getirmeyen yüklenici için iş sahibinin uğradığı zarar giderme zorunluluğu doğar. Yüklenicinin bu anlamda ödeyeceği tazminatın içeriğini, imkânsızlık derhâl bildirilseydi yahut zararın artmaması için gereken önlemler alınsaydı iş sahibinin uğramayacağı zarar oluşturur⁶¹⁴.

TBK m. 486 kapsamında, imkânsızlık anına kadar kısmi olarak meydana getirilmiş olan esere karşılık gelen bedeli ödeyen iş sahibi, eserin mevcut hâlinin kendisine devrini talep edebilir⁶¹⁵. İş sahibinin söz konusu talep hakkı -bedeli ödemesi kaydıyla- kısmen tamamlanan eserden yararlanamadığı durumları da kapsar⁶¹⁶. Öte yandan iş sahibi, eserin meydana getirilmesi için temin ettiği malzemelerden imkânsızlık anına kadar kullanılanlardan geri kalanlara ek olarak, temin ettiği araç ve gereçleri talep edebilir⁶¹⁷.

⁶¹² Gümüç, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2/112; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 331; Karaca, “Eser Sözleşmesinin Yüklenicinin Ölümü veya Eseri Tamamlama Yeteneğini Kaybetmesi Sebebiyle Sona Ermesi”, 100; Altaş, *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*, 206; Öğretide yer alan bir görüş, TBK m. 119/2 kapsamında eserin meydana getirilmesinin borç zamanında ifa edilseydi bile imkânsızlaşması yönünden tanınan kurtuluş kanıtının, yüklenici tarafından işin niteliği gereği öne sürülemeyeceğini savunmaktadır. Bu yöndeki görüş için bkz.: Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 37.

⁶¹³ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 331; Buz, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkânsızlaşması”, 37; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 156.

⁶¹⁴ Kırkbeşoğlu, *Yüklenicinin İfa Engelleri*, 40; Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 156.

⁶¹⁵ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 156; Seçer, *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*, 269; Kaplan, *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*, 280.

⁶¹⁶ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 156.

⁶¹⁷ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 156.

Esere karşılık olan bedeli teslimden önce ödeyen işsahibi, yükleniciden kaynaklanan imkânsızlık hâlinde ödemiş olduğu bu bedeli yükleniciden talep edebilir⁶¹⁸. İade bakımından geçerli olacak açıklamalar, TBK m. 485'e göre işsahibi yüzünden meydana gelen imkânsızlık kapsamında yapılanlar ile aynıdır⁶¹⁹. Diğer taraftan, bedelin iadesini talep eden işsahibi için TBK m. 486'da öngörülen yükümlülükler bakımından farklı sonuçlar doğmaktadır. Bu kapsamda, kısmi olarak tamamlanan kullanılabilir nitelikteki eseri kabul etmekle yükümlü olan işsahibinin buna karşılık olarak ödediği bedeli elde eden yüklenici, iadeden kaçınabilir⁶²⁰.

⁶¹⁸ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 157.

⁶¹⁹ Bkz.: Bölüm 3, 1.3.3.

⁶²⁰ Kulaklı, *Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı*, 157.

SONUÇ

Eser sözleşmesi, taraflarını işsahibi ve yüklenicinin oluşturduğu özel bir borç ilişkisidir. Sözleşme kapsamında yüklenici eser meydana getirmeyi borçlanırken işsahibi, esere karşılık bedel ödemeyi üstlenir. Sözleşme kapsamında meydana getirilecek olan eser, objektif olarak saptanabilen ve bir işgörme sonucunda meydana gelmiş olan maddi veya maddi olmayan sonuçları kapsar. Elbette bu durumda eserin bütünlük arz etmesi de gereklidir. Öte yandan, meydana getirme ile bütünüyle yeni bir sonuç elde edilmesi aranmamalıdır. Bu anlamda önceden var olan şeyde gerçekleştirilen değişimler de meydana getirme sayılır. Diğer taraftan, eser sözleşmesinin ancak meydana getirilen eserin teslimi ile sona ereceği kabul edilmelidir.

Eser sözleşmesinde yüklenicinin bir bedel karşılığında eser meydana getirmesi gerekir. Bu anlamda herhangi bir bedel taahhüdü yapılmadan kurulan sözleşme eser sözleşmesi olarak adlandırılmaz. Burada meydana gelen sözleşmenin, eser sözleşmesi benzeri bir isimsiz sözleşme olduğu kabul edilmelidir. Öte yandan, yüklenicinin eser meydana getirmesine karşılık olarak, işsahibinin başka bir eser meydana getirmesi durumunda eser sözleşmesi yerine isimsiz bir sözleşme meydana gelir.

Eser sözleşmesinin geçerlilik kazanması kural olarak şekil şartı gerektirmez. Bu durumun istisnasını ise eser sözleşmesinin kamu hukuku kaynaklı düzenlemelere tabi olduğu durumlar oluşturur. Öte yandan, taşınmaz devrinin taahhüt edildiği eser sözleşmelerinde resmî şekil şartının yerine getirilmesi gerekir. Eser sözleşmesi, edim süresi yönünden değerlendirildiğinde ani edimli sözleşmeler içinde yer alır. Zira, işsahibinin sözleşme ile elde etmeyi amaçladığı yarar, eserin teslimi ile bir anda meydana gelir.

Eser sözleşmesi, işgörme sözleşmeleri grubunda yer alan bir sözleşmedir. Bu bakımdan diğer işgörme sözleşmeleri ile benzer özelliklere sahip olmakla birlikte; bazı yönlerden farklılık gösterir. Bu kapsamda, hizmet sözleşmesinde edim fiilinin; eser sözleşmesinde ise edim sonucunun ön planda olması iki sözleşmeyi birbirinden ayıran unsurlardan biridir. Öte yandan, hizmet sözleşmesinde işçi, işverenin gözetimi ve denetimi altında edimini yerine getirir. Oysaki eser sözleşmesinde yüklenici ve işsahibi arasında bu türden bir bağımlılık ilişkisi bulunmamaktadır.

İşgörme sözleşmeleri grubunda yer alan vekâlet sözleşmesinde vekil yönünden mevcut olmayan sonuç elde etme yükümlülüğü, işgörme edimi ile bir sonuç elde edilmesinin

borçlanıldığı eser sözleşmesini vekâlet sözleşmesinden ayıran bir husustur. Öte yandan, vekil edimini kural olarak bizzat yerine getirmekle yükümlüken; yüklenici edimini -aksine bir anlaşma olmadığı durumlar dışında- başkasına yaptırabilmektir. Eser sözleşmesinde bedel karşılığı olmadan eser meydana getirilmesi mümkün değilken; vekâlet sözleşmesinde vekilin bedel karşılığı olmaksızın işgörmesinin mümkün olması iki sözleşmeyi birbirinden ayıran diğer bir husustur.

Satış sözleşmesi, devir borcu doğuran sözleşmeler içerisinde yer almasına karşın eser sözleşmesi ile bazı ortak yönere sahiptir. Bu anlamda her iki sözleşme de devir borcu içermektedir. Bu noktada, sözleşmenin yapıldığı esnada hâlihazırda mevcut olan bir şeyin devrinin taahhüt edilmesi, satış sözleşmesini eser sözleşmesinden ayırır. Diğer taraftan, satış sözleşmesinin yapıldığı esnada hazır olan şeyin devrinin taahhüt edilmediği durumlarda iki sözleşmenin birbirinden ayırt edilmesi, emek unsuru esas alınarak yapılır. Bu bakımdan emek unsurunun üstün geldiği durumlarda eser sözleşmesinin varlığından söz edilir. Öte yandan, satış sözleşmesinde alıcının satıcıya talimat verme hakkı bulunmazken; eser sözleşmesinde iş sahibinin yükleniciye talimat verebilmesi iki sözleşmeyi birbirinden ayırır.

İmkânsızlık, borcun yerine getirilmesinin önüne geçen bir ifa engelidir. Diğer bir deyişle, borçlunun edimini yerine getirmesinin hiçbir şekilde mümkün olmaması, ifanın imkânsızlaşması anlamına gelir. Buna karşın, borçludan edimini yerine getirmesinin beklenemez olduğu hâllerde ifanın imkânsızlaştığından bahsedilemez. Zira bu durumda ifanın aşırı güçleştiğinden bahsedilir.

İfa imkânsızlığı, çeşitli kriterler dikkate alınarak birtakım ayrımlara tabi tutulur. Bu kapsamda, imkânsızlığı meydana getiren kaynak yönünden maddi ve hukuki imkânsızlık ayrımı yapılmaktadır. Borçlunun ifada bulunmasının tabiat ve mantık kuralları nedeniyle imkânsız hâle gelmesi, maddi imkânsızlığı ifade eder. Öte yandan tabiat ve mantık kuralları yönünden mümkün olan ifa, hukuk sisteminin getirdiği sınırlamalar nedeniyle imkânsızlaşabilir. Bu durumda hukuki imkânsızlık mevcuttur. Objektif ve sübjektif imkânsızlık, imkânsızlığın etkilediği kişi bakımından yapılan bir ayrımdır. Borçlunun borçlandığı edimin yerine getirilmesinin herkes için imkânsız olduğu hâllerde objektif imkânsızlık mevcuttur. Bu anlamda kişiye sıkı sıkıya bağlı edimlerin borçlanıldığı durumlarda imkânsızlık objektiftir. Diğer taraftan, ifanın borçlu dışındaki kişiler için imkânsız olmadığı durumlarda sübjektif imkânsızlık meydana gelir. Bu anlamda borçlu dışındaki kişiler, edimin yerine getirilmesi açısından borçlu ile benzer koşullardaki kişileri kapsar. Borçlu, edimini yerine getirmesine engel olan sebebe

etkisinin olduğu durumlarda, ortaya çıkan imkânsızlıktan sorumlu olur. Diğer bir deyişle, bu durumda borçlunun sorumlu olduğu imkânsızlık mevcuttur. Borçlunun imkânsızlığı doğuran sebebe herhangi bir etkisinin bulunmadığı durumlarda ise borçlunun sorumlu olmadığı imkânsızlık gündeme gelir. Borçlanılan edimin yerine getirilmesinin bütünüyle imkânsızlaşması tam imkânsızlığı ifade eder. İmkânsızlığın edimin bir bölümü için geçerli olduğu durumlarda ise kısmi imkânsızlık mevcuttur. Öte yandan, ifanın sonradan mümkün olmadığı durumlarda sürekli nitelikteki imkânsızlık mevcuttur. Borçlunun edimini yerine getirmesine engel olan hâlin devamlı olmadığı durumlarda ise geçici imkânsızlık söz konusudur.

Başlangıçtaki ve sonraki imkânsızlık ayrımı, sözleşmenin kurulduğu an bakımından yapılan bir ayrımdır. Bu anlamda sözleşmenin konusunun, sözleşmenin kurulmasından önce veya en geç kurulduğu esnada imkânsız olması durumunda başlangıçtaki imkânsızlık mevcuttur. Başlangıçtaki imkânsızlık, sözleşmenin kesin olarak hükümsüz olması sonucunu doğurur. Öte yandan, sonraki imkânsızlıkta borçlunun ifada bulunması, sözleşme kurulduktan sonra ortaya çıkan birtakım sebeplerden imkânsız hâle gelir. Dolayısıyla sonraki imkânsızlıktan bahsedebilmek için öncelikle geçerli bir sözleşmenin var olması aranır. Öte yandan, sonraki imkânsızlığın mevcut olabilmesi için imkânsızlığın sürekli ve kesin olması gerekir.

Sonraki imkânsızlığın doğurduğu sonuçlar, borçlunun imkânsızlıktan sorumlu olup olmaması bakımından farklılık gösterir. Borçlunun imkânsızlıktan sorumlu olmadığı hâllerde uygulanacak olan hüküm TBK m. 136'dır. Bu anlamda, TBK m. 136'ya göre imkânsızlıktan borçlunun sorumlu olmadığı hâllerde borç sona erer. Diğer taraftan, meydana gelen edim hasarına alacaklı katlanırken; karşı edim hasarına borçlu katlanır. Öte yandan, kanunun gerektirdiği veya tarafların sözleşme kapsamında kararlaştırdığı hâllerde karşı edim hasarına alacaklı katlanacaktır. Diğer taraftan, imkânsızlık nedeniyle edimini yerine getirmekten kurtulan borçlunun alacaklıdan almış olduğu edim, sebepsiz zenginleşme hükümleri gereğince geri verilmelidir. İfa imkânsızlığından haberdar olan borçlu, bu durumu alacaklıya gecikmeksizin bildirmekle yükümlüdür. Alacaklının imkânsızlığı bildiği yahut bilecek durumda olduğu durumlarda ise bildirim yükümlülüğü bulunmamaktadır. Öte yandan borçlu, imkânsızlığın neden olduğu zararın artmaması için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür. Söz konusu yükümlülüklerini yerine getirmeyen borçlu, bu nedenle ortaya çıkacak olan zararları gidermek zorundadır.

Borçlunun sonraki imkânsızlıktan sorumlu olması çeşitli sebeplerden kaynaklanabilmektedir. Borçlunun imkânsızlığa kusuru ile sebep olması, sorumluluğunu doğuran sebeplerden biridir. Öte yandan, borçluya sözleşme ile açıkça veya örtülü olarak sorumluluk yüklenmesi de mümkündür. Borçlunun sorumluluğunu doğuran diğer bir durum, edimini yerine getirirken kullandığı ifa yardımcısının imkânsızlığa sebep olmasıdır. Bu kapsamda borçlu, ifa yardımcısının davranışından kusursuz olarak sorumludur. Öte yandan borçlu, kusuru ile temerrüde düştüğü esnada meydana gelen imkânsızlıktan da sorumludur. Borçlunun sorumlu olduğu sonraki imkânsızlık için özel bir düzenlemenin mevcut olmadığı durumlarda, TBK m. 112 uygulama alanı bulur ve borçlu gerekli ispatı yapamadıkça alacaklının imkânsızlıktan doğan zararını gidermekle yükümlü olur.

Sonraki ifa imkânsızlığı, borç ilişkisi üzerinde etkileri olan diğer kavramlar ile benzer yönlere sahip olabilir. Bu kavramlardan biri aşırı ifa güçlüğüdür. Bu anlamda her iki kavram da sözleşme kurulduğu sırada mevcut olmamakla birlikte; sonradan meydana gelerek borç ilişkisinin geleceği üzerinde etkili olur. Ne var ki, aşırı ifa güçlüğü'nün mevcut olduğu durumlarda borçlunun edimini yerine getirmesi zorlaşsa da imkânsız değildir. Öte yandan imkânsızlık, borçlunun ifada bulunmasını kesin bir şekilde engelleyen bir durumdur. Bu sebepten aşırı ifa güçlüğü ve sonraki ifa imkânsızlığı birbirinden farklı iki kavramdır.

Borçlu temerrüdü ve sonraki ifa imkânsızlığı, bir araya gelmesi mümkün olmayan iki ayrı kavramdır. Zira, ifanın imkânsız olması borçlunun temerrüde düşmesini engeller. Diğer taraftan, hâlihazırda temerrütte olan borçlunun edimini yerine getirmesinin imkânsızlaşması, temerrüt hâlinin sona ermesi sonucunu doğurur. Bu bakımdan, imkânsızlığın sübjektif veya geçici nitelikte olması da aynı sonucu doğuracaktır. Öte yandan, mutlak kesin vadeli edimi yerine getirecek olan borçlunun edimini yerine getirmede gecikmesi durumunda ifanın imkânsızlaştığını kabul etmek gerekir.

Dar ve teknik anlamda gereği gibi ifa etmeme, kötü ifa ile yan yükümlülüklerin ihlal edilmesi ile meydana gelir. Kötü ifa, ifanın nitelik olarak eksik, kötü ve ayıplı şekilde yapılmasını ifade eder. Bu anlamda kötü ifa, bir imkânsızlık hâli oluşturmaz. Zira bu durumda borçlu, gerekli nitelikleri taşıyor olsa da edimini yerine getirmekte yahut getirmek amacıyla girişimde bulunmaktadır. Öte yandan, yan yükümlülüklerin ihlali ifanın imkânsızlaşması sonucunu doğurmaz. Zira borçlu, yan yükümlülükleri ihlal etmesine rağmen edimini yerine getirmektedir.

Özel borç ilişkilerinde meydana gelen borçlunun sorumlu olmadığı sonraki imkânsızlık hâlleri için özel olarak hüküm altına alınan düzenlemeler de mevcuttur. Eser sözleşmesi bu bakımdan özel düzenlemeye tabi tutulan bir sözleşmedir. Bu kapsamda, borçlunun sorumlu olmadığı sonraki imkânsızlığın eser sözleşmesinde gerçekleştiği durumlar için öngörülen hükümlerden biri TBK m. 485'tir. Emredici nitelikte olmayan bu düzenleme, ifanın işsahibi yüzünden imkânsızlaşmasını konu alır. Bu durumda imkânsızlığı meydana getiren, işsahibi ile ilgili beklenmedik olaydır. İfa imkânsızlığına sebep olan maddi yahut hukuki kaynaklı beklenmedik olay, sözleşme kurulduktan sonra meydana gelmeli ve yüklenicinin edimini yerine getirmesini kesin ve objektif olarak imkânsızlaştırmalıdır. Bu anlamda, yükleniciden edimini yerine getirmesinin beklenemeyeceği hâllerde ifanın imkânsızlaştığından bahsedilemez. Zira bu durumda, yüklenici bakımından ifanın aşırı güçleşmesi söz konusudur. Öte yandan, yüklenicinin kişiye sıkı sıkıya bağlı nitelikte bir edimi borçlanması hâlinde meydana gelen imkânsızlığın objektif nitelikte olduğu kabul edilmelidir.

TBK m. 485 kapsamında meydana gelen imkânsızlığın sürekli nitelikte olması gereklidir. Bu anlamda, geçici imkânsızlık hâlinde TBK m. 485 hükmü uygulama alanı bulmaz. Buna karşın, geçici imkânsızlığın mevcut olacağı zaman diliminin öngörülemediği hâllerde - tarafların aksi yönde bir iradesi bulunmadığı müddetçe- sürekli imkânsızlığa ilişkin hükümler geçerli olur. Öte yandan, sözleşme konusunun mutlak kesin vadeli edimi içerdiği hâllerde meydana gelen imkânsızlık geçici nitelikte değildir. Bu durumda ifa, sürekli olarak imkânsızlaşmıştır.

TBK m. 485/1 lafzına göre, işsahibinden kaynaklanan beklenmedik olayın eserin tamamlanmasını imkânsızlaştırması gerekmektedir. Ne var ki, yapımına başlanan eserin tamamlanmasının imkânsızlaştığı hâller kadar; henüz meydana getirilmeye başlanmamış eserin meydana getirilmesinin imkânsızlaştığı hâllerde de TBK m. 485 hükmü uygulama alanı bulacaktır. Öte yandan bu hüküm, tamamlanmasına karşın teslim edilmemiş olan eserin teslim edilmesinin işsahibi ile ilgili beklenmedik olay nedeniyle imkânsızlaştığı hâllere de uygulanır.

İşsahibi ile ilgili beklenmedik olay, sözleşme kurulurken öngörülemez olan ve yüklenicinin edimini yerine getirmesini kaçınılmaz olarak imkânsızlaştıran olayı ifade eder. Bu anlamda işsahibi, beklenmedik olayın meydana gelmesine kusuru ile neden olmamalı yahut beklenmedik olaya ilişkin sorumluluğu bulunmamalıdır. Öte yandan, işsahibinin kusuruyla yol açtığı beklenmedik olayın ifayı imkânsızlaştırmasına herhangi bir sonuç öngörülmesi hakkaniyete aykırı olduğundan, duruma uygulanacak hüküm TBK m. 485/2 kapsamında

düzenlenmiştir. Beklenmedik olayın işsahibinin risk alanında gerçekleşmiş olması TBK m. 485 kapsamında aranan bir şarttır. Bu anlamda beklenmedik olay, doğrudan doğruya işsahibinin kişiliğinden yahut ona ait işletmeden veya kullandığı ifa yardımcılarında kaynaklanabilir.

İşsahibinden kaynaklanan beklenmedik olayın yüklenicinin edimini yerine getirmesini imkânsızlaştırması sonucunda sözleşme, kanun gereği ileriye etkili biçimde sona erer. Bu anlamda sona erme için ayrı bir fesih beyanına ihtiyaç yoktur. İşsahibi yüzünden meydana gelen imkânsızlığın sözleşmenin sona ermesi sonucunu doğurabilmesi için kural olarak sürekli nitelikte olması gerekir. Öte yandan, yüklenicinin edimini yerine getirmesinin geçici ancak belirsiz bir süre için imkânsızlaştığı durumlarda sözleşmenin sona erdiği kabul edilmelidir.

Eseri meydana getirmesi işsahibi ile ilgili beklenmedik olay nedeniyle fakat işsahibinin sorumlu olmadığı şekilde imkânsızlaşan yüklenici, TBK m. 485/1 kapsamında yaptığı işin değerini talep edebilir. Bu anlamda, yüklenicinin TBK m. 485/1 kapsamındaki taleplerde bulunabilmesi, meydana gelen imkânsızlığı işsahibine bildirmesi ile mümkün olur. Yüklenicinin yaptığı işin değeri, taraflarca götürü yahut yaklaşık olarak belirlenen değer üzerinden hesaplanmalıdır. Bu kapsamda ücretin götürü olarak kararlaştırıldığı durumlarda yüklenici, kısmen meydana getirdiği eserin götürü ücret içindeki karşılığını talep edebilir. Bu nedenle, eserin yapımına başlanmadığı durumlarda meydana gelen imkânsızlık sonucunda yüklenici, hazırlık için yapmış olduğu harcamaları isteyebilir. Ücretin yaklaşık olarak belirlendiği durumlarda ise eserin sözleşmeye uygun olarak tamamlandığı varsayılarak yapıldığı yer ve zamanda sahip olacağı değer tespit edilmeli; ardından, saptanan bedel üzerinden imkânsızlık ortaya çıkana kadar eserin tamamlanan kısmı dikkate alınarak yüklenicinin yaptığı işin değeri tayin edilmelidir.

Yüklenici yaptığı işin yanında, bu değere girmeyen giderlerini de işsahibinden talep edebilir. Bu anlamda diğer giderler, eserin meydana getirilmesi için kullanılan malzeme ile araç ve gereçlerin temini için yapılan harcamaları kapsar. İşsahibi, malzeme ile araç ve gereçlerin yüklenici tarafından sağlandığı hâllerde bunun için yapılan masrafları kural olarak ödemek zorunda değildir. Öte yandan işsahibi, yapılan giderlerin sözleşme ile kararlaştırılan ücrete dahil olmayan kısmını ödemekle yükümlüdür. Diğer taraftan, işin değerine girmeyen diğer giderler yalnızca malzeme ile araç ve gereç bakımından ortaya çıkmaz. Yüklenici, işin niteliği gereği meydana gelen yahut taraflarca kararlaştırılan diğer giderleri, kendisine ödenecek ücrete dahil olmamaları ve sözleşmede açıkça kararlaştırılmaları şartıyla isteyebilir.

İş sahibinin kendisi ile ilgili beklenmedik olay nedeniyle meydana gelen imkânsızlıktan sorumlu olması, borç ilişkisini sona erdirir. Öte yandan, yüklenici imkânsızlık nedeniyle uğramış olduğu zararın, TBK m. 485/2 kapsamında imkânsızlıktan sorumlu olan iş sahibi tarafından giderilmesini isteyebilir. İş sahibinin bu anlamdaki tazminat ödeme yükümlülüğü, imkânsızlığa kusurlu davranışı ile sebep olmasından doğabileceği gibi; kanun gereği kusursuz olarak sorumlu olduğu hâllerden de kaynaklanabilir. Yüklenicinin tazminat talebinde bulunması için, imkânsızlık nedeniyle zarara uğraması gereklidir. Bu anlamda, meydana gelen imkânsızlık ile yüklenicinin uğradığı zarar arasında uygun nedensellik bağının mevcut olması aranır. Öte yandan yüklenici, uğradığı zararı meydana getiren imkânsızlıktan iş sahibinin sorumlu olduğunu ispat etmek zorundadır. İş sahibi, yüklenicinin imkânsızlık nedeniyle uğramış olduğu olumlu zararı gidermekle yükümlüdür. Yüklenicinin olumlu zararı, fark teorisine göre hesaplanır. Yüklenicinin tazminat talebi, ifanın imkânsızlaştığı andan itibaren on yıllık genel zamanaşımına tabidir. Zira, iş sahibinin imkânsızlıktan sorumlu olması -sorumlu olmadığı durumdaki gibi- sözleşmeyi sona erdirir. Öte yandan, iş sahibinin sorumlu olduğu imkânsızlığın eserin meydana getirilmeye başlanmasından önce ortaya çıktığı hâllerde de yüklenici tazminat talebinde bulunabilir.

TBK m. 485'in uygulama alanı bulması için kural olarak yüklenicinin temerrütte olmaması gerekir. Zira bu durumda temerrütte olan yüklenici için uygulama alanı bulacak olan hüküm TBK m. 119'dur. Bu kapsamda temerrütte olan yüklenici, iş sahinden yaptığı işin değeri ile diğer giderlerini ve olumlu zararının giderilmesini isteyemez. Öte yandan imkânsızlığın meydana geldiğini iş sahibine bildirmeyen yüklenici, TBK m. 485/2 kapsamında zararının giderilmesini isteyemeyeceği gibi; iş sahibinin imkânsızlık nedeniyle uğramış olduğu zararı TBK m. 112 kapsamında tazmin etmek zorundadır. Diğer taraftan, TBK m. 485 kapsamında kendisi için öngörülen yükümlülükleri yerine getiren iş sahibi, imkânsızlık meydana gelene kadar kısmen tamamlanan eserin kendisine devrini talep edebilir.

Borçlunun sorumlu olmadığı sonraki imkânsızlığın eser sözleşmesinde ortaya çıktığı durumlar için öngörülen hükümlerden diğeri TBK m. 486'dır. Emredici nitelikte olmayan TBK m. 486 hükmü, imkânsızlığın yükleniciden kaynaklandığı durumlarda uygulama alanı bulur. Bu anlamda TBK m. 486 kapsamında ifanın imkânsızlaştığından bahsedebilmek için sözleşmenin yüklenicinin kişisel özellikleri dikkate alınarak kurulmuş olması gerekir. Eserin yüklenici tarafından bizzat meydana getirildiği yahut meydana getirilmesinin bizzat yönetildiği durumlar böyledir. Buna karşın, edimin üçüncü bir kişi tarafından yerine getirildiği hâllerde yüklenicinin kişisel özelliklerinin dikkate alındığından bahsedilemez. Dolayısıyla eserin

yapımının alt yükleniciye bırakıldığı hâllerde TBK m. 486 uygulama alanı bulmaz; buna karşın, yüklenicinin edimini yerine getirirken ifa yardımcısı kullanması TBK m. 486'nın uygulama alanı bulmasına engel değildir.

Sözleşmenin yüklenicinin kişisel özellikleri gözetilerek yapıp yapılmadığı taraf iradelerinden yahut işin niteliğinden anlaşılabilir. Bu anlamda, işin niteliği gereği eserin üçüncü bir kişi tarafından meydana getirilebileceği hâllerde TBK m. 486 uygulama alanı bulmaz. Öte yandan, kişiye sıkı sıkıya bağlı edimi borçlanan yüklenicinin kişisel özelliklerinin dikkate alındığı açıktır. Sözleşme kapsamında yüklenicinin kişisel özelliklerinin dikkate alınıp alınmadığı hususu, objektif yönden yapılacak bir değerlendirmeye tespit edilmelidir.

TBK m. 486 kapsamında meydana gelen imkânsızlığın kaynağını, yüklenicinin ölümü yahut eseri tamamlama yeteneğini kaybetmesi oluşturur. Yüklenicinin ölümü yahut eseri tamamlama yeteneğini kaybetmesi, yapımına başlanmış olan eserin tamamlanmasını yahut meydana getirilmesi kararlaştırılmasına rağmen henüz yapımına başlanmamış olan eserin meydana getirilmesini imkânsızlaştırabilir. Yüklenicinin ölümü, ifayı objektif olarak imkânsızlaştırır. Bu anlamda yüklenicinin gaipliğine karar verilmesi, imkânsızlık açısından ölümü ile aynı sonuçları doğurur. Öte yandan, TBK m. 486, yüklenicinin tüzel kişi olduğu hâllere de uygulanır. Bu anlamda tüzel kişi bakımından ifayı imkânsızlaştıran, tüzel kişiliğinin sona ermesidir. Öte yandan, tüzel kişi yüklenicinin ortaklarından birisinin ölmesi yahut ortaklıktan ayrılması -ölen yahut ayrılan ortağın kişisel özelliğinin sözleşmenin kurulmasında belirleyici olduğu hâller hariç- imkânsızlığa neden olmaz.

Yüklenicinin hayatta olmasına karşın eseri tamamlama yeteneğini kaybetmesi ifanın imkânsızlaşmasına sebep olur. Bu anlamda eserin tamamlanması, objektif nedenlerle imkânsızlaşmalıdır. Öte yandan, yüklenicinin yetenek kaybı, eserin tamamlanması ilişkin olduğu hâllerde imkânsızlığa neden olur. Bu anlamda eseri tamamlama yeteneğinin kaybı, yalnızca bedensel nedenlerden kaynaklanmaz; yüklenicinin sosyal yönden güç kaybetmesi de eseri tamamlamasına engel olabilir. Tüzel kişi yüklenicinin edimini -şahsi özelliklerinin eserin meydana gelmesi için önem taşıdığı- gerçek kişi ile birlikte yerine getirdiği durumlarda, gerçek kişinin eseri tamamlama yeteneğini kaybetmesi ifayı imkânsızlaştırır. Öte yandan, yüklenicinin ifa güçsüzlüğüne düşmesi eseri tamamlama yeteneğini kaybetmesi sonucunu doğurmaz.

Yüklenicinin ölümü yahut eseri tamamlama yeteneğini kaybetmesinin TBK m. 486 kapsamında ifanın imkânsızlaşması sonucunu doğurması, eserin meydana gelmesinin objektif ve sürekli olarak imkânsızlaşmış olmasına bağlıdır. Bu anlamda edimin yerine getirilmesinin

yüklenici için aşırı güçleştiği ve imkânsızlığın geçici olduğu hâllerde TBK m. 486 gündeme gelmez. Öte yandan, borçlandığı mutlak kesin vadeli edimi kararlaştırılan vadede yerine getiremeyen yüklenicinin ifada bulunmasının imkânsızlaştığı kabul edilmelidir.

TBK m. 486 kapsamında meydana gelen imkânsızlık ile sözleşme kendiliğinden ve ileriye etkili şekilde sonlanır. Bu anlamda sözleşmenin sona ermesi için ek olarak bir fesih beyanı yapılması gerekmez. Öte yandan, sözleşme yüklenicinin imkânsızlıktan sorumlu olduğu hâllerde de sona erer. İmkânsızlık anına kadar kısmen tamamlanan eserden yararlanabilen iş sahibi, eseri bu hâliyle kabul etmek ve karşılığında bedel ödemekle yükümlüdür. Bu anlamda yararlanabilir olma, kısmen meydana getirilen eserin üçüncü bir kişi tarafından tamamlanabilir olmasını ifade eder. Öte yandan, yüklenicinin sözleşme kapsamında dikkate alınan kişisel özelliklerinin, kısmen meydana getirilen esere yansıtılmadığı durumlarda eserin tamamlanabilir olduğundan bahsedilemez.

Kısmen tamamlanan eseri kabul eden iş sahibinin buna karşılık olarak ödeyeceği bedel, ücretin götürü yahut yaklaşık olarak belirlendiği durumlarda, imkânsızlık anına kadar yapılan işin belirlenmiş olan ücret içindeki karşılığıdır. Ücretin götürü yahut yaklaşık olarak kararlaştırmadığı hâllerde iş sahibinin ödeyeceği bedel, TBK m. 481 kapsamında belirlenir. Kısmen meydana getirilen eserin iş sahibi açısından yararlanabilir olmadığı durumlarda, iş sahibinin temin ettiği malzemenin kime ait olacağı hususu ise TMK m. 775 kapsamında ele alınır.

İfanın imkânsızlaşmasından sorumlu olan yüklenici, TBK m. 486 kapsamında öngörülmemesine rağmen iş sahibinin uğradığı zararı gidermekle yükümlüdür. Bu kapsamda, eserin tamamlanmasını engelleme amacıyla ölümüne sebep olan veya eseri tamamlama yeteneğini kaybeden yüklenici, iş sahibinin imkânsızlık sebebiyle ortaya çıkan zararını tazmin etmelidir. Öte yandan yüklenici, eser meydana getirirken kullandığı ifa yardımcısının sebep olduğu imkânsızlıktan da sorumludur. Yüklenicinin tazminat yükümlülüğü, sorumlu olduğu imkânsızlık ile iş sahibinin uğradığı zarar arasında uygun nedensellik bağının mevcut olması hâlinde gündeme gelir. İş sahibi, yüklenicinin imkânsızlıktan sorumlu olduğunu ve zararının bu nedenden ortaya çıktığını ispat etmelidir. Yüklenici, iş sahibinin imkânsızlık nedeniyle uğradığı olumlu zararı gidermekle yükümlüdür. Tazminatın hesaplanması ise fark teorisine göre yapılır. Borç ilişkisi yüklenicinin sorumluluğundan bağımsız biçimde sona ereceğinden, yüklenicinin ödemekle yükümlü olduğu tazminat için geçerli olacak on yıllık zamanaşımı süresi, imkânsızlığın meydana geldiği andan itibaren geçerli olacaktır.

Yükleniciden kaynaklanan imkânsızlığın eseri teslim borcunun muaccel olmasından sonra meydana gelmesi durumunda gündeme gelecek olan düzenleme, TBK m. 486 yerine TBK m. 119 olacaktır. Bu kapsamda yüklenici, iş sahibinin olumlu zararını tazmin etmekle yükümlüdür. Öte yandan yüklenicinin temerrütte olması, iş sahibinin imkânsızlık anına kadar kısmen meydana getirilen yararlanılabilir nitelikteki eseri kabul etme ve karşılığında bedel ödeme zorunluluğunu ortadan kaldırır.

Eseri tamamlama yeteneğini kaybeden yüklenici, iş sahibini bu durumdan hemen haberdar etmekle ve imkânsızlık nedeniyle ortaya çıkan zararın artmaması için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Yükümlülüklerini yerine getirmeyen yüklenici, iş sahibinin uğradığı zararı gidermek zorundadır.

İmkânsızlık anına kadar kısmen meydana getirilen esere karşılık gelen bedeli ödeyen iş sahibi, eserin mevcut hâlinin devrini isteyebilir. İş sahibinin söz konusu talep hakkı, kısmen meydana getirilen eserden yararlanamadığı durumlarda da geçerlidir. Öte yandan iş sahibi, temin ettiği araç ve gereçlerle birlikte; temin ettiği malzemelerden imkânsızlık anına kadar kullanılanlardan geri kalanlarını isteyebilir. Sözleşme kapsamında belirlenen ücreti teslimden önce ödeyen iş sahibi, ödemiş olduğu bedeli imkânsızlıktan sorumlu olan yükleniciden isteyebilir. Öte yandan, iş sahibinin kısmi olarak meydana getirilen yararlanılabilir nitelikteki eseri kabul edip bedelini ödediği durumlarda yüklenici, iş sahibinin talep ettiği iadedden kaçınabilir.

Eserin iş sahibine teslimden önce yok olması hususu TBK m. 483'te hüküm altına alınmıştır. Bu anlamda TBK m. 483 hükmü, eserin yok olması nedeniyle meydana gelen hasarı konu alır. Yok olan eserin yeniden meydana gelmesinin mümkün olmadığı durumlarda ise ifanın imkânsızlaştığından bahsedilir. Bu durumda, hem TBK m. 485 hem TBK m. 483'te yer alan şartların aynı anda mevcut olduğu öğretide benimsenmekte ve konunun ele alınması gereken düzenlemeye dair farklı görüşler öne sürülmektedir. Bu kapsamda, söz konusu iki maddenin tamamen farklı konuları düzenlediği ve aralarında herhangi bir genel ve özel hüküm ilişkisi bulunmadığı kabul edilmelidir. Bu gibi hâllere uygulanması gereken hükümler TBK m. 483/2 ve TBK m. 485/1-2'dir. Bu anlamda, konunun hangi hüküm bakımından ele alındığı önemli değildir. Zira, her iki hüküm de aynı hukuki neticeyi meydana getirmektedir.

Eserin yok olmasının borç ilişkisine olan etkisi, eserin yeniden meydana getirilmesi bakımından farklılık gösterir. Bu anlamda yok olan eserin tekrar meydana getirilmesinin objektif olarak imkânsız olduğu durumlarda borç ilişkisi sona erer. Buna karşın, eserin yeniden

meydana getirilmesinin mümkün olduğu hâllerde borç ilişkisi varlığını kural olarak devam ettirir. Sözleşme konusu eserin parça borcunu konu aldığı durumlarda yeniden meydana getirilmesi imkânsızdır. Öte yandan, çeşit borcunu oluşturan eserin yeniden meydana getirilmesi kural olarak mümkündür. Yok olan eserin çeşit borcunu oluşturduğu hâllerde, yükleniciden eseri yeniden meydana getirmesi beklenemez olsa bile borç ilişkisi varlığını devam ettirir. Zira burada eserin yeniden meydana getirilmesi güçleşmiş olmasına rağmen imkânsız değildir. Diğer taraftan, iş sahibinin yok olan eserin yeniden meydana getirilmesine rıza göstermediği hâllerde borç ilişkisinin sona ereceği kabul edilir. Eserin, iş sahibinin eseri teslim almada temerrüde düşmesinden sonra yok olması, parça ve çeşit borcunun varlığından bağımsız olarak borç ilişkisini sona erdirir. Borç ilişkisi, eserin kısmen yok olduğu durumlarda eserin yeniden meydana getirebileceği oranda devam eder. Öte yandan, borç ilişkisinin sona erdiği hâllerde sözleşmenin tasfiyesi TBK m. 136 hükmü kapsamında yapılmalıdır.

Eserin kısmi yahut tam olarak, beklenmedik olay sonucunda teslimden önce yok olması sonucunda yüklenici, yaptığı işin ücretini ve giderlerinin ödenmesini talep edemez. Diğer taraftan iş sahibi, eseri teslim almada temerrüde düşüğü durumlarda bedel hasarına katlanmak zorundadır. Bununla birlikte, eserin TBK m. 483/2 c.1'de sayılan hâller ile kıyasen uygulanabilecek diğer hâller nedeniyle yok olduğu durumlarda hasara yine iş sahibi katlanır. İş sahibinin bu anlamdaki hasara katlanma yükümlülüğü, yüklenicinin eserin yok olduğunu iş sahibine zamanında bildirdiği hâllerde geçerlidir. Bu anlamda, bildirimde bulunmadığı durumlarda hasara yüklenici katlanacaktır.

Eserin yok olması sonucunda malzemeye gelen hasara katlanmakla yükümlü olan taraf, malzemeyi temin etmesi gereken taraftır. Söz konusu kural, malzemenin beklenmedik olay nedeniyle yok olduğu hâller kapsar. Buna karşın, malzemenin yok olmasına kusuru ile sebep olan taraf, ortaya çıkan hasara katlanmakla yükümlüdür. Öte yandan, eseri teslim etmede temerrüde düşen yüklenici -kurtuluş kanıtı getirmediğçe-malzemeyi kimin temin ettiğinden bağımsız olarak hasara katlanmak zorundadır.

İş sahibinin TBK m. 483/2 c.1 kapsamında öngörülen hasara katlanması için kusurlu olması gerekmez. Öte yandan, kusurlu olan iş sahibi hasara katlanmasının yanında; yüklenicinin olumlu zararını gidermekle yükümlüdür. Bu kapsamda mevcut olan tazminat yükümlülüğü, iş sahibinin eserin yok olmasından kusursuz olarak sorumlu olduğu hâlleri de kapsar.

KAYNAKÇA

Akbulut, Pakize Ezgi. “Yüklenicinin Eser Meydana Getirme Borcu”. *İNÜHFD* 11/1 (Haziran 2020), 85 – 99.

Akgün, M. Zerrin. “İstisna Akdi”. *Adalet Dergisi* 44/9 (Eylül 1953): 959 – 990.

Akıntürk, Turgut – Ateş, Derya. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*. İstanbul: Beta Yayınları, 30. Basım, 2022.

Akkanat, Halil. *Alacaklı Temerrüdü Dışında Alacaklı Yüzünden Borcun İfa Edilemediği Başlıca Durumlar ve Sonuçları*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1. Basım, 1996.

Akkanat, Halil. “Teslim Borcu Doğuran Bazı Sözleşmelerde (Satım, Eser) Nitelendirme Sorunu”. İçinde *Prof. Dr. Türkân Rado'nun Anısına Armağan*, editör Abuzer Kendigelen, 1-17. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.

Akkurt, Sinan Sami. “Türk Özel Hukukunda İş Sözleşmesi ile Eser Sözleşmesinden Kaynaklanan Başlıca Yükümlülükler ve Anılan Sözleşmelerin Ayırt Edilmesi”. *DEÜHFD* 10/2 (Aralık 2008), 13 – 64.

Akyazan, Sıtkı. “İstisna Akitleri”. *Adalet Dergisi* 58/12 (Aralık 1967), 877 – 889.

Altaş, Hüseyin. *Eserin Teslimden Önce Telef Olması (BK. mad. 368)*. Ankara: Yetkin Yayınları, 1. Basım, 2002.

Altındal, Makbule. “Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki Kısmi İfa İmkansızlığı”, *SAÜHFD* 10/2 (Aralık 2022), 627 – 638.

Altunkaya, Mehmet. *Edimin Başlangıçtaki İmkânsızlığı*. Ankara: Yetkin Yayınları, 1. Basım, 2005.

Antalya, O. Gökhan. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1 Cilt. Ankara: Seçkin Yayınları, 2. Basım, 2019.

Aral, Fahrettin. *Türk Borçlar Hukukunda Kötü İfa*. Ankara: Yetkin Yayınları, 1. Basım, 2011.

Aral, Fahrettin – Ayrancı, Hasan. *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*. Ankara: Yetkin Yayınları 16. Basım, 2023.

Arıkan, Mustafa. “Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları”. *SÜHFD* 16/2 (Aralık 2008), 265 – 285.

Ateş, Mustafa. *Fikrî Hukukta Eser*. Ankara: Turhan Kitabevi, 1. Basım, 2007.

Ateş, Mustafa. “İstisna (Eser) Sözleşmesi Kapsamında Meydana Getirilen Eser Üzerindeki Fikrî Haklar”. *BATİDER* 28/1 (Mart 2012), 41 – 63.

Avcı, Mehmet Özgür. “Eser Sözleşmesinde Yüklenicinin Şahsen İfa Borcu”. *MÜHFHAD* 22/3 (Aralık 2016), 303 – 322.

Aydın, Övünç. *Eser Sözleşmesinin Sona Ermesinde İş Sahibi ve Alt Müteahhit Arasındaki İlişki*. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

Başer, Selin. *Yüklenicinin Şahsen İfa Borcu ve Alt Yüklenicilik Sözleşmesi*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 1. Basım, 2022.

Başoğlu, Başak. “Borcun İfasındaki İmkânsızlık”. İçinde *Prof. Dr. Mustafa DURAL’a Armağan*, 307-346. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2013.

Başpınar, Veysel. *Borç Sözleşmelerinin Kısmî Butlanı*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1. Basım, 1998.

Baygın, Cem. *Türk Hukukuna Göre İstisna Sözleşmesinde Ücret ve Tabi Olduğu Hükümler*. İstanbul: Beta Yayınları, 1. Basım, 1999.

Bayramoğlu, Necati Şükrü. *Eser Sözleşmesinde Yaklaşık Bedelin Aşılması (TBK m. 482)*. Ankara: Yetkin Yayınları, 1. Basım, 2020.

Baysal, Başak. *Sözleşmenin Uyarlanması BK m. 138 Aşırı İfa Güçlüğü*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 4. Basım, 2020.

Baysal, Başak. *Zarar Görenin Kusuru (Müterafik Kusur)*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 1. Basım, 2012.

Becker, Hermann. “Eser (İstisna) Sözleşmesi I”. çev. Suat Dura. *Yargıtay Dergisi* 9/3 (Temmuz 1983), 308 – 328.

Berki, Şakir. *Borçlar Hukuku (Özel Hükümler)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 2. Basım, 1973.

Bilge, Necip. *Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1971.

Bilgin Yüce, Melek ve Arslan Yılmaz, Gül. “Eser Sözleşmesinde Üçüncü Kişinin İfası”. *AndHD* 8/2 (Temmuz 2022), 215 – 246.

Buz, Vedat. “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Tamamlama Borcunun İmkansızlaşması”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 49/1 (Ocak 1994), 23 – 40.

Buz, Vedat. “İş Sahibinin BK. m. 369’a Göre Eser Sözleşmesini Feshi” *BATİDER* 21/2 (Aralık 2001), 209 – 265.

Büyükkay, Yusuf. *Eser Sözleşmesi*. Ankara: Yetkin Yayınları, 3. Basım, 2019.

Coşkun, Gürkan. *Arsa Payı Karşılığı İnşaat Sözleşmesinden Hak Kazanan Üçüncü Kişinin Hukuki Durumu*. Ankara: Yetkin Yayınları, 1. Basım, 2010.

Çavdar, Pelin. *Karşılıklı Borç Yükleyen Sözleşmelerde İfa Güçsüzlüğü ve Hukuki Sonuçları (TBK md.98)*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 1. Basım, 2021.

Çavdar, Pelin – Aydın, Sema. “İş Görme Borcu Doğuran Sözleşmelerde Taraflardan Birinin Ölümünün Asli Edim Yükümlülüklerinin İfasına Etkisi”. *İNÜHFD* 13/2 (Aralık 2022), 323 – 339.

Çavuşoğlu, Aslı. *Geçici İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 1. Basım, 2020.

Çetiner, Bilgehan vd. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2. Basım, 2022.

Dalcı Özdoğan, Nurcihan. “Sözleşmelerin Tasfiyesinde Uygulanacak Kuralların Tespiti”. *ÇÜHFD* 3/6 (Aralık 2016), 13 – 20.

Dayınlarlı, Kemal. *İstisna Akdinde Müteahhidin ve İş Sahibinin Temerrüdü, Hüküm ve Sonuçları*. Ankara: Dayınlarlı Hukuk Yayınları, 4. Basım, 2008.

Dinar, R. Cem. “Borçlar Kanunu’ndaki Düzenleme Açısından İstisna Sözleşmesi ile Vekalet Sözleşmesi Arasındaki Kurumsal Farklılıklar”. *YÜHFD* 5/1 (Haziran 2008), 45 – 65.

Doğan, Gülmelahat. “Aşırı İfa Güçlüğü Nedeniyle Sözleşmenin Değişen Koşullara Uyarlanması”. *TBB Dergisi* 26/111 (Mart-Nisan 2014), 9 – 36.

Doğan, Gülmelahat. “Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü”. *Ankara Barosu Dergisi* 72/4 (Temmuz 2014), 385 – 413.

Doğancı, Doğa Ekrem. “Vekâlet Sözleşmesinin Hukuki Niteliği ve Benzer Hukuki İlişkiler İle Karşılaştırılması”. *SAÜHFD* 2/1 (Temmuz 2014), 95 – 131.

Duman, İlker Hasan. *İnşaat Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınları, 13. Basım, 2024.

Dural, Mustafa. *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık (BK 117)*. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1. Basım, 1976.

Dural, Mustafa. “İmkânsızlık Kavramı ve Türleri”. *BATİDER* 7/1 (Haziran 1973), 11 – 58.

Dural, Mustafa – Sarı, Suat. *Türk Özel Hukuku Temel Kavramlar ve Medenî Kanununun Başlangıç Hükümleri*. 1 Cilt. İstanbul: Filiz Kitabevi, 18. Basım, 2023.

Ege, Önder. “Eser Sözleşmelerinde Yüklenicinin Temerrüdü ve İş Sahibinin Seçimlik Hakları”. *Terazi Hukuk Dergisi* 18/200 (Nisan 2023), 46 – 66.

Ercoskun Şenol, H. Kübra. *Borçlar Hukukunda Kısmi İmkânsızlık*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 1. Basım, 2016.

Erdoğan, İhsan. “İstisna Sözleşmesi ve Bazı İşgörme Sözleşmeleri İle Karşılaştırılması”. *SÜHFD* 3/1 (Haziran 1990), 135 – 172.

Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Legem Yayınevi, 28. Basım, 2023.

Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Legem Yayınevi, 11. Basım, 2023.

Eren, Fikret. “İnşaat Sözleşmelerinde Müteahhidin Borçları ve Bu Borçların Yerine Getirilmemesinin Sonuçları”. İçinde *Yönetici-İşletmeci Mühendis ve Hukukçular İçin Ortak Seminer 18-29 Mart 1996*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2001.

Eren, Fikret. “İnşaat Sözleşmesinin Genel Esasları”. İçinde *Uygulama ve Öğretide İnşaat Hukuku*, Prof. Dr. Fikret Eren’e Armağan, editör Erdem Büyüksağış, Eyüp Kul, 3-55. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023.

Eren, Fikret. “İnşaat Sözleşmesinin Sona Ermesi”. İçinde *Yönetici-İşletmeci Mühendis ve Hukukçular İçin Ortak Seminer 18-29 Mart 1996*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2001.

Eren, Fikret. *Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İliyet Bağı Teorisi*. Ankara: Sevinç Matbaası, 1. Basım, 1975.

Ergezen, Muaz. *İstisna Sözleşmesinde Tarafların Sözleşmeyi Sona Erdirme Hakkı*. Ankara: Yetkin Yayınları, 1. Basım, 2007.

Ergüne, Mehmet Serkan. “Reform Sonrası Alman Medeni Kanununda İmkânsızlık Halleri ve Sonuçları” *İÜHF* 62/1-2 (Temmuz 2004), 351 – 380.

Erman, Hasan. *İstisna Sözleşmesinde Beklenilmeyen Haller (BK. 365/2)*. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1. Basım, 1979.

Erzurumluoğlu, Erzan. *Sözleşmeler Hukuku (Özel Borç İlişkileri)*. Ankara: Yetkin Yayınları, 9. Basım, 2019.

Erzurumluoğlu, Erzan. *Türk-İsviçre Borçlar Hukuku Sistemine Göre Borçluya Yüklenemeyen Nedenlerden Dolayı Edimin Yerine Getirilememesi*. Ankara: Ankara İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi Yayınları, 1. Basım, 1970.

Feyzioğlu, Feyzi Necmeddin. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 2 Cilt. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 2. Basım, 1977.

Gözübüyük, Abdullah Pulat. *Hukukî Mesuliyet Bakımından Mücbir Sebepler Beklenmeyen Haller*. Ankara: Kazancı Yayınevi, 3. Basım, 1977.

Güleç, Şafak. *Eser Sözleşmesinin Beklenilmeyen Haller Nedeniyle Feshi*. Ankara: Yetkin Yayınları, 1. Basım, 2009.

Gümüş, Mustafa Alper. *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. 2 Cilt, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 3. Basım, 2014.

Gümüş, Mustafa Alper. *Borçlar Hukuku Özel Hükümler Kısa Ders Kitabı*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 7. Basım, 2023.

Gümüşsoy Karakurt, Güler. *Eser Sözleşmesinde Yüklenicinin Borca Aykırılığının Önceden Belli Olması*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 1. Basım, 2017.

Gümüşsoy Karakurt, Güler. “Eser Sözleşmesinin Değişen Koşullara Uyarlanması”. *İKÜHFD* 15/2 (Temmuz-Ağustos 2016), 749 – 768.

Gündoğdu, Fatih. *Borca Aykırılık Hallerinden Kusurlu İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 1. Basım, 2014.

- Gündüz, Ş. Deren. *Olumlu Zarar*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 1. Basım, 2020.
- Gürpınar, Damla. *Eser Sözleşmesinde Ücretin Artırılması ve Eksiltilmesi*. İzmir: Güncel Yayınevi, 1. Basım, 2006.
- Hastaoğlu, Mustafa. *İstisna Sözleşmesinde Keşif Bedelinin Aşılması*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Hatemi, Hüseyin. *Medeni Hukuk'a Giriş*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 10. Basım, 2021.
- Hatemi, Hüseyin vd. *Borçlar Hukuku Özel Bölüm*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1. Basım, 1992.
- Havutçu, Ayşe. *Tam İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşmelerde Temerrüt ve Müsbet Zararın Tazmini*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, 1. Basım, 1995.
- İnceoğlu, M. Murat. “İfanın Alacaklı Yüzünden İmkansızlaşması”. *AÜHFD* 57/4 (Aralık 2008), 237 – 254.
- İşleten, Mehtap İpek. “Asıl İnşaat Sözleşmesinin İfa Dışı Sebeplerle Sona Ermesinin Alt Müteahhitlik Sözleşmesine Etkisi”. İçinde *Prof. Dr. H. Ercüment Erdem'e Armağan*, editör Fülürya Yusufoğlu Bilgin, Sıtkı Anlam Altay, Tolga Ayoğlu, 777-800. 1 Cilt. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023.
- Kahraman, Zafer. “İnşaat Sözleşmelerinde Mücbir Sebep ve Beklenmeyen Hal”. İçinde *Uygulama ve Öğretide İnşaat Hukuku*, Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan, editör Erdem Büyüksağış, Eyüp Kul, 449-465. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023.
- Kaplan, İbrahim. *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2. Basım, 2019.
- Kara, Gülüstan. *Eser Sözleşmesinde İş Sahibinden Kaynaklanan İfa İmkânsızlığı ve Sonuçları*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Kara Kılıçarslan, Seda. “Sübjektif İmkansızlık Kavramı ve Benzer Kavramlardan Ayırt Edilmesi”. *Terazi Hukuk Dergisi* 14/150 (Şubat 2019), 306 – 320.
- Karaca, Osman Umut. “Eser Sözleşmesinin Yüklenicinin Ölümü veya Eseri Tamamlama Yeteneğini Kaybetmesi Sebebiyle Sona Ermesi”. *HKÜHFD* 8/16 (Temmuz 2018), 91 – 104.
- Karahasan, Mustafa Reşit. *İnşaat İmar İhale Hukuku*. 1 Cilt. İstanbul: Beta Yayınları, 1. Basım, 1997.

Karahasan, Mustafa Reşit. *Sorumluluk Hukuku-Sözleşmeden Doğan Sorumluluk*. İstanbul: Beta Yayınları, 6. Basım, 2003.

Kayak, Sevgi. “Roma Hukukunda Eser Sözleşmesinde İfa İmkânsızlığının Hükümleri ve Türk Hukukunu Etkileyen Yönleri”. *DEÜHFD* 20/2 (Aralık 2018), 239 – 305.

Kerman, Evrim. “Eser Sözleşmelerinde Şahsen İfa, Şahsi Yönetim Altında İfa ve Eseri Başkasına Yaptırma”. *İAÜHFD* 3/2 (Aralık 2017), 17 – 31.

Keskin, A. Dilşad. “Kesin Vadeli İşlemlerde İfa Etmeme: Temerrüt ve İmkânsızlık”. *AHBVÜHFD* 11/1-2 2007: 209 – 231.

Kılıçoğlu, Ahmet M. *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Turhan Kitabevi, 5. Basım, 2023.

Kılıçoğlu, Ahmet M. “Müteahhidin Eseri Şahsen Yapma veya Kendi İdaresi Altında Yaptırma Borcu”. *AÜHFD* 32/1 (Mayıs 1975), 185 – 199.

Kırkbeşoğlu, Nagehan. *Yüklenicinin İfa Engelleri*. İstanbul: Aristo Yayınevi, 1. Basım, 2019.

Kızılay Güneylüoğlu, Aygül. *İfa Zamanı ve Erken İfa*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 1. Basım, 2022.

Kocaağa, Köksal. “Müteahhidin İşin Devamı Esnasında Özen Yükümünü İhlâl Ederek Eseri Ayıplı veya Sözleşmeye Aykırı Şekilde Yapacağını Anlaşılması Hâlinde İş Sahibinin BK m. 358/II Uyarınca Sahip Olduğu Haklar”. *DEÜHFD* 6/1 (Haziran 2004), 177 – 202.

Kulaklı, Emrah. *Eser Sözleşmesinde İfa İmkansızlığı*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 1. Basım, 2021.

Kurşat, Zekeriya. “Eser ve Vekâlet Sözleşmelerinin Nitelendirilmesi Sorunu ve Nitelendirmenin Hükümü”. *İÜHFM* 67/1-2 (Aralık 2009), 143 – 166.

Kurt, Leyla Müjde. *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık (TBK m. 136)*. Ankara: Yetkin Yayınları, 1. Basım, 2016.

Kurt, Leyla Müjde. “Eser Sözleşmelerinde Süre Uzatımı” *BATİDER* 27/1 (Mart 2011), 157 – 206.

Kurt, Leyla Müjde. *Yüklenicinin Eseri Teslim Borcunda Temerrüdü*. Ankara: Yetkin Yayınları, 1. Basım, 2012.

Kurtulan, Gökçe. “Türk Hukukunda İmkânsızlık ve Aşırı İfa Güçlüğü Kurumlarının Karşılaştırılması”. *BATİDER* 32/3 (Eylül 2016), 193 – 248.

Oğuz, Arzu. “COVID 19, Mücbir Sebep ve Sözleşmelere Etkisi”. *Terazi Hukuk Dergisi* 15/166 (Haziran 2020), 1275 – 1285.

Oğuzman, M. Kemal – Barlas, Nami. *Medenî Hukuk, Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 29. Basım, 2023.

Oğuzman, M. Kemal – Öz, M. Turgut. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 1 Cilt. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 21. Basım, 2023.

Oğuzman, M. Kemal – Öz, M. Turgut. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 2 Cilt. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 18. Basım, 2023.

Okur, Sinan. “Türk-İsviçre ve Alman Hukukunda Eser ve Eser Teslim Sözleşmeleri: Tarihsel Gelişim, Kavram, Unsurlar ve Benzer Sözleşme Tiplerinden Ayırt Edilmesi”. *BÜHFD* 14/175-176 (Mart-Nisan 2019), 625 – 739.

Olgaç, Senai. *İstisna Akdi*. Olgaç Matbaası, Ankara, 1. Basım, 1977.

Ozanoğlu, Hasan Seçkin. “İstisna ve Özellikle İnşaat Sözleşmelerinde Müteahhidin (Yüklenicinin) Eseri Teslim Zamanında Gecikmesine Bağlanan İfaya Eklenen Cezai Şart (Gecikme Cezası) Kayıtları”. *AHBVÜHFD* 3/2 (Haziran 1999), 60 – 118.

Öncü, Özge. “Türk Borçlar Kanunu Madde 98 Hükümünün Uygulanması Bakımından İfa Güçsüzlüğünün Sözleşmenin Kurulması Sırasında Gerçekleşmiş Olması Meselesi”. *BÜHFD* 18/213 (Mart 2023), 409 – 462.

Öz, M. Turgut. *İş Sahibinin Eser Sözleşmesinden Dönmesi*. İstanbul: Aristo Yayınevi, 2. Tıpkıbasım, 2021.

Öz, M. Turgut. *Öğreti ve Uygulamada Sebepsiz Zenginleşme, Borçlar Kanunu 61-66. Maddelerine İlişkin İçtihatlar İle*. İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları, 1. Basım, 1990.

Öz, Şadi. *İnşaat Sözleşmelerinde Bedelin Belirlenmesi*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 1. Basım, 2021.

Özay, Osman Levent. *Eser Sözleşmesinde İşsahibinin Alacaklı Sıfatıyla Temerrüdü*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 1. Basım, 2021.

Özçelik, Ş. Barış. “Sözleşmeden Doğan Borçların İfasında Hukuki İmkânsızlık ve Sonuçları”. *AÜHFD* 63/3 (Eylül 2014), 569 – 622.

Özdemir, Hayrunnisa. *Eser Sözleşmesinde İş Sahibinin Ücret Ödeme Borcu*. İstanbul: Aristo Yayınevi, 1. Basım, 2018.

Öztürk, Muammer – Gözütok, Zeki. *Usul ve Esaslarıyla Eser Sözleşmesi Uygulaması*. Ankara: Yetkin Yayınları, 4. Basım, 2023.

Özyörük, Sezer. *İnşaat Sözleşmesi, Yapısı-Feshi-Borçlar Kanununun 371. Maddesine Göre Feshin Sonuçları*. İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları, 1. Basım, 1988.

Paket, Sabure. *Eser Sözleşmesinin İfasında Kabul*. Ankara: Yetkin Yayınları, 1. Basım, 2020.

Pekmez, Cüneyt. *Borcun İfa Edilmediği Defi (Ödemezlik Defi)*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2. Basım, 2021.

Seçer, Öz. *Eser Sözleşmesinin İş Sahibi Tarafından Tam Tazminatla Feshi (TBK m. 484)*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2. Basım, 2020.

Seliçi, Özer. *Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1. Basım, 1977.

Seliçi, Özer. *İnşaat Sözleşmelerinde Müteahhidin Sorumluluğu*. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1. Basım, 1978.

Seliçi, Özer. “Seçimlik Borçların İfası”. *İÜHFM* 34/1-4 (1968), 375 – 399.

Selimoğlu, Yaşar Engin. *Eser Sözleşmesi*. Ankara: Adalet Yayınevi, 5. Basım, 2021.

Serozan, Rona. *Borçlar Hukuku Genel Bölüm- İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 8. Basım, 2022.

Serozan, Rona. “Sözleşme İlişkisinin Çözülmesi: Sözleşme Gereğince Elde Edilmiş Edimi Geri Verme Yükümü”, İçinde *Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu İçin Armağan*, 195-207. Ankara: Seçkin Yayınları, 2004.

Serozan, Rona. *Sözleşmeden Dönme*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2. Basım, 2007.

Serozan, Rona. “Yeni Alman İfa Engelleri Hukuku (Türk Hukukunda Bilimsel Kaynak Olarak Yararlanılabilecek Yenilikler)”. *İÜHFM* 58/1-2 (Temmuz 2000), 233 – 248.

Soydan, Ceren. “Locatio Conductio Operis’te İş Sahibinin Malzemeyi Temin Etme Borcu”. *AÜHFD* 69/2 (Aralık 2020), 733 – 757.

Subaşı, Elif Merve. *Eser Sözleşmelerinde Hasarın Geçişi*. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Şafak Sarıkaya, Esmâ Elif. “Olağanüstü Olayların Tasnifi ve Borç İlişkilerine Etkilerinin Çeşitli Görünümleri: Covid-19 Örneği Üzerinden Bir İnceleme”. *ABÜHFD* 10/20 (Aralık 2022), 337 – 374.

Şafak Sarıkaya, Esmâ Elif. *Teorik Boyutuyla İfa İmkânsızlığı*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 1. Basım, 2022.

Şenyüz, Doğan. *Borçlar Hukuku Genel ve Özel Hükümler*. Bursa: Ekin Yayınevi, 10. Basım, 2021.

Tandoğan, Halûk. *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*. 2 Cilt. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 3. Basım, 1987.

Tandoğan, Halûk. “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin İş Yardımcı Kişilere, Alt Müteahhitlere Yaptırması, Başkasına Devretmesi, Müteahhitler Konsorsiyumu (Joint Venture)”. *BATİDER* 13/3-4 (Ocak 1986), 57 – 89.

Tandoğan, Halûk. “İstisna Akdi Kavramı, Unsurları ve Benzeri Akitlerden Ayırdedilmesi”. *İçinde İmran Öktem’e Armağan*. Ankara: Sevinç Matbaası, 1970.

Tandoğan, Halûk. *Türk Mes’uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes’uliyet)*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2. Tıpkıbasım, 2010.

Taşkın, Zeynep Damla. “İfasına Başlanmış Sürekli Edimli Sözleşmelerde Borçlu Temerrüdü ve Sonuçları”. *GÜHFD* 17/2 (Temmuz 2018), 429 – 482.

Tekinay, S. Sulhi vd. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 7. Basım, 1993.

Tercier, Pierre vd. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2. Basım, 2020.

Tile, Latif. *Uyarılama Sebebi Olarak Aşırı İfa Güçlüğü*. Ankara: Yetkin Yayınları, 1. Basım, 2021.

Topuz, Murat. “Eserin Teslimden Önce Telef Olması ve Roma Hukuku’nun Türk Borçlar Hukuku’na Etkileri”. *MÜHFHAD* 14/1-2 (Temmuz 2008), 201 – 236.

Topuz, Seçkin – Canbolat, Ferhat. “Türk-İsviçre ve Alman Borçlar Hukukunda İmkânsızlığın Düzenlenişi”. *AÜHFD* 57/3 (Eylül 2008), 673 – 718.

Tunç, Ramazan. “İfa İmkansızlığı”. *Yargıtay Dergisi* 28/1-2 (Ocak-Nisan 2002), 104 – 122.

Tunçomağ, Kenan. *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 1 Cilt. İstanbul: Sermet Matbaası, 6. Basım, 1976.

Tunçomağ, Kenan. *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri (Akdin Muhtelif Nev’ileri)*. 2 Cilt. İstanbul: Sermet Matbaası, 3. Basım, 1977.

Turan Başara, Gamze. “Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık Sebebiyle Borcun Sona Ermesi”. *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7/1 (Şubat 2010), 1- 22.

Tutar, Elce. “Aşırı İfa Güçlüğü”. *İzmir Barosu Dergisi* 82/2 (Mayıs 2017), 159 – 192.

Tutar, Elce. “Eser Sözleşmesinde Yüklenicinin Eseri Şahsen İfa Borcunun İstisnaları ile Birlikte Değerlendirilmesi”. *İMÜHFD* 5/2 (Eylül 2018), 293 – 311.

Uçar, Ayhan. “İstisna Sözleşmesinde Teslim Kavramı, Teslimin Usulü ve Hukuki Sonuçları”. *EBYÜHFD* 5/1-4 (Aralık 2001), 513 – 555.

Umar, Bilge. “Borçluya İsnad Olunamayan İmkânsızlık Sebebiyle Ademi İfa”. *Adalet Dergisi* 52/9 (Eylül-Ekim 1961), 963 – 982.

Uslu, Ramazan. *Türk Fikir ve Sanat Hukuku’nda “Eser” Kavramı*. Ankara: Seçkin Yayınları, 1. Basım, 2003.

Uygur, Turgut. *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Madde 237-649)*. 2 Cilt. Ankara: Seçkin Yayınları, 1. Basım, 2012.

Uygur, Turgut. *Açıklamalı-İçtihatlı İnşaat Hukuku, Sözleşmeden Doğan Borçlar ve Eser Sözleşmesi*. 1 Cilt. Ankara: Adil Yayınevi, 1. Basım, 1998.

Ürem, Müge. *Eser Sözleşmesinde Erken Dönme, Yüklenicinin İşe Zamanında Başlama ve İş Gecikmeksizin Yürütme Borcuna Aykırılığın Sonuçları (TBK m. 473/1)*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 1. Basım, 2017.

Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet – Özdemir, Refet. *Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Genel-Özel)*. Ankara: Yargıtay Yayınları, 1. Basım, 1987.

Yağcı, Mine. *Yardımcı Kişilerin Fiillerinden Sorumluluk (TBK m. 116)*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 1. Basım, 2018.

Yakuppur, Sendi. *Borçlar Kanunu'na Göre Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Eseri Teslim Borcu ve Teslim Borcuna Aykırılıkları*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 1. Basım, 2009.

Yalçınduran, Türker. *Alt İstisna (Taşeronluk) Sözleşmeleri*. Ankara: Yetkin Yayınları, 1. Basım, 2000.

Yavuz, Cevdet. *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. 2 Cilt. Ankara: Beta Yayınları, 11. Basım, 2022.

Yavuz, Nihat. *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Madde 339-649)*. 2 Cilt. Ankara: Adalet Yayınevi, 1. Basım, 2013.

Yıldız, Mustafa Göktürk. *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 1. Basım, 2020.

Zevkliler, Aydın – Gökyayla, K. Emre. *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 21. Basım, 2021.

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://dergipark.org.tr/tr/>

<https://karararama.yargitay.gov.tr/>

<https://legalbank.net/arama/mahkeme-kararlari>

<https://lib.kazanci.com.tr/>

<https://www.jurix.com.tr/>

<https://www.lexpera.com.tr/>

<https://www.mevzuat.gov.tr/>